

Sosiologipäivät

The Annual Sociological Conference

2024

Abstraktikirja

Abstract Book

Westermarck Society
University of Eastern Finland

SISÄLLYSLUETTELO – CONTENTS

1. Asuminen ja kaupunki – Boende & Stadsforskning – Housing & Urban studies.....	5
2. Borders, production of difference and capitalism.....	10
3. Epistemic Governance	14
4. Erot ja eronteot perhe- ja läheissuhteissa – Drawing boundaries in and between personal relationships	21
5. Kulttuuri ja kulutus (Fin, Eng, Swe).....	26
6. Kulttuuri, terveys ja hyvinvointi – Culture, health and wellbeing.....	34
7. Kuolevaisuuden kohtaamiset ja medikalisaatio – Mortality: encounters and medicalization 42	
8. Laskennallinen sosiologia.....	48
9. Lay perceptions, boundaries and encounters.....	53
10. Luovien ja kulttuurialojen työ (Fin, Swe, Eng)	56
11. Nuoruus rajallisella maapallolla (Fin, Eng)	64
12. Oikeuksien toteutuminen hyvinvointivaltiossa (Fin, Swe, Eng).....	68
13. Osallisuuden rajat kestävyysmurroksessa.....	75
14. Raha ja omistaminen.....	85
15. Rajamaat ja syrjäisyyksien rajapinnat – Borderlands and the interfaces of remoteness	93
16. Rajat, erot ja kohtaamiset ihmisten ja muiden eläinten välisissä suhteissa (Fin, Eng) ...	96
17. Rajat, erot ja kohtaamiset urheilun kentillä (Fin, Eng).....	102
18. Rajat ja eronteot vammaisuuden, sairauden ja terveyden tutkimuksessa – Boundaries and difference-making in the study of disability, illness, and health	109
19. Sociology of migration – Muuttoliikkeen sosiologiaa	114

20.	Sociology of waste	120
21.	Stigma, identiteetti ja toiseuden kohtaaminen	124
22.	Sukupuolen ja seksuaalisuuden sosiologiaa – Sociology of gender and sexuality	127
23.	Symboliset rajat ja rajatyö – Symbolic boundaries and borderwork	133
24.	Terveydenhoidon ja sosiaalipalvelujen datafikaatio: politiikka ja käytännöt (Fin, Eng) .	140
25.	The dynamics of belonging in a fracturing society (Fin, Swe, Eng)	144
26.	The Political Sociology working group	150
27.	Transbordering vulnerabilities: adaptation of displaced people from Ukraine to the new environment in Finland	157
28.	Turvallisuuden ja maanpuolustuksen sosiologia	160
29.	Työn ja köyhyyden rajat – on the borders of work and poverty.....	165
30.	Työn ja sukupuolen sitkeät rajat ja kehkeytyvät muodot – Enduring boundaries and new becomings of work and gender	171
31.	Työn, talouden ja hyvinvointivaltion mielikuvitukset	177
32.	Uskontososiologia – Religionssociologi – Sociology of Religion.....	185
33.	Vammaisuuden tietämisen rajat, erot ja kohtaamiset – The boundaries, differences and encounters of knowing about disability (Fin, Eng, Swe).....	189
34.	Väestöryhmien väliset terveyserot ja niiden syntymekanismit – Mechanisms of health disparities	193
35.	Yhteiskuntateoria	198
36.	Empathy, othering and boundaries in human and animal relations.....	206

Tiesitkö? Vastavalmistuneen yhteiskuntaosaajan palkka on 3 321 €/kk

YKAn jäsenenä pysyt kärryillä yhteiskunta-alasta ja pääset osaksi yhteisöä, jonka kanssa kasvaa ammatilaiseksi.

Vain
29 €
vuodessa

Liity yhteiskuntaosaajien yhteisöön: yka.fi/liity

Yhteiskunta-alan
korkeakoulutetut ry

Suomen
Yhteiskunta-alan
Ylioppilaat ry

DEFENDER OF RESEARCHED INFORMATION AND ADVOCATE FOR ACADEMICS

A leading defender of researched information in Finland, the Finnish Union of University Researchers and Teachers (FUURT) promotes research and academic work. We promote our members' interests in working life and defend the preconditions of high-standard academic work and higher education in our country.

FUURT includes 16 member associations with over 7,000 members. The members are also supported by an extensive network of shop stewards as well as the Union's expert staff.

LEARN MORE
AND APPLY TO BECOME
A MEMBER OF FUURT!

[TIEEENTEKIJAT.FI/EN/MEMBERSHIP](https://tieteentekijat.fi/en/membership)

MEMBER BENEFITS INCLUDE:

- Acatiimi magazine
- Active representation in working life, and in science and higher education policy
- Akava's Member+ benefits
- Career services and training
- Danske Bank benefits
- Diverse local activities in the member associations
- Extensive counselling services, including legal counselling
- Legal protection benefit
- Leisure-time travel and accident insurance
- Unemployment security

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

Muita Kuopiossa järjestettäviä alan tapahtumia:

THL:n perinteinen koulutustapahtuma tänä vuonna Kuopiossa 7.–8.5.2024

Seminaareissa mm. Mitä vaikuttavuus tarkoittaa sote-palveluissa?

Sote-rahoitus, sosiaalinen kestävyys, [tutustu ohjelmaan!](#)

TYÖELÄMÄN
TUTKIMUSYHDISTYS

Gaudeamus

Vastapaino

1. ASUMINEN JA KAUPUNKI – BOENDE & STADSFORSKNING – HOUSING & URBAN STUDIES

KOORDINAATTORIT – KOORDINATORERNA – COORDINATORS

Alexi Karhula Turun yliopisto

aleksi.karhula@utu.fi

Teemu Kempainen Helsingin yliopisto

teemu.t.kempainen@helsinki.fi

Koulut kaupunkien sosiaalisessa periferiassa – mitä “vältetyt” ajattelevat huonomaineisten alueiden kouluista?

Oskar Rönberg, Geotieteiden ja maantieteen osasto, Helsingin yliopisto

Koulusegregaatio ja kouluvalinnat, “koulushoppailu”, on viime vuosina noussut yhteiskunnallisen ja kaupunkipoliittisen keskustelun keskiöön. Yhteiskunnan moninaistuesssa hyvinvointivaltion universaalina ja tasa-arvoisena kulmakivenä tunnettu suomalainen peruskoulu on monella tapaa haastettuna, jolloin entistä useampi vanhempi on alkanut pohtimaan lastensa koulupolun optimoimista. Asuinalueet ja koulut ovat 1990-luvun jälkeen lähteneet sosioekonomisesti ja etnisesti eriytyville poluille, mikä näkyy erityisesti kaupungeissa koulujen välisten oppimistulosten erojen kasvamisena. Eriytymistä kiihdyttää erityisesti keskiluokkaisten, suomalaistaustaisten lapsiperheiden muuttoliikkeet, jotka rekisteriaineistojen pohjalta tehtyjen tutkimusten mukaan jossain määrin juuri väistävät sosioekonomisesti heikompien ja etnisesti moninaisten alueiden kouluja.

Kouluvalinnan ollessa Suomessa ensi sijassa keskiluokan harrastamaa toimintaa, ovat muiden yhteiskuntaluokkien ja etnisten vähemmistöjen näkemykset koulutuksesta ja kouluvalinnasta kuitenkin usein jääneet pimentoon. Samoin kaupunkien segregaatiota ja sen ongelmiin puuttumista tarkastellaan usein ulkopuolelta käsin, kiinnittämättä sen enemmän huomiota siihen, millaisena eriytyneiden alueiden asukkaat sen näkevät.

Tässä artikkelissa käynnän katseen “vältettyihin”. Tarkastelen kahden sosioekonomisesti huono-osaisen ja etnisesti moninaisen asuinalueen asukkaiden näkemyksiä alueensa kouluista – eli niistä, joita tiedämme monien muilla alueilla asuvien lapsiperheiden usein välttelevän. Aineistona käytän kahdella pääkaupunkiseudun etnisesti moninaisimmalla asuinalueella vuonna 2023 keräämäämme paneelimuotoista käyntikyselyä. Kyselyn otos (noin 800 asukasta/alue) edustaa alueiden 16 vuotta täyttäneitä väestöä, myös ulkomaalaistaustaisuuden osalta. Kysyn, missä määrin eri asukasryhmät luottavat alueensa kouluihin ja uskovat alueen lasten yhdenvertaisiin koulutusmahdollisuuksiin sekä välttäisivätkö he joitakin pääkaupunkiseudun tai asuinalueensa

kouluja, ja toimivatko muiden kaupunkilaisten silmissä huonomaineiset koulut näin myös alueiden sisäpuolelta pois työntävänä tekijänä oppilas- ja asukasrakennetta eriyttävällä tavalla.

Helsingistä poismuutto koronavuosina

Jukka Hirvonen, Helsingin kaupunki, kaupunkitietopalvelut

Koronapandemian aikana Helsingin muuttoliike oli poikkeuksellista: kotimainen nettomuutto kääntyi selvästi negatiiviseksi. Tämän ilmiön taustojen selvittämiseksi kerättiin tuona ajanjaksona poismuuttaneilta laaja kyselyaineisto, jonka tuloksia esitys käsittelee. Kyselyssä selvitettiin, kuinka asumisolot ja asumistyytyväisyys muuttuivat muuton myötä, asunnonvaihdon ja Helsingistä poismuuton syitä sekä asumista koskevia arvostuksia. Kaipuu pientaloon ja väljempään asumiseen sekä alemmat hinnat ja vuokrat olivat keskeisiä muuttosyitä, mutta ne painottuivat eri lailla eri muuttajaryhmissä. Etätyön yleistymisellä oli myös oma roolinsa muuttojen suuntautumisessa: osa muuttajista oli suunnannut kauemmaksi työpaikkakunnalta kuin olisi ollut muuten mahdollista. Ei-urbaanit asumispreferenssit painottuivat muuttajilla enemmän kuin urbaanit. Aineistoon muodostettiin myös asuinalueen tärkeyttä vastaajalle kuvastava asennemittari ja tutkittiin sen saamia arvoja kyselyn vastaajaryhmissä. Asuinalueen tärkeys oli muita suurempaa lapsiperheillä sekä Turkuun ja Tampereelle muuttaneilla.

Asuinympäristön viheralueiden laadun yhteys koettuun terveyteen Helsingissä

Milena Nevanto, Olle Järv, Mari Vaattovaara, Teemu Kempainen, Helsingin yliopisto; Timo M. Kauppinen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Luonto tarjoaa käyttäjilleen erilaisia terveys- ja hyvinvointihyötyjä, mutta kaupunkikehityksen seurauksena Suomen suurimmissa kaupungeissa viheralueet ovat määrällisesti vähentyneet sekä pirstaloituneet. Kaupunkiluontoa tarkastelevassa tutkimuksessa viheralueiden on havaittu kytkeytyvän erilaisiin terveysindikaattoreihin, kuten hyväksi koettuun terveyteen ja parempaan psyykkiseen hyvinvointiin. Aiempi tutkimus on kuitenkin pitkälti keskittynyt tarkastelemaan urbaanien viheralueiden määrällisiä ominaisuuksia, kun laadullisten ominaisuuksien merkitystä terveydelle on tutkittu vähäisemmissä määrin, sekä kansainvälisesti että suomalaisessa kaupunkikontekstissa.

Tässä tutkimuksessa tarkoituksena onkin selvittää, minkälainen merkitys asuinympäristön erilaisilla viheraluetyypeillä on koetulle terveydelle Helsingissä. Tavoitteena on tuottaa tietoa kaupunkiluonnon laatutekijöistä, jotka tukevat asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia. Hypoteesi pohjautuu oletukseen, jossa metsäiset sekä käyttöominaisuksiltaan monipuoliset viheralueet ovat voimakkaimmin yhteydessä hyväksi koettuun terveyteen.

Tutkimuksen aineisto koostuu kyselyaineistosta sekä viheralueita kuvaavasta paikkatietoaineistosta. Kyselyaineistona toimii vuonna 2012 kerätty Helsingin metropolialueen

kaupunkitutkimuksen tutkimus- ja yhteistyöohjelman (KatuMetro) hyvinvointikyselyaineisto. Viheralueiden määrää ja laadullisia ominaisuuksia määrittää erilaisia viheralueityyppejä kuvaava aineisto. Viheralueaineisto tarkastelee viheralueiden roolia osana kaupunkirakennetta, jossa yhdistyy tietoa muun muassa viheralueiden kasvillisuudesta, käyttömahdollisuuksista, varustetasosta ja pinnoitteista. Viheralueityyppien määritelmät perustuvat pääasiassa valtakunnalliseen viheralueiden luokitusjärjestelmään, jonka tarkoituksena on ollut tukea maankäyttöä ja viheraluesuunnittelua. Tutkimuksen pääasiallisena menetelmänä on monitasoinen logistinen regressioanalyysi.

Tutkimus on osa tekeillä olevaa väitöskirjaa, jossa lähtökohtana luontoympäristön ja ihmistoiminnan vuorovaikutuksen tarkastelu sosio-spatiaalisesta näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on ottaa osaa keskusteluihin ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä kaupunkisuunnittelusta.

Sosiaalinen yhteenkuuluvuus Helsingin kilpailuvaltina

Hanna Yrjänä, Helsingin yliopisto

Kansainvälistyvien kaupunkien on kilpailtava keskenään mm. investoinneista ja asukkaista. Osa kaupunkien välistä kilpailua ovat viime vuosikymmeninä olleet aluekohtaiset hankkeet, joita kaupungit kaikkialla Länsi-Euroopassa ovat käynnistäneet sosioekonomisen syrjäytymisen torjumiseksi ja marginalisoitujen alueiden asumis- ja elinolojen parantamiseksi. Tämä pyrkimys ratkaista kaupunkien eriarvoisuutta aluekohtaisten toimien kautta voidaan ymmärtää siten, että viime vuosikymmenten uusliberalistisen suuntauksen myötä segregaaation ongelmia ei nähdä rakenteellisina vaan yksilöllisinä ja alueellisina. Täten myös poliittiset ratkaisut ovat enenevässä määrin siirtyneet ratkomaan yksilöiden ongelmia ja parantamaan yksilöiden välisiä suhteita ja vuorovaikutusta valituissa paikoissa. Tämä muutos näkyy erityisen selvästi kaupunkien reuna- ja esikaupunkipolitiikassa, joissa sosiaalista ja fyysistä uudistumista on luvattu hankkeilla, joilla halutaan saada kansalaisyhteiskunta osalliseksi ja vastuuseen alueidensa elinvoimaisuudesta.

Tässä ideapaperissa sijoitan Helsingin kaupunki uudistuksen poliittiset tekstit niiden yhteiskuntapoliittiseen kontekstiin. Pysyäkseen kilpailukykyisenä kaupunkina myös tulevaisuudessa Helsingin kaupungin strategisena tavoitteena on ollut ylläpitää sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Sosiaalinen sekoittaminen uuden asuntotuotannon yhteydessä on ollut Helsingin tärkein asuntopoliittinen toimenpide eriytymisen estämiseksi. Nyt sosiaalista sekoittamista tarjotaan myös keinona korjata jo olemassa olevia segregaaation vaikutuksia, ja lähiöiden kaupunki uudistushankkeet pyrkivät houkuttelemaan keskiluokkaa, muun muassa alueiden asuinkantaa monipuolistamalla. Tarkoitukseni on ymmärtää, miten sosiaalisen suunnittelun ja uusliberalistisen kaupunkipolitiikan välinen vuorovaikutus ilmenee Helsingin itäisten lähiöiden uudistamishankkeissa. Analysoimalla kriittisesti kaupunkisuunnittelun ja

poliittisten asiakirjojen diskursseja virkamiesraporteista eksplisiittisen poliittisiin kaupunkistrategioihin, kysyn:

- Miten globaali kaupunkikilpailu vaikuttaa Helsingin kaupunkistrategioihin ja miten se ilmenee paikallisella tasolla Helsingin itäisten lähiöiden uudistamisessa?
- Mitä sosiaalisella yhteenkuuluvuudella oikein tarkoitetaan ja mikä on sen suhde kilpailukykyyn?

Intergenerational inequalities in neighborhood income across the life course of birth cohorts from 1920s to 1990s in Finland

Aleksi Karhula, Turun yliopisto

The neighborhood context significantly shapes life courses. It is well known that it is transmitted from one generation to the next resulting in intergenerational inequalities. This is related to the more general transmission of economic and cultural resources in a society. Despite recognizing this influence, gaps persist in understanding the comprehensive origins impacting adult neighborhood contexts, particularly regarding the strength of transmission in relation to interplay of social and genetic origins. This study utilizes advanced twin models to elucidate the considerable influence of social and genetic origins on adulthood neighborhood context, measured through median neighborhood income. Our analysis explores variations across age groups and birth cohorts spanning from 1930s to 1990s. Additionally, we investigate two pivotal transmission mechanisms: childhood neighborhood environment and adulthood income. We uncover the roots of socioeconomic segregation and delineating intergenerational inequalities linked to neighborhood context. Furthermore, the findings contribute valuable insights for identifying potential biases in methods utilizing genetic information, such as Mendelian randomization studies.

Much ado about Sweden - Untangling the obscure travels of concepts "street gang" and "roadman" into Finnish policy doxa

Elina Sutela & Erica Åberg, Turun yliopisto

The aftermath of the COVID pandemic brought forth a new challenge in many cities: increased restlessness of urban youth and rise in youth violence. In Finland, increases in urban youth crime resulted in an extensive public debate around youth gang culture. To describe these emerging activities, journalists and politicians adopted two concepts new to the Finnish context: "street gang" and "roadman". However, their exact definitions remain ambiguous, and they are attached with a bundle of implicit assumptions conceivably ill-fitting to Finland. As Maloutas (2013) has argued, not all concepts travel well from one context to another, and a prerequisite for mobile concepts is high-level of abstraction. We argue neither "street gang" or "roadman"

can be considered such universal concepts, and without proper decontextualisation, their journeys carry a risk of ignoring national specificities. Moreover, as shown by Slater (2018), concepts used by journalists and politicians have powerful political implications that can eventually translate into policy doxa (common sense). Using the Finnish public discourse as a case study, and building on Maloutas (2013) and Slater (2018), we analyse how and to what extent these two concepts can travel between urban contexts, and the symbolic power attached to them. We claim these concepts originated from British popular culture and Anglo-American gang studies and their path to Finnish public discourse was heavily influenced by recent acceleration of armed gang violence in Sweden. Finally, we reflect on whether obscure usage of these concepts overemphasise securitisation of urban space and stigmatise and target ethnic minority youth.

An Idea that Refuses to Die. Rise, fall and resurgence of “housing class”

Hannu Ruonavaara, Turun yliopisto

In 1967 John Rex and Robert Moore published an influential book on ethnic housing inequality in Birmingham, *Race, Community and Conflict*. The book presented a theory about classes formed in the housing market, inspired by a particular reading of Max Weber’s ideas about class. The basic idea of housing class is that people’s relation to means of housing is a class-forming factor not reducible to their relation to means of production. This paper presents the original housing class theory and its revision by Peter Saunders, property class theory, as well as criticisms of the two theories. Since the 1980s both theories have disappeared from housing studies. In 2020s the basic idea of housing class has been revived in Lisa Adkins’ and her co-authors’ asset class theory. This paper tells the history of the idea of housing class and discusses its contemporary relevance. It also raises general questions about conceptualizing housing inequality.

2. BORDERS, PRODUCTION OF DIFFERENCE AND CAPITALISM

COORDINATORS

Minna Seikkula, Tampere University

minna.seikkula@tuni.fi

Olivia Maury, University of Helsinki

olivia.maury@helsinki.fi

Jaakko Karhunen, Loughborough University

jaakko.karhunen@proton.me

“Revolutionary and Capitalistic Visual Politics in Havana and Miami”

Benita Heiskanen, John Morton Center for North American Studies

This paper explores the ways in which various groups occupy and use the cityscape for the visual production of revolutionary and capitalistic agendas in Havana and Miami. Based on visual materials collected on both sides of the Florida Straits, the presentation considers how revolutionary and capitalistic visual politics construct consensus/dissensus viewpoints that seek to either impose status quo meaning or contest such views. In particular, individuals' and groups' ways of appropriating notions of Cuban-ness (cubanidad) have a range of commercial, ideological, and political purposes. The visual examples demonstrate how the cityscapes of Havana and Miami offer loci for contestations of such agendas, penetrating discourses which may seem contradictory within the bordering practices of Cuba and the United States.

The presentation exemplifies the notion of visual politics by looking at the ways in which the various formal and informal images (posters, billboards, and roadside signs) and grassroots representations (graffiti, street art, and ad hoc exhibits) cohere or differ from one another, and the tensions that can be evidenced in such visualizations. With this approach, the paper seeks to make sense of visual cues of the imposition of politics and difference and/or sameness in the cityscape, as well as the unwritten rules involved in the distribution and positioning of images in shared space. The presentation wraps with a discussion of the scholar's negotiation of positionalities inside, outside, and in-between geographic and epistemological borders, underscoring the ways in which fieldwork choices, societal power relations, and theoretical conceptualization become intertwined.

Reinforcing a Racial Order in the European Court of Human Rights

Karla Schröter, Åbo Akademi

The European Court of Human Rights has ruled that Muslim women who wear the hijab can be banned from public positions, such as teaching positions (Dahlab v. Switzerland¹) and social work positions (Ebrahimian v. France). Scholars have mostly looked at these cases within religious rights framework from a feminist perspective intersecting with religion. My presentation will examine the Court's argumentation from the perspective of a racialised and gendered capitalist order, leaning on works of Gargi Bhattacharyya and Sara Farris. I argue that the European Court of Human Rights has in its argumentation enforced a racial order. In the case law, her religious identity becomes Othered as she is perceived as lacking European values (such as secularism and gender equality) and thus she is disqualified from working as a teacher and a social worker. This means that she is restricted from moving into high skilled and high(er) paid positions, but more importantly, both teaching professions and professions of social work are crucial for the reproduction of the nation and national identities. Thus, the case law is not only about racial labour hierarchies, but about who has the right to represent the state and to oversee reproducing the nation, constituting an equation in which racialisation, religion, gender, class and national belonging intersect. My presentation examines how the perceived "lack" in Muslim women becomes raised as a border and how her perceived difference justifies her relocation from public power and high skilled jobs into low skilled and low paid positions.

The social reproduction of a migrant gig labour force

Olivia Maury, University of Helsinki, olivia.maury@helsinki.fi

Today, increasing numbers of gig workers are migrants whose working conditions are shaped by algorithmic management and migration governance. This labour force is in no way homogenous but shaped by various factors such as the urban setting, migration law, and the forms and practices of socially differentiating the labour force. Drawing on ethnography, participatory research and interviews with migrants undertaking gigs via location-dependent platforms (cleaning, food delivery) in Helsinki, I analyse the social reproduction of the labour power of food couriers with a focus on how border policy and migration law, racialisation and the often associated algorithmically produced difference via platforms impact such reproduction. Analytically I approach social reproduction from an everyday perspective of life's work (Mitchell et al. 2003). This enables a capacious understanding of everyday social reproduction beyond the domestic space and how digital platforms contribute to engineering social reproduction as the main source of value extraction. Based on the analysis, I suggest that platform capitalism is dependent on a dynamic of socially, legally, and algorithmically differentiating workers in space and time, and reconnecting them via the platform in ways that feed capital, hence articulating platform capitalism as based on gaining the grip over the control of who can relate and under

what terms. In conclusion, the paper suggests that migrant gig workers' everyday struggles "to have a life" become the source of value extraction in platform capitalism.

Production of irregularity within the Finnish migration regime

Paula Merikoski (presenting author) & Lena Näre, University of Helsinki

European states are more and more exclusionary and hostile in their migration policies and non-citizens are increasingly formally excluded yet present, living in irregularised situations or with temporary statuses. In this paper we examine the production of migrant irregularity, focusing on the context of the Finnish migration regime and how (anti-migration) policies shape everyday experiences of irregularity in Finland. We depart from the understanding that irregularity is a politically and legally produced situation, resulting from state policies and politics that restrict access to residence permits and fundamental rights while profiting from precarious labour (e.g. de Genova 2004; Sigona et al. 2021). Thus, we rely on the conceptualisation of 'irregularity assemblage' that highlights how irregularity is produced in the entanglements of immigration and asylum laws, policies, and practices as well as labour market and welfare regimes.

In analysing how legal and policy frameworks influence the lives of irregularised and/or otherwise precarious migrants and their families, this empirical paper draws from findings from thematic policy analysis and semi-structured expert interviews. Through an intersectional lens, we examine the exclusions produced by the residence permit system, considering the effects of irregularity within families and households. This includes discussion on the routes into and out of irregularity, and on the challenges and opportunities related to regularising one's status through different types of residence permits. Moreover, the analysis reveals the institutional and bureaucratic racism which underlies the policies that restrict access to residence, regularisation and family reunification.

"Appropriation, exchange, and border work in the Finnish rescue industry: constraining and enabling viable living at the margins"

Arvi Philman, Tampere University

This presentation is based on my doctoral research, examining anthropologically the field of help and care in contemporary Finland, having undergone considerable changes in the near past. I use the concept of 'the rescue industry' to highlight the heterogeneity of the field, as well as the entanglements of power, morality, and exchange inherent in it. Marketisation, commodification, and decentralisation have been the hallmark of the trajectory from a relatively strong welfare state to one that might now be called a neoliberal or post-welfare state. The result, however, is more complicated than both the adherents and the critics of the change seem to assume. To make that point, I will present a central argument of my research, which is that the

rescue industry would be a more interesting site than we tend to realise to track and support not only ways of integrating marginalised or suffering individuals into the existing structures of the society, as the dominant view would have it, but also emerging forms of living together in more viable ways in the world increasingly characterised by social inequalities and ecological destruction. Drawing on ethnographic examples concerning life in a psychiatric hospital, NGOs doing socially committed work, and Christian food charity, I track how people marginalised from the mainstream ways of life for different reasons (such as refugee background, racism, unemployment, issues with mental health or intoxicants) encounter and form relations with each other and those aiming at helping them. In this sense, the rescue industry can be seen as a kind of ambiguous border zone where boundaries are crossed though also strengthened, reciprocal exchanges enmesh with forms of appropriation and value extraction, hierarchies and moralities are negotiated, and new forms of collaboration are created through socially productive actions by people generally rendered as a burden to the society.

The geography of capitalist accumulation in the bilberry forest

Minna Seikkula, Tampere University

The combination of the Right of Public Access, international mobility in the era of globalization, and the tradition of regarding forest berries as nutritious for human consumption has resulted in a unique business model in Finland (and in Sweden). Since 2005, berry purchasing companies in Finland have invited between 2000 and 4000 Thai citizens to forage berries for the so-called berry industry's use. The industry has grown dependent on importing this short-term, seasonal labor – the berry pickers from Thailand, who, financing their own travel, bear the grand part of the economic risk in the industry, and whose temporary differential inclusion in economic activities in Finland is often justified through racializing notions. While the migrant laborers collect up to 90% of the industry's raw material, branded as local to the Nordic forests, a significant portion of the collected berries is used for exports. In this presentation, I analyze the role of borders in connection to value accumulation in the wild berry industry, in particular, by using the notion of the spatial fix referring to capitalism's tendencies to geographical expansion and geographical restructuring (Harvey 1981) as an interpretative framework.

3. EPISTEMIC GOVERNANCE

COORDINATORS

Pertti Alasuutari, Tampere University

pertti.alasuutari@tuni.fi

Marjaana Rautalin, University of Helsinki

marjaana.rautalin@helsinki.fi,

Jukka Syväterä, University of Helsinki

jukka.syvatera@helsinki.fi

Revitalizing Epistemic Cultures: Movement of Knowledge in the Justice System and Interdisciplinary Research

Antti Silvast, LUT University, Finland

Corinna Kruse, Linköping University, Sweden

The interplay between knowledge and power has long been a focal point of scholarly inquiry in the fields of sociology, anthropology, and Science and Technology Studies (STS). While epistemology and epistemic cultures have significantly contributed to these inquiries, there has been a noticeable decline in the emphasis on epistemic cultures within recent scholarly debates. Our paper seeks to revive the scholarly interest in this topic, drawing upon the work of anthropologist Karin Knorr Cetina in STS to underscore the enduring relevance and usefulness of understanding how knowledge is constructed, validated, and applied in expert settings, embedded in what Knorr Cetina generalised as a knowledge society.

Epistemic cultures offer a lens for examining the processes by which knowledge-oriented communities generate and validate their understandings through specific machineries of knowledge production. This paper revisits the foundational principles of epistemic cultures. It discusses the methodological commitment to ethnographically exploring epistemics across different situations and sites, while simultaneously attending to the idea of a knowledge society where knowledge-related cultures and professional knowledge have become increasingly pivotal and organisations more and more like scientific laboratories. We present two case studies: 1) the movement of forensic evidence in the making through the Swedish criminal justice system; and 2) the role of epistemic cultures in interdisciplinary research on energy and climate change in UK, Norway, and Finland. These studies demonstrate the adaptability of epistemic cultures in dissecting contemporary challenges at the intersection of science, technology, and society.

Through our inquiry we engage with the multifaceted ways in which actors leverage, contest, and negotiate authoritative knowledge to steer perceptions and decisions, with a potential to shaping governance, science policies, and the justice system. Our analysis reaffirms the

significance of epistemic cultures in STS and highlights their potential to inform critical debates on knowledge and power.

Keywords: epistemic cultures, knowledge society, forensic evidence, interdisciplinary research, power dynamics

Democracy and History Politics: Historical Knowledge as Epistemic Governance

Juho Korhonen, University of Turku

This paper examines the relationship between democracy and history politics. History politics, or sometimes ‘the uses and abuses of history’, is crucial in two key regards epistemic governance in democracies today.

First, as recent postcolonial and decolonial approaches in sociology have argued, there can be no social justice without cognitive justice. Historical interpretations and limitations through which key issues of social participation are constructed and reproduced – patriotism, minority rights, citizenship etc. – must be open to democratic, pluralistic re-interpretation. However, nationalist history writing and normative political cultures prevent such re-interpretation in most European countries. Truth and reconciliation committees are an example of this, – and highly connected to issues around legitimate knowledge production – where reconciliation must be accompanied with a re-interpretation of historical “truth” about the society from the victims’ perspective.

Second, as sociology of democracy shows, democracy is an on-going process that requires constant (re)democratization. In other words, democracy needs the potential to democratically undermine and transform itself. Such transformation is impossible, if we cannot re-interpret and critically question the historical foundations and trajectories of our democratic politics. If we are limited by a teleological or linear and nationally bounded historical narratives of democracy, then we cannot rethink and democratically challenge existing democratic structures.

This paper investigates these key relations between democracy and history politics today with the case of Finland. It is connected both to previous research I have conducted and to an on-going project that will later involve further data collection and interview-research with historians. I hope to use this opportunity to connect the project with questions of epistemic governance and persuasion in and through history political knowledges, knowledge production, and the national knowledge regime.

When one does not know what to do: epistemic challenge in career counselling

Miira Niska & Minna Paanasalo, Helsingin yliopisto

Transition from higher education institutions to working life causes problems for many graduates. Especially students who are studying for a *generalist qualification* need to reflect on their position in the labor market. When university degree doesn't lead to a clearly defined profession, graduate must build their career path independently. Importance of career planning is nowadays widely recognized, and higher education institutions have started to provide career counselling to support their students' and graduates' career-related decision-making. Students and graduates attend career counselling with a wide range of problems, but one typical problem is that they "do not know what to do in the future". This problem poses an *epistemic challenge* to the counselors, whose job is to support their client's career planning and employment but cannot know what the clients want or are able to do.

In this study, we examine career counselling interaction and ways in which career counselors reformulate the epistemically challenging "I do not know what to do in the future" problem into a working problem for which they have solutions to offer. The data consists of 21 career counseling conversations which took place in 2020. Analysis is based on principles of conversation analysis. The study demonstrates that counselors' have two ways to deal with the epistemically challenging counselling problem. Firstly, the counselors reformulate the problem into a lack of self-knowledge, which they can solve with the help of tasks and tests. Secondly, the counselors reformulate the problem into a lack of knowledge on employment opportunities, which they can solve with the help of databases. In this way, the counselors are usually able to maintain an expert position. However, the clients do not always accept counselors' problem reformulations. Particularly in the case of structural challenges, clients also challenge counsellors' reformulations and thus question their expert position.

Exploring the epistemic relations of sustainability notions in Finnish universities

Juha-Pekka Lauronen, University of Lapland

Universities play a transformative role in the sustainability transition. Despite numerous declarations and governance frameworks emphasizing sustainability, universities still lack reflexive qualities when evaluating decisions made in pursuit of sustainability. A reflexive worldview can help comprehend diverse priorities and concepts related to sustainability, fostering the integration of different interests and levels of knowledge into individuals' self-reflection. Governance for sustainability in higher education institutions incorporates divergent dimensions of politics, professions, organization, knowledge, and awareness. Researchers have particularly investigated opportunities for organizing culture and knowledge for a sustainable university. However, in practice, universities have been unable to build coherent frameworks for

sustainability via higher education or research due to the emphasis on individual efforts, connecting sustainability research to disciplinary autonomy, and resources. This paper explores the institutional role of universities in the sustainability transition through the epistemic relations between intergovernmental organizations, national policies, universities' strategic discourses and implementation practices. This perspective can provide an understanding of competing notions of sustainability and their practical meaning in universities' decision-making. Via two in-depth cases of Finnish universities, incorporating documents of sustainability policies, strategic plans, strategy processes, and interviews with top management of the universities and their faculties, the paper asks what kind of social imaginaries of sustainability Finnish universities construct and utilize in their decisions. The study finds inspiration from the theory of epistemic governance.

Invoking and Contesting Expert Knowledge in Legislative Debates Over Social Policy in the Parliament of Finland, 1962–2022

Lauri Heimo & Jukka Syväterä, University of Helsinki

The literature on the relationship between expert knowledge and democracy is underpinned by two arguments. The first suggests that politics has 'scientized', pointing to the increased necessity to justify decisions with evidence. The second asserts that the dismissal and questioning of expert knowledge has become normalized, and that political discourse increasingly relies on personal experience and feelings. Both trends have been seen potentially detrimental for democracy. Our broader research project traces the intertwined development of these seemingly opposing trends. With this paper, we focus on parliamentary debates over new legislation in social policy, which we examine through the lens of epistemic governance framework. Social policy legislation has always provided a field for ideologically driven political struggles, wherein also experts have played a notable role. Depending on the perspective and situation, their role has sometimes been considered either too powerful, or too easily dismissed by governments in power. However, there is very little earlier research about the changes within politicians' practices of using and contesting expert knowledge. To shed light on the discursive and rhetorical shifts, we analyze a dataset consisting of all plenary debates over new social policy legislation which have taken place in the Parliament of Finland within the timeframe extending from 1962 to 2022. The first layer of our analysis utilizes corpus linguistics to examine the trends of invoking expert knowledge throughout seven decades, and the second focuses on discursive and rhetorical analysis of extreme cases wherein expert knowledge has been contested particularly intensively. In this presentation we present preliminary results from the first layer of our two-part analysis.

Knowledge, governance and mining colonialism in Lapland

Vesa Puuronen, University of Oulu

Mining is one of the fastest growing industrial sector in Lapland. There is already three functioning mines: Kevitsa (Sodankylä), Suurikuusikko (Sodankylä), Elijärvi (Kemi) and at least five others at the planning phase. Only two of these mines are owned by Finnish companies, all other are owned by big multinational mining enterprises.

All functioning mines are environmentally hazardous, because of chemical emissions in the waters (surface and ground water), explosion dust carried by the wind and polluting immediate and remote areas around 40-70 km from the open-pit mines. In addition mines often destroy social and cultural structures and communities, prevent other livelihoods (hunting, fishing, reindeer herding, berry and mushroom picking etc.

Mining industry is an example of modern colonialism. One of the biggest challenges of mining companies is acquisition of social license to operate. Knowledge is main means of convincing local residents of the good intentions and harmlessness of mining and mining companies. In this paper I will describe the types of expert knowledge that are used by mining companies. The ways in which mining companies and authorities are silencing the local residents and their knowledge during the lifespan of the mining projects. Paper is based on official documents and the experience which I have gained by participating in mining critical local activities and by participating in the writing of official reminders and statements concerning mining permissions and mining legislation.

Meanings, interpretations, and frames of inclusion and participation in regional programs (2022–2025) of Finnish regional councils

Hanna Tammisto, Itä-Suomen yliopisto

The presentation drafts out what kind of definitions, connections and interpretations are given to the concepts of inclusion ('osallisuus') and participation ('osallistuminen') in the current regional programs (2022–2025) of Finnish regional councils, in the implementation plans, as well as in the communications on the websites of the regional councils.

The research material consists of the regional programs (2022–2025) of Finnish regional councils and their implementation plans, as well as communications about increasing inclusion and participation websites of the regional councils. The presentation describes the coding of the material based on how the inclusion and participation of residents is defined and framed in the websites and regional program papers.

The presentation relates on recent research of inclusion and participation conducted in the fields of democracy and political science. This research highlights an increase in political demonstrations and misinformation as signals of deepening distrust towards political decision-making. Finnish cities and regions aim to respond to these trends by piloting new opportunities for participation such as participatory budgeting, residents' evenings and mini-publics. (e.g. Isola et al. 2017; Koskimaa et al. 2023; Leino et al. 2022; Värttö & Rapeli 2019.)

Research on inclusion and participation is carried out: 1) in democracy studies, 2) in youth research, and 3) in organisational research, in the frameworks of co-creation of organisations and service design. There is a significant difference in the meaning of inclusion when the subject is increasing activity of the residents or co-creation between experts and organisations – and inclusion understood as in increasing the inclusion of marginalised population groups called for in international agreements. The presentation approaches the studies of inclusion and participation critically from the framework of cultural studies. The methodology combines elements from frame analysis to critical discourse analysis.

How did electric cars become the dominant design?

Pertti Alasuutari, Tampere University & Selina Gallo-Cruz, Syracuse University

Within just a few decades, most major car manufacturers will stop making other than fully electric cars, which means that electric vehicles (EVs) have become the dominant design. This means that we have witnessed a massive, global change, which will have major impacts on people's lives the world over. Considering the fact that there is no world government in the organizationally flat world, this massive change is an incredible achievement. This paper the EVs uptake as a case example to assess sociological theories of social change: how well do they apply to accounting for this process? While most theories bracket policy changes and processes of diffusion as causes of change processes, they are most central in this case. First, public policies forced car manufacturers to invest in the development of EVs. Second, government regulations and incentives, coupled with marketing of EVs as simultaneously "cool" and environmentally friendly, has created growing consumer demand for them. And when the ball has started rolling, several other actors and stakeholders are taking steps to make the most of the change.

Intergovernmental Organizations as carriers of world cultural norms and principles: analysis of discursive change in formal reporting of four organizations

Marjaana Rautalin, Eetu Vento & Jukka Syväterä, University of Helsinki

In recent years, social scientists have been increasingly interested in explaining actors and factors driving global social change. In constructivist theories, the change is often ascribed to international organizations (IOs) and the norms and principles they promote to nation-states.

However, research is scarce on how these norms and principles enter IOs' agendas hence informing national policies. Existing research focuses on individual norms and on who or which entity has accelerated the adoption of the norm in question in the organization at any given time. In this study, we supplement the existing research on IOs as consumers and carriers of global norms and principles by investigating four prominent intergovernmental organizations (IGOs) - the International Atomic Energy Agency (IAEA), the International Labour Organization (ILO), the International Monetary Fund (IMF), and the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) - and the rhetoric used in their annual reporting. Our initial findings indicate that despite their distinct tasks and profiles, all four organizations start to take a stand on the increasingly diverse norms and principles shared in world society in the mid-90s and especially in the 2000s. Yet, there are differences in what kind of norms or principles are perceived as most pertinent in the sense that they are first incorporated into IGOs' annual reporting. There are also differences between organizations in how these norms and principles are used as part of communication directed at member countries. We argue that the abstraction of the language evident in IGOs' formal reporting is part of a wider discursive shift in world society that started after the end of the Cold War, and which accelerated as the 21st century entered. The change in IGOs' formal rhetoric is largely a result of organizations' adjusting themselves to this shift in their attempts to construct themselves as influential in the eyes of a growing number of their member countries.

Keywords: Intergovernmental Organizations; annual reports; discursive shift; world society

4. EROT JA ERONTEOT PERHE- JA LÄHEISSUHTEISSA – DRAWING BOUNDARIES IN AND BETWEEN PERSONAL RELATIONSHIPS

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Aino Luotonen, Itä-Suomen yliopisto

aino.luotonen@uef.fi

Ella Sihvonen, Kansaneläkelaitos

ella.sihvonen@kela.fi

Aikuiset sateenkaari-ihmiset yhteisöllisesti asuen

Maiju Ridell, Tampereen yliopisto

Esitelmäni pohjautuu tekeillä olevaan pro gradu -tutkielmaani, jossa tutkin aikuisten sateenkaari-ihmisten yhteisöllistä asumista, läheissuhteita ja huolenpitoa/hoivaa yhteisöllisesti asuttaessa esimerkiksi kimppekämpissä ja kommuuneissa. Tulen esittelemään graduni alustavia tuloksia.

Alun perin graduaiheen äärelle minut ohjasi lähipiireissäni käymäni haaveilevat keskustelut siitä, kuinka hienoa olisi asua yhteisöllisesti ja jakaa arkea muiden (sateenkaari-ihmisten) kanssa. Näistä keskusteluista ja omistakin haaveista asua yhteisöllisesti syntyikin kipinä selvittää, miltä näyttää sellaisten sateenkaari-ihmisten arki, jotka jo asuvat yhteisöllisesti. Erityisen paljon minua kiinnostaa se, millaisia suhteita muodostuu muihin asujiin kotia jakaessa ja millaisia huolenpidon ja hoivan käytäntöjä kyseisessä asumismuodossa syntyy. Henkilökohtaisen kiinnostuksen lisäksi työtäni motivoi tietysti myös se, että aihe on yhteiskunnallisesti ja yhteiskuntatieteellisesti tärkeä: sateenkaari-ihmisten moninaisista läheissuhteista tarvitaan lisää tutkimustietoa, ja toisaalta kommuuniasumista ei ole myöskään tutkittu Suomessa vielä kovin paljon. Gradussani minun onkin tarkoitus yhdistää sateenkaari-ihmisten läheissuhteita koskevaa tutkimusta ja kommuunitutkimusta.

Gradu aineisto koostuu 12 aikuisen, Suomessa yhteisöllisesti asuvan sateenkaari-ihmisen yksilohaastatteluista. Haastattelut toteutin puolistrukturoituina teemahaastatteluina ja niissä keskusteltiin muun muassa yhteisöllisestä asumisesta ja siihen liittyvistä motivaatioista, käytännöistä ja säännöistä, läheisistä suhteista, hoivasta/huolenpidosta, tulevaisuudesta sekä sateenkaari-identiteetistä. Kaikkien haastateltavien kanssa keskustelin kaikista teemoista, mutta haastateltavat saivat myös vaikuttaa siihen, mistä puhutaan ja kertoa itse tärkeinä pitämistään asioista. Haastateltavat saivat myös halutessaan valmistautua haastatteluun tekemällä ihmissuhdekartan läheisistä ihmissuhteistaan ja siitä, millaista tukea, hoivaa tai huolenpitoa mihinkäkin suhteeseen sisältyy, ja näitä kartoja hyödynnettiin haastatteluissa keskustelun tukena. Haastateltavia olisi löytynyt paljon enemmänkin, mutta rajasin työn koon ja omien resurssieni takia

haastateltavien määrää. Kiinnostus haastatteluun osallistumisesta kertoo kuitenkin jotain ilmiön yleisyydestä.

Haastatteluista muodostuu varsin rikas ja kiinnostava aineisto, jota analysoin helmikuun ja maaliskuun aikana aineistolähtöisesti sisällön teema-analyysillä. Esitelmässäni tulen puhumaan sateenkaari-ihmisten yhteisöllisestä asumisesta, joka voidaan ymmärtää parisuhdenormatiivisuutta ja perinteistä elämäntapaa haastavanakin tapana elää aikuisuuden elämänvaiheessa. Sosiologipäiville tulen siis keskeneräisen työn kanssa, joten kaikenlaiset kommentit, keskustelu ja palaute ovat lämpimästi tervetulleita.

Intiimiyden rajanvedot kommuuniasukkaiden kämppis- ja ystävyysuhteissa

Anna Heinonen, Helsingin yliopisto

Esityksessäni tarkastelen sitä, miten suomalaisten kommuunien ja kimppekämpin asukkaat neuvottelevat kodin tilassa suhteisiinsa syntyvää intiimiyttä. Yhdessä asuvat ystävät ja kämppikset jakavat arjessaan yhteisen kodin tilan ja asettuvat siten tiiviiseen keholliseen läheisyyteen toistensa kanssa keräten toisistaan intiimiä tietoa aistiyhteyksien kautta. Samalla koti tilana kantaa mukanaan erityisiä intiimiydelle annettuja kulttuurisia merkityksiä, joiden tausta on kodin tilan ja perheen yhteen kietoutuneessa historiassa. Muissa kuin perhesuhteissa kodin tilan jakamiselle ei sen sijaan ole kulttuurisesti vakiintunutta muotoa, eikä kodin tilassa syntyvä intiimiyys välttämättä asetu mutkattomaksi osaksi näitä suhteita. Esityksessäni osoitan, että neuvotteluja intiimeistä yhteyksistä ja intiimeistä suhteista käydään kehollisten ja käytännöllisten rajanvetojen, eri suhteille annettujen merkitysten ja kodin tilallisen kontekstin kautta. Neuvotellessaan intiimiyttä suhteissaan kommuunien asukkaat neuvottelevat myös intiimiydelle eri suhdemuodoissa annettuja normatiivisia ja epänormatiivisia kulttuurisia merkityksiä. Sosiologipäivien esitykseni perustuu Helsingin yliopistossa esitarkastuksessa olevaan väitöstutkimukseeni *Queering intimacies at home: Friendship and roommate relations in Finnish small-scale communes*.

Yhteenkuulumisen sisarus- ja ystävyysuhteissa lineaarisen ajan ja syklisen ajan näkökulmasta

Aino Luotonen, Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden laitos

Esityksessäni tarkastelen aikaa teoretisoivien käsitteiden avulla sitä, millä tavoin yhteenkuulumisen muodostuu aikuisten sisarus- ja ystävyysuhteissa. Arkielämässä ystävyys- ja sisarussuhteet voivat olla yksilön näkökulmasta keskenään samankaltaisia: suhteita samaan ikäluokkaan kuuluvan ihmisen kanssa, jonka kanssa jaetaan yhteistä historiaa ja saatetaan olla hyvin läheisiä. Esityksessäni tarkastelen sitä, millaisten aikaan liittyvien mekanismien kautta yhteenkuulumisen syntyy ja pysyy yllä ystävyys- ja sisarussuhteissa.

Lineaarisessa käsityksessä ajasta menneisyys edeltää nykyisyyttä ja tulevaisuus seuraa sitä. Yksilöiden subjektiivisissa kokemuksissa ajan ulottuvuudet – *menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus* – voivat sen sijaan olla läsnä samaan aikaan. Esimerkiksi yhteisölliset rituaalit tuovat menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta lähemmäs toisiaan (Gillis 2004). Tämä rituaalinen aika voi tarjota kokemuksen siitä, että nykyisyys sulautuu väliaikaisesti menneisyyteen (Zerubavel 2003).

Esityksessäni kysyn, miten subjektiiviset kokemukset ajan ulottuvuuksien sulautumisesta toisiinsa ovat yhteydessä siihen, miten yhteenkuulumisen tunne ihmisten välillä syntyy ja pysyy yllä. Etsin vastausta kysymykseen mm. kollektiivisen muistin käsitteen (Halbwachs 1950) avulla. Jokaiselle yhteisölle kehittyä ajan kuluessa kollektiivinen muisti, joka on paitsi se, mitä muistetaan, myös sitä, mitä aina uudelleen jaetaan yhdessä. Kollektiivinen muisti on yhteenkuulumisen ytimessä, ja traditiot ja rituaalit vahvistavat sitä missä tahansa yhteisössä. Kollektiivinen muisti kytkeytyy lineaariseen aikaan kehittyessään ajan kuluessa. Samalla se kiinnittyy sykliseen aikaan, sillä sosiaalisen elämän rituaalit arjessa ja juhlassa toistuvat syklisessä rytmissä. Pohdin esityksessäni, millaista yhteenkuulumista tämä kollektiivisen muistin kaksijakoinen suhde aikaan tuottaa. Tarkastelen myös sitä, onko aika kytköksissä yhteenkuulumiseen eri tavoin sisarusuhteissa kuin ystävyysuhteissa. Esitys perustuu väitöstutkimukseeni (Luotonen 2023), jossa tutkin 32 aikuisen ystävyys- ja sisarusuhteita sekä perhekäsityksiä avioliiton alkuvuosina. Tutkittavat muodostivat 16 pariskuntaa.

Women's life course trajectories to motherhood outside heterosexual marriage: couple-norm and beyond

Anna-Maija Castrén, University of Eastern Finland

The paper presents results from a study on the life course trajectories of 30 Finnish mothers living outside heterosexual marriage with or without a partner. Life historical and mainly descriptive analysis maps the trajectories of women from childhood to the present with a focus on the different family constellations and unions they have lived in on their path to motherhood. While Finnish society is influenced by the “couple-norm” (Roseneil et al. 2020) when it comes to the family understanding inscribed in the legislation and social regulation, the analysed trajectories highlight, first, a wide variation of “couple trajectories”, second, the problematic line between intentionality and unintentionality in conception and pregnancy, and third, the ways in which expectations regarding linearity of intimate biography are contested in contemporary society. In-depth interviews were conducted with women of whom 14 lived with a partner (9 male, 5 female partners) and 16 without a live-in partner. Most participants were of Finnish origin, and they represented varied educational backgrounds. The participants had conceived and got pregnant via sexual intercourse (8 planned, 7 unplanned conceptions) or with the help of fertility treatments (15). Results highlight the emerging reproductive pluralism connected to the diversification of family life more generally.

Toisen polven suomalaiset – kotoa uuteen suomalaisuuteen

Kaisa Nissi, Jyväskylän yliopisto

Kahden uskonnon ja kulttuurin perheissä lasten kasvatusta muodostaa keskeisen perheen rooleja ja perinteitä jäsentävän tekijän. Esitelmä tarkastelee suomalaisnaisten ja Lähi-idän alueelta Suomeen tulleiden muslimimiesten perheitä lasten näkökulmasta. Pohdin, miten vanhempien erilaiset taustakulttuurit ja -uskonto vaikuttavat lasten identiteettiin ja kasvuun sekä kulttuuriseen kytkeytymiseen. Työryhmän näkökulmaan liittyen keskityn tässä esityksessä tarkastelemaan vanhempien kokemusta suhteessa kotona olevaan toiseuteen, ja millä tavoin tämä voi oletettavasti vaikuttaa kysymyksiin kasvatuksesta ja lasten kulttuurisesta kytkeytymisestä/ erottautumisesta.

Ulkopuolisten luomat odotukset ja paineet ja myös perheen sisäiset eroavaisuudet ja ristiriidat luovat haasteita perheiden yhteiselle kokemukselle. Lasten kasvatukseen liittyvät neuvottelut, perinteen siirtyminen ja kiistat suhteessa erilaiseen kasvatuskulttuuriin voivat muodostaa toiseuden kokemusta, joka kasvaa eronteiksi myös perhesuhteissa ja haastaa vanhempia omissa rooleissaan. Toisaalta monikielinen ja -maailmankuvallinen jakaminen voi vahvistaa lapsen ymmärrystä itsestään, maailmasta ja ympäröivästä yhteiskunnasta. Kaikella tällä on merkitystä lasten psyykkiselle hyvinvoinnille ja identiteetin kehitykselle. Tarkemmin ottaen haluan valottaa sitä, miten mahdolliset kulttuuriset ristiriidat ja vanhempien erilaiset taustat vaikuttavat kodin kautta lapsiin ja perinteiden siirtymiseen. Tällä on seuraavissa sukupolvissa vaikutusta myös lasten integroitumiseen suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

Taustana tutkimukselle ja esitelmälle on ensiksikin alkuvaiheessa oleva kulttuuriantropologian tutkimus, jossa haastattelen perheitä ja näiden jo aikuisia lapsia peilaten kokemusta kiintymyssuhdeteorioihin. Toisekseen taustana on aiemmin tekemäni väitöskirja, jonka pohjalta nyt uutta tutkimusta jatkan.

Neljän seinän sisällä: rajoitetut perhe- ja läheissuhteet koronasulun aikana

Ella Sihvonen ja Miia Saarikallio-Torp, Kelan tutkimusyksikkö

Vuoden 2020 alussa Suomeen rantautunut koronapandemia vaikutti monella tavalla ihmisten arkeen. Yksi keskeinen menettely viruksen leviämisen estämisessä oli sosiaalisten kontaktien rajoittaminen. Järeimpänä keinona hallitus otti käyttöön keväällä 2020 valmiuslain, jonka puitteissa ihmisten liikkumista pyrittiin rajoittamaan entisestään: Uusimaa eristettiin muusta Suomesta, työntekijät siirtyivät etätöihin, koululaiset etäkouluihin, lasten päivähoitoa rajoitettiin välttämättömään ja perheitä kehoitettiin pysymään kotona. Sosiaalisten kontaktien rajoittaminen ”neljän seinän sisään” on sosiaalisten suhteiden tutkimuksen ja sosiologian näkökulmasta poikkeuksellista ja siksi erityisen kiinnostavaa. Tässä esityksessä tarkastellaan nuorten ja vanhempien kokemuksia perhe- ja läheissuhteista koronapandemian ensimmäisen aallon aikana.

Esitys keskittyy tarkkaan rajattuun ajanjaksoon keväällä 2020, kun Suomessa otettiin käyttöön valmiuslaki ja koko pandemian ajan tiukimmat liikkumisrajoitteet. Tutkimuksen aineistona ovat yli 15-vuotiailta nuorilta (n=345) ja lapsiperheiden vanhemmilta kerätyt kirjoitusaineistot (n=96). Tarkastelemme esityksessä, miten toisaalta nuoret ja toisaalta lapsiperheiden vanhemmat kokivat sosiaalisten kontaktien rajoittamisen. Nuorten ja vanhempien kokemukset sosiaalisten kontaktien rajoittamisesta poikkeavat toisistaan: perhesuhteiden ohella kodin ulkopuolinen laaja ja sattumanvarainenkin sosiaalisten suhteiden verkosto on erityisesti nuorille tärkeä identiteetin rakentumisen kannalta. Vanhemmille kodin ulkopuolisten sosiaalisten kontaktien ja suhteiden väliaikainen rajoittaminen ei välttämättä ole ollut niin merkityksellistä. Nuoret ja vanhemmat eivät kuitenkaan muodosta homogeenisiä ryhmiä, ja esimerkiksi vastasyntyneiden esikoisvauvojen äitien kokemukset sosiaalisten kontaktien rajoittamisesta eroavat muiden vanhempien kokemuksista. Kokemuksia perhe- ja läheissuhteista tarkastellaan kuulumisen (sense of belonging, vrt. May, 2011) ja kuulumistyön (belonging-work, vrt. Kuurne & Vieno, 2012) näkökulmasta. Tarkastelemme, millaista – mahdollisesti erisuuntiin vetävää ja ristiriitaistakin – kuulumistyötä ilmeni poikkeusoloissa koronasulun aikana.

5. KULTTUURI JA KULUTUS (FIN, ENG, SWE)

KOORDINAATTORIT – KOORDINATORERNA – COORDINATORS

Eeva Majalahti

eeva.majalahti@tuni.fi

Sara Sivonen

sara.sivonen@tuni.fi

Riie Heikkilä

riie.heikkila@tuni.fi

Psykedeelien käsittely suomalaisessa valtamediassa 1960–1970-luvuilla ja tänä päivänä Goffmannin kehysanalyysin näkökulmasta

Mika Tsupari, Helsingin yliopisto

Tausta: Psykedeelit ovat olleet entistä enemmän esillä julkisuudessa, ja niihin liittyvä keskustelu mediassa on monipuolistunut lähivuosien aikana. Medialla on keskeinen rooli yhteiskunnallisen asenneilmapiirin kannalta, sillä se toisaalta kuvaa vallitsevaa yhteiskuntaa ja uusia yhteiskunnallisia ilmiöitä, mutta myös uusintaa olemassa olevia käsityksiä ja muokkaa niitä.

Tutkimuksen tavoite: Esiteltävässä artikkelissa käsitellään millaisia kehyksiä (frameworks) klassisia psykedeeliejä käsittelevissä uutisissa on käytetty suomalaisessa valtamediassa 1960- ja 1970-luvuilla, ja 2010-nykyhetki välillä. Tarkastelemme, millaisia kehyksiä psykedeelisiin on mediassa käytetty, onko kehyksissä tapahtunut muutosta ja tuottavatko uudet kehykset huumeiden käytön normalisaatiota.

Menetelmä: Analysoimme 405 vuosilta 1960–1979 Helsingin Sanomissa psykedeelit maininnutta artikkelia ja 65 Helsingin sanomien ja 122 Ylen 2010-nykyhetki klassiset psykedeelit maininnutta artikkelia Goffmanin kehysanalyysin keinoin. (Hakusana psykedeeli, haut joulukuussa 2023 tai tammikuussa 2024). Vertasimme kehyksien merkityssisältöjä sisällönanalyysin keinoin toisiinsa.

Tulokset: Media-aineistojen välillä on huomattava ero. Vanhemman aineiston uutisten pääpainopiste on ollut rikollisuudessa, lainsäädännössä, moraalisisessa paniikissa, asiantuntijalausunnoissa, mutta myös uteliaassa viehätöksessä psykedeeliejä käyttäneisiin taiteilijoihin ja 1960–1970-luvun pioneereihin. Tuoreemmissa uutisissa pelko ja moraalipaniikki ovat tehneet tilaa uteliaalle toiveikkudelle niin psykedeelien mahdollista hoitopotentiaalia ja psykedeelieillä tehtävää itselääkintää kohtaan. Sen sijaan yleinen keskustelu huumeista jatkuu hyvin samanlaisena kuin 1960-luvulta lähtien, näkemykset ja kannanotot lähestyvät huumeiden käyttöä poikkeavuuden, rikollisuuden ja addiktion näkökulmasta. Artikkelien kuvituskuvat hyödynsivät hyvin usein ”psykedeelistä kuvastoa” niin värimaailman kuin muiden kliseiden osalta.

Molemmassa aineistoissa psykedeelisiä käsitellään niin rikollisuuden ja laittomuuden kehyksessä, mutta myös kiehtovuuden ja taiteiden kehyksessä. Kehyksissä on eroa myös eri psykedeelien osalta.

Pohdinta: Psykedeelien paikka länsimaissa on hakusessa. Mediakehykset sijoittavat ne osittain lääkkeeksi ja mahdolliseksi hoitomuodoksi huumeiden käytön sijaan. Tällöin voidaan pohtia, onko omaehtoinen käyttö huumeiden käyttöä, tai itsehoitoa, ja miten ilmiöön pitäisi yhteiskunnallisesti suhtautua.

Asiasanat: psykedeelit, media-analyysi, kehysanalyysi, Goffman, huumeetutkimus, normalisaatio

Arvioimassa kauneutta ja tarkastelemassa kehoja: suomalaisten näkemyksiä ulkonäöstä

Anna Grahn ja Outi Sarpila, Turun yliopisto

Ulkonäkö on herättänyt viime vuosikymmeninä kasvavaa kiinnostusta sosiologiassa. Ulkonäköä koskevassa kulttuurisosiologisessa tutkimuksessa on keskitytty erityisesti 'yhteiskuntaluokan ruumiillistumiseen'. Tämä ulottuu myös ulkonäön arviointiin: ihmiset sekä arvioivat toisiaan että tekevät keho- ja kauneustyötä esteettisten mieltymystensä mukaisesti. Aiempien tutkimusten perusteella tiedämme, miten yhteiskuntaluokkien väliset erot tulevat esiin erityisesti, kun tutkitaan vartaloiden kokoja. Edeltävästä sosiologisesta tutkimuksesta poiketen tässä tutkimuksessa tarkastellaan myös lihaksikkaita naisvartaloita. Analysoimme, missä määrin naisten hyväkuntoinen ja lihaksikas vartaloideaali on tullut hoikan ideaalin rinnalle. Käytämme vuonna 2023 kerättyä ainutlaatuisia kyselyaineistoa (N=349), jossa vastaajille esitettiin 11 eri naisvartalotyyppiä kattava matriisi. Vartalot vaihtelivat rasvamassaltaan ja lihaksikkuudeltaan. Vastajia pyydettiin valitsemaan kaikkein kaunein ja vähiten kaunein vartalotyyppi sekä vartalotyyppi, joka heidän mielestään vastaisi heidän käsitystään keskimääräisestä keski-ikäisestä suomalaisesta naisesta. Lisäksi naisvastaajilta kysyttiin, mikä vartalotyyppi kuvastaa parhaiten heidän nykyistä vartaloaan. Alustavat tuloksemme viittaavat siihen, että vastaajan yhteiskuntaluokka ja sukupuoli ovat yhteydessä ulkonäön arviointiin. Yhteiskuntaluokkien ja sukupuolten väliset erot näkyivät erityisesti vastaajien arvioissa heidän mielestään vähiten kaunista vartalotyyppiä.

Palveluiden ja tavaroiden kulutuksen jaetut merkitykset

Jani Varpa, Helsingin yliopisto

Palveluiden ja tavaroiden kulutuksella voidaan ylläpitää sosiaalisia suhteita. Sekä yhteisen palveluiden kulutuksen että tavaroiden kautta on mahdollista rakentaa yhteistä kokemusvaruutta, joka sekä ylläpitää yhteisyyttä että voi tarjota keskustelunaiheita arkiseen kanssakäymiseen. Tutkimuksessani keskityn kulutuksen merkityksiin yhtäältä teatterissakävijöiden eli palvelun kuluttajien, toisaalta kotiaan huonekaluilla eli tavaroilla sisustavien keskuudessa. Väitöskirjani

yhteenvetoluvun materiaalina toimivat kolme osajulkaisua, jotka pohjautuvat kahden keräämäni haastatteluaineiston, teatterissakävijöiden ja sisustajien, analyysiin. Alustavien tulosten perusteella merkittävä ero palveluiden ja tavaroiden välillä on se, että palveluita kuluttaessa osalliset ovat ajallisesti ja fyysisesti samassa tilassa, kun taas tavaroiden avulla merkityksiä voidaan ylläpitää myös eri paikoissa ja eri aikoina. Lisäksi teatterissa käymiseen voi liittyä yhteisen teatterikokemuksen lisäksi myös muuta kulutusta, jolla ylläpidetään esimerkiksi ryhmän olemassa olevia rooleja. Huonekalujen osalta keskeisenä erona korostuu se, kuinka joustavasti niihin voidaan liittää ajan kuluessa erilaisia merkityksiä. Huonekalujen avulla on myös mahdollista luoda yhteyksiä edeltäneisiin sukupolviin, joiden kanssa yhteinen kulutus muutoin ei olisi enää mahdollista.

Maitomyytit horjuttamassa suomalaista ruokakulttuuria

Vilja Lukkarinen, Helsingin yliopisto

Taru Lindblom, Helsingin yliopisto

Polarisoitunut ja kiihkeäkin keskustelu internetin keskustelupalstoilla on ollut jo jonkin aikaa kulutus- ja kulttuurisosiologiankin tarkastelukohde. Erityisesti ruokaa koskevat someleimahdukset ovat tyypillisiä, ja niiden katsotaan osoittavan sen, miten arkisen kulutuksen kohteet ovat siirtyneet niin kutsutun identiteettipolitiikan areenaksi. Keskustelun polarisoitumista on ilmennyt viime vuosikymmenten ajan muun muassa eläinperäisiä rasvoja, vähähiilihydraattista ruokavaliota ja viime aikoina, jota case-esimerkkimme edustaa, ekologista kestävyyttä ja eläinoikeuksiin kytkeytyvää kasviperäisten ruokien suosimista koskien. Keskusteluissa vedotaan mm. moraalisiin, ideologisiin ja esteettisiin seikkoihin, mutta argumentointia värittää myös vahvasti affektiiviset elementit.

Tämä esitys tarkastelee suomalaisten vahvaa maitosuhdetta sekä maidon kulttuurista paikkaa ruokakulttuurissamme. Keskitymme Oatlyn vuonna 2020 lanseeraaman mainoskampanjan "Maitomyytit" herättämiin sosiaalisen median keskusteluihin. Kampanjassa lähestyttiin suomalaisia kuluttajia koteihin lähetetyllä viikosella, joka esitti teesejä kaurajuoman puolesta ja lehmänmaitoa vastaan. Teesit kohdistuivat selkeästi suomalaisen ruokakulttuuriin instituutioihin pyrkien, tahallisesti tai tahattomasti, murentamaan meillä vahvana elävää maidon hegemonista asemaa. Kuten arkiset ja henkilökohtaisiksi mielletyt valinnat tyypillisestikin, herätti myös kampanja vahvan polarisoitunutta keskustelua ja sosiaaliselle medialle tyypillistä kohahtelua.

Maitomyytteihin kohdistunut polarisoitunut ja politisoitunut, tunnepitoinen keskustelu jakautui puolusteleviin tai boikotoiviin kannanottoihin. Puolustaa voitiin yhtäältä vallitsevaa, eläintuotantoon nojaavaa maitojärjestelmää ja maidon juonnin kulttuuria ja sen hyveitä. Toisaalta puolustettiin niitä eettis-ekologisia näkökulmia, joita kaurajuomien kulutus tarjoaa. Taloudellisiin, moraalisiin, kulttuurisiin ja terveydellisiin seikkoihin vedottiin asiayhteydestä ja temasta riippuen erilaisin argumentein ja äänenpainoin. Yksi poliittisen kuluttamisen keinoista, boikotointi, nousi

retoriikan tasolla usein keinovalikoimiin. Koska ehdotukset maidon korvaamisesta nostattivat jännitteistä keskustelua kuluttajien keskuudessa, voidaan esittää, että maito sovituu selvästi gastronomistiseen tarkastelukehikkoon: sen voi katsoa edustavan ruokakulttuurillemme keskeisiä arvoja sekä muodostavan osan kansallisesta, ruokaan kytkeytyvästä poliittis-ideologisesta identiteetistämme.

Punk Rockers Become Daddies Too, Just Two Years Later: Post-Traditional Lifestyle and the Individualization of Life Courses?

Juho Hänninen, European University Institute (EUI)

The proposed consequences of the post-traditional transition and the shift from substance-oriented values to those driven by self-expression sparked a debate that has continued several decades. The 'individualization thesis' (Bauman, Beck, and Giddens), suggests a trend towards increasingly unique life patterns. Conversely, life course studies analyzing the presumed 'de-standardization' argue that the three-part institutionalized life course (education, work, retirement) has endured socio-cultural transformations with mainly only cosmetic changes. Nevertheless, scholars continue to ask whether individualization impacts specific societal sub-groups, with the pervasive cultural practices of youth culture being an old untested suspect.

I study the influence of post-traditional lifestyles on life course development by examining the transition to adulthood of the Finnish 'new wave' scene that emerged in the turn of the 1980s. This scene embodies the post-traditional shift through direct investments in self-expression, transgressive semantics, and the embracement of post-material values.

I draw on original data from the Finnish 'new wave' scene, a retrospective life course survey with the target population (N = 237), namely grassroots musicians and fanzine producers. A matched comparison group is derived from the European Social Survey. Additionally, narrative interviews (N = 20) with respondents provide qualitative insights.

Preliminary findings, using event history models, reveal that cultural participation relates to the timing of four out of the five studied transition events (leaving the parental home, entrance to employment, marriage, and parenthood), with cohabitation being unaffected. While differences are generally modest, the youth culture scene exhibited a distinct two-year delay in becoming parents, supporting the notion of increased de-standardization due to the post-traditional shift.

These results are further substantiated by interview evidence, presenting subjective accounts of diminished importance of marriage, and illustrating trade-off mechanisms, investments in self-actualization and self-development, as underlying reasons for delayed or absent parenthood.

Vanhemmuuden sosioekonominen eriytyminen Suomessa 1991–2017

Eeva Majalahti ja Jarmo Kallunki, Tampereen yliopisto

Vanhemmuuden käytännöt lasten kasvatuksessa ovat usein yhteiskuntaluokkasidonnaisia ja keskeisessä roolissa kulttuurisen pääoman periytymisessä. Kansainvälisen ja kotimaisen tutkimuskirjallisuuden perusteella vanhempien korkeampi sosioekonominen asema on yhteydessä esimerkiksi vanhempien aktiivisuuteen lasten koulunkäynnin tukemisessa sekä lasten osallistamiseen ohjattuihin harrastuksiin. Tätä ilmiötä voi tulkita bourdieulaisten tutkimusperinteen mukaan niin, että koulutetut vanhemmat tuntevat kouluinstituution sääntöineen ja odotuksineen paremmin ja voivat näin ollen toimia sen sisällä ”kuin kotonaan”. Osallistumisen kasautuminen korkeasti koulutetuille vanhemmille havainnollistaa myös koulutuksen, kulttuurin ja harrastusten arvostusta näissä perheissä. Se kertoo samalla vanhempien ajankäyttömahdollisuuksista: korkea sosioekonominen asema usein tarkoittaa suurempaa autonomiaa oman työajan järjestämisessä, jolloin velvollisuuksista vapaata aikaa on mahdollista käyttää lasten koulutukseen ja vapaa-aikaan. Yhteiskuntaluokan vaikutuksia vanhemmuuden käytäntöihin ja strategioihin on tutkittu kansainvälisesti paljon, mutta suomalaista tutkimusta aiheesta on niukemmin. Katsomme tarpeelliseksi tarkastella vanhemmuutta yhteiskuntaluokan näkökulmasta suomalaisessa kontekstissa, koska yhteiskunnan suhteellinen tasa-arvo, maksuton julkinen koulutusjärjestelmä ja verrattain matalat tuloerot tekevät Suomesta kansainvälisesti erityisen.

Tässä tutkimuksessa analysoimme vanhemmuuden käytäntöjä Suomessa ja niiden muutoksia ajan myötä. Käytämme aineistona Tilastokeskuksen Vapaa-ajan osallistuminen -tilastoja vuosilta 1981, 1991, 2002 ja 2017 (lisätietoja: <https://www.stat.fi/til/vpa/>). Aikasarja-aineistomme avulla tutkimme kahta vanhemmuuden käytäntöä: ääneen lukemista lapselle sekä vanhemman osallistumista lapsen harrastus- tai vanhempainyhdistystoimintaan. Analysoimme, miten vanhemman sukupuoli, koulutustaso ja ammattiasema ovat yhteydessä näihin vanhemmuuden käytäntöihin ja miten yhteys on muuttunut ajan myötä. Tulostemme mukaan vanhemmuuden käytännöissä on sosioekonomisia eroja: korkeakoulutetut ja ylemmissä toimihenkilöasemissa olevat ovat aktiivisempia vanhempia molemmilla mittareilla. Ajan myötä erot säilyvät, joskin hieman tasoittuvat. Kansainvälisessä tutkimuksessa havaitut säännönmukaisuudet toteutuvat siis myös tasa-arvon mallimaana pidetyssä Suomessa.

Asiasanat: vanhemmuus, sosioekonominen asema, kulttuuripääoman periytyminen, kodin ja koulun yhteistyö

Miten julkiset kirjastot jakavat kulttuurista pääomaa algoritmien aikakaudella?

Vertaileva tutkimus suomalaisista kirjastoista

Riie Heikkilä, Tampereen yliopisto

Julkisten kirjastojen perustehtävä on kirjastolain mukaan tarjota yhdenvertainen pääsy sivistyksen ja kulttuurin äärelle, tukea lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa ja kannustaa elinikäiseen oppimiseen (Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492). Julkiset kirjastot ovat ainutlaatuinen instituutio siinä mielessä, että ne tarjoavat ilmaisen pääsyn kulttuurin ja erilaisten informaatioisältöjen äärelle ja tekevät näin kulttuurista ja tiedosta vapaasti saatavilla olevan resurssin. Kirjastot ovat avainasemassa kulttuurisen pääoman jakelun ja ylläpitämisen kannalta (Goulding 2006; Kraaykamp 2003; Scherger & Savage 2010). Viime vuosina tutkimus on kuitenkin huomauttanut, että julkisten kirjastojen rooli on muuttumassa (McMenemy 2009; Michnik 2014): on esitetty ettei kirjasto enää olisikaan demokratian temppeleitä, jossa ammattimaiset kirjastonhoitajat tarjoaisivat kansalaisille laajan kattauksen kulttuuria ja tietoa, vaan että kirjastot olisivat muuntautumassa kohtaamispaikoiksi, joiden päätehtävä olisikin tuottaa toimivia lähipalveluja ja mahdollisimman hyvin tuottavaa arvoa verorahoille tehokkuusperiaatteiden mukaisesti (Day 2002; Goulding 2006) – yleisistä kirjastoista käyty keskustelu osoittaa juuri tällaisen kamppailun julkisen kulttuurin omistajuudesta (Heikkilä & Sirkka 2023). Eräs ajankohtainen muutoksen moottori kulttuurisen pääoman kannalta on tekoälyavusteisen kokoelmanhallinnan vähittäinen käyttöönotto julkisissa kirjastoissa. Alkujaan angloamerikkalainen trendi ylläpitää kirjastokokoelmia tekoälyn avulla on Suomessa vielä uusi, mutta suuri määrä kirjastoja on jo siirtynyt siihen: esimerkiksi Helsingin kaupunginkirjasto siirtyi vuonna 2019 yhteen yhtenäiseen ”kelluvaan” kokoelmaan, jossa kirjat jäävät siihen kirjastoon, johon asiakkaat ne palauttavat. Algoritmipohjainen järjestelmä omaksuu vähitellen kunkin yksittäisen kirjaston lainausprofiilin ja oppii siirtämään kirjoja niihin. On kuitenkin mahdollista, että algoritmi kasaa tietynlaista kirjallisuutta tiettyihin kirjastoihin ja tulee näin toteuttaneeksi huolen siitä (vrt. Cohn 2019) että algoritmit palvelisivat eri yhteiskuntaluokkia tai -ryhmiä eri tavoin. Kysyn tässä paperissa: Miten algoritmien käyttö kirjastojen kokoelmien hallinnan välineenä vaikuttaa kirjastojen kokoelmiin ja sitä kautta kulttuurisen pääoman sosiaaliseen kerrostumiseen Suomessa? Tutkin tätä vertailemalla neljää eri puolilla Suomea sijaitsevaa pääkirjastoa, joista kaksi kelloittaa kokoelmiaan ja kaksi ei, sekä kunkin sosioekonomisesti erilaisilla alueilla sijaitsevia toimipisteitä (n=12). Aineistonani toimivat etnografiset havainnointipäiväkirjat (kutakin pääkirjastoa on havainnoitu yksi kokonainen arkiviikko) sekä kirjaston johtajien ja työntekijöiden haastattelut (n=24).

Beauty and Meritocracy: What Finns Believe About When It Is Justified to Benefit from One's Looks

Outi Sarpila, University of Turku; Iida Kukkonen, University of Turku; Giselinde Kuipers, KU Leuven, Belgium

Belief in merit-based individual success helps legitimize structural inequality. Research shows that people do not always recognize how ascribed characteristics, such as class background, gender, and race, shape individuals' possibilities in life. This has been extensively demonstrated in studies on intelligence and educational success. In this study, we focus on another, less-studied characteristic that does not neatly align with either end of the traditional ascribed-achieved continuum—beauty. In this research, we examine beauty, a factor overlooked in earlier meritocracy studies, using survey data from the Finnish population (n=1007). We analyze the extent to which Finns perceive various aspects of beauty as achieved characteristics and to what extent their influence on individuals' possibilities in life is seen as justified. Our preliminary results suggest that beauty as a merit needs to be examined by breaking it down into components. For example, Finns see cleanliness and neatness, as well as external style, as something individuals can influence to a significant extent. On the other hand, facial attractiveness is seen as mostly ascribed and less easily changed. Other characteristics like body weight fall somewhere in between these extremes. Aspects of appearance more commonly perceived as the result of merit (achieved) are more readily accepted as factors with a justified impact on people's lives. We also analyze beliefs according to respondents' gender and social class and discuss the role of beauty as a blind spot in (gendered) class inequalities, especially in 'equalitarian' contexts such as Finland.

Työväenluokkaan samastuminen ja koetut vertikaaliset konfliktit sosiaaliryhmien välillä: Suomi kansainvälisessä vertailussa 2009 ja 2019

Semi Purhonen, Tampereen yliopisto

Vaikka luokkasamastuminen on sosiologian klassisia kysymyksiä, tutkimustietoa, joka asettaisi Suomen kansainvälisesti vertailevaan laajempaan kontekstiin nimenomaan työväenluokkaan samastumisen yleisyyden ja selittävien taustatekijöiden osalta on yllättävän vähän, tai ainakin se on hajanaista. Entä kokevatko työväenluokkaan samastuvat suomalaiset vertikaaliset sosiaaliryhmien konfliktit – köyhien ja rikkaiden, työväenluokan ja keskiluokan sekä johtajien ja työntekijöiden välillä – voimakkaammin kuin muut, ja miten Suomi asettuu tässä valossa suhteessa toisiin maihin? Tarkastelen Suomen Akatemian rahoittamaan tutkimushankkeeseen Työväenluokan kulttuurit 2020-luvulla (CuWoC) liittyvässä esitelmässäni näitä kysymyksiä International Social Survey Programmen (ISSP) vuosina 2009 ja 2019 keräämillä kyselyaineistoilla, jotka antavat mahdollisuuden asettaa Suomen kansainväliseen vertailuun osana 23 maan joukkoa, jossa kiinnostuksen kohteenani olevat muuttajat kysyttiin identtisesti molempina

vuosina (kokonaisvastaajamäärä analyyseissä näin rajaten on yli 60 000). Alustavien tulosten mukaan usein kuultu näkemys Suomesta jollain tavoin poikkeuksellisen keskiluokkaisena maana on kansainvälisessä katsannossa perusteeton. Työväenluokkaan samastuminen on Suomessa verrokkimaihin nähden korkeampaa keskitasoa, ja sitä selittävät Suomessa pääosin samat tekijät kuin valtaosassa muissakin maissa. Työväenluokkaan samastuminen ei ole myöskään juurikaan vähentynyt Suomessa vuosikymmenen aikana, toisin kuin joissain vertailumaissa kuten Yhdysvalloissa. Työväenluokkaan samastuvat suomalaiset kokevat vertikaaliset yhteiskunnalliset ristiriidat voimakkaampina kuin keski- tai ylempiin luokkiin samastuvat suomalaiset, mutta vähemmän voimakkaina kuin työväenluokkaan samastuvat monissa muissa, räikeämmän eriarvoisuuden luonnehtimissa maissa. Ristiriitojen kokemus on Suomessa työväenluokkaan samastuvien keskuudessa kuitenkin huomattavasti voimakkaampaa kuin muissa Pohjoismaissa, joskin ero Ruotsiin verrattuna ei ole yhtä selvä kuin Tanskaan, Norjaan ja Islantiin nähden. Kokemus vertikaalisten sosiaaliryhmien välisten konfliktien voimakkuudesta ei ole juurikaan muuttunut Suomessa vuosikymmenen aikana sen paremmin yleisesti ottaen kuin työväenluokkaan samastuvien keskuudessakaan.

Kulttuuristen käytäntöjen ja poliittisen arvomaailman sidos polarisaation aikakaudella

Sara Sivonen, Tampereen yliopisto

Poliittinen polarisaatio ja yhteiskunnan jakautuminen ovat ilmiöitä, jotka herättävät paljon huolta päättäjissä ja kansalaisissa. Julkisessa keskustelussa ja sosiaalisessa mediassa kannetaan huolta erityisesti kärjistyvästä poliittisesta polarisaatiosta, mutta myös elämäntyylien eriytyminen on saanut tilaa, kun puhumme vaikka "identiteettipolitiikasta" tai "kulttuurisodista". Tutkimuksellisesti polarisaatio on kuitenkin hankalasti mitattavissa ja empiirisesti todennettavissa. On ehdotettu, että polarisaatio on kuin "leviävä öljytahra", joka leviää kauemmas poliittisista mielipiteistä ja tahraa aiemmin epäpoliittisina pidettyjä elämänalueita. Kulttuurisista preferensseistä kuten vaikkapa musiikkimausta tai ruokavaliosta voi tulla yhä politisoituneempia, ja ne voivat olla merkkejä paitsi sosiaalisesta statuksesta ja mausta, myös poliittisista mielipiteistä. Tutkimus onkin alkanut kiinnittää yhä enemmän huomiota kulttuurin ja politiikan yhteyteen. Tarkastelen ilmiötä väitöskirjatutkimukseni viitekehyksessä, joka valottaa kulttuuristen käytäntöjen ja poliittisen arvomaailman sidosta varsinkin suomalaisessa kontekstissa. Esittelen suomalaisen haastatteluaineistoon (N=28), kansallisesti edustaviin Suomessa kerättyihin kyselyaineistoihin (N=1388, N=1425) sekä Suomen lisäksi Tanskassa ja Hollannissa kerättyihin kansallisesti edustaviin kyselyaineistoihin (N=4509) perustuvia empiirisiä analyysejä. Tulokset osoittavat, kuinka kulttuuriset käytännöt kuten kulttuurinen maku ja kulttuuriosallistuminen eriytyvät muiden tekijöiden ohella myös poliittisesti, esimerkiksi poliittisten asenteiden konservatiivisuuden ja liberaaliuden tai toisaalta puoluekannan mukaisesti. Esittelen tuloksia laajemman polarisaatiokeskustelun ja sitä koskevan aiemman tutkimuksen kontekstissa ja pohdin, miten tulokset voisivat lisätä ymmärrystä yhteiskuntamme polarisaatiosta.

6. KULTTUURI, TERVEYS JA HYVINVOINTI – CULTURE, HEALTH AND WELLBEING

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Piia Jallinoja

piia.jallinoja@tuni.fi

Johanna Nurmi

johnurm@utu.fi

Pia Vuolanto

pia.vuolanto@tuni.fi

Eksistentiaalinen terveys, yksilön ja yhteisön hyvä

Pia Houni, Tampereen yliopisto

Terveys ja hyvinvointi ovat ihmiselämän kannalta tärkeitä asioita. Ajatuksen lähtökohta perustuu käsitykseen niiden suhteesta hyvään elämään ja yksilön mahdollisuuksiin toteuttaa oman elämänsä parasta. Terveys ja hyvinvointi ovat myös yhteiskunnan intressi monin tavoin. Ne kytkeytyvät yhteiskuntaan, talouteen, lainsäädäntöön, hoitokulttuureihin ja viime kädessä ihmiskäsitykseen. Viime vuosina hyvinvoinnista on tullut miljardibisnes ja individualistinen näkökulma on korostunut. Vaalimme, esimerkiksi työelämässä, näkökulmaa yksilön itsevastuullisesta otteesta huolehtia itsestään. Toiminnallisen ihmisen arvon puntari ei lepää hänen elämänsä onnen suunnassa, vaan pikemmin työn tuottavuuden suunnassa. Kapea terveysnäkemys muokkaa meitä näkemään ihmisen fyysisesti ja psyykkisesti ideaalina.

Vuonna 2002 WHO havahtui pohtimaan laajan kyselyaineiston (HRQL – health-related quality of life) keräämisen yhteydessä tekijöitä, jotka toisivat täydentävää tietoa fyysisten, psykologisten, itsenäisyyden kokemusten, ihmissuhteiden ja ympäristöllisten aspektien lisäksi ihmisen eksistentiaalisten kokemusten suhdetta hyvinvointiin. Tämän voi nähdä yhtenä tienviittana kohti havahtumista eksistentiaalisen terveyden ja hyvinvointitutkimuksen näkökulmien tärkeyteen.

Tässä puheenvuorossa tarkastelen eksistentiaalisen terveyden ja eudaimonian käsitteiden kautta terveyden ja hyvinvoinnin määrittymistä osaksi laajempaa teoreettista viitekehystä kuin niitä on yleisesti käytetty (esim. Melder 2011, 2016, de Marinis 2007, Arman et al 2013, de Miranda 2024, Houni 2024). Tarkennan puheenvuorossani eksistentiaalisen terveyden esitettyyn kahden dimension lähtökohtaan, jotka tuovat näkökulmia yksilön itsemääritelyyn terveyteen. Eudaimonian käsitteen yhteydessä tarkastelen onnellisuuden yhteiskunnallista- ja kulttuurista kuvastoa onnellisuuden merkityksestä. Kreikan kielestä tullut käsite eudaimonia ei alun perin ole tarkoittanut nykyisin omaksuttua onnellisuutta, pikemmin se on kohtuullisuuden, kestävyys- ja sisäisen tasapainon tila.

Kysyn puheenvuorossani, miten yksilön ja yhteisön näkökulmat voivat kohdata toisensa, kenen etua, autonomiaa tai terveystietoa edistetään. Entä miten hyvän elämän lähtökohtia määritellään? Kenen hyvästä puhutaan? Millä tavoin sosiologisessa terveystietämisessä voitaisiin tarkastella myös eksistentiaalisia dimensioita osana terveystietoa tai arjen tason toimintojen yhteydessä, kuten työelämässä tai terveydenhuollossa.

Sosiaalisten käytäntöjen teorian soveltaminen alkoholinkäyttötilanteiden analyysiin väestökyselyaineistossa

Katariina Warpenius, THL

Kvantitatiivisessa terveystutkimuksessa sosiaalisten merkitysten, tilanteiden ja toimien toisteisuuden näkökohdat ovat jääneet vähemmälle huomiolle tarkasteltaessa väestön terveystietäytymistä. Alkoholitutkimuksessa näitä teemoja on lähestytty ennen kaikkea erilaisin laadullisin aineistoin, mutta viime vuosina on avattu keskustelua myös sosiaalisten käytäntöjen teorian soveltamisesta kvantitatiivisessa väestötutkimuksessa.

Tässä esitelmässä jäsennetään sosiaalisten käytäntöjen teorian tulkintakehystä Juomatapatutkimuksen käyttökertakartoitus-aineiston analyysiin. Vuonna 2023 Juomatapatutkimus toteutettiin ensimmäistä kertaa osana laajempaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Terve Suomi -tutkimusta.

Sosiaaliset käytännöt ymmärretään tässä toimijoiden tunnistamiksi, rutiiniluonteisiksi eli kulttuurisesti toistuviksi toiminnoiksi, jotka muotoutuvat useiden eri elementtien yhdistelminä sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalisten käytäntöjen lähestymistavan soveltaminen väestökyselyaineistoon alkoholitutkimuksessa merkitsee, että analyysiyksikkönä ovat sosiaaliset juomistilanteet sen sijaan, että analysoitaisiin alkoholinkäyttöä yksilön terveystietäytymisenä.

Juomatapatutkimuksen käyttökertakartoitus-aineisto soveltuu erityisen hyvin sosiaalisesti jaettujen käytäntöjen tarkasteluun: siinä havaintoyksikkö on sosiaalinen juomistilanne, mikä itsessään purkaa metodologista individualismia, siis näkemystä siitä, että väestökyselyn ensisijainen analyysiyksikkö on yksilötason alkoholinkäyttö. Käyttökertakartoitus-aineistolla voidaan analysoida juomistilanteiden toistuvia ominaisuuksia, kuten juomisen paikkaa, aikaa ja seuraa, joiden yhteyksiä on luontevaa tulkita nimenomaan sosiaalisten käytäntöjen keskinäiskudoksina.

Väestökyselyllä voidaan pureutua väestön keskuudessa vallitseviin, hyvinkin vakiintuneisiin ja toistuviin alkoholinkäyttötilanteisiin ja erilaisten juomiskäytäntöjen esiintyvyyteen, yleisyyteen ja ilmentymiin, jotka vaihtelevat eri väestöryhmissä. Alkoholien juomiskäytännöt ilmenevät toisteisissa juomistilanteissa, joissa alkoholinkäyttö kytkeytyy muihin sosiaalisiin ja kulttuurisiin käytäntöihin, kuten ruokailuun, juhlimiseen tai vaikkapa saunomiseen.

Juomistilanteiden ymmärtäminen ja analysoiminen sosiaalisina juomiskäytäntöinä tuo myös lisäarvoa terveyskäyttäytymistä ohjaavien interventioiden ja politiikkatoimien tutkimukseen. Suomalaisten alkoholinkäytössä on voitu havaita hitaasti muuttuvia kulttuurisia ja sosiaalisia ominaispiirteitä, jotka ovat hyvinkin iskostuneita ja säilyttäneet perusrakenteensa esimerkiksi alkoholipoliittisista uudistuksista tai talouden suhdanteista huolimatta. Yksilötason terveysneuvonnan ja elintapaohjauksen ohella on syytä huomioida entistä vahvemmin juomistilanteisiin vaikuttavat materiaaliset ja sosiaaliset tekijät, joita voidaan muokata esimerkiksi alkoholijuomien saatavuutta sääntelevin toimin erilaisten alkoholihaittojen vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi.

“Ota itseäsi kädestä, älä niskasta” – wellness-kulttuuri feministisen mediatutkimuksen valossa

Reetta Haverinen, Itä-Suomen yliopisto

Terveiden ja hyvinvoinnin tavoittelu ja optimointi on tänä päivänä trendikästä, mikä näkyy niin mediasisällöissä, kulutushyödykkeissä, palvelutarjonnassa kuin ihmisten arjessakin. Ihmisten kiinnostus pitkää ikää ja terveitä elinvuosia kohtaan on yhteiskunnassamme kasvanut, mutta samalla kokonaisvaltaisen terveyden tavoittelusta on tullut monille elämäntapa – toisinaan jopa elämän päämäärä. Omasta hyvinvoinnista huolehtiminen viestii tänä päivänä myös ihmisten identiteetistä, moraalista ja arvomaailmasta.

Elämäntapa, jossa yksilöllisten toimien ja valintojen avulla pyritään aktiivisesti edistämään omaa hyvinvointia, kutsutaan myös wellnessiksi. Sen keskiössä on uusliberalistinen ideologia, jossa yksilön vapaus ja vastuu omasta terveydestään ovat korostuneet. Wellness onkin osattu kaupallistaa ja tuotteistaa tehokkaasti. Siihen liitetään paljon mielikuvia ja vahvoja henkilöbrändejä, joiden ympärille on muodostunut suuriakin yhteisöjä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Wellness kukoistaa etenkin visuaalisesta sisällöstään tunnetussa kuvapalvelu Instagramissa, joka 2020-luvulla on merkittävä terveys- ja hyvinvointitiedon sekä inspiroivien lifestyle-sisältöjen lähde.

Väitöskirjassani tarkastelen wellnessiä feministisen mediatutkimuksen näkökulmasta pureutumalla wellness-diskursseissa tuotettuun naiseuteen ja hyvinvointiin sekä itsestä huolehtimisen teemoihin verhoutuneeseen hallintaan ja valtaan. Aineistoni olen muodostanut suomalaisten hyvinvointivaikuttajien Instagram-postauksista. Tutkimuksellani selvitän, minkälainen on 2020-luvun wellness-kulttuuri Instagramissa ja mitä haasteita ja mahdollisuuksia se asettaa erityisesti naisten hyvinvoinnille. Tutkimukseni teoriapohja rakentuu postfeministiselle teorialle ja Foucault'n ajatuksille vallan- ja hallinnan toiminnasta moderneissa yhteiskunnissa.

Lähestyn aineistoani kriittisen diskurssianalyysin avulla, sillä wellnessiin liittyvät kysymykset koskettavat myös sosiaalisia hierarkioita ja yhteiskunnan valtarakenteita: wellness-yhteisöihin ja -kulttuuriin osallistuminen edellyttää usein muun muassa taloudellisia sekä sosiaalisia resursseja,

aikaa, tietoa ja taitoja. Lisäksi wellnessissä on kyse myös hyvinvoinnin sukupuolittuneisuudesta, sillä wellness kutsuu pariinsa etenkin naisia ja ennen kaikkea länsimaista hyvin toimeentulevaa keskiluokkaa. Sosiologiapäivillä esittelen tutkimustani ja tarjoan alustavia havaintoja, joita aineistostani olen maaliskuuhun mennessä tehnyt. Toivon herättäväni keskustelua wellnessiin linkittyvästä vallasta ja hallinnasta, hyvinvointiin liitetystä mielikuvista ja hyvän elämän aineksista sekä itsetekniikoista ja toimintamalleista, joiden avulla ihmiset pyrkivät aktiivisesti edistämään hyvinvointiaan ja tavoittelemaan hyvää elämää 2000-luvulla.

Terveyttä luonnon monimuotoisuudesta: mikrobivälitteisiä interventioita allergian torjuntaan

Mikko Jauho, Helsingin yliopisto

Yksi aikamme keskeisiä kansantauteja on allergiat, joiden esiintyvyys on lisääntynyt tasaisesti länsimaissa. Allergioiden lisääntyminen on liitetty länsimaiseen elämäntapaan ja kaupungistumiseen. Niiden syntysyitä on haettu elinympäristön ja -tapojen liiallisesta hygieenisyydestä. Viime aikoina hallitsevaksi on noussut näkemys, jonka mukaan allergioiden taustalla on luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ja puutteellinen luontokosketus, erityisesti ympäristön mikrobistoon. Tähän ajatukseen on tarttunut suomalainen monitieteinen tutkimusryhmä, joka kehittää mikrobivälitteisiä biodiversiteetti-interventioita allergioiden torjuntaan. Yhtäältä ryhmä on kehittänyt patentoidun turvallisen ja optimoidun mikrobiseoksen, jota voidaan sijoittaa rakennettuun kaupunkiympäristöön (esim. päiväkotipihoille), mutta myös arkisiin kuluttajatuotteisiin (esim. kosmetiikka, lakanat, vaatteet). Toisaalta ryhmä haluaa lisätä kaupunkiympäristön mikrobiston monipuolisuutta villiinnyttämällä ("rewilding") kaupunkien viheralueita (esim. sallimalla lahoppuut ja ylläpitämällä kasvuston rehevyyttä).

Tämä tutkimus tarkastelee näitä hankkeita esimerkkinä uudenlaisesta ekologisesta ajattelusta terveyden edistämiseksi. Näihin pyrintöihin on viitattu usealla hieman toisistaan poikkeavalla käsitteellä, kuten OneHealth, Planetary Health tai EcoHealth. Tämä tutkimus tarkastelee ekologisen kansanterveysajattelun käytännön toteuttamista ja siihen liittyviä esteitä ja kitkoja, kun uusi paradigma kohtaa vanhan. Tarkasteltavassa tapauksessa jännitteitä ovat mm. seuraavat: Järjestys ja puhtaus on perinteisesti ymmärretty terveysturvallisen kaupunkiympäristön tunnusmerkeiksi, kun taas uusi malli edellyttää tästä luopumista. Mikrobivälitteiset interventiot perustuvat luonnon monimuotoisuuden itsensä suotuisiin vaikutuksiin, kun taas lääketieteellisen näytön tuottaminen edellyttää vaikuttavan tekijän tarkkaa eristämistä. Luonnon monimuotoisuus erityisesti mikrobitasolla on jatkuvasti muutuva ja eläväinen, kun taas hoidot perustuvat annosvaste-ajatteluun ja standardointiin. Myös hankkeessa omaksutut toimintalinjat vetävät eri suuntiin, kun vastakkain asettuvat yksilöiden tietoiset kaupallisia mikrobituotteita koskevat ostopäätökset ja tiedostamaton mikrobialtistuminen kaupungissa liikuttaessa.

Tutkimus nojaa hankkeen ja muiden kentällä toimivien tutkijoiden ja toimijoiden haastatteluihin, julkaistuihin tutkimuksiin ja muuhun aiheeseen liittyvään kirjalliseen aineistoon sekä osallistuvaan havainnointiin alan konferensseissa ja kokouksissa.

Herkkyys liikkeessä - Yksilöllisistä kokemuksista yhteisiin merkityksiin

Reeta Hautaniemi, Turun yliopisto

Tarkastelen esityksessäni hyvinvointiin liittyviä yksilöllisiä kokemuksia osana yhteisöllisten merkitysten rakentamista ja mahdollisuuksia niiden politisoitumiseen. Esitykseni pohjautuu etnografiseen väitöskirjatutkimukseeni, jossa tarkastelin erityisherkkyyttä sosiaalisesti rakentuvana ilmiönä yhdistystoiminnan kontekstissa. Tarkasteluni etenee yksilöllisten, hyvinvointiin liittyvien elettyjen kokemusten tarkastelusta niille annettuihin merkityksiin ja kollektiivisessa toiminnassa rakentuviin diskursseihin "meistä" ryhmänä. Kulttuurinen konteksti ja yhteiskunnassa hallitsevat puhuvat muokkaavat tapoja puhua kokemuksista. Yhteisten merkitysten ja diskurssien kautta rakennetaan kuvaa erityisherkkyydestä erityisesti terapeuttisena ilmiönä, mikä suuntaa myös tapoja toimia yhdessä. Laajentamalla tarkastelua yksilöllisestä yhteisölliseen ja edelleen yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin olosuhteisiin voidaan tarkastella myös ilmiön esiin nostamia yhteiskunnallisia muutostarpeita. Erityisherkkyyden ilmiö nostaa keskusteluun monia sosiologisen tutkimuksen keskeisiä kiinnostuksen kohteita, ja mahdollistaa siten osallistumisen esimerkiksi kulttuuritutkimuksen, kehollisuuden, terveystieteiden, sukupuolentutkimuksen, työelämäntutkimuksen tai poliittisen sosiologian keskusteluihin. Pohdin myös etnografisen tutkimuksen hyödyntämistä ilmiön eri tasojen tarkastelussa.

Miesten terveystietoisuuden jälkitekollisen työn kontekstissa: affektiivis-diskursiivinen identiteettityö ja sosio-materiaaliset käytännöt

Henri Hyvönen, Itä-Suomen yliopisto

Viimeaikainen tutkimus antaa ymmärtää, että ristiriita mieheyden ja terveystietoisuuden välillä on osin väistynyt: monet miehet samastuvat sukupuolten tasa-arvoa koskevan julkisen keskustelun viesteihin ja joutuvat sopeutumaan jälkitekollistuneisiin ja uusliberaaleja reformeja kohdanneisiin työmarkkinoihin. Tässä keskustelussa on toistuvasti käytetty hybridimaskuliinisuuden käsitettä, joka viittaa miesten lisääntyneeseen taipumukseen omia feminiinisyksiin liitettyjä käytäntöjä ja identiteetin osia sekä etäännyttää itsensä mieheydestä ja symbolisesta sukupuolierosta.

Edellinen miehiä jälkitekollisessa palkkatyössä tarkastellut tutkimusprojektini keskittyi miesten affektiivis-diskursiiviin käytäntöihin, jotka ilmenevät terveyttä ja työelämää koskevissa jäsennyksissä. Sukupuolijoustavat terveystietoisuuden muodot ja perinteisestä maskuliinisuudesta parantuminen rakentuivat arvokkaiksi silloin, kun niiden nähtiin palvelevan organisaation ja työprosessin tarpeita. Feminiinisyys samastettiin silti toistuvasti itsekeskeisyyteen ja liialliseen herkkyyteen, jotka ilmenevät toisissa työntekijöissä tai työsuojelua toteuttavissa

henkilöissä. Tutkimus argumentoi, että miesten sukupuolijoustavuus osana kompetenttiin ammattilaisuuteen liittyvää identiteettityötä on edelleen yhteensopivaa sellaisen affektiivisen merkityksenannon kanssa, joka ylläpitää misogyniaa ja symbolisia rajoja sukupuolten välillä.

Tämä esitys pyrkii jäljittämään miesten terveyttä koskevan huolen ja terveystyöskäytymisen, erityisesti itsestä huolehtimisen, muotoja, joihin miesten sukupuolistunut identiteettityö ei keskity tai joita siinä ei tunnusteta. Tarkastelun kohteena ovat sosiaaliseen mediaan sisältöä ansaintatarkoituksessa tuottavien miesten haastattelut. Vaikuttajatyö kiinnittyy tekijänsä persoonaan, ruumiillisuuteen ja tunteisiin sekä edellyttää itsen markkinoimista. Samalla se on kuitenkin luonteeltaan omaehtoista ja yrittäjämäistä: työtä kehystävät yksilöiden ja yhteistyöyritysten väliset sopimukset pikemminkin kuin organisatoriset hierarkiat. Monet haastateltavat pyrkivät esiintymään vain homososiaaliselle seuraajajoukolle tai välttelemään sisällössään tulenarkoja aihepiirejä. He tiedostivat mieheyksiin ja miesten elintapoihin kohdistuvan julkisen kritiikin, mutta pyrkivät lähinnä julkisen keskustelun tuottaman stressin hallintaan.

Esitän, että sekä omaa asemaa työorganisaatioissa että yrittäjämäistä työtä koskevien jäsenysten välille on mahdollista löytää yhteneväisyyksiä. Mieheys mukautuu vastaamaan nykyisen työelämän vaatimuksia, mutta samalla ilmentää pyrkimystä omanarvontunteeseen ja eksistentiaaliseen turvallisuuteen tavalla, joka ei välttämättä pura epäyhdenvertaisuuksia tai sukupuolten välistä työnjakoa.

Vaccine hesitancy and neoliberal parenting in Russia

Ekaterina Borozdina, Tampere University

Even though it has a developed healthcare system, Russia demonstrates remarkable rates of vaccine distrust among the population. This study employs qualitative interviews that were conducted in 2019–2021 to tackle this puzzle and explore contextualized sense-making behind Russians' choices on childhood vaccines. Specifically, the article concentrates on middle-class parents' views and practices, which allows for the link between vaccine hesitancy and the development of the neoliberal patient/parent in postsocialist context to be examined.

The research results indicate that in Russia's government-controlled healthcare, parental attitudes toward vaccines largely reflect state-citizen relations. By expressing either civic or consumerist critiques of state health services, vaccination in particular, parents tend to oscillate to the corresponding pole of the neoliberal citizen-consumer role. This heterogeneity in views translates into different behavioral patterns – complete refusal to vaccinate children or selective and delayed vaccination. While the country's authoritarian regime and social atomization hinder overt forms of agency, vaccine-hesitant parents still exercise efforts by creating shared institutional and online spaces, as well as by finding bureaucratic workarounds and technological

solutions that help them follow their preferred (anti)vaccination strategies. As the parents repeatedly enact and connect those diverse elements, they assemble an alternative infrastructure of distrust at the margins of the established welfare system.

Beyond the Self: Private Psychotherapists Thinking about Collective Change in Russia

Arsenii Khitrov, University of Oslo & University of Helsinki

Recent research suggests a growing popularity of private psychotherapy across different countries, including Russia. Psychotherapy is often viewed as a technology of the self, influencing individuals' values, discourse, and actions. Moreover, it is commonly seen as individualistic, i.e., focusing solely on personal experiences and grounded in the mistrust towards institutions and collectives at large. In this talk, I present my findings showing that some private psychotherapists in Russia draw symbolic boundaries between the self and the collectives differently from what has been discussed previously and are in fact actively concerned with one type of collectives, a multigenerational family, and potential collective change related to that. Through my ethnographic research and interviews conducted at a private psychotherapy training centre in Russia from 2021 to 2022, I uncover a prevalent ideal of a 'therapized' family who breaks the cycle of intergenerational violence enforced by the state and passes down this accomplishment to future generations as a form of inheritance, ultimately aiming to make Russia a 'normal', or 'European' country. I view psychotherapy as a cultural, i.e., meaning- and boundary-making, industry, and I analyse the meanings and ideals that psychotherapists in Russia generate. I ethnographically explore the consequences and tensions surrounding the pursuit of these ideals amidst the significant disruptions caused by the pandemic and Russia's war against Ukraine.

Mental health support in Finnish reception centers

Katariina Mankinen, THL & Åbo Akademi

The wishes and needs of the clients of Finnish reception centers regarding the promotion of their mental health have been studied relatively little in Finland. This presentation will focus on the impact of structures and environment of the reception center and how they might affect the mental health of customers. How do the clients describe their life in the reception center? How do the clients feel that living in a reception center affects their mental health? How do power and inequality manifest in the material? The presentation is based on research carried out in Finnish reception centers in 2023–2024. In the study, both clients of the reception center (n=8/20) were individually interviewed, and staff (n=5/40) participated in focus group interviews. The research is in the data collection phase, and it is implemented as a part of the TAVATA-project carried out by the Finnish Institute for Health and Welfare. The researcher has just started a PhD on social policy at Åbo Akademi. The purpose of this presentation is to stimulate critical reflection and gain inspiration for the initial phase of the dissertation, as well as

to hear the introductions of other applicants to the working group and thereby expand the perspectives and possibilities of this research.

Finnish birth professionals and birth care in transition

Kaisa Kuurne, University of Helsinki

In recent decades, Finnish maternity care has faced many changes related to efforts to make health care more economically efficient. Birth care has been centralized and many services for expectant mothers and birth-givers have been reduced or digitalized. In Uusimaa, three maternity care units have been closed down in just over ten years. While birthing units have become larger and larger, face-to-face hospital visits are no longer carried out in many places. Birth training led by midwives is available in fewer municipalities than before. Counseling times at maternity care have been shortened in many municipalities and the duties of public health nurses have been increased. During the COVID-19 pandemic, many services were moved online (for example, post-natal check-ups in Helsinki) and some important services were quit altogether.

At the same time, birth experiences of Finns have become more negative, the increase in fear of childbirth and the increase in procedural births have taken place. For example, medical induction of labor and the number of cesarean sections have both increased significantly. In recent years, childbirth has become politicized in Finland and childbirth experiences have become the subject of lively public debate. According to an extensive European study, about 12% of European women giving birth report that they have faced abuse or obstetric violence during childbirth. While the health care system has changed in many ways, Finnish birth activists have demanded self-determination, and the way of talking about childbirth and the birth culture have been in transition.

The presentation examines different perspectives, affects and thoughts of birth professionals in the transition of birth care and culture. Interviewed professionals include midwives, obstetricians and anesthesiologists, psychotherapists and physiotherapists treating birth trauma, and birth doulas. The presentation is based on qualitative interviews with birth professionals and examines the ways in which they make sense of the recent changes in birth care and culture. The research is part of the larger research project 'Battles over Birth - Finnish birth culture in transition' (2020-26) funded by Kone Foundation.

7. KUOLEVAISUUDEN KOHTAAMISET JA MEDIKALISAATIO – MORTALITY: ENCOUNTERS AND MEDICALIZATION

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Suvi Ronkainen, Lapin yliopisto

suvi.ronkainen@ulapland.fi

Outi Hakola, Itä-Suomen yliopisto

outi.hakola@uef.fi

Elämän loppuvaiheen ammattilaiset. Miten palliatiivista hoitoa ja saattohoitoa muokataan erityisosaamisen alueeksi rajatyön avulla

Elina Yrjölä, Helsingin yliopisto

Elämän loppuvaiheen hoito eli palliatiivinen hoito ja saattohoito ovat Suomessa vasta melko hiljattain muodostuneet omaksi erityisosaamisalueekseen. Yhä edelleen kuolemaan valmistautuvien ja kuolevien hoidosta suurin osa tapahtuu muualla kuin palliatiiviseen hoitoon ja saattohoitoon erikoistuneissa yksiköissä.

Tarkastelen väitöskirjatutkimuksessani terveydenhuollon ammattilaisten työtä palliatiivisen hoidon ja saattohoidon hoitoketjuissa. Aineistoni koostuu 22:sta palliatiivisen hoidon ja saattohoidon ammattilaisen haastattelusta.

Hoitoketju on dokumentoitu kuvaus, jonka ensisijainen tarkoitus on varmistaa potilaan sujuva kulku terveydenhuollon palvelujärjestelmässä. Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon hoitoketjun laatijat käyttivät kuitenkin etenkin työn alkuvaiheessa parikymmentä vuotta sitten hoitoketjua myös tapana luoda ja nimetä uusi lääke- ja hoitotieteellisen osaamisen luokka. Nämä erikoistuneen saattohoidon puolestapuhujat pyrkivät tekemään työtään näkyväksi ja vakiinnuttamaan sen asemaa. ”Ilman organisaatiota ei saada näkyvyyttä ja ilman akateemisuutta ei saada arvostusta, et ne oli ne kaks asiaa”, kuten yksi hoitoketjujen laadinnassa keskeisesti mukana ollut haastateltava totesi.

Vaikka palliatiivinen hoito ja saattohoito ovat jo jokseenkin vakiintunut erityisosaamisen alue, rajaamistyö jatkuu yhä: elämän loppuvaiheen ammattilaiset pyrkivät jatkuvasti määrittelemään omaa erityisosaamistaan erilliseksi muiden erityisalojen työstä ja neuvottelevat kollegoidensa kanssa siitä, missä kulkee parantavan hoidon ja palliatiivisen hoidon raja.

Analyysissani tarkastelen tätä rajaamista rajatyön käsitteen ja luokitteluun liittyvän teorian pohjalta. Esimerkiksi Bowker ja Star (1999) kuvaavat luokittelun luonnetta ja vaikutuksia kirjassaan *Sorting things out*: vain näkyvää työtä voidaan luokitella ja toisaalta vain luokiteltu työ on näkyvää (s. 231–232; 324–325); luokittelut eivät ole vain neutraalia teoriaa vaan sisältävät aina paljon teknisiä,

sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia arvostelmia, päätöksiä ja jopa pyrkimyksiä (s. 111–112; 196). Hoitoketjujen laatiminen ja niihin liittyvä jatkuva määrittely ja neuvottelu ovat olennaisesti juuri tällaista luokittelua ja rajaamista. Tutkimukseni ei suoranaisesti käsittele medikalisaatiota, mutta näkökulmani on nähdäkseni hedelmällinen myös medikalisaatiotutkijoiden kannalta.

Kuolettavia vammoja väkivaltakuolemakertomuksissa

Terhi Rintamäki, Lapin yliopisto

Sosiologisen väitöskirjatutkimukseni yhtenä osana syvennyn väkivaltavainajan kohtaajien kertomuksiin kokemuksistaan. Toteuttamani vapaamuotoiset asiantuntijahaastattelut nostivat esiin eri alojen ammattilaisten ja yhden läheisen näkökulmista kerrottuja hetkiä, joissa väkivaltavainaja asettuu vaihteleviin asemiin. Tulkitsen narratiivisen etnografian avulla kerronnassa havainnoimiani teemoja rinnakkain väkivaltavainajan vierellä kulkiessani tekemiäni havaintojen kanssa, löytääkseni vainajaan kiinnittyviä merkityksiä. Kohtaamiskertomuksissa väkivaltavainaja kuvautui arkisesti työhön kuuluvaksi, osaksi vainajakaanonia ja itsereflektion värittämien eksistentiaalisten pohdintojen käynnistäjäksi.

Tarkastelin haastatteluaineistosta millaisia kertomuksia väkivaltavainajaan ja hänen tekemäänsä kuolemanjälkeiseen matkaan kytkeytyy. Haastatteluista erottuneista kolmesta kerrontakokonaisuudesta jokainen esiintyi lähes kaikissa keskusteluissa. Ensiksi, väkivaltavainaja kerrottiin osana työtä, työn kohteena. Väkivaltaan kuollut ruumis sanoitettiin käytännön toiminnan käynnistäjänä ja liikuttajana. Kerrottu työ vainajan kanssa oli kiinnostavaa ja kyvykäs ammattilainen soveltui tehtäväänsä. Toiseksi keskusteluissa kerrottiin yleisesti kohtaamisista kuoleman kanssa. Kuolema kerrottiin omakohtaisesti koettuna, ajatuksiin ja tunteisiin kytkeytyvänä ainutkertaisuutena, jonka tapa toissijaistui. Vainaja oli yllätyksellinen niin olomuodoltaan kuin löytymisolosuhteiltaan, mutta vaikkakin henkirikokseen kuollut ruumis oli yleensä helposti konkreettisesti käsiteltävissä, se aiheutti abstraktia hankaluutta. Kolmantena keskusteluissa kerrottiin ruumiiden kohtaamisten provosoimasta itsereflektiosta sekä eksistentiaalisesta pohdinnasta, ajatuksista elämästä ja ihmisyydestä osana suurempaa kokonaisuutta. Olemassaolosta puhuttiin suhteessa jonkinlaiseen laajaan tuntemattomaan, johon suhteutettuna ihminen, minä, on pieni.

Alustuksessani käsittelen väkivaltavainajan kohtaamiskertomuksista tekemiäni tulkintoja ja narratiivisen etnografian soveltamisen haasteita. Miten selkeyttää ja kirjoittaa monitasoisista väkivaltavainajan kohtaamisten merkityksistä yksinkertaistamatta ja ylitulkitsematta? Mitä kerrottu tarkoittaa ja mihin vetää analyttisiä rajoja rakentamatta jähmeitä ajatuksellisia erontekoja?

Dokumenttielokuvien keinot vastustaa kuoleamisen medikalisaatiota

Outi Hakola, Itä-Suomen yliopisto

Elokuvilla ja televisio-ohjelmilla on ollut pitkä perinne esittää lääketiede elämän mahdollistajana ja jopa ihmeisiin pystyvänä voimana, jolla potilaat voidaan parantaa teknologian, asiantuntemuksen ja lääketieteen voimin. Tällaiset sairaalakuvaukset ovat luoneet yleisöille mielikuvia, miten myös terminaalisten sairauksien kanssa on mahdollista saada aikaan ihmeitä. Mielikuvat ovat valuneet potilaiden odotuksiin siitä, miten elämän loppuvaihetta hoidetaan sairaaloissa ja lääketieteen parissa. Samaan aikaan osa lääkärikunnasta, potilaista ja heidän omaisistaan on alkanut kritisoida kenttää ylimedikalisaatiosta, jossa oireita hoidetaan niin aggressiivisesti, että potilaan kohtaaminen ihmisenä ja hänen kokonaisvaltainen hyvinvointinsa jää hoidon jalkoihin.

Nykyiset sairaaloihin keskittyvät dokumenttielokuvat ovatkin alkaneet kritisoida medikalisoivaa elämän loppuvaiheen hoitoa ja sen sijaan ne nostavat esille kysymyksen, missä vaiheessa lääketieteen pitäisi astua sivuun kuolevan ihmisen hoidosta ja antaa tilaa toisenlaiselle kuoleamisen kohtaamiselle. Tässä esitelmässä nostan esille esimerkkejä dokumenttielokuvista, joissa keskitytään kuolevien ihmisten hoitoon amerikkalaisten sairaaloiden teho-osastoilla ja joissa lääkärit (eivät niinkään perheet ja potilaat) kipuilevat sen kanssa, onko heidän hoitomuotonsa oikea tapa auttaa potilasta. Käsittelen elokuvia *Facing Death* (Navasky and O'Connor 2010), *Edge of Life* (Theroux 2014), *Being Mortal* (Jennings 2015), *Extremis* (Krauss 2016), *Dying in Your Mother's Arms* (Beder 2020) ja *The First Wave* (Heineman 2021). Nämä dokumenttielokuvat keskustelevat elämän loppuvaiheen hoitovaihtoehtoista ja kyseenalaistavat elokuvallisia perinteitä ihannoita lääketieteellisiä teknologioita.

Näissä dokumenttielokuvissa kritisoidaan lääketieteen medikalisoivaa ylivaltaa kuoleamisen prosesseissa, mutta mielenkiintoisesti tätä kritiikkiä esittävät suurimmaksi osaksi lääkärit. Siten elokuvat samaan aikaan kyseenalaistavat lääketieteen institutionaalisen aseman kuoleamisen kentällä ja vahvistavat kuvaa, jossa nimenomaan lääkäreillä olisi parempi ymmärrys siitä, miten kuolevia tulisi parhaiten hoitaa. Lääketieteen auktoriteettia siten sekä rikotaan että vahvistetaan osana medikalisaatiokeskustelua.

Vanheneminen ja kuoleminen: ikäihmisten kuolevaisuus medikalisoituneessa todellisuudessa

Suvi Ronkainen, Lapin yliopisto

Elämme todellisuudessa, jossa kuoleminen, myös kuoleminen vanhana on monin tavoin medikalisoitu. Kuolintodistukseen merkittävät tavalliset kuolemansyyt ovat tauteja, vammoja, sairauksia tai lääketieteen näkökulmasta kirjattuja elimistön tilan kuvauksia. Kuoleamisen tilastointi jatkaa tätä samaa logiikkaa, joskin tilastojen rakentamista ohjaa WHO:n kansainvälinen

tautiluokitus ICD10. Tilastollisesti siis luonnollista kuolemaa ei ole. Samalle elämelle todellisuudessa, jossa palliatiivisesta eli oireita lievittävästä, pitkälti lääkitykseen pohjaavasta hoidosta on tullut osa erityisesti hoivakodeissa asuvien ikäihmisten elämän todellisuutta, samalla kun kotona asuvien vanhojen ihmisten kotihoito on kutistunut lääkityksestä huolehtimiseksi. Lisäksi elämelle todellisuudessa, jossa palliatiivisen hoito nostettiin Suomessa perusteluiksi sille, miksi eutanasiaa ja siihen liittyviä ajattelutapoja ei pidä hyväksyä. Kuitenkin elämelle myös todellisuudessa, jossa palliatiivisen hoidon muuntuminen palliatiiviseksi sedaatioksi tuottaa tilanteen, joka lähestyy selkeästi avustettua kuolemaa, siis eutanasiaa. Kaikkia näitä ajattelu- ja toimintatapoja yhdistää myös pyrkimys hallita ikääntymiseen liittyviä muutoksia ja tehdä kuolemisen prosessi, joka – saattohoidon logiikalla – olisi pitkän elämän viimeinen mutta lyhytkestoinen vaihe. Kuitenkin elämänkaareissa tämä näkyy myös viimeisten elinvuosien haurastumisena sekä vanhempien ikäluokkien erittäin runsaana lääkkeiden (ja hoitopalvelujen) käyttönä.

Avaan alustuksessani tilastojen ja tekemieni haastattelujen kautta sitä, miten medikalisoituminen rakentaa ikääntymiseen liittyvän kuolevaisuutta. Pyrin hahmottamaan medikalisoituneeseen puhetapaan rakentunutta normistoa, joka ohjaa sitä, miten elämänkaareen linkittyvästä kuolevaisuudesta voidaan puhua. Ajatteluani ohjaa kaksi yleisempää kysymystä. Millaiselta ikääntyvän ihmisen elämän loppuvaiheen sosiaalinen hahmottaminen näyttäisi, jos hoitotahdosta – joka on yksi perusoikeuksiamme Suomessa- tulisi yksi todellinen ikääntymisen muutoksiin liitettävä toimintatapa. Entä onko tässä ajassa oikeastaan enää mahdollisuutta suhtautua ikääntymiseen ja kuolemaan luonnollisena asiana.

Viitteitä:

Conrad, Peter (2013): *Medicalization: Changing Contours, Characteristics, and Contexts*. Teoksessa Cockerham, William (toim.): *Medical Sociology on the Move. New Directions in Theory*. New York & London: Springer, 195-214.

Jylhä, Marja, Linda Enroth ja Pauliina Halonen (2019): Vanhoista vanhimpien terveys ja toimintakyky. *Läketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, 135,11, 1085-91

Koskvik ym. 2020: *Medicalisation, suffering and control at the end of life: The interplay of deep continuous palliative sedation and assisted dying*. *Health* 26(4), 1-20.

Ronkainen, Suvi (2024): *Kuolevaisuus: elämän vai kärsimyksen ylläpitoa?* Teoksessa Kuusela, P; Pirskanen, H. & Saastamoinen, M. (toim.): *Sosiaalinen kärsimys ja sen yhteiskunnalliset muodot*. Gaudeamus 2024.

To be or not to be – how young people discuss about suicidality on an anonymous chat service

Alix Helfer, University of Jyväskylä & Finnish Youth Research Society

Text-based online counselling (TBOC) is a prevalent intervention used at youth-oriented services, but little is known why young persons (YPs) enter services. Suicidality was assessed in discussion on Mental Chat, a Finnish online anonymous chat service for YP. Data consists of 62 synchronous chat conversations between young service users (YSUs) aged 15 to 29 years and online counsellors (OCs) about suicide or self-harm held in a timeframe of 21.12.2022-23.05.2023. Data was thematically analysed, with a grounded theory approach. Severity of suicidality and six categories of despair were identified. With further examination subcategories were developed to analyse cultural meaning of suicide.

Analysed conversation contained descriptions of self-harm, serious consider, plan, previous attempt of suicide, even hospitalization due to recent attempt. The older respondents, more concrete became the suicide plan from ideation. The key characteristics behind suicidality as they were described by the YSU, were thematically coded to prolonged mental health concerns, social relations, stress, alienation, addiction, and violence. Findings extant cultural meanings behind the wishes to die. The sources of despair were located in internalized expectations to oneself, such as feeling worthlessness, emptiness, shame, being burden, or a failure. Externalized expectations were towards others: family, peers, as well as society, such as education, employment, finance, and services.

Studying TBOC is a way to understand the state of YP in their own words and expectations they put on themselves and others during transitions in times of uncertainty. Suicidality of YSU was severe, which raises questions about the state of youth mental health services. The presentation provides insights into the messages of the despairing youth and how services meet their needs – how suicidal YSUs are supported on the chat. The research is made under the project Out of Despair – providing solutions to break pathways leading to violent, suicidal and drug-induced deaths of YP.

Medikalisoitunut kuolema: hallinnan rationaliteetit, totuuskäsitykset ja käytännöt

Eve Orhanli, Lapin yliopisto

Post-doc tutkimuksessani tarkastelen kuoleman teemaa hallinnallisuuden (governmentality) näkökulmasta (esim. Dean 1999; Foucault 1998; Rose 1990; 2007). Merkittävä, yhteiskunnallista ajankuvaa heijasteleva kuoleman hallinnan ilmiö on kuoleman medikalisaatio tai biomedikalisaatio (Clarke ym. 2003). Medikalisaatio viittaa lääketieteen tiedonmuodostuksen, terveydenhuollon ammattilaisten, teknologian ja lääketieteellisten prosessien korostuneeseen rooliin kuoleman ymmärtämisessä. Hallinnan analytiikka tekee mahdolliseksi tarkastella myös

medikalisaatioilmiön taustalla olevia rationaliteetteja ja totuuskäsityksiä, joihin muun muassa kuoleman läheisyyteen liittyvät oikeudet ja päätöksentekovaltuudet perustuvat (Helén 2004). Esimerkkejä medikalisoituneen kuoleman käytänteistä ovat muun muassa eutanasia, hoitotahdot, hospice-ajattelu ja saattohoito (esim. Lindqvist 1986, 17; Suurla 1986, 155-157).

Tutkimukseni lähtökohtana oleva tutkimuskysymys on: Millaisiin totuuskäsityksiin ja rationaliteetteihin elämän loppuvaiheen hallinta perustuu?

Tutkimusilmiö on luonteeltaan hyvin sensitiivinen, mikä vaatii tutkimusasetelman pohtimista erityisesti tutkittavien näkökulmasta (Kallinen ym. 2015, 18). Tässä kohtaa tutkimusidea on vasta lopullista muotoaan etsivä suunnitelman aihio, joten esimerkiksi aineistoja ja metodologisia valintoja koskevia seikkoja koskien on vielä paljon tarkentumatta. Millaisella aineistolla pääsisi syventymään totuuskäsityksiin ja rationaliteetteihin?

Kirjallisuus:

Clarke, A. E., Shim, J. K., Mamo, L., Fosket, J. R., & Fishman, J. R. (2003). Biomedicalization: Technoscientific transformations of health, illness, and U.S. biomedicine. *American Sociological Review*, 68(2), 161–194.

Dean, M. (1999) *Governmentality. Power and Rule in Modern Society*. Lontoo: Sage

Foucault, M. (1998) *Seksuaalisuuden historia*. Helsinki: Gaudeamus.

Helén, I. (2004): Hyvinvointi, vapaus ja elämänpolitiikka: Foucault'lainen hallinnan analytiikka. Teoksessa Rahkonen, Keijo (toim.): *Sosiologisia nykykeskusteluja*. Gaudeamus 2004, 206–236.

Kallinen K. (2015) *Sensitiivinen tutkimuksessa: Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. United Press Global.

Lindqvist, M (1987) Johdanto saattohoitoon. Teoksessa Kirsti Aalto (toim.) *Saattohoito. Lähimmäisenä kuolevalle* (s. 15-21). Kirjapaja.

Rose, N. (2007) *The Politics of Life Itself: Biomedicine, Power, and Subjectivity in the Twenty-First Century*. Princeton University Press.

Rose, N. (1990) *Governing the Soul: The Shaping of the Private Self*. Routledge.

Suurla, L. (1987) Hospice ei ole rakennus, vaan näkemys. Teoksessa Kirsti Aalto (toim.) *Saattohoito. Lähimmäisenä kuolevalle* (s. 154-174). Kirjapaja.

8. LASKENNALLINEN SOSIOLOGIA

KOORDINAATTORI

Ossi Sirkka, YTM, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto

ossi.sirkka@tuni.fi

Kielioppi laskennallisen tekstianalyysin välineenä

Juho Karvinen

Tarkastelen esitelmässäni kielioppiin perustuvan laskennallisen tekstianalyysin menetelmiä ja mahdollisuuksia yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Esitys kytkeytyy väitöskirjatyöhöni, jossa tutkin teknologiapuhetta valtionhallinnon dokumenteissa, sekä tutkimushankkeeseen, jossa tutkitaan ajallisuuden käsittelyä parlamentaarisessa puheessa.

Laskennalliset tekstianalyysimenetelmät pohjautuvat usein bag-of-words-lähestymistapoihin, joissa dokumentteja tarkastellaan jäsentymättöminä sanakokoelmina. Dokumentti-termi-matriisin avulla dokumenttijoukosta on mahdollista analysoida sanojen lukumääriä ja yhteisesiintyvyyksiä ja mallintaa aineistossa esiintyviä "aiheita". Aineiston osia on mahdollista vertailla keskenään varsinkin, jos käytävissä on rikasta kuvailutietoa (esimerkiksi julkaisija, julkaisuvuosi tai lajityyppi).

Sanafrekvensseihin perustuvan bag-of-words-analyysin yleisesti tunnettu ongelma on, että se ei huomioi sanojen kontekstia. Ongelma korostuu, jos tutkimuskohteena on nimenomaan tiettyjen sanojen käyttötavat aineistossa. Eräs mekaaninen tapa lähestyä sanojen kontekstuaalisuutta on tarkastella niiden esiintymien välittömässä ympäristössä, esimerkiksi samassa, edeltävässä ja seuraavassa lauseessa esiintyvien sanojen lukumääriä. Laskennallisesti monimutkaisempia tapoja tarkastella sanojen kontekstuaalisuutta ovat suurten aineistojen käsittelyyn perustuvat vektorisoinnit tai sanaupotukset. Kolmas ja tässä esitelmässä tarkastelemani tapa lähestyä sanojen kontekstuaalisuutta on kieliopillisten jäsenysten hyödyntäminen. Tarkasteluun tulevat silloin esimerkiksi sanojen morfologia eli taivutusmuodot ja lauserakenne, kuten subjektin, predikaatin ja objektin suhteet sekä näiden lisämääreet. Kieliopillisella analyysillä päästään käsiksi esimerkiksi substantiivien määrittäviin adjektiiveihin ("*uusi teknologia*", "*suomalainen teknologia*"), verbiin liittyvien ajan, paikan tai tavan määreisiin ("*teknologia kehittyy nopeasti*", "*teknologia otetaan käyttöön ensi vuonna*") tai olla-verbiä täydentäviin predikaatiiveihin ("*teknologia on pelottavaa*").

Menetelmällisen lähestymistavan yleisesittelyn lisäksi esittelen sitä hyödyntävää tutkimusta sekä mahdollisesti esimerkianalyysistä omasta dokumenttiaineistostani sekä analyysin tekemistä käytännössä.

Avovastausten analysoiminen tekoälypohjaisen klusteroinnin avulla

Ida Toivanen, Jyväskylän yliopisto; Anna Lampi, Jyväskylän yliopisto; Tiina Sihto, Helsingin yliopisto; Tomi Oinas, Itä-Suomen yliopisto; Sakari Taipale, Jyväskylän yliopisto

Esittelemme puheenvuorossamme menetelmällistä kokeilua, jossa sovellamme kyselytutkimuksen avovastausaineiston analysointiin tekoälypohjaista klusterointia. Analysoitavat avovastaukset käsittelevät vanhustyöntekijöiden teknologiaan liittämiä tunnekokemuksia. Tutkimuskysymyksemme ovat: "Miten luonnollisella kielellä kuvattuja vanhushoivan työntekijöiden teknologiaan liittämiä tunnekokemuksia voidaan ryhmitellä tekoälypohjaisella klusteroinnilla?" ja "Millaisia hyötyjä tekoälypohjaisella klusteroinnilla on sosiaalitieteelliselle tutkimukselle?" Aineistona käytämme ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikön (CoE AgeCare) vuosina 2019 (N=6903) ja 2021 (N=1679) sähköisellä kyselylomakkeella vanhuspalveluiden työntekijöiltä kerättyä paneelaineistoa ja erityisesti sen teknologiaan liitettyjä tunteita koskevaa avokysymystä. Sovellamme avovastausaineistoon (N=3806) transformer-mallilla pohjustettua keskiarvoklusterointia ja visualisoimme tuloksia sana- ja hajontapilvillä. Useiden kokeilujen jälkeen päädyimme kahdeksan klusterin malliin. Klusterit kertovat sekä aineiston rakenteesta että vanhustyöntekijöiden tavoista vastata tunteita koskeviin avokysymyksiin. Omiksi ryppäikseen erottuivat positiiviset, negatiiviset, neutraalit sekä ristiriitaiset vastaukset. Lisäksi analyysistä erottuivat vastausryppäät, joissa tunnekokemukset yhdistettiin vanhustyön tiettyihin piirteisiin ja käytäntöihin. Tulokset osoittavat, että menetelmän käyttömahdollisuudet sosiaalitieteelliselle tutkimukselle ovat laajat. Sen avulla voidaan hahmottamaa huonosti tunnettuja ilmiötä sekä kehittämää niihin strukturoituja mittareita. Avovastauksista johdettuihin klustereihin kuulumista on mahdollista edelleen ennustaa kyselyn muiden mittareiden avulla.

Automaattinen kasvonilmeiden analyysi ja sen mahdollisuudet vuorovaikutustutkimuksessa

Matias Piispanen, Helsingin yliopisto & Aalto-yliopisto

Tässä esityksessä tarkastellaan automaattista kasvonilmeiden analyysiä, kerrotaan mitä sillä tarkoitetaan ja mihin se perustuu, sekä esitellään siihen soveltuvia ohjelmistoja, niihin liittyviä rajoituksia ja parhaita käytäntöjä. Erityisesti tutustutaan ilmaisen OpenFace-ohjelmiston (Baltrusaitis et al., 2018) ominaisuuksiin ja demonstroidaan sen käyttöä. Tarkastelemme myös mahdollisuuksia hyödyntää automaattista kasvonilmeanalyysiä vuorovaikutustutkimuksessa, kuten keskusteluanalyysissä.

Tietokonenäön sovellukset voivat tunnistaa automaattisesti kasvoilta monia asioita, kuten kasvojen ilmeet, tietyt kasvojen lihasten liikkeet, katseen suunnan ja pään asennon. On olemassa sekä kaupallisia ohjelmistoja, esimerkiksi Noldus FaceReader (esim. Lewinski, Den Uyl ja Butler, 2014), että avoimen lähdekoodin ohjelmistoja, esimerkiksi OpenFace.

Automaattinen kasvonilmeanalyysi tarjoaa monia mahdollisuuksia vuorovaikutustutkimukseen. Se mahdollistaa isojenkin aineistojen automaattisen analysoimisen kustannustehokkaasti ilman aikaa vievää manuaalista työtä. Tutkimuksessamme sitä hyödynnetään persoonallisuuden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tutkimuksessa vertailemalla kasvonilmeitä narsistisilla ja ei-narsistisilla henkilöillä. Tämän lisäksi esimerkiksi keskusteluanalyyssissä kvantitatiivinen kasvonilmeiden mittaaminen mahdollistaa laajankin aineiston kustannustehokkaan koodaamisen ja annotoinnin sekä kokoelmien koostamisen.

Lähteet:

Baltrusaitis, T., Zadeh, A., Lim, Y. C., & Morency, L. P. (2018, May). Openface 2.0: Facial behavior analysis toolkit. In 2018 13th IEEE international conference on automatic face & gesture recognition (FG 2018) (pp. 59-66). IEEE.

Lewinski, P., Den Uyl, T. M., & Butler, C. (2014). Automated facial coding: Validation of basic emotions and FACS AUs in FaceReader. *Journal of Neuroscience, Psychology, and Economics*, 7(4), 227.

Deconstructing Working-Class Culture: Normative attachments imposed on working class cultural activities

Mikael Wallin, Tampere University

This study examines working-class culture in Finland as both an objective cultural practice and an ideological construct by comparing survey data and online discourse surrounding lifestyles prevalent among the contemporary working class. My main research question is what kind of class dichotomies and implicit cultural biases are associated with working class lifestyles in online discourse? In the first research phase the *Participation in Leisure Activities 2017* survey by Statistics Finland will be used to identify three objectively representative cultural items popular among working class individuals spanning media, leisure, and gastronomy. In the second research phase online discourse from image boards and lifestyle oriented online forums like Vauva, Jatkoaika, and Ylilauta will be scraped using the three lifestyle items obtained in phase 1 as search queries. Platform discourse will be examined using word embedding, an unsupervised machine learning technique used to detect a context aware understanding of words and capable of detecting cultural biases in a text such as how is working-class lifestyle discourse associated with rich or poor and low- or high-class dichotomies. In addition to these dichotomies, additional biases may be included such as how such activities are associated with ethnic and gendered biases. In the third research phase membership category analysis surrounding the assumed activities of working-class identity will validate and expand on the findings of phase two based on a smaller representative data subset. The study will contribute to cultural sociology research

of class by providing an up-to-date picture of how lifestyles of the working class are talked about online. Revealing differences between cultural practices of the working class and how they are talked about online, the study will also evaluate how word embedding as compared to survey data, is able to detect cultural biases.

Tunnereaktioiden automaattinen tunnistaminen audiovisuaalisista aineistoista

Pentti Henttonen, Otto Segersven, Mika Simonen & Ilkka Arminen

Mitkä tekijät vaikuttavat Deepfake-muokatun videon autenttisuuden tunnistamiseen? Tutkimme pilottihankkeessamme osallistujien reaktioita aitoihin sekä synteettisesti muokattuihin versioihin lyhyttä monologia käyvistä henkilöistä. Hankkeen päämäärät olivat sekä ärsykemateriaalin tuottaminen ja siihen johtavan prosessin kuvaaminen, että kerätyn aineiston pohjalta suoritettu kvalitatiivinen analyysi, jossa tarkasteltiin erityisesti aitousarvioiden onnistuneisuutta ja rajankäyntiä keinotekoisuuden välillä. Tätä varten keräsimme laajahkon multimodaalisen aineiston, joka mahdollistaa myös kvantitatiivisen tarkastelun. Tämä tutkimus koostuu näiden kvalitatiivisia havaintoja tukemaan tarkoitettujen, nykyaikaisia menetelmiä hyödyntävien, eksploraatiivisten analyysien toteutustapojen ja tulosten esittelystä.

Tutkimuksen ärsykemateriaalina käytettiin kahta lyhyttä hissi-/myyntipuhevideota, joissa mies- ja naistutkija esittelevät tutkimusaiheitaan, sekä niistä visuaalisuuden ja puheen sujuvuuden mukaan algoritmisesti ja manuaalisesti muokattuja versioita. Aineisto koostui 40 videoidusta etähaastattelusta (15-30 min.), joiden aikana osallistujat katsoivat kaksi satunnaisesti valittua tallennetta, aidon ja muokatun, ja arvioivat kumpi niistä on autenttinen sekä vastasivat tarkentaviin kysymyksiin. Lisäksi alkuperäisten tallenteiden ja versioiden sujuvuutta ja sisältöä arvioitiin määrällisesti erillisessä 61 osallistujan aineistossa.

Haastattelut litteroitiin äänitallenteesta tekstiksi automaattisesti OpenAI Whisper -ohjelmistolla. Vastausten avainsanat, tunnesisällöt ja niiden intensiteetti määrällistettiin sentimenttianalyysillä hyödyntäen olemassa olevia suomenkielisiä leksikkoja. Haastateltavien käyttäytymistä haastattelun tietyissä vaiheissa ja kokonaisuutena tarkasteltiin tunnistamalla algoritmisesti videoilta kasvonilmeitä hyödyntäen Py-Feat- ja OpenFace-ohjelmistoja. Menetelmät perustuvat kasvonlihasten kokonaisuuksien (engl. *action units*) toiminnan seuraamiseen ajassa. Tiettyjen alueiden aktivaation, kuten hymyn ja kulmien kurtistusten, tiedetään olevan läheisessä yhteydessä tunnetiloihin ja vuorovaikutuksellisiin ilmaisuihin. Menetelmä mahdollistaa myös pään asennon ja liikkeen seurannan, jotka voivat liittyä etäyhteyvälitteisessä vuorovaikutuksessa tarkkaavaisuuteen ja hallinnan tunteeseen.

Edellä mainitut analyysit tuottavat tunneprosesseja kuvaavia aikasarjoja, joita voidaan tarkastella esimerkiksi tiettyjen haastattelijan esittämien kysymysten ja eri muokausversioiden katsomisen

aikana. Aineiston laajuus mahdollistaa keskiarvoistamisen, jolloin tilanteita ja tekijöitä voidaan verrata toisiinsa tilastollisesti. Tuloksia voidaan havainnollistaa myös visuaalisesti ja yksittäisiä tapauksia korostaen. Esitettyjen tulosten ohella tutkimus kuvaa menetelmät ja prosessin, sekä niiden luotettavuuden, heikkoudet ja vahvuudet, jotka ovat sovellettavissa yleisesti useimmissa videokuvaa ja ääntä sisältävissä aineistoissa.

Avovastausten rakenteellinen aihemallinnus ja analyysin validoinnin työkaluja

Ossi Sirkka, Tampereen yliopisto; Simon Walo, University of Zurich; Semi Purhonen, Tampereen yliopisto; Marc Verboord, Erasmus University Rotterdam; Susanne Janssen, Erasmus University Rotterdam; Philippe Bonnet, Université Paris Cité

Esityksessä käsitellään rakenteellista aihemallinnusta kyselyaineiston avovastauksen analysointiin. Rakenteellinen aihemallinnus on erityisen sopiva menetelmä kyselyaineistojen avovastausten analyysiin, sillä usein tekstin temaattisen sisällön lisäksi mielenkiinnon kohteena on kyselystä valmiiksi löytyviä taustamuuttujia. Nämä muuttujat voidaan formaalisti asettaa mukaan mallinnukseen, ja niiden yhteyksiä teksteistä esiintyviin aiheisiin voidaan mitata.

Esityksessä empiirisenä tutkimuskohteena on yhdeksästä Euroopan maasta kerätty kyselyaineisto (n = 14,384), jossa mielenkiinnon kohteena oleva avomuuttuja kysyy vastaajilta heidän ensimmäisiä ajatuksiaan, kun he miettivät sanaa "kulttuuri". Kulttuuri käsitteenä on kuuluisasti moniulotteinen, ja empiirinen tutkimus sen merkityksistä tavallisille ihmisille ja näiden merkitysten laajemmasta yhteiskunnallisesta kerrostuneisuudesta on tähän asti ollut vähäistä. Rakenteellisen aihemallinnuksen perusteella erilaisia käsityksiä kulttuurille voidaan löytää viisi, joista osa jakautuu sisäisesti yksityiskohtaisempiin käsityksiin. Erilaiset käsitykset kulttuurista jakautuvat ennen kaikkea maantieteellisesti, mutta myös sosiodemografisesti ja poliittisten orientaatioiden mukaan.

Teoreettisten lähtökohtien ja empiiristen tulosten lisäksi esityksessä käsitellään tekstidatan laskennallista analyysiprosessia tukevia menetelmiä ja lähestymistapoja, kuten numeeriseen muotoon muutetun korpuksen ulottuvuuksien vähentämistä t-naapurustoupotuksella ja sen interaktiivista visualisointia R-ohjelmalla.

9. LAY PERCEPTIONS, BOUNDARIES AND ENCOUNTERS

COORDINATORS

Jari Martikainen, Department of Social Sciences, University of Eastern Finland
jari.martikainen@uef.fi

Katja Lötjönen, Department of Social Sciences, University of Eastern Finland
katja.lotjonen@uef.fi

Hadi Farahani, Department of Social Sciences, University of Eastern Finland
hadi.farahani@uef.fi

Creating boundaries between school children – differences and common-sense knowledge

Therese Friberg, Dalarna University

European classrooms are characterized by heterogeneity, meaning that classrooms are comprised of children with diverse abilities, learning needs and socioeconomic backgrounds (OECD, 2019). One way of making sense of this diversity is by classifying pupils as 'weak' and/or 'strong'. This has been a common way of understanding differences among pupils in several countries and in several different arenas such as education, politics and the media. In these diverse contexts, socially shared knowledge about education is (re)produced.

In my forthcoming thesis, I explore common sense knowledge and sense-making processes about perceived differences in school children. Situated within the theoretical framework of social representations theory, it is suggested that understandings of differences are socially (re)produced and shared, taking the shape of common sense knowledge (Moscovici, 2001). The thesis draws upon news media, teachers' drawings, teachers' group discussions, and governmental inquiries, all of which have undergone thematic analysis.

One preliminary result of the thesis indicates that pupils' differences are often made sense of in relation to a spectrum, with 'weak' and 'strong' at the poles, and 'normality' positioned in the center. My argument for this presentation centers around the idea that representing differences in this fashion contributes to the establishment of boundaries in education. These boundaries are shaped by representations of normality and deviance, along with concerns that 'strong' pupils are being negatively influenced by those represented and classified as 'weak'. This common-sense knowledge of 'weak pupils' as a problem for 'strong pupils' constitutes a fertile ground for creating boundaries within education.

References:

Moscovici, S. (2001). *Social Representations. Explorations in social psychology*. New York University Press.

OECD. (2019). *TALIS 2018 Results (Volume I)*.
<https://doi.org/doi:https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>

Lay perceptions of social class among young people

Katja Lötjönen, University of Eastern Finland

In the 21st century, social class research on young people in Finland has been increasingly carried out from the cultural approach of social class. It has focused on diversity and subtle nuances of class, in particular, from the perspective of subjective class experiences. This body of research has been characterized by the focus on social class experiences inter-twined with intersectionality, especially with gender. This study takes a different approach on cultural class research by exploring young Finnish people's lay perceptions of social class with a focus on the class terms used to form hierarchies based on their everyday understanding. The data were collected adapting the word association method and analyzed by quantitative and qualitative content analyses. A half of the participants perceived Finland as having social classes, but their perceptions differed from each other. While half of them formed class hierarchies with explicit logic, the other half used more implicit ways of forming hierarchies with diverse class terms based on themes of economy, employment, power, majority/minority, and education. Findings show ample diversity in both the vertical and horizontal perceptions of social class among young lay people. The diverse ways in which economic and social forms of advantages and disadvantages were sewn together in class hierarchies illustrates young people's keen-sighted perceptions of processes of inequality in Finnish society that balances between the competitive and welfare society.

Lay perceptions of populism

Helena Rovamo

As many populist parties' political status has become established during the 21st century, the academic literature has aimed to explain the populist appeal. Despite the vast scientific interest in the topic, there is a lack of unanimous definition of the term "populism" within academia. The term is also widely used without a clear definition in public discourse. In this presentation, I examine the lay perceptions of populism. The presentation is based on a study where I analysed 55 lay interviews with my co-author Inari Sakki. The interviews were conducted in Finland in 2021 with voters of different political parties. In the study, we approached populism as a naturalized social representation—a social knowledge that has become taken for granted. In our analysis, we examined how the interviewees dialogically constructed the term populism in

interviews. Our analysis consisted of two parts. First, we conducted a reflexive thematic analysis to identify the meanings of the naturalized representation of populism. Additionally, by relying on work in critical discursive psychology, we performed a more fine-grained analysis to illustrate how the naturalized representation of populism is used in talk to construct social reality and intergroup boundaries. Second, by relying on critical discursive psychology, we illustrated the discursive strategies that allowed some of our interviewees to contest the naturalized representation of populism in the talk. My presentation summarizes the main findings of our study and demonstrates how the term populism can be used for constructing intergroup boundaries in talk.

Lay Perceptions of Mental Health Among Afghan Forced Migrants Residing in Finland

Hadi Farahani, University of Eastern Finland

This study explores lay perceptions of mental health among Afghan forced migrants in Finland. Semi-structured interviews were conducted with 25 participants. Reflexive thematic analysis was used as the method of analysis. The analysis produced two main themes: external symptoms (changes in physical appearance and behavior) and internal symptoms (burdensome feelings and sensations). Participants rarely used explicit mental health terminology, preferring nuanced culture and individual-specific expressions and indirect communication about stress and trauma. This study contributes to the understanding of Afghan forced migrants' lay perceptions of mental health and calls for culturally safe approaches in social work and mental health services for forced migrants.

Keywords: Afghan, forced migration, lay perception, mental health, cultural safety, Finland

10. LUOVIEN JA KULTTUURIALOJEN TYÖ (FIN, SWE, ENG)

KOORDINAATTORIT – KOORDINATORERNA – COORDINATORS

Sari Karttunen, dosentti, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö CUPORE, Helsinki
sari.karttunen@cupore.fi

Miikka Pyykkönen, professori, kulttuuripoliitikka, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos,
Jyväskylän yliopisto
miikka.pyykkonen@jyu.fi

Musiikkikasvatus ja sosiaalinen kestävyys

Heidi Elmgren, Turun yliopisto

Tarkastelen esityksessäni erilaisia musiikkikasvatuksen tutkimuksessa esiteltäviä sosiaalisen kestävyden (social sustainability) tavoitteita sekä odotuksia, joita niihin latautuu. Sosiaalista kestävyttä on luonnehdittu sosiokulttuuriseksi kestävyysvaatimuksiksi; esimerkiksi koulutuksesta voidaan hakea keinoja yhteiskunnallisen, kulttuurisen ja poliittisen kantokyvyn turvaamiseen (Väkevä 2023, 488).

Perinteistä taiteen perusopetuksen tarjoamaa musiikkikasvatusta voidaan kritisoida sosiaalisen kestävyden puutteesta. Musiikkikasvatusta on myös arvosteltu elitismistä ja klassista musiikkia ylipäänsä on moitittu reliikiksi (ks. esim. Leech-Wilkinson 2020, Hautsalo 2022). Aiempi tutkimus on osoittanut suomalaisessa musiikkikasvatuksessa paljon mm. yhdenvertaisuuteen ja saavutettavuuteen liittyviä haasteita. Musiikkikasvatuksen piirissä onkin viime vuosina julkaistu paljon näihin haasteisiin liittyen esimerkiksi ArtsEqual-hankkeen parissa (Väkevä, Westerlund, Ilmola-Sheppard 2022, ks. m. Westerlund & Gaunt 2022).

Kestävyystavoitteita asetetaan usein vain suhteessa instituutioon, jossa niitä tulisi saavuttaa: miten esimerkiksi musiikkiopisto tai laajemmin musiikkikasvatus voisi toimia sosiaalisesti kestävämmän ja aikaansaada positiivisia muutoksia yhteiskunnassa? Pyrin kytkemään oman tarkasteluni laajempaan yhteiskunnalliseen viitekehykseen, suomalaiseen nyky-yhteiskuntaan (ks. esim. Saarinen ym. 2014), jota leimaavat hyvinvointipalveluiden laskeva julkinen rahoitus ja lisääntyvä eriarvoisuus. Miten sosiaalisen kestävyden tavoitteita pystytään saavuttamaan tässä kokonaistilanteessa? Voivatko sosiaalisesti kestävät kulttuuripalvelut kuten musiikkikasvatus korvata heikkeneviä sosiaalipoliittisia rakenteita?

Lähteet:

Hautsalo, L. 2022. Expanding professionalism in and through Finnish local opera. Teoksessa Westerlund, H. & Gaunt, H. (toim.) *Expanding Professionalism in Music and Higher Music Education – A Changing Game*. Routledge.

Leech-Wilkinson, D. 2020. *Challenging Performance: Classical Music Performance Norms and How to Escape Them*. Version 2.18 (23.ix.23). Saatavilla: <https://challengingperformance.com/the-book/>

Saarinen, A., Salmenniemi, S., & Keränen, H. (2014). Hyvinvointivaltiosta hyvinvoivaan valtioon: Hyvinvointi ja kansalaisuus suomalaisessa poliittisessä diskurssissa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 79(6), 605-618.

Westerlund, H. & Gaunt, H. 2022. *Expanding Professionalism in Music and Higher Music Education – A Changing Game*. Routledge.

Väkevä, L., Westerlund, H., & Ilmola-Sheppard, L. (2022). Hidden elitism: The meritocratic discourse of free choice in Finnish music education system. *Music education research*, 24(4), 417-429. <https://doi.org/10.1080/14613808.2022.2074384>

Väkevä, L. 2023. Kestävyyssajattelu musiikkikasvattajan ammatillisen reflektiivisyyden haastajana. Teoksessa Juntunen M.-L. ja Partti H. (toim.) *Musiikkikasvatus muutoksessa*. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia.

Minkälaisia ovat taide- ja kulttuurialan itsensätyöllistäjien kestävä työpolut?

Sara Lindström, Työterveyslaitos & Heli Ansio, Työterveyslaitos

Työura on monelle taide- ja kulttuurialan ammattilaiselle vieras käsite. Perinteiset käsitykset työurista pitkäkestoisina työsuhteina osana vakaita työorganisaatioita, joissa ihminen etenee kohti vaativampia tehtäviä, ovat paitsi aikansa eläneitä myös vieraannuttavia taide- ja kulttuurialan ammattilaisten parissa.

Sosiologipäivien esityksessä käsittelemme työuria taide- ja kulttuurialoilla työpolkujen käsitteen kautta. Tarkastelemme työpolkua vuorovaikutussuhteena yksilöiden, heidän toimintaympäristöjensä ja ajallisen ulottuvuuden välillä. Tutkittavat ovat taide- ja kulttuurialojen ammattilaisia, jotka työskentelevät itsensätyöllistäjinä eli freelancereina (lyhytaikaisissa työ- ja toimeksiantosuhteissa), yrittäjinä tai apurahansaajina.

Kerromme aineistonkeruuvaiheessa olevasta tutkimuksesta, jossa tarkastelemme työpolkujen kestävyttä taiteen- ja kulttuurialan ammattilaisten parissa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä merkityksiä taide- ja kulttuurialan itsensätyöllistäjät antavat työpoluille ja minkälaisia kestävyden ulottuvuuksia näistä merkityksistä hahmottuu. Esityksessä käsittelemme tutkimussuunnitelmaamme ja tutkimuksen teoreettista taustaa.

Aineistomme koostuu teemahaastatteluista, jotka toteutetaan keväällä 2024 Työterveyslaitoksen, Taiteen edistämiskeskuksen, Muusikkojen liiton ja Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liiton Temen järjestämien työhyvinvointia käsittelevien valmennus- ja vertaisryhmien osallistujien kanssa. Arvio haastateltavien lukumäärästä on 40–50. Haastatteluissa keskustellaan taide- ja kulttuurialan ammattilaisten nykyisestä työstä (töistä), työhistoriasta sekä tulevaisuudesta. Haastatteluaineistot analysoidaan narratiivisin analyysimenetelmin.

Tutkimus toteutetaan osana Mielenterveyden työkalupakki (2023–2025) -hanketta. Hanke on osa Suomen Kestävän kasvun ohjelmaa ja hankkeen rahoitus tulee EU:n kertaluonteisesta elpymisvälineestä (Next Generation EU) sosiaali- ja terveysministeriön kautta.

Onko kulttuuri- ja luovien alojen työ tulevaisuuden kestävää työtä?

Miikka Pyykkönen, Jyväskylän yliopisto

Monet ekologisesti kestävä ja vaihtoehtoisen talouden tutkijat, kuten Tim Jackson ja Manuel Castells, ovat nostaneet esiin sen, että kulttuuriin liittyvässä työssä on monia tulevaisuuden kestävä työn keskeisiä piirteitä. Näitä ovat esimerkiksi se, että kulttuurin parissa – varsinkin paikallisesti – tehtävä työ on yhteisöllistä, osallistavaa, sivistävää, mielihyvää tuottavaa ja ihmistyöntensivistä. Erityisesti kulttuurityön nähdään olevan ekologista vähäisten päästöjen, energiankulutuksen, materiaallisen kulutuksen ja jätemäärien vuoksi. Aivan viime vuosina tämä luovien ja kulttuurialojen työn ja talouden kestävyyspotentiaali on noteerattu myös kansanvälisen ja kansallisen tason kulttuuri- ja kestävyyspolitiikassa. Esimerkiksi Euroopan komission New European Bauhaus -ohjelma puhuu monessa kohdin kulttuurialojen työn potentiaalista ekologisesti kestävämmän talouden perustana. Monet radikaalimmat kulttuurin työn ja talouden tutkijat (esim. John Clammer ja Pascal Gielen) ovat nostaneet esiin alan eräiden käytäntöjen, kuten laajan osuuskunta- ja yhteisötoiminnan, voittoa tavoittelemattomuuden ja eikulutuskaskeisuuden, mahdollisuudet tarjota reaalinen vaihtoehto kapitalistiselle markkinataloudelle tai vähintään eräänlainen rinnakkainen talouden harjoittamisen tapa.

Asiaa on kuitenkin toistaiseksi tarkasteltu hyvin vähän hallinnossa ja tutkimuksessa itse luovien alojen ja niiden työntekijöiden näkökulmasta. Muutamit ensimmäiset aiheesta julkaistut empiiriseen taiteilijoiden tai luovan työntekijöiden tutkimuksiin perustuvat eurooppalaiset julkaisut antavat ymmärtää, että suhtautuminen asiaan ei ole kulttuurityön kentällä ristiriidatonta tai yksioikoista. Useimmat luovien alojen toimijat haluavat työllään edesauttaa yhteisöllisyyttä, ekologistia arvoja ja elämäntapoja sekä vihreää taloutta ja siirtymää, kuten tunnettua, mutta uhkiksi ”uuden ekologisen talouden mallioppilaiksi” asettamisessa nähdään se, että taide ja luovuus instrumentalisoituvat kestävyyspolitiikan vatureiksi hieman samoin kuin nykyään osa kulttuuritoimijoista kokee taiteen ja luovan toiminnan välineellistetyn talouskasvun palvelukseen. Osa taiteilijoista myös epäilee, ettei taiteen ja luovuuden nostaminen ekologisemman

taloudellisen toiminnan keskiöön välttämättä paranna taiteilijoiden työmarkkina-asemaa, elintasoja tai työolosuhteita nykyisestä.

Pohdin esitelmässäni viimeaikojen kulttuurin ja kestävä talouden ja luovan työn tekijöiden tutkimuksiin sekä nykykulttuuripolitiikan kestävyyspuheeseen perustuen, millaisia vaihtoehtoisia työn tekemisen ja talouden harjoittamisen malleja kulttuurialoille tunnustetaan. Esitelmän tutkimuskysymyksiin kuuluvat myös: Miten kulttuurityöstä ja luovasta taloudesta ollaan poliittisessa puheessa leipomassa ”tulevaisuuden alaa” ja millaisia konkreettisia mahdollisuuksia sillä voi olla nousta sellaiseksi? Mitä reunaehtoja tulee täyttyä, että kulttuurityön ekologinen ja vaihtoehtoinen potentiaali voisi kukoistaa niin, että tekijät tuntisivat nämä tavoitteet omikseen tai luontevaksi osaksi työtään? Entä mitä ovia ”ympäristöinstrumentalisointi” taiteelta, kulttuurilta ja luovilta aloilta mahdollisesti sulkee?

Taiteilijoiden sosiaalinen ja psyykinen työhyvinvointi – musiikkialan itsensä työllistäjät

Sari Karttunen, Minna Ruusuvirta ja Aino Leppänen, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

Cupore osallistuu vuosina 2023–2025 Työterveyslaitoksen toteuttaman Mielenterveyden työkalupakki -hankkeen osaprojektiin Mielen hyvinvoinnin ja työkyvyn tukeminen taide-, kulttuuri- ja tapahtuma-alalla. Hanke on osa Suomen kestävä kasvun ohjelmaa. Osahankkeessa Cupore syventää vuonna 2022 kerätyn työhyvinvointiteemaisen Taiteen ja kulttuurin barometrin aineiston analyysiä. Aineisto kerättiin ammattitaiteilijoille kohdennetulla kyselyllä, johon saatiin noin 1 300 vastausta. Olemme rajanneet tarkastelun itsensä työllistäviin taiteilijoihin ja heidän sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiinsa ja työkykyynsä.

Esityksessämme keskitymme musiikkialalta saatuihin vastauksiin. Tarkastelussa hyödynnämme yleisiä työuupumuksen, työn imun (Utrecht Work Engagement Scale) ja osallisuuden (THL:n osallisuusindikaattori) mittareita ja suhteutamme niitä barometriaineistossa tarjolla oleviin taustamuuttujiin. Vertaamme musiikkialan itsensä työllistäjiä yhtäältä kaikkiin musiikkialan taiteilijoihin ja toisaalta kaikkien taiteenalojen itsensä työllistäjiin. Esittelemme tilastollisen tarkastelun alustavia tuloksia, ja pohdimme samalla sitä, kuinka erilaiset tavat määritellä itsensä työllistäminen vaikuttavat tuloksiin. Omassa tutkimuksessamme joudumme toimimaan olemassa olevan aineiston rajoissa.

Tanssitaiteilijoiden kokemuksia tanssin aluekeskustoiminnan vaikuttavuudesta alan työllisyyteen ja työoloihin

Katri Talaskivi, Jyväskylän yliopisto

Tämän esityksen pohjana oleva selvitys toteutettiin keväällä 2023 opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Selvityksen tavoitteena oli kartoittaa tanssin aluekeskusten piirissä toimivien tanssin

ammattilaisten työllisyyttä ja työolosuhteita sekä sitä, miten he kokevat tanssin aluekeskusten toiminnan niihin vaikuttaneen.

Selvityksen perusteella aluekeskusten piirissä työskentelevien tanssitaiteen freelancereiden tilanne on taloudellisesti erittäin epävakaa ja sirpaleinen. Lähes 60 % vastanneista työskentelee freelancerina, ja tyypillisin työsuhteisen työskentelyn muoto on osa-aikainen määräaikainen työsuhde. Runsas viidesosa vastanneista työskenteli vastaushetkellä apurahalla, joiden pituus vaihteli yhdestä kuukaudesta viiteen vuoteen. Yli puolet apurahalla työskentelevien tämänhetkisistä rahoituksista oli lyhyempään kuin vuoden mittaiseen työskentelyyn tarkoitettuja kohde- tai työskentelyapurahoja, ja jos huomioidaan kaikki korkeintaan vuoden apurahat, näitä on vastaajien apurahoista useampi kuin neljä viidestä.

Hiukan alle puolet vastanneista oli tehnyt tanssin alan ammatiaan vastaavaa työtä kevään 2023 aikana päätoimisesti. Osa niistä, jotka tekevät useampaa työtä, totesi toisen työn tukevan tanssin alan ammatiaan etenkin silloin, kun sivutyö tuottaa resursseja – verkostoja, osaamista, kehonhuoltoa – josta on hyötyä myös tanssitaiteen ammatissa. Yli puolet jotakin muuta kuin tanssin alan työtä tekevistä kuitenkin koki toisen työn tekemisen kuormittavaksi ja luovaa työskentelyä haittaavaksi.

Vaikka lyhyilläkin palkkatyösuhteilla on kyselyn perusteella ollut merkitystä erilaisten ansiosidonnaisten etuuksien kerryttämisessä, ammatti-identiteetin vahvistamisessa ja työrauhan varmistamisessa edes lyhyeksi ajaksi, kyselyn perusteella aluekeskusten merkittävin tuki tanssitaiteilijoille on ollut muualla. Kysyttäessä tukimuotoja, joita vastaajat ovat hyödyntäneet, useimmat vastaajat ilmoittivat käyttäneensä aluekeskuksen tiloja ja muita työn tai harjoittelun mahdollistavia fasiliteetteja. Seuraavaksi useimmin mainitaan aluekeskusten tarjoama tuki ammatilliseen verkostoitumiseen sekä viestintään ja markkinointiin. Näistä etenkin tuki verkostoitumiseen sekä viestintään ja markkinointiin ovat niiden tarjoajan kannalta hallinnollisesti kevyitä verrattuna etenkin palkkasuhteen tarjoamiseen.

Näyttäisi siis siltä, että aluekeskusten piirissä työskentelevien tanssitaiteilijoiden toimeentulon kannalta ja myös yhä laajenevaa prekaareissa työmarkkina-asemissa työskentelevien suomalaisten joukkoa ajatellen olisi tarkoituksenmukaista kohdistaa sosiaaliturvaan uudistus, jossa jo valmistelun alkuvaiheessa tunnistettaisiin epävarmoissa työmarkkina-asemissa työskentelevien toimeentulon hajanaisuus ja niukkuus.

Valinta – avainkokemuksena taiteilijan työn kokemuksena ja määrittäjänä

Pia Houni, Tampereen yliopisto

Tämä puheenvuoro on ensisijaisesti avaus ja ehdotus, josko aihepiiri kiinnostaisi lisäpohdintaan, yhteiskirjoittamiseen tai tutkimussivun avaamiseksi. Olen viime vuosien aikana

seurannut tutkimusjulkaisujen lisäksi eri julkisilla foorumeilla (sosiaalisen median keskusteluryhmät tai henkilökohtaiset päivitykset) käytyjä keskusteluja luovien alojen tekijöiden työpolun haasteista. Taide- ja kulttuurialojen tekijöiden työpuheen keskiössä on raha, tai sen puute. Tiedämme, että näillä aloilla taloudellinen toimeentulo asettuu matemaattisella janalla laajalle. On vaikea löytää toista ammattikenttää, jossa tilanne olisi samoin. Rahapuheen hyötynäkökulman rinnalla asiaan liittyy merkittävä statusarvo. Apurahojen tai oman työn myynti liittyvät taiteilijan työn todentumiseen, näkymiseen ja identiteettiin. Suomessa yhteiskunnallinen tuki taiteelliselle työlle on ollut niin keskeinen rakenne, että tekijät eivät juurikaan ole oppineet ajattelemaan toisin. Nyt olemme kuitenkin tilanteessa, jossa tekijöiden määrä, resurssit tai yhteiskunnallinen ostovoima eivät ole tasapainossa. Taiteilijat joutuvat yhä enemmän kokemaan menetyksiä, jäämään ilman taloudellista tunnustusta työlleen. Nämä haastavat tilanteet ovat saaneet ihmiset pohtimaan ammatin valintaansa. Osa tekee ratkaisun hakeutua uuteen ammattiin.

Talousteema on yksi toistuva sytyke – monien muiden teemojen rinnalla – valintapuheisiin. *Valinnan* käsite avaa mielestäni mahdollisuuden tarkastella taiteilijoiden yksilöllisen näkökulman ja kokemuksen suhdetta yhteisön/yhteiskunnan näkökulmiin, koska tilanteet eivät muodostu ilman toisiaan. Valinnan käsite avautuu teoreettisesti filosofisessa viitekehyksessä. Esimerkiksi Kant toteaa filosofiassa olevan kolme peruskysymystä: ”Mitä voin tietää?”, ”Mitä minun tulee tehdä?” ja ”Mitä voin toivoa?”. Kysymykset liittyvät teoreettisen ja käytännöllisen järjen lähestymistapoihin. Teoreettinen järki lähestyy kysymystä ”mitä voin tietää?” ja käytännöllinen järki puolestaan kohdistaa huomiota kahteen viimeiseen. Olisiko tämä lähtökohta käyttökelpoinen ajattelutyön kehys, jos pohdimme taiteilijoiden työn kohdalla *valinnan* merkityksiä, motivaatiota, tietoa, tunteita tai muita seikkoja, jotka vaikuttavat päätöksentekoon.

Päätöksentekotilanteissa on aina kyseessä tiettyjä riskejä ja tiettyjä seurauksia, jotka toteutuvat jollakin todennäköisyydellä. Seurauksia on vaikea arvioida. Rationaalisen valinnan teoriassa pyritään yleensä arvioimaan seurausten todennäköisyyksiä. Millä tavoin tämä voisi tuoda meille lisätietoa tai uusia näkökulmia luovien alojen työn tutkimukseen? Entä käytäntöihin? Onko *valinnan* käsitteen kautta ymmärtää esimerkiksi hyvinvoinnin ja identiteetin perusteita monipuolisemmin?

Piirtämisen opetus taidekorkeakouluissa – ammattilaisten orientaatiota artikuloimassa

Marja Nurminen, Aalto-yliopisto

Miten piirtämisen opettajat pärjäävät nyky-yliopistossa? Kuinka he opettavat piirtämistä? Mitä taiteilija-opettajat saavat aikaan, kun he opettavat piirtämistä? Mitä he haluavat saavuttaa opetuksellaan? Miksi heidän tavoitteensa ja keinonsa tehdä työtään ovat oikeutettuja? Keitä heistä

tulee, kun he sitoutuvat piirtämiseen? Keitä he voisivat ammattilaisina olla? Näihin kysymyksiin pureudun, kun esittelen väitöstutkimukseni (tulossa) tuloksia.

Tätä tutkimusta on ohjannut kokemukseni työskentelystäni piirtämisen parissa taidekorkeakouluissa vuodesta 1998 lähtien. Tohtoritutkimusprojektissani olen keskittynyt piirtämisen opetuksen kartoittamiseen kahdessa taidekorkeakoulussa, joista toinen sijaitsee Suomessa ja toinen Ruotsissa. Keskeinen tutkimuskysymys on: Minkälaisia orientaatioita ammattilaisilla on piirtämiseen ja piirtämisen opettamiseen? Tutkimukseni käsittelee taidekorkeakoulutusta ja piirtämistä. Teoreettisena viitekehyksenä käytän professori (emeritus) Keijo Räsäsen (2009) jäsennystä akateemisesta työstä käytännöllisenä toimintana. Tutkimuskysymyksessä viitataan orientaatioihin, jotka Räsäsen mukaan ovat miten tehdä (taktinen), mitä saada aikaan (poliittinen), miksi tehdä tällä tavalla (moraalinen) ja kuka olen (henkilökohtainen). Kun artikuloin piirtämisen opettajien työtä, saan käsitteitä monilta käytännön teoreetikoilta, joille tietyt orientaatiot ovat keskeisiä. Heidän ajattelunsa antavat sanoja ja käsitteitä kuvata erilaisia orientaatioita: Michel Certeau taktista orientaatiota (miten?), Pierre Bourdieu käytännön politiikkaa (mitä?), Alisdair MacIntyre käytännön sisäisiä hyviä (miksi?) ja Dorothy Holland sosiaalista käytännön teoriaa identiteetistä (kuka?).

Metodologinen lähestymistapani on kotietnografia (at-home ethnography), jonka on kehittänyt professori Mats Alvesson (2003, 2009). Se on hänen mukaansa menetelmä, joka soveltuu erityisen hyvin tutkimuksiin, jotka käsittelevät niitä yliopistoja tai korkeakouluja, joissa tutkija itse työskentelee. Keskityn kotietnografiassa tiettyyn piirteeseen, jota kutsun kotihaastatteluiksi (at-home interviews). Aineistoni koostuu kahdestatoista asiantuntijahaastattelusta kuuden ruotsalaisen ja kuuden suomalaisen taiteilijan/suunnittelijan ja yliopisto-opettajan kanssa. Haastatelluilla oli mahdollisuus tuoda mukanaan myös yhdestä kolmeen piirustusta tai piirustusdokumentaatiota, joista haastattelujen aikana keskustelimme. Tutkimukseni tavoitteena on poistaa salaperäisyyttä piirtämisen opetuksesta ja sen sisältämästä hiljaisesta tiedosta artikuloimalla sitä. Tutkimukseni tuottaa kuvauksen piirtämisen ja piirtämisen opettamisen arvoista ja uskomuksista korkeakouluopetuksessa sekä tukee samalla taide- ja muotoilukoulutuksen opetussuunnitelmien suunnittelua ja kehittämistä.

Algoritmin miellyttämistä jaksamisen ääri rajoilla – Algoritmisille järjestelmille annettuja merkityksiä sosiaalisen median vaikuttajien työssä

Hanna Reinikainen, Helsingin yliopisto, Tuukka Lehtiniemi, Helsingin yliopisto, Laura Savolainen, Helsingin yliopisto ja Jesse Haapoja, Aalto-yliopisto

Kulttuuristen toimijoiden ja luovan alan työntekijöiden tuottamien sisältöjen näkyvyys ja menestys sosiaalisessa mediassa vaatii yhä syvällisempää ymmärrystä sisältöjä järjestävistä algoritmeista. Kulttuurista sisältöä tuottavista toimijoista ammattimaiset sosiaalisen median vaikuttajat ovat

suoraan riippuvaisia algoritmeista: Mikäli he haluavat saada sisältönsä tehokkaasti ja laajasti näkyviin, heidän täytyy huomioida algoritmisten järjestelmien rooli sosiaalisen median alustojen toiminnassa.

Tässä paperissa tarkastelemme ammattimaisten sosiaalisen median vaikuttajien ja algoritmisten järjestelmien suhdetta *algoritmin miellyttämisen* käsitteen avulla. Algoritmin miellyttämällä viittaamme sisällöntuottajien tapoihin muovata omaa toimintaansa ja sisältöjään tavoilla, joita he ajattelevat algoritmisen järjestelmän suosivan ja palkitsevan. Sisällöntuottajat saattavat esimerkiksi tuottaa tietynlaisia, ”trendaavia” sisältöjä tai julkaista sisältöjään aikoihin, jolloin he olettavat sisällön keräävän eniten huomiota ja näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa. Kysymme, millaisia merkityksiä algoritmien miellyttäminen saa ammattimaisten sosiaalisen median vaikuttajien työssä. Olemme haastatelleet eri sosiaalisen median alustoille (Instagram, Tiktok, YouTube, blogit) sisältöä tuottavia, ammattimaisia sosiaalisen median vaikuttajia sekä niin sanottujen vaikuttajatoimistojen asiantuntijoita (N=16).

Haastattelujen perusteella algoritmisiin järjestelmiin mukautuminen ja pyrkimykset miellyttää algoritmeja tuottavat vaikuttajissa usein negatiivisia tunteita. Vaikuttajat saattavat kokea sosiaalisen median alustojen algoritmien olevan arvaamattomia ja vaikeasti ennakoitavissa, mikä aiheuttaa heissä turhautumista, ärtymystä ja suuttumusta. Algoritmien koetaan ajoittain jopa estävän sosiaalisen median vaikuttajia tekemästä työtään hyvin, siitäkin huolimatta, että näkyvyys on aina algoritmien välittämää ja vaikuttajat pyrkivät ottamaan algoritmit huomioon sisällöntuotannossa ja -julkaisussa parhaan kykynsä mukaan. Negatiivisista tunteista seuraa haastateltavien mukaan esimerkiksi uupumusta, kapinamielialaa tai halua lopettaa työt vaikuttajana kokonaan. Vaikuttajatyötä saatetaan näin tehdä oman jaksamisen äärirajoilla. Toisaalta se, että algoritmiset järjestelmät tuntuvat jakavan näkyvyyttä ja huomiota vaikuttajille epätasaisesti, voi tehdä sisällöntuotannosta myös hyvin koukuttavaa. Algoritmin miellyttämisestä tulee peliä, jossa ”viraalin somehitin” mahdollisuus on aina olemassa.

Algoritmin miellyttämisen näkökulma alleviivaa sitä, etteivät algoritmit ainoastaan järjestä ja kohdenna sisältöjä, vaan vaikuttavat digitaaliseen kulttuurintuotantoon ja sitä tekeviin ammattilaisiin syvämmällä tavalla. Ne ohjaavat sosiaalisen median vaikuttajien työtä, millä taas on seurauksia vaikuttajille sekä emotionaalisesti että psykologisesti.

11. NUORUUS RAJALLISELLA MAAPALLOLLA (FIN, ENG)

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Jenni Lahtinen, Itä-Suomen yliopisto

jenni.lahtinen@uef.fi

Sofia Laine, Nuorisotutkimusseura

sofia.laine@nuorisotutkimus.fi

Yhdeksäsluokkalaiset nuoret oman onnellisuutensa määrittelijöinä

Emilia Uusitalo & Minna Saarinen

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten yhdeksäsluokkalaisten nuorten antamia merkityksiä omalle onnellisuudelleen positiivisen psykologian PERMA-teorian näkökulmasta. Tarkoituksena on selvittää, miten nuoret kuvailevat omaa onnellisuuttaan PERMA-teorian viitekehyksessä, miten he painottavat PERMA-teorian onnellisuutta edistäviä elementtejä ja kuvailevatko he mahdollisesti muita onnellisuutta edistäviä elementtejä PERMA-teorian ulkopuolelta. Tutkimuksessa käytetään laadullista lähestymistapaa.

Tutkimuksen aihe on merkityksellinen, sillä tuoreiden kansainvälisten tutkimusten mukaan suomalaislasten ja -nuorten onnellisuus on heikommalla tasolla verrattuna moniin muihin maihin, vaikka Yhdistyneiden kansakuntien onnellisuusraportti antaakin ymmärtää suomalaisten olevan yksi maailman onnellisimmista kansoista vuodesta toiseen. Erityisesti suomalaisnuorten onnellisuus herättää huolta, koska tutkimukset osoittavat onnellisuuden heikkenevän Suomessa yläkouluiässä. Lisäksi tutkimuksen näkökulma eli positiivinen psykologia on ajankohtainen. Positiivinen psykologia on tuottanut viime vuosina kiistatta arvokkaita tuloksia erityisesti lasten ja nuorten onnellisuuteen liittyen, vaikka se onkin tieteenalana vielä melko uusi ja vähän tutkittu.

Tutkimus toteutettiin analysoimalla Tietoarkistoon talletettua valmista laadullista aineistoa. Aineisto sisälsi 28 suomalaisen yhdeksäsluokkalaisten nuoren kirjoitelman omasta onnellisuudestaan. Aineisto oli kerätty vuonna 2019 ilman nuorten henkilötietoja Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomessa sijaitsevista kouluista. Analyysi suoritettiin käyttäen teorialähtöistä sisällönanalyysia, jossa PERMA-teorian viisi onnellisuutta edistävää elementtiä toimivat analyysirungon yläluokkina.

Tutkimustulosten perusteella suomalaiset yhdeksäsluokkalaiset nuoret antoivat moninaisia merkityksiä omalle onnellisuudelleen PERMA-teorian näkökulmasta. Tulokset osoittivat, että nuoret kokivat teorian tietyt elementit vahvemmin osaksi omaa onnellisuuttaan kuin toiset. Eniten nuoret painottivat omassa onnellisuudessaan ihmissuhteiden elementtiä, jota PERMA-teoriakin korostaa. Sen sijaan sitoutuneisuuden elementtiä ja teorian ulkopuolisia elementtejä nuoret painottivat vähiten. Kaiken kaikkiaan tutkimustulokset ja niistä tehdyt johtopäätökset noudattelivat aiempia tutkimuksia sekä vahvistivat PERMA-teorian soveltuvuutta nuorten onnellisuuden

tutkimiseen. Tulosten avulla nuorten parissa työskentelevillä on mahdollisuus tukea, ymmärtää ja ylläpitää nuorten kokemaa onnellisuutta siten, että se perustuu nuorten itse antamille merkityksille omasta onnellisuudestaan.

Climate Change and Generational Schisms: A Scoping Review

Anton Scahlin

Climate change may develop generational divides due to its progressively worsening effects over time, impacting young generations more severely than older ones. The youth climate strike movement begun in 2018 has accused old power-holders for jeopardizing the future of young generations through neglecting climate action, while older adults have marginalized young climate strikers, blaming them for truancy. This scoping review synthesizes scientific knowledge on generations in the context of climate change, focusing on studies published since the inception of the climate strike movement. The review concludes that generations have increasingly been studied in terms of differences and tension in this context, with themes of solidarity and transmission receiving less attention. Suggestions for future research emphasize the importance of broadening the scope from the Global North to other parts of the world.

Rajoja, eroja ja kohtaamisia ammatillisessa kokkikoulutuksessa – kuulumista tukevia ja estäviä prosesseja

Jenni Lahtinen

Esityksessä tarkastelen ammatillisissa oppilaitoksissa ravintolakokeiksi opiskelevien nuorten ja opettajien välisiä suhteita kuulumisen (May 2011; 2013) näkökulmasta. Kytken analyysini toimintamahdollisuus-ajattelutavasta (Sen 1999; Nussbaum 2011) ammentavaan kriittiseen keskusteluun ammatillisen koulutuksen yhteiskunnallisista tarkoituksista ja päämääristä. Osana tätä keskustelua on kiinnitetty huomioita siihen, että työelämän ja talouden tarpeista kumpuavien päämäärien edistämisen sijaan koulutuksen ensisijainen tarkoitus ja päämäärä tulisi olla nuorille merkityksellisten elämänmahdollisuuksien avartaminen (Powell & McGrath 2019). Näen, että kuulumista estävät ja tukevat prosessit vaikuttavat perustavanlaatuisella tavalla nuorten elämänmahdollisuuksiin.

Esityksessä kysyn, millaisia opiskelijoiden ja opettajien suhteet ovat, ja miten suhteet tukevat tai estävät kuulumista. Hyödynnän tunnistamisen (recognition) ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kuvittelun (reimagining alternative futures) -käsitteitä (DeJaeghere 2020) jäsentäessäni nuorten ja opettajien suhteita. Tunnistaminen ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kuvittelu – käsitteellistettyinä relationaalisina prosesseina – mahdollistavat huomion kiinnittämisen siihen, kuinka valta liikehtii suhteissa ja sosiaalisessa ympäristössä.

Esitys pohjautuu kahdessa ammatillisessa oppilaitoksessa syksyllä 2023 kerättyyn haastattelu- ja havainnointiaineistoon. Pohdin esityksessä sitä, miten kuuluminen kytkeytyy kysymykseen sosiaalisesti ja ekologisesti kestävästä hyvinvoinnista.

Lähteet:

Dejaeghere, Joan G. (2020) Reconceptualizing Educational Capabilities: A Relational Capability Theory for Redressing Inequalities, *Journal of Human Development and Capabilities*, 17-35.

May, Vanessa (2011) Self, Belonging and Social Chance. *Sociology* 45 (3), 363-378.

May, Vanessa (2013) Connecting self to society. *Belonging in a changing world*. Palgrave Macmillan.

Nussbaum, Martha (2011) *Creating Capabilities*. Cambridge MA: Harvard University Press.

Powell, Lesley & McGrath, Simon (2019) *Skills for Human Development. Transforming Vocational Education and Training*. London: Routledge.

Sen, Amartya (1999) *Development as Freedom*. Oxford: Oxford University Press.

Sosiologia rajallisella maapallolla. Esimerkkinä planetaarisen nuorisotutkimuksen sosiologiset ulottuvuudet

Sofia Laine

Tässä työryhmäesityksessä keskityn avaamaan aiempiin sosiologisiin tutkimuksiin perustuen planetaarisen nuorisotutkimuksen neljää ulottuvuutta. Olen esitellyt planetaarisen nuorisotutkimuksen kehityksen marraskuun 2023 lopulla ilmestyneessä *Youth and Globalization* tiedelehdessä (Laine 2023). Esitykseni keskittyy rakentamaan kehusehdotustani eteenpäin erityisesti sosiologisten tutkimuksien avulla. Planetaarisessa nuorisotutkimuksessa keskiössä ovat nuorten kestävä hyvinvointi nyt ja tulevaisuudessa, erityisesti ekologisen, sosiaalisen ja vaihtoehtoisten talousmallien esittämistä kestävyysnäkökulmista. Ilman hyvinvoivia tulevaisuuden sukupolvia ihmiskunta on tuhoon tuomittu.

Neljä ulottuvuutta, joihin esitykseni pureutuu ovat:

1. Nuoruuden ja tulevien sukupolvien sosiologia
2. Globaali ja planetaarinen sosiologia

3. Ympäristösosiologia, joka pyrkii tarkastelemaan ihmisen harmonisempaa suhdetta luontoon
4. Kestävän kulutuksen, yhteisö-, solidaarisuus- ja lahjatalouden sosiologia

Esitys pureutuu neljässä planetaarisen nuorisotutkimuksen ulottuvuudessa erilaisiin, yllä listattuihin sosiologisten tutkimuksen suuntiin sekä aiempien tutkimusten esittämiin ratkaisuehdotuksiin, jotta kestävä hyvinvointi olisi myös tuleville sukupolville ja kaikelle elolliselle mahdollinen.

Laine, S. (2023). New Framework Proposal: Planetary Youth Research. *Youth and Globalization*, 5(1), 15-43. <https://doi.org/10.1163/25895745-bja10027>

12. OIKEUKSIEN TOTEUTUMINEN HYVINVOINTIVALTIOSSA (FIN, SWE, ENG)

KOORDINAATTORIT – KOORDINATORERNA – COORDINATORS

Yaira Obstbaum, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, HY

yaira.obstbaum@helsinki.fi

Kaijus Ervasti, Hyvinvointioikeuden keskus Itä-Suomen yliopisto

kaijus.ervasti@uef.fi

Arjen oikeudellisten ongelmien tutkiminen kyselytutkimuksen avulla

Yaira Obstbaum, Helsingin yliopisto

Ihmiset saattavat kokea arjessaan ongelmia, joilla on oikeudellinen ulottuvuus, vaikkei ongelmia aina sellaiseksi mielletäisikään. Niitä koetaan esimerkiksi liittyen työntekoon, asumiseen, raha-asioihin, parisuhteen erotilanteisiin, läheisen kuolemaan, rikoksen kohteeksi joutumiseen, asioitaessa erilaisten viranomaisten kanssa tai haettaessa etuuksia. Ongelmilla saattaa olla suuri vaikutus ihmisten elämään. Näiden ongelmien tehokas ratkaisu saattaa usein löytyä oikeusjärjestelmän ulkopuolelta tai sen liepeiltä, viranomaisprosessissa, tai esimerkiksi sovittelun tai neuvottelun keinoilla. Kaikki ratkaisukeinot eivät kuitenkaan, kaikissa tapauksissa ole yhtä tehokkaita, tai tuota oikeudenmukaiseksi koettuja prosesseja ja lopputuloksia. Tarvitsemme kattavaa tietoa siitä, mitkä asiat vaikuttavat arjen oikeudellisten ongelmien muodostumiseen ja ratkaisemiseen asianomistajia tyydyttävällä ja yhteiskunnalle hyväksyttävällä tavalla. Koska suuri osa ongelmista ei koskaan tule viranomaisten tietoon, viranomaisrekisterien tai oikeudellisten rekisterien avulla saatu tieto ei riitä valottamaan tätä kysymystä kokonaisuudessaan. Arjen oikeudellisten ongelmien määrää, ja käytettyjen ratkaisukeinojen yleisyyttä väestötasolla tulee selvittää myös tiedustelemalla niistä ihmisiltä itseltään käyttämällä esimerkiksi kyselytutkimuksia.

Arjen ongelmat, riidat, ja ratkaisut, (AORR)-tutkimus on ensimmäinen kansallinen legal needs - tutkimusperinteen mukainen tutkimus Suomessa. Aineisto kerättiin vuosien 2021–2022 aikana puhelinhaastatteluiden ja internetlomakkeiden avulla. Tutkimuksessa on kysytty ihmisiltä itseltään erilaisista arjen ongelmista, joilla on oikeudellinen ulottuvuus, niiden ratkaisemista, ratkaisemisen haasteista ja haitoista, sekä siitä Kuinka oikeudenmukaiseksi ratkaisun hakemisen prosessi ja mahdollinen ratkaisu koettiin. Esityksessä kerrotaan kyselytutkimuksen taustoista ja lähtökohdista, esitellään joitakin tuloksia, sekä tulevia tutkimuksellisia tulokulmia aineiston käyttöön.

Vanhempien osallisuus osana lapsen tuen prosessia varhaiskasvatuksessa

Jenna Niemi, Itä-Suomen yliopisto

Perhe on tärkein yhteistyökumppani varhaiskasvatuksessa ja sen merkitys kasvaa entisestään lapsen tarvitessa tukea oppimiseen, osallistumiseen tai hyvinvointiin. Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla (Lastensuojelulaki 417/2007 § 2), ja varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea ja täydentää perheiden kasvatustehtävää ja vastata omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 3; Opetushallitus, 2022, 16). Perheiden osallisuus varhaiskasvatuksessa on selvästi hyödyksi perheiden ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välisille suhteille, henkilökunnan ja lasten väliselle vuorovaikutukselle sekä lasten kehitykselle ja hyvinvoinnille (OECD, 2023).

Erilaisten tukipalveluiden suunnitteluun ja niistä päättämiseen liittyy usein paljon dokumentaatiota. Suomessa 1.8.2022 voimaan tulleiden muutosten myötä varhaiskasvatuksessa tehdään lapsen tuesta, sen muodoista ja toteutuksesta hallintolain mukainen päätös (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 15e), jossa osana lapsen tuen hallintopäätöstä on vanhempien kuuleminen (Opetushallitus, 2022). Lapsen tuesta laadittavat kirjalliset asiakirjat varmistavat lapsen oikeuden tukipalveluihin ja kuvaavat, millaista tukea lapsi saa. Samalla valitusoikeudelliset päätökset vahvistavat perheiden oikeusturvaa, kun vanhemmille syntyy mahdollisuus valittaa tukea koskevasta päätöksestä. Lapsen tuesta päättämiseen liittyvien muutosten tarkoituksena on ollut muun muassa vahvistaa lasten ja vanhempien oikeusturvaa tuen prosesseissa (Heiskanen & Franck, 2023). Tarvetta vanhempien osallisuuden lisäämiselle on, sillä vanhempien näkökulmaa ei yleensä sisällytetä tuen asiakirjoihin (Heiskanen ym. 2021).

Esityksessäni käsittelen alkuvaiheessa olevaa tutkimustani. Tutkimukseni toteutuu osana Itä-Suomen yliopiston Lasten tuen hallintopäätökset varhaiskasvatuksessa (DOCU) -tutkimushanketta 10/2022–9/2024 (rahoittanut opetus- ja kulttuuriministeriö), jossa tarkastellaan lapsen tukeen liittyvää päätöksentekoa varhaiskasvatuksessa voimaan tulleiden muutosten viitekehityksessä. Tutkimuksessani selvitän, minkälaisia kuulluksi tulemisen kokemuksia vanhemmilla on tuen päättämisen liittyvissä prosesseissa sekä millaisia merkityksiä vanhemmat antavat tuen prosesseille ja lapsen tuesta tehtäville asiakirjoille. Tutkimukseni aineisto sisältää monista aineistoista koostuvaa laadullista pitkäikäisaineistoa ja aineistoon kuuluu vanhempien haastatteluita, lasten tukeen liittyviä asiakirjoja sekä varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien tapaamisten tallenteita. Laajemmin tutkimukseni osallistuu keskusteluun vanhempien ja perheiden osallisuudesta sekä kuulluksi ja kuulumattomaksi tulemisesta, ja antaa viitteitä siitä, kokevatko vanhemmat tuen prosessit ja niihin liittyvät asiakirjat merkityksellisiksi.

Avainsanat: vanhempien osallisuus, vanhempien kuuleminen, tuki varhaiskasvatuksessa, laadullinen pitkäikäistutkimus

Pelastusalalla ja ensihoidossa esiintyvä syrjintä ja häirintä oikeuksien toteutumisen näkökulmasta

Iida Silfverhuth, Pelastusopisto, Konsta Huovinen, Pelastusopisto Oliver Saal, Pelastusopisto

Työturvallisuuslaki (738/2002) velvoittaa työnantajan järjestämään työolosuhteet tavalla, jotka ehkäisevät väkivallan uhkaa, väkivaltatilanteita, häirintää ja muuta epäasiallista kohtelua (27–28 §§). Samalla työntekijällä itsellään on sekä velvollisuus välttää tällaista käytöstä (18 §), että ilmoittaa vioista ja puutteellisuuksista työnantajalleen ja työsuojeluviranomaiselle (19 §). Suomen perustuslaissa (731/1999) todetaan myös jokaisen oikeudet yhdenvertaisuuteen sekä koskemattomuuteen ja turvallisuuteen (6–7 §§).

Turvallisuus- ja ensihoitoviranomaisten osalta nämä oikeudet ja velvollisuudet eivät vaikuta kaikin osin täyttyvän. Sekä pelastajiin että ensihoitajiin kohdistuu suuriakin määriä väkivallan uhkaa, epäasiallista käytöstä ja laissa kiellettyä syrjintää ja häirintää (esim. Sisäministeriö 2021; Laitinen ym. 2024). Pelastus- ja ensihoitoviranomaiset voivat altistuvat laissa määriteltyjen oikeuksiensa mahdollisille rikkeille hoitaessaan auttamisvelvollisuuttaan. Pelastajat ja ensihoitajat ovat siten virkasuhteensa velvoittamana tilanteessa, jossa heihin voi kohdistua ehkäistävissä olevaa häirintää.

Esitelmässämme käsittelemme tätä teemaa systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tulosten pohjalta. Osana tutkimushanketta *Pelastustoimen nollatoleranssi syrjinnälle ja häirinnälle – faktaa vai fiktiota?* olemme toteuttaneet laajan kirjallisuuskatsauksen keskittyen pelastustoimen ja ensihoidon kokemuksiin ja toteuttamiin syrjintä- ja häirintätilanteisiin. Pureudumme esitelmässä kansallisiin ja kansainvälisiin tuloksiin näiden kohderyhmien epäasiallisen käytöksen ja väkivaltatilanteiden kokemuksista. Missä määrin ongelmallisia tilanteita esiintyy, ja miten niihin puututaan? Missä määrin ilmoitusvelvoite täyttyy, ja miksi jotkut pelastajat ja ensihoitajat jättävät tekemättä ilmoituksen epäasiallisen kohtelun kohtaamisesta? Mitä oikeudellisia, sosiaalisia ja eettisiä ongelmia pelastajien ja ensihoitajien kohtaamassa kohtelussa syntyy?

Lähteet:

Sisäministeriö. (2021). "Pelastusalan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaohjelma. Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen pelastustoimi." *Sisäministeriön julkaisuja* 2021:40. Helsinki: Sisäministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-611-9>

Laitinen, Jaana; Selander, Kirsikka; Ervasti, Jenni; Kivimäki, Mika. (2024). "Mitä kuuluu hyvinvointialueiden työhyvinvoinnille 2023." Helsinki: Työterveyslaitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-391-148-2>

Työturvallisuuslaki 738/2002.

Suomen perustuslaki 731/1999.

Ikääntyneiden taloudellinen hyväksikäyttö

Minni Teerikangas

Väitöstutkimus keskittyy ikääntyneen väestön kokemaan taloudelliseen hyväksikäyttöön Suomessa. Ikääntyneet voivat olla sairauksien ja toimintakyvyn heikentymisen myötä haavoittuvassa asemassa ja alttiita taloudelliselle hyväksikäytölle. Väestörakenteen muutoksen myötä ilmiö koskettaa tulevaisuudessa useampia. Ilmiö on ongelmana monessa suhteessa piilossa oleva, mutta samalla yleinen. Akateemista kotimaista tutkimusta aiheesta on hyvin vähän. Taloudellinen hyväksikäyttö täyttää usein eri rikosnimikkeiden tunnusmerkistön, mutta sitä ei löydy sellaisenaan rikoslaista. Tällöin ilmiö pysyy piilossa esimerkiksi tilastoista. Ikääntyneiden kohtaama kaltoinkohtelu ja hyväksikäyttö tapahtuu usein suljettujen ovien takana perhepiirissä tai asumisyksiköissä. Raja kielletyn ja sallitun toiminnan välillä on häilyvä. Taloudellista hyväksikäyttöä kokeneet ikääntyneet eivät välttämättä itse tunnista toimintaa hyväksikäytöksi. Uhrin lisäksi niin viranomaisten kuin läheistenkin voi olla vaikeaa puuttua taloudelliseen hyväksikäyttöön.

Monimenetelmällisessä tutkimuksessa tarkastellaan taloudelliseen hyväksikäyttöön kytkeytyvää omaisuusrikollisuutta rekisteriaineiston ja asiakirja-aineiston valossa laadullisesti ja määrällisesti. Tarkemmin katsotaan sitä, millaiset ikääntyneiden ryhmät ovat erityisessä riskissä kokea taloudellista hyväksikäyttöä, millaista taloudellinen hyväksikäyttö tyypillisesti on ja ketkä tähän syyllistyvät. Toiseksi tutkimus selvittää haastatteluaineiston avulla ilmiön piilossa olevaa puolta ja oikeuksiin pääsyn esteitä. Tutkimuksen tavoitteena on vastata tutkimusaukkoon Suomessa sekä tarjota akateemiselle kentälle uusia tapoja tutkia taloudellista hyväksikäyttöä. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää myös erilaisessa kehittämistyössä julkisella ja kolmannella sektorilla.

Performing as a public caseworker for older migrants: Third-sector organisational support for digitalised health and social welfare services in Finland

Meri Kulmala & Ulla Buchert, Helsingin yliopisto

Digitalization of the public health and social welfare services transforms the realization of the citizen's social rights by making the citizens act as their own caseworkers. The citizens not capable of doing that are offered digital support expected to equip them with skills needed in the independent use of digital public services. However, not all citizens can be equipped with such skills to act independently. The present study investigates situation of those citizens in Finland by conducting a case study on a third-sector organization providing support for older migrants facing barriers in using digital public services. Using participant observation data collected in the weekly service counselling sessions, provided by a third-sector organization,

and analyzed by using Goffman's theater metaphor, we demonstrate the ways in which everyday lives of the older migrants depend on comprehensive support they receive from the third-sector organization to the use of digital public services. We claim that the third-sector service counselling in fact acts as a substitute version of the casework, which is no more provided by the state and which the older migrants cannot perform independently. We conclude by arguing that the digitalized state has abandoned those societally disadvantaged citizens and turned the realization of their social rights even more precarious than before.

Politiikkatoimet ja harkinta toimeentulotuen uudistamisessa - Tasavertaisempaa vai yksilöllisempää toimeentulotukea?

Amanda Tuomola, Turun yliopisto & Paula Saikkonen, THL

Vuonna 2017 toimeentulotukea uudistettiin siirtämällä perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen kunnista Kelaan. Uudistusta perusteltiin hallinnon tehostamisella ja yhdenvertaisuuden parantamisella. Uudistuneet käytännöt tuottivat haasteita erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville. Osa asiakkaista joutui asioimaan kahdella luukulla, eikä päätöksenteossa huomioitu tarpeeksi yksilöllisiä olosuhteita. Nämä ongelmat olivat pääosin ennalta tiedossa, mutta ne sivuutettiin uudistusta valmisteltaessa. Marinin hallitus pyrki korjaamaan ongelmia painottamalla haavoittuvassa asemassa olevien saajien asemaa omassa lainsäädäntöuudistuksessaan 2023. Yksilöllinen harkinta ja yhteistyön käytäntöjen parantaminen esitettiin keinoiksi tavoitteen saavuttamiseksi. Samana vuonna syksyllä Orpon hallituksen budjettilaissa toimeentulotuen saantikriteereitä kiristettiin ja yksilöllistä harkintaa kavennettiin.

Harkinta on välttämätön toimeentulotuessa yksilöllisten tilanteiden huomioimiseksi ja yksilön oikeuksien toteutumiseksi. Harkinnalla on erilaisia määritelmiä: se voi esimerkiksi olla lainsäädäntöön sidottua oikeudellista harkintaa tai yksilölliset olosuhteet tosiasiallisesti huomioivaa harkintaa. Oikeudellinen harkinta mahdollistaa saajien tasavertaisen kohtelun. Yksilöllisellä harkinnalla voidaan edistää yksilöllistä kohtelua ja lopputulosten tasa-arvoa. Uudistusten valmisteluvaiheessa asetetut tavoitteet ja keinot vaikuttavat siihen, miten tasavertainen ja yksilöllinen kohtelu toteutuvat viimesijaisessa turvassa. Tavoitteet ja keinot määrittävät toimeentulotuen harkintaa, joka vaikuttaa siihen, miten viimesijainen turva toimii haavoittuvassa asemassa olevien turvana ja toteuttaa saajien oikeuksia.

Tutkimuksessa tarkastellaan toimeentulotukilainsäädännön uudistamista vuosien 2013–2023 aikana. Tutkimuksessa selvitetään miten tasavertainen ja yksilöllinen kohtelu näyttäytyvät toimeentulotuen uudistusten päätöksentekoprosesseissa eri aikoina. Erityisesti kiinnitetään huomiota siihen, miten harkinta on kytketty tasavertaisen kohtelun ja yksilöllisen kohtelun toteutumiseen toimeentulotuessa. Aineistona on politiikkadokumentit uudistusten valmistelusta; hallituksen esitykset, sosiaali- ja perustuslakivaliokunnan mietinnöt ja asiantuntijalausunnat.

Aineistoa analysoidaan soveltamalla Schneiderin ja Ingramin (1990) teoriaa politiikkatoimien elementeistä. Alustavien tulosten mukaan Kela-siirrossa ja budjettilaissa edistettiin tasavertaista kohtelua ja vuoden 2023 uudistuksessa yksilöllistä kohtelua. Uudistusten keinot ovat luoneet erilaiset olosuhteet sille, miten harkinnalla voidaan edistää tasavertaista tai toisaalta yksilöllistä kohtelua. Tutkimus edistää keskustelua siitä, miten yksilön oikeudet toteutuvat tasavertaisesti ja yksilöllisesti viimesijaista turvaa kehitettäessä.

The Economisation of Social Policy and the Rise of a Crisis-Prone Culture

Johannes Kananen, Turun yliopisto

The economisation of social policy has implied the emergence of neoclassical economics as a contestant for the foundation of social policy in theory and practice. A crucial phase in this process is the emergence of the international competition state paradigm, which urges governments to cut taxes, reduce generosity and tighten eligibility criteria of social security benefits. The adoption of the competition state paradigm has reversed social policy in advanced welfare states, which used to balance the injustices of capitalism through an expansion of social citizenship rights. In Nordic welfare states, such as Denmark and Finland the advance of the competition state paradigm has resulted in a clash with the constitution, which seeks to guarantee a minimum standard of living for all citizens. The economisation and subsequent reversal of the purpose of social policy has been followed by increasing social inequality and a more general development characterised by a series of crises in the areas of economy, health, politics, environment, security and global mobility. A seed of this development is endogenous, or internal in other words and lies in the representation of the human being associated with neoclassical economics and the competition state paradigm, according to which the pleasure seeking human being is a potential free-rider and lazy idler in need of subordination and control. The article distinguishes between exogenous (or external) and endogenous (or internal) aspects of welfare state change and highlights our role as citizens and academics in both creating and resolving challenges related to societal development.

Väliaikaisesta avusta sosiaaliturvan vakiintuneeksi jatkeeksi -suomalaisen ruoka-avun institutionalisoituminen

Vera Kauppinen, Jyväskylän yliopisto

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rajat ovat liikkeessä kansallisen ja kansainvälisen poliittisen ilmaston muuttuessa. 2023 julkaistussa uudessa hallitusohjelmassa on esitetty ensimmäistä kertaa tavoite kolmannen sektorin tarjoaman ruoka-aputyön rahoituksen vakinaistamisesta. Hallitusohjelman mukaan rahoituksen vakinaistamisella autetaan vähävaraisimpia ja vahvistetaan sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Silti ruoka-apu on edelleen viimesijaista, hyväntekeväisyyteen ja vapaaehtoisuuteen perustuvaa apua, johon turvaututaan yhteiskunnan viimeisenkin tukiverkon

pettäessä. Haavoittuvimmassa asemassa olevien toimeentulon jättäminen hyväntekeväisyyden varaan rikkoo pohjoismaisen hyvinvointivaltion eetosta: tasa-arvoa, vahvaa demokratiaa ja universalismia.

Väitöskirjassani tutkin ruoka-avun kentälle hiljattain vakiintuneita ruokahävikkitermiinaaleja, joihin kaikki alueen lahjoitukset kerätään käsiteltäviksi, ja niiden ympärillä toimivia satelliittipisteitä, joista elintarvikkeet jaetaan apua tarvitseville. Näistä kutistuvan hyvinvointivaltion ulkokehälle vakiintuvista toiminnoista on muodostumassa uusia viimesijaisen turvan rakenteita. Ruoka-avun rakenteen muuttaminen edellyttää resursseja ja toimintaa, samalla kun toiminta vaikuttaa siihen, millaisia rakenteita ja organisaatioita syntyy. Miten ruoka-avun rakenteiden institutionalisoituminen ja toiminnan uudelleenjärjestäminen tulee vaikuttamaan viimesijaiseen toimeentulon turvaan ja, viimekädessä, tapaamme hahmottaa pohjoismaisen hyvinvointivaltion eetos?

Aiempi ruoka-apututkimus on vahvasti keskittynyt ruoka-avun asiakkaisiin, vapaaehtoistyöntekijöihin ja ruoka-avun eettisiin kysymyksiin. Ruoka-apua hyväntekeväisyyden kontekstissa on rikkaissa länsimaissa tutkittu aiemmin etenkin ihmisoikeuksiin pohjautuvassa oikeus ruokaan -kehyksessä ja sosiaalipolitiikan kehyksessä. Väitöskirjassani lähestyn kenttää ruoka-apujärjestelmän ja institutionalisoitumisen näkökulmista. Tutkimuskohteenani ovat keskitetyn mallin perustana toimivat ruokahävikkitermiinaalit, niiden ympärillä toimivat satelliittipisteet sekä elintarvikkeiden lahjoittajat muuttuneella toimintakentällä.

Ruoka-apua on mediassa oikeutettu ja perusteltu köyhyyttä vähentävänä, inkluusiota edistävänä ja ruokahävikkiä hyödyntävänä toimintana. Ensimmäisessä väitöskirja-artikkelissani tutkin kuinka ruoka-avun uudelleenjärjestäminen vastaa ruoka-avulle annetuille merkityksille ja tavoitteille hävikin hyödyntämisen näkökulmasta. Päättämiskysymykseni on Kuinka ruoka-aputoiminnan keskittäminen vaikuttaa jaettavien elintarvikkeiden jakokelpoisuuteen, niiden määrään ja laatuun?

Etnografiseen tapaustutkimukseen perustuva tutkimusasetelma on jatkoa pro gradulleni, jossa tunnistin ruoka-avun eettisiä haasteita ja aiemman tutkimuksen rajallisuutta. Artikkelissa vertailen kahta kenttäkokemusjaksoa, 1) ruokapankissa vuonna 2021, ennen toiminnan keskittämistä ja 2) keskitetyssä ruokahävikkitermiinaalissa viime syksynä keräämäni aineistoa. Ruoka-avun kenttää on institutionalisoitu Suomessa vuodesta 2015, ja kehitys on tapahtunut pääosin demokraattisen ja julkisen päätöksenteon ulkopuolella. Ruoka-avun institutionalisoituminen on käynnissä oleva kehityskulku, josta ei ole Suomessa julkaistu juurikaan tutkittua tietoa.

13. OSALLISUUDEN RAJAT KESTÄVYYSMURROKSESSA

KOORDINAATTORIT

Anna Mustonen, Itä-Suomen yliopisto

anna.mustonen@uef.fi

Emmi Salmivuori, Itä-Suomen yliopisto

emmi.salmivuori@uef.fi

Kasvua hyväksynnän ja huolen rajapinnoilla – nuorten aikuisten osallisuuden neuvotteluja kestävässä vaatetuskulttuurissa

Marilla Kortesalmi & Pauliina Pöyry / Laurea-ammattikorkeakoulu

Nuorilla aikuisilla vaatetukseen ja pukeutumiseen liittyvät kulutusvalinnat ovat niitä rajapintoja, joissa he sekä luovat omaa kuluttajaidentiteettiään että positioivat omaa toimintaansa suhteessa ympäristöön. Yhteiskunnan asenteet ja yhteiset huolet esimerkiksi kestävästä kehityksestä näkyvätkin nuorten kulutuspäätöksissä usein juuri vaatehankinnoissa. Nuorten kasvu yhteiskunnan jäsenyyteen rakentuu heidän omien kokemustensa kautta (Kortesalmi ym., 2022; Löfström ym., 2017), mutta nuoret myös kantavat huolta globaaleista ilmiöistä, esimerkiksi ilmastokriisistä (Hickman ym., 2021). Haluamme tutkimuksessa pohtia, miten nuoret sanoittavat oman osallistumisensa ehtoja kestävyyshaasteen ratkaisussa puhuessaan vaatetuksesta ja pukeutumista. Tutkimuksessa tarkastelemme, miten ekologiset ja eettiset kestävä kehityksen haasteet näkyvät nuorten vaatetukseen liittyvissä omaa toimintaa ja tavoitetilaa koskevassa puheessa.

Tutkimusaineistomme koostuu 37 nuoren haastattelusta. Iältään 14–21-vuotiaat nuoret tulivat pääkaupunkiseudulta. Haastatteluaineisto analysoitiin sisällön analyysin keinoin. Alustavien tulosten perusteella nuorten suhde kestävyyshaasteeseen on etäinen. Tämä tarkoittaa, että vaatetukseen liittyvät ekologiset ja eettiset ongelmat näyttäytyvät nuorille rakenteellisella tasolla. Nuoret tunnistavat vaatetukseen liittyviä ongelmia, mutta sanoittavat ja jäsentävät niukasti omaa toimijuuttaan ongelmien ratkaisemisessa. Pohdimmekin, miten vahvistaa nuorten osallisuutta viheliäisten ja globaalien haasteiden ratkaisemisessa.

Lähteet

Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, R. E., Mayall, E. E., Wray, B., Mellor, C., & van Susteren, L. (2021). Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: A global survey. *The Lancet Planetary Health*, 5(12), e863–e873

Kortesalmi, M., Autio, M., Ranta, M. ja Huiku, L. (2022). Osaamista omaan elämään ja kiinnittymistä yhteiskuntaan: nuorten kokemuksia koulun talousopetuksesta. *Nuorisotutkimus* 40 (2): 24–40.

Löfström, J. & Virta, A. & Salo, U-M. (2017). *Valppaaksi kansalaiseksi. Yhteiskuntatiedollisen opetuksen taito ja teoria*. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimuksia.

Köyhyyttä kokeneiden ajatuksia ympäristövalinnoista

Elina Turunen / Helsingin yliopisto & Anna-Maria Isola / THL

Ympäristökysymysten käsittely on vahvistunut yhteiskunnallisessa päätöksenteossa 2000-luvun aikana. Vaatimukset ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja biodiversiteetin säilyttämiseksi koskettavat kaikkia ihmisiä. Ihmisten mahdollisuudet tehdä elämässään ympäristön kannalta kestäviä ratkaisuja vaihtelevat. Pienituloisilla mahdollisuudet kestäviin valintoihin saattavat olla monella tavoin rajallisia. Luonnonvarojen kulutus saattaa olla heillä kuitenkin suurempituloisia matalampaa.

Ymmärrämme osallisuuden elämän ja toimintaympäristön hallittavuutena ja luottamuksena, kuulumisen ja merkityksellisyyden tunteena ja sellaisena osallistumisena, josta saa arvostusta muilta ihmisiltä (Isola ym. 2017). Ympäristöön liittyvät yksilölliset valinnat kuuluvat yhteiskunnallisen osallisuuden kehälle (Salminen ym. 2021). Osallisuus ympäristökysymyksissä tarkoittaa muun muassa, että pystyy tekemään kestäviä valintoja ja saa niistä muilta ihmisiltä arvostusta. Ympäristöpolitiikalla voidaan myös sulkea ihmisryhmiä tällaisen osallisuuden ulkopuolelle, esimerkiksi luomalla kestäviä liikenneratkaisuja saavutettavia vain runsaasti erilaisia resursseja omaaville ihmisille. Yhteiskunnallisen koheesion ja ympäristöpolitiikan tuloksellisuuden vuoksi on tärkeää ymmärtää erilaisten ryhmien osallisuutta ympäristökysymyksissä.

Kysymme, miten köyhyyden keskellä eläneet kokevat osallisuutensa ympäristökysymyksissä. Aineistoina palvelee köyhyyttä kokeneiden kirjoituskilpailuun lähettämät kirjoitukset vuosilta 2006 ja 2019. Koska vuosien 2006 ja 2019 välillä on tapahtunut huomattavaa ympäristötietoisuuden kasvua, erittelemme, miten köyhyyttä kokeneet kirjoittavat ympäristöön liittyvistä valinnoista yhtäältä vuonna 2006 ja toisaalta vuonna 2019. Aineisto analysoidaan hyödyntäen temaattista sisällönanalyysia, keskittyen ympäristöön liittyviin aineistokatkelmiin.

Kaupunkiviljely osana kaupunkien kestävyysmurrosta

Krista Willman / Tampereen yliopisto

Kaupunkien nähdään olevan avainasemassa globaalien kestävyysongelmien ratkaisemisessa, esimerkiksi erilaisten kiertotalousmallien, yhteiskäyttöpalveluiden ja toimivan joukkoliikenteen

avulla. Kaupunkien kestävyysmurros ymmärretään usein systeemisenä muutoksena ja sitä tarkastellaan esim. kaavoituksen tai liikkumisjärjestelmän tasolla. Tämä esitelmä pohjautuu vertaisarvioinnissa olevaan artikkeliin, jossa tuon kestävyysmurroksen lähemmäs ihmistä kytkemällä sen osallisuuden kysymyksiin. Kysyn, kuinka kaupunkiviljelyn käytäntöyhteisöt voivat osallistua kaupunkien kestävyysmurrokseen.

Suomessa on monenlaista kaupunkiviljelyä, kuten siirtolapuutarhat, viljelypalstat, kaupunginosien yhteisöviljelmät ja taloyhtiöiden viljelyhankkeet. Oma puutarhaviljelyä lukuun ottamatta kaupunkiviljely on yhteisöllistä toimintaa. Viljelyn tarkastelu käytäntöyhteisöinä kytkeytyy niin kaupunkien ekologiseen kuin sosiaaliseen kestävyysmuotoon. Viljely tekee luontoa ja kaupunkivihreää näkyväksi kaupunkitilassa. Lisäksi yhteisöllinen viljely lisää sosiaalisia kohtaamisia ja vertaisoppimista tarjotessaan kaupunkilaisille jotain muuta kuin kuluttamiseen pohjautuvaa tekemistä.

Kaupunkiorganisaatiot suurimpina maanomistajina määrittävät usein viljelyn reunaehdot. Viljelyn onnistumisen ja jatkuvuuden kannalta onkin tärkeää, että viljelijöillä on keskusteluyhteys kaupunkiin, ja kaupunki nähdään osana viljelyn käytäntöyhteisöjä. Jatkuvasti muokkautuva ja muotoaan hakeva urbaani viljely tarjoaa keskeisen osallistumisen ja vaikuttamisen väylän kaupunkilaisille. Viljelyn käytäntöyhteisöt käyvät jatkuvaa neuvottelua tilasta ja toimintatavoista. Kaupunkiviljelyllä on potentiaalia kehittyä yhä avoimemmaksi ja helpommin saavutettavaksi osallistumisen ja tekemisen muodoksi osana kaupunkien kestävyysmurrosta. Tämä edellyttää, että viljely-yhteisöt eivät sulje ketään ulos, vaan ovat niin fyysisesti kuin sosiaalisestikin avoimia. Kaupunkiorganisaatiot käytäntöyhteisöjen jäseninä voivat olla ratkaisevassa roolissa avoimuuden ja osallisuuden edistämiseksi.

Ei-inhimillisten toimijoiden osallisuus matkailussa – havaintoja monilajisesta tarinankerronnasta

Salla Jutila / Lapin yliopisto

Väitöstutkimukseni työnimenä on tällä hetkellä *Paikallinen osallisuus matkailussa*. Tutkimustani ohjaa relationaalinen paradigma - tällä viitataan relationaaliin eli yhteyksiä ja keskinäisriippuvuuksia korostaviin ajattelutapoihin. Osallisuus ja paikallisuus ymmärretään matkailun yhteydessä usein varsin kapeasti ja ihmiskeskeisesti. Tutkimuksellani pyrin korostamaan kykyä kohdata ja kuunnella monenlaisia osallisia, halua nähdä kaikenlaisten osallisten osaaminen ja tieto matkailun kestävämmän tulevaisuuden mahdollistamiseksi.

Työn alla olevassa väitöskirjani osatutkimuksessa tavoitteeni on tutkia ei-inhimillisten toimijoiden osallisuutta matkailussa, lisätä ymmärrystä monilajisesta vieraanvaraisuudesta matkailussa sekä inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden keskinäisestä huolenpidosta. Teoreettisesti osatutkimus

nojaa feministiseen uusmaterialistiseen tutkimusperinteeseen. Ajatus molemminpuolisesta ja kaikinpuolisesta huolenpidosta herättelee uudelleenajattelemaan matkailua. Sen lisäksi, että matkailu tuo yhdelle osapuolelle taloudellista hyvinvointia ja toiselle hyvinvointia elämysten muodossa, matkailu voisi omalta osaltaan olla edistämässä kaikkien inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden hyvinvointia ja turvaamassa globaaleja luonnonjärjestelmiä.

Osatutkimus on vielä aivan alkuvaiheessa, kirjallisesti en vielä ole tuottanut paljoakaan. Olen kuitenkin aloittanut aineistonkeruun. Tutkimus nojaa etnografiseen lähestymistapaan, havainnoin *Intra-living in the Anthropocene* -hankkeen tutkimusten pohjalta syntynyttä Maan ääni -näyttelyä. Kansallispuiston autiotupiin sijoittuvan näyttelyn tavoitteena on kiinnittää huomiota kaikenlaisiin ei-inhimillisiin toimijoihin, jotka osallistuvat matkailuun. Syksystä 2023 syksyyn 2024 esillä olevan näyttelyn kantavana teemana on monilajinen tarinankerronta, eli sellaisten tarinoiden tuottaminen, joissa myös muiden kuin ihmisten ääni pääsee vallalle. Näyttelyssä monilajista tarinankerrontaa toteutetaan valokuvan ja tutkimuksista peräisin olevan tekstin vuoropuheluna. Näyttelyn keskeisenä tavoitteena on herättää ajatuksia ihmisen toiminnan vaikutuksista kansallispuistoon. Olen itse ollut tutkijana mukana tuottamassa ja valitsemassa näyttelyn tekstiosuuksia sekä ideoimassa ja järjestämässä näyttelyä kokonaisuutena, joten kyse on pitkälti osallistuvasta havainnoinnista. Havaintoni alkavat näyttelyn ideoinnista ja eri tahojen näkemysten yhteensovittamisesta, jatkuen näyttelyn toteuttamiseen, pystyttämiseen, avajaisiin ja havaintoihin näyttelyn kävijöistä, itseni mukaan lukien, päättyen näyttelyn purkamiseen syyskuussa 2024. Tutkimukseni myötä pyrin vastaamaan kysymykseen *millaisena ei-inhimillisten osapuolten osallisuus ja toimijuus näyttäytyvät monilajisessa tarinankerronnassa*.

Hoivaa, suojelua ja muutoksen aavistelua soilla

Tiina Seppä / Itä-Suomen yliopisto

Soita, kuten koko elinympäristöämme, uhkaavat sekä äkilliset että hitaasti edistyvät kriisit: ilmaston lämpeneminen ja lajikato mutta myös esimerkiksi kaivoshankkeet, jotka ovat yksittäisen soilla liikkujan näkökulmasta hallitsemattomia. Esityksessäni pohdin soilla liikkujien ja suoalueiden välisiä suhteita: keskinäisriippuvuutta, hoivaa ja itsehoivaa.

Hauraiden luonnonympäristöjen digitaalista estetisoimista tutkivassa DigiFREN -hankkeessa tarkastellaan suosuhteita digitaalisen tallentamisen ajassa, jossa luonnossa liikkumiseen liittyy olennaisesti esimerkiksi valokuvaaminen ja älysovellusten kanssa kulkeminen. Konsortiossa on mukana Suomen lisäksi neljä maata, Slovenia, Norja, Puola ja Kroatia. Suomen osahankkeen tutkimusalueina on kaksi suota: Patvinsuo Lieksassa ja Viiankiaapa Sodankylässä. Viiankiaapaa uhkaa Sakatti Mining -yhtiön kaivoshanke, jonka seuraukset suojellulle suolle ovat ennakoimattomat. Olemme tehneet kävelyhaastatteluita molemmilla tutkimussoilla vuonna 2023 retkeilijöiden kanssa sekä muutamia asiantuntijahaastatteluita, aineistonkeruu jatkuu vielä

kuluvana vuonna. Lisäksi analysoimme media-aineistoa: sanomalehtiaineistoa sekä sosiaalisen median aineistoa, kuten Instagram-sisältöjä.

Lajikato ja ilmastokriisi uhkaa yhtä lailla Viiankiaapaa kuin Patvinsuotakin, ja tämä mietityttää myös soilla liikkuvia ihmisiä. Ilmastonmuutos ilmenee hitaana muutoksena, jonka seuraukset ovat jo näkyvissä. Suo ei käyttäydy odotetulla tavalla ja lajisto muuttuu. Viiankiaavalla kaivoshankkeen uhka on myös jatkuvasti läsnä ihmisten ajatuksissa. Suojelualueilla myös ihmisille tarjottava virkistyskäyttö ja muiden lajien ja hauraan elonkirjon suojelutarve joutuvat toisinaan ristiriitaan. Esimerkiksi valokuvaaminen on lisännyt joissakin kansallispuistoissa eroosiota, mikä on otettava huomioon kulkureittien suunnittelussa.

Suojeltujen alueiden ajatellaan tarvitsevan ihmisen hoivaa, jonka käytäntöjä ovat jo alueiden suojelupäätökset, mutta myös vaikkapa pitkospuut ja muu ihmisen toimintaa ohjaava retkeilyinfrastruktuuri sekä vaikkapa retkietiketti ja sen jakaminen sosiaalisessa mediassa. Suojelualueet tarjoavat kuitenkin virkistystä, *itsehoivaa* luonnossa liikkumisena, joka yleisesti ymmärretään paitsi osaksi hyvää elämää, myös keinoksi parantaa työssä jaksamista erityisesti etätyöaikana. Kansallispuistojen kävijämäärät ovatkin viime vuosina olleet kasvussa jo ennen covid-19 pandemiaa, mutta leikkaukset johtavat alueita suojaavan infran heikentämiseen.

Miten suoalueiden hitaan tai nopean tuhoutumisen uhka kuuluu haastattelupuheessa ja media-aineistossa? Millaista hoivaa aineistoissa on havaittavissa ja mihin se kohdistuu? Millaisia ristiriitaisuuksia ihmisen ja luonnonympäristöjen hoivaan sisältyy?

Suotaiteilijat luonnonperinnön osallisina ja osallistajina

Kirsi Laurén / Oulun yliopisto & Virpi Kaukio / Itä-Suomen yliopisto

Suot ovat viime vuosien aikana nousseet aiempaa keskeisempään rooliin ilmastomuutoksen ja luontokadon hillinnästä käytävässä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Runsassoisessa Suomessa tämä onkin ymmärrettävää, sillä suot ja turvemaat muodostavat maaperämme merkittävimmän hiilivaraston. Myös luonnontilaisten soiden esteettiset, virkistykselliset ja hyvinvointia tähdentävä arvot on huomattu etenkin 2000-luvulla. Soita on aiemmin ojitettu ahkerasti pelto-, metsä- ja turvetuotannon tarpeisiin ja nyt energiamurroksen aikana etenkin Lapin alueella luonnontilaisia soita uhkaa kaivostoiminta. Vaikka soita ennallistetaan, niiden tulevaisuus herättää huolta.

Esitelmässämme kerromme soiden käytön, kulttuurisen luontosuhteen ja soihin liittyvän kulttuuriperinnön muutoksia tarkastelleen Suotrendi-tutkimushankkeen (2020–2023) tuloksista. Tutkimuksessa haastateltiin nykypäivän suotaiteilijoita, suourheilijoita ja muita soilla liikkujia. Keskitymme esitelmässämme suolla toimiviin taiteilijoihin. Suotaiteella viittaamme laajaan kirjoon suon parissa toimivia taiteilijoita eri taiteenaloilta, kuten musiikki, tanssi, performanssi, valokuvaus, maalaustaide ja yhteisötaide. Tutkimuksessa kysyttiin: millainen suhde taiteilijoilla on

soihin ja mitkä ovat taiteilijoiden motiivit tehdä suotaidetta? Taiteellinen toiminta soilla on osa luonnonperintöä ja elävää kulttuuriperintöä, jotka muokkaavat yhteisöjensä käsitystä osallisuudestaan ympäröivään maailmaan.

Yhteistä tämän päivän suotaiteilijoille on vahva ympäristötietoisuus ja huoli soiden nykytilasta ja tulevaisuudesta. Moni näkee omaksi roolikseen taiteilijana aktiivisen osallisuuden ympäristökeskustelussa. He nostavat taiteessaan esiin soihin liittyviä ympäristökysymyksiä ja pyrkivät taiteensa kautta herättämään ja osallistamaan myös muita ihmisiä samojen kysymysten pohdintaan ja arvokkaana pitämänsä soiden luonnonperinnön äärelle. Osana paikallisten yhteisöjen toimintaa, taiteellisella toiminnalla pyritään vaikuttamaan myös jättimäisten, jopa globaalien haasteiden kohtaamiseen. Taiteella koetaan olevan jotain sellaista sanottavaa suhteesta ympäristöön, mitä esimerkiksi tieteen keinoin ei pystytä välittämään. Osallistamisessa taiteilijat suosivat niin sanottuja pehmeitä vaikutuskeinoja. Taiteilijat voivat soiden arvostamisen puolestapuhujina lainata ääntään paitsi luonnolle, myös hiljaisemmille yhteisön jäsenille. Suolla järjestettävien taide-esitysten ja erityisesti yhteisöllisen taiteen kohdalla esiin nousee ajatus suosta paikkana, jossa erilaiset kohtaamiset ovat mahdollisia. Suolla taiteilijat ja yleisö ovat tiiviissä kosketuksessa paikoin upottavaan suohon. Rajat ja erot ihmisten kesken, ja ihmisten ja luonnon väliltä, hämärtyvät. Siten myös suosta tulee osallinen itseään koskevassa keskustelussa.

Itselleen elävä yksilö planetaarisena vastuunkantajana? Eettisen luontosubjektin muotoutuminen ja määrittymisen ehdot perusopetuksen opetussuunnitelmissa 1970–2014

Hanna Väätäinen / Itä-Suomen yliopisto

Samanaikaisesti, kun ihmiskunta on havahtunut resurssiensa kiistattomaan rajallisuuteen, länsimaista elämäntapaa määrittää ajatus yksilöllisestä valinnanvapaudesta ja yksilön kyvystä hallita ja kontrolloida elämäänsä. Myös koulutusideologia perustuu ajatukselle oppijasta yksilöllisten valintojen tekijänä, yksilöllisenä oppijana ja yksilöllisen opinto- ja urapolun luoja. Jokaisella on sekä oikeus että velvollisuus löytää yksilöllisesti räätälöity koulutus, vaihtoehto, palvelu, kohtelu, elämä.

Esiteltävä väitöstutkimus tarkastelee ympäristösuhteen muutosta perusopetuksen kontekstissa. Tutkimuksen aihe on noussut sen pohtimisesta, millaisia mahdollisia haasteita aikamme yksilökeskeisyyttä ja yksilön vapautta korostava oppimis- ja oppijäkäsitys tuottavat ympäristökasvatuksen tavoitteisiin pääsemiselle ja edelleen planetaarisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Yksilökeskeisyyteen peilaten tutkimuksessa käsitellään myös yhteisöllisyyden kysymyksiä ja sitä, millaisina osallisuuden mahdollisuudet näyttäytyvät osana koulutuksen kestävyysmurrosta.

Tutkimus tarkastelee eettisen luontosubjektin muotoutumista ja määrittymisen ehtoja perusopetuksen opetussuunnitelmissa 1970–2014. Se kysyy, millaiseksi ja millaisten reunaehtojen puitteissa hahmo oppijasta eettisenä luontosubjektina opetussuunnitelmadiskurssissa muotoutuu. Oppijaan voidaan esimerkiksi ajatella kohdistuvan ajassamme keskenään ristiriitaisia lähtökohtia sekä suhteessa *vapauteen*:

- yksilö valitsee itselleen sopivan koulutuksen ja elämäntavan vs. valinta-avaruudella on selkeät reunaehdot, jotka määrittävät yksilön ulkopuolella (yhteisöjen sosiaaliset normit, planetaariset rajat)

että *vastuuseen*:

- yksilö on vastuussa lähinnä itsestään ja itselleen vs. yksilö ei voi määrittää vastuitaan itse, vaan hän on 'annetusti' vastuussa yhteisöstään, ympäristöstään ja planetaarisesta hyvinvoinnista.

Tutkimuksessa tarkastellaan opetussuunnitelmista välittyvää kuvaa oppijasta

- a. vapaiden valintojen tekijänä (mitkä asiat ovat oppijan valinnan piirissä?)
- b. vastuullisena toimijana (mistä oppija on vastuussa ja kenelle?)
- c. yhteisön jäsenenä (näyttäytyykö ympäristötoimijuus yksilön/yhteisön projektina)
- d. planetaarisena toimijana (miten oppija asemoituu suhteessa muuhun biologiseen maailmaan?).

Tutkimuksen tavoitteena on muun muassa antaa välineitä tunnistaa totuudenmuotojen (rationaali-teettien) ja käytäntöjen (teknologioiden) jännitteitä, jotka haastavat oppijoiden kykyä omaksua planetaarista hyvinvointia tukevia asenteita ja toimintatapoja. Se, miten kestävyysmurros vaikuttavaa hyvän elämän ymmärtämiseen ja sen toteuttamisen mahdollisuuksiin perusopetuksessa, on kysymys, johon on opetussuunnitelmia ja opetusta kehittämällä mahdollista vaikuttaa. Tutkimus pyrkii antamaan eväitä tähän kehitystyöhön.

Nuorten osallisuus ja toimijuus maankäytön suunnittelussa kestävyiden kontekstissa

Ilkka Oinonen / Suomen ympäristökeskus, Itä-Suomen yliopisto; Iida-Maria Koskela / Espoon kaupunki & Maija Faehnle / Suomen ympäristökeskus

Nuorten osallisuuden vahvistaminen yhteiskunnallisissa päätöksenteon prosesseissa on tunnistettu keskeiseksi kestävyysmurroksen ja sen oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi. Maankäytön suunnittelujärjestelmä on vahvasti kytköksissä sekä kestävyyshaasteisiin että nuorten

arkeen. Yleisesti maankäytön suunnittelua ohjaa periaate, että jokaisella, johon suunnittelu vaikuttaa, on oikeus osallistua siihen ja tulla kuulluksi. Samaan aikaan opetussuunnitelmissa painotetaan sitä, että nuoret saavat osallistua ja vaikuttaa heidän arkiympäristönsä suunnitteluun ja kestävään kehitykseen. Tästä huolimatta nuorten osallisuus maankäytön suunnittelussa on melko harvinaista, ja osallisuuden prosessit saattavat vahvistaa joitain ääniä enemmän kuin toisten.

Tämä artikkeli pohjautuu toimintatutkimukseen, jossa maankäytön suunnittelu sekä koulujärjestelmä tuotiin yhteen edistämään nuorten osallisuutta ja toimijuutta kestävyysmurroksessa. Tutkimuksessa kehitettiin yhdessä tutkijoiden, opettajien ja suunnittelijoiden kanssa monitieteinen oppimiskokonaisuus kahdessa koulussa, jossa nuoret osallistuivat paikkakuntansa ajankohtaiseen suunnitteluprosessiin: Helsingissä osallistuvaan budjetointiin ja Kouvolassa maakuntaohjelman päivitykseen. Kysyimme, miten osallisuus maankäytön suunnittelussa kestävä kehityksen kontekstissa voi tukea tai rajoittaa nuorten toimijuutta. Keräsimme monipuolisen laadullisen aineiston, joka koostuu muun muassa opettajien haastatteluista, nuorten ryhmäkeskusteluista sekä oppituntien tallenteista. Analysoimme miten nuoret suhtautuvat kestävä kehityksen viitekehykseen ja millaista toimijuutta se luo. Pohdimme myös, miten aikuislähtöiset osallistumisen kanavat ja agendat voivat tukea nuorten osallisuutta ja toimijuutta edistää heille tärkeitä kestävyden näkökulmia.

Kansalaisosallistuminen pienydinvoimaloita koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa

Matti Kojo / LUT University; Markku Lehtonen / Universitat Pompeu Fabra, Spain & Maare Käis / LUT University

Suomessa useat kaupungit ja voimayhtiöt ovat alkaneet tutkia mahdollisuutta käyttää pieniä modulaarisia reaktoreita kaukolämmön tuotantoon. Tavoitteena on hiilidioksidipäästöjen vähentäminen lämmöntuotannossa, joka on edelleen hyvin riippuvainen fossiilisista polttoaineista. Pienydinvoimaloiden luvataan olevan halvempia, turvallisempia ja nopeampia rakentaa kuin perinteiset, suuremmat ydinvoimalat. Ollakseen teknistaloudellisesti kannattavia, kaukolämpöä tuottavat pienydinvoimalat olisi kuitenkin rakennettava lähelle nykyistä kaukolämpöverkkoa ja siten lähelle asuinalueita. Tämän vuoksi kysymys siitä, miten asukkaat voivat osallistua hankkeiden suunnitteluun ja päätöksentekoon on erityisen merkittävä.

Näkemykset siitä, onko ydinvoima kestävä kehityksen mukainen energiantuotanto vaihtelevat, mutta Suomessa ydinvoiman kannatus on ennätyslukemissa. Suunnitelmat mahdollisista pienydinvoimaloista eivät toistaiseksi ole myöskään herättäneet juurikaan vastustusta tai edes kritiikkiä. Näin ollen ristiriitoja ja vastakertomuksia pienydinvoimalupaukselle ei juuri löydy esimerkiksi suomalaisista tiedotusvälineistä.

Tarkastelemme kansalaisosallistumista mahdollisissa pienydinvoimaloita koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Suomessa ei ole jätetty yhtään lupahakemusta pienydinvoimaloille, mutta useampi yhtiö on kertonut julkisuudessa mahdollisista sijoituspaikoista. Kysymme (1) miten kansalaiset (asukkaat) haluaisivat osallistua hankkeisiin, (2) mitä asioita he pitävät tärkeinä pienydinvoimahankkeissa ja (3) miten alan keskeiset toimijat suhtautuvat kansalaisosallistumiseen mahdollisissa pienydinvoimahankkeissa. Erityisen mielenkiinnon kohteena on se, miten kansalaisosallistumista käsitellään käynnissä olevassa ydinenergiain kokonaisuudistuksessa.

Aineistona käytämme vuosina 2021 ja 2022 Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Tampereella toteutettuja pienydinvoimaa koskevia asukaskyselyitä, sekä ydinenergiain kokonaisuudistusta koskevia keskeisiä dokumentteja ja sanomalehti uutisia.

Kansalaisosallistumista koskeva tutkimuksemme on alkuvaiheessa. Olemme teemoitelleet asukaskyselyn avokysymyksiä ja keränneet aineistoa ydinenergiain kokonaisuudistuksesta. Hallituksen esitysluonnos tulee lausuntokierrokselle alustavan tiedon mukaan vuonna 2025, mikä antaa mahdollisuuden täydentää aineistoa merkittävästi. Esitys kytkeytyy pienydinvoiman tieteellisteknisiä lupauksia analysoivaan PROMISES-hankkeeseen (<https://www.upf.edu/web/promises>), jonka perusviitekehys pohjautuu tieteen- ja teknologiantutkimukseen ja odotusten sosiologiaan.

Ydinenergiain kokonaisuudistus käynnistettiin osittain sääntelyn virtaviivaistamiseksi, mitä pidetään yleisesti pienydinvoimaloiden käyttöönoton edellytyksenä. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn (YVA) ja suunnittelun lisäksi ydinenergiainlaki määrittää kansalaisten osallistumisen muodolliset reunaehdot. Nykyinen ydinvoimamyönteinen hallitus on asettanut tavoitteeksi, että se päättää uudesta ydinenergiainlaista vuonna 2026 ja että laki vahvistetaan vuonna 2027.

Tulevaisuusorientoitunut kansalaistyöpaja marginaalisuuksien tunnistamisen ja osallisuuden lisäämisen välineenä kestävyysmurroksen paikallisissa kysymyksissä

Anna Mustonen & Emmi Salmivuori / Itä-Suomen yliopisto

Suomen Kulttuurirahaston Argumenta-apurahalla rahoittaman Kestävyysmurroksen marginaalit -hankkeemme (2022-2024) tarkoituksena on ymmärryksen, osallisuuden ja vuorovaikutuksen lisääminen kestävyysmurrokseen liittyviin tai sen tuottamiin marginaalisuuksiin liittyvissä kysymyksissä. Keskeisenä menetelmänä hankkeessa on kansalaistyöpajojen järjestäminen eri puolilla Suomea erilaisissa alue- ja yhteisökonteksteissa. Työpajoissa kestävyysmurrosta lähestytään esimerkiksi "riittävän hyvän elämän ja tulevaisuuden" määrittelemisen avulla sekä luonnosta riippuvaisia elinkeinoja ja omavaraisuutta tukevia luonnonvaratalouksia sekä ympäristösuhteiden kulttuurisia ja ylisukupolvaisia kysymyksiä tarkastellen. Työpajojen avulla

valitun aluekontekstin paikallisryhmiä haastetaan pohtimaan kestävyysmurroksen vaikutuksia omaan ja oman yhteisönsä ja alueensa elämänlaatuun, toimeentuloon, ryhmäsuhteisiin ja muihin elämisen olosuhteisiin, sekä visioimaan tavoiteltavaa tulevaisuutta sekä tunnistamaan keskeisiä haasteita, mahdollisuuksia ja ratkaisumalleja.

Työpajoissa pyritään luomaan kohtaamisia ei pelkästään tutkijoiden ja paikallisten välillä vaan myös paikallisten kesken ja tarpeen mukaan käytetään rauhansovittelun menetelmiä mahdollisissa ristiriitatilanteissa. Työpajamenetelmä nostaa esiin myös kestävyysmurroksen synnyttämiä uusia rajalinjoja, joita tarkastellaan tutkimuksessa huomioiden erilaiset rakennetut tai rakentuneet jaottelut esimerkiksi etelän ja pohjoisen, keskusten ja periferioiden tai erilaisten ryhmäidentiteettien välillä. Laajan yhteistoiminnallisiin menetelmiin liittyvän kirjallisuuskatsauksen alustavien tulosten mukaan (*Herdieckerhoff, Mustonen, Mustalahti & al. 2024 artikkelikäsikirjoitus*) osallistamismenetelmien kirjo luonnonvarojen käyttöön liittyvissä tapaustutkimuksissa on varsin laaja ulottuen aina yksittäisistä interventiotyökaluista pitkäkestoisiin yhteistoiminnallisuutta korostaviin prosesseihin, mutta varsinaiset sosiaaliset vaikutukset ovat vaikeasti todennettavissa.

Työstämme menetelmällisen artikkelin kansalaistyöpajamenetelmästä saaduista kokemuksista sekä menetelmän arvioidusta käyttökelpoisuudesta ja kehittämistarpeista kestävyysmurrokseen liittyvien marginaalisuuksien tunnistamisen ja osallistamisen välineenä. Kansalaistyöpajoista tähän mennessä saatujen kokemusten perusteella on havaittu, että ohjatut ryhmätehtävät ja -keskustelut tekevät näkyväksi yhteiskunnan eri tasojen, alueiden ja paikallisten ryhmien välisiä jännitteitä erityisesti luonnon ja maan käyttöön liittyvissä kysymyksissä ja tuovat esille aiemmin julkisessa keskustelussa piiloon jääneitä näkökulmia tavoiteltavasta tulevaisuudesta ja sen kynnyskysymyksistä. Menetelmän keskeiseksi haasteeksi puolestaan on havaittu erityisesti kestävyysmurrokseen liittyvästä keskustelusta jo valmiiksi passiiviseksi tai ulkopuoliseksi jääneiden tai jättäytyneiden ryhmien tavoittamisen ja osallistumaan saamisen vaikeus. Tämä on havaittu keskeiseksi ongelmaksi myös aiemmassa marginaalisuuksien osallistumiseen liittyvässä tutkimuksessa.

14. RAHA JA OMISTAMINEN

KOORDINAATTORIT

Hanna Kuusela, Tampereen yliopisto

hanna.kuusela@tuni.fi

Juhana Venäläinen, Itä-Suomen yliopisto

juhana.venalainen@uef.fi

Merja Porttikivi, Vaasan yliopisto

merja.porttikivi@uwasa.fi

Hoiva- ja terveysalalla vaurastuneiden puhe sote-alasta ja rahasta

Laura Tarkiainen, Tampereen yliopisto; Hanna Kuusela, Jyväskylän yliopisto

Taloudellisen eriarvoisuuden kasvaessa erojen oikeuttamistavoista on tullut tärkeä tutkimuskohde. Etenkin talouden eliittien puhuvat ja keinot oikeuttaa omaa vaurauttaan ovat kiinnostaneet tutkijoita viime vuosikymmeninä. Esityksessä tarkastelemme suomalaisten hoiva- ja terveysalan talouden menestyjien puhetta sote-alasta ja rahasta. Haastattelujen analyysin tuloksena tunnistamme rahaan liittyvä legitimaatiohaaste, jota haastatteluissa oikeutetaan kahdella eri tapaa.

Ensimmäinen tapa liittyy erontekoihin, joilla oma toiminta moraalisesti erotetaan julkisesta palvelutuotannosta ja kilpailijoista. Näissä kuvauksissa vaurastumisen motivaatio yhdistetään muun muassa yksityisten sote-toimijoiden innovatiivisuuteen, tehokkuuteen ja kehittämiseen. Oma toiminta erotetaan julkisen sektorin toimintakulttuureista, päätöksentekomekanismeista ja palveluiden tasosta sekä muista alan yksityisistä toimijoista, esimerkiksi tekemällä rajatyötä ulkomaisiin pääomasijoittajiin tai markkinan keskittymiseen.

Toinen tapa liittyy selontekoihin, joilla otetaan kantaa sote-alan yrittäjien arvostuksen puutteeseen esimerkiksi vastustamalla oletuksia rahanahneudesta ja vääränlaisista vaurastumisen motiiveista. Näissä kuvauksissa yksityisellä sektorilla toimimisen motiivit kuvataan rahaan liittymättöminä, kuten mahdollisuutena tehdä eettisesti kestävää ja katkeamatonta asiakas- tai potilastyötä sekä toteuttaa työssään itseään. Haastateltavat kuvaavat yksityisen sote-alan saaman mediahuomion luoneen toimijoihin kohdistuvaa luottamuspulaa, julkisen ja yksityisen sektorin vastakkainasettelua ja vaurastumiseen liittyvää selontekovelvollisuutta.

Esitys tarkastelee puhetapojen yhteyttä sote-alan yksityistämiseen ja markkinoistamiseen liittyviin laajempiin käytäntöihin ja diskursseihin. Se on osa suomalais-ruotsalaista tutkimushanketta, jossa tarkastellaan sitä, kuinka eri alojen talouden menestyjät näkevät oman menestyksensä ja asemansa osana yhteiskunnan muutosta sekä sen erilaisia uudistamispyrkimyksiä.

Joukkorahoituspuhe eettisenä käytäntönä

Heidi Hirsto, Cecilia Hjerpe & Ella Lillqvist, Vaasan yliopisto

Taloudellinen toiminta kietoutuu nykyaikaisessa kulttuurisessa kontekstissa monenlaisiin eettisiin ja poliittisiin pohdintoihin. Esimerkkejä tällaisesta yhteen kietoutumisesta ovat eettisen kuluttamisen, vastuullisen sijoittamisen tai brändiaktivismiin kaltaiset kiteytyneet ja tunnistettavat käytännöt. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan "eettisen muodin" alalla toimivien yritysten joukkorahoituskampanjoita ja niihin liittyvää keskustelua paikkana, jossa taloudellinen toiminta yhdistyy eettisiin kysymyksiin sosiaalisen median kontekstissa. Joukkorahoitus on laajempaan joukkoistamisen ideaan perustuva ja sosiaalisen median alustoja hyödyntävä tapa kerätä rahoitusta suurelta yleisöltä. Osallistujien kannalta se merkitsee aineistossamme sijoittajaksi ja osakkeenomistajaksi ryhtymistä. Tarkastelemme joukkorahoitukseen osallistumista koskevaa somediskurssia eettisen käytännön näkökulmasta, "itsen tekniikoiden" (Foucault, 1997, 263–265) neljän ulottuvuuden kautta.

Analyysimme osoittaa, että joukkorahoituspuhe ammentaa niin sijoittamiseen/rahoittamiseen, muodin kuluttamiseen kuin someviestintään liittyvistä eettisistä diskursseista ja yhdistelee niiden aineksia eettisen itsen rakentamisessa. Somekeskustelijoiden tekemä eettinen työ kohdistuu taloudellisiin valintoihin mutta myös sitä koskeviin asenteisiin ja tunteisiin (*ethical substance*). Keskustelijoiden konkreettinen, diskursiivinen työ (*ethical work*) on sidoksissa somealustan kulttuuriin: keskeistä on julkinen itseilmaisuus sinänsä, erityisesti henkilökohtaisen kokemuksen ilmaisut, tunnustuksellisuus ja esimerkin antaminen, ja toisaalta tuen ja kannustuksen osoittaminen muille. Tällaisen omaan ja muiden toimintaan ja asenteisiin kohdistuvan diskursiivisen työn kautta subjektit sanoutuvat irti vastuuttomaksi kehystyvästä valtavirran muotiteollisuudesta ja etsivät toiminnan oikeutusta sosiaalisesti ja ekologisesti kestävämmän talouden ideasta (*mode of subjectivation*), joka kuitenkin edelleen näyttäytyy yksilökeskeisenä, yrittäjämäiseen ajatteluun ja markkinamekanismeihin perustuvana. Eettisen muodin joukkorahoitusta käsittelevässä keskustelussa rakentuva eettinen ihannetoimija (*telos*) on eräänlainen valintojaan refleктоiva, tunteisiinsa ja arvoihinsa yhteydessä oleva ja niistä ammentava kuluttaja-vaikuttaja.

Tutkimus valottaa sitä, kuinka sosiaalisen median toimijat rakentavat joukkorahoituspuheen kautta subjektuuttaan eettisinä toimijoina, jotka tasapainoilevat muuttuvien taloudellisten ja kulttuuristen normien kontekstissa. Se avaa myös näkökulmia eettisen käytännön sosiaaliseen puoleen. Eettisen itsen rakentamista on usein tarkasteltu yksilökeskeisesti, mutta sosiaalisen median kontekstissa näyttäisivät korostuvan myös eettisen työn yhteisölliset, relationaaliset ja vuorovaikutteiset ulottuvuudet.

Lähde: Foucault, M. (1997). *On the Genealogy of Ethics: An Overview of a Work in Progress*. In P. Rabinow (ed.) *Ethics: Subjectivity and Truth*. The New Press

Vapaudu työstä, liity omistavaan luokkaan? Palkkatyön ja omistamisen suhde suomalaisissa sijoituspodcasteissa.

Lauri Kauppila, Helsingin yliopisto

Esitelmä perustuu tekeillä olevaan sosiologian maisterintutkielmaani, joka käyttää aineistonaan sijoittamista käsitteleviä suomenkielisiä podcasteja. Kysyn, miten sijoituspodcastien varallisuuden ja pääomatulojen hankkimisen ympärille rakentuva kulttuurinen puhe jäsentää toisen palveluksessa tehtävän palkkatyön ja omistamisen välistä suhdetta, ja kuinka tästä johdettavat havainnot suhteutuvat erityisesti talouden finansialisoitumista ja työmarkkinoiden prekarisoitumista käsittelevään kirjallisuuteen.

Keskityn laadullisessa analyysissäni tunnistamaan, millaisilla motiiveilla, tavoitteilla ja lupauksilla sijoittamista tehdään mielekkääksi. Pysin hahmottamaan, millaisiin suhteisiin eri toimeentulon lähteet asettuvat, ja millaisina toisen palveluksessa tehtävä työ sekä sille perustuva elämänmuoto tässä yhteydessä näyttäytyvät. Työmarkkinoiden ja hyvinvointivaltion murrosta käsittelevän tutkimuksen viitoittamana kiinnitän huomiota myös riskeihin varautumista käsittelevään puheeseen.

Havaintojeni perusteella pyrin osallistumaan keskusteluun siitä, millaisia implikaatioita sijoittajapopulismin työtä ja omistamista koskevilla kertomuksilla on rapautuvalle palkkatyöyhteiskunnalle sekä hyvinvointivaltiolle: onko teollisen kapitalismin luokkakompromissi lupauksineen työntekijöiden alati paranevasta elämänlaadusta sekä ahkeruuden mahdollistamasta luokkanoususta korvautunut ymmärryksellä, että ainoa tie ylöspäin on loikka suoraan omistavaan luokkaan? Jos näin on, kenelle se esitetään mahdolliseksi, millaisia uhrauksia se vaatii, ja mitä tämä tarkoittaa kaikille muille?

Ilmastofinanssin horisontti

Olli Hasu, Tampereen yliopisto

Ilmastofinanssi, finanssi-instrumentit ja rahoitustavoitteet ovat nousseet tärkeäksi yhteiskunnalliseksi keskustelunaiheeksi YK:n ilmastokokousten osana. Julkisen rahoituskapasiteetin riittämättömyys, sosio-ekologisten uhkien voimistuminen, sekä erityisesti globaalissa etelässä valtiollisten instituutioiden heikkous kuvaavat kokonaisuutta, jossa finanssi-instituutiot on asetettu ilmastopolitiikassa merkittävään välittävään rooliin sekä ilmastonmuutoksen hillinnän että sopeutuksen toteuttamisessa.

Väitöskirjatutkimukseni tarkastelee, miten finanssi toimii hallinnan käyttöliittymänä ilmastonmuutokseen sopeutumishankkeissa. Aihe linkittyy tutkimuskeskusteluihin *asset*-taloudesta sekä ekosysteemien finansialisoitumisesta, jossa finanssiomaisuuden uudenlaista taloudellista logiikkaa on analysoitu kapitalismin uudelleenjärjestymisen näkökulmasta. Näkökulmani

uudenlaisiin sijoitusmuotoihin ja finanssijärjestelmiin perustuu niiden yhteiskunnallisia olosuhteita jäsentävään vaikutukseen, joka ehdollistaa ilmastonmuutoksen hallinnan mahdollisuuksia.

Tutkimusaineistonani on Maailmanpankin ja jälleenvakuutusyhtiöiden tuottama ilmastonmuutoksen hallinnan diskurssi, joka rakentaa normatiivisia puitteita tiedon tuottamiselle sekä hallinnan työkalujen, kuten finanssi-instrumenttien sekä markkina- ja riskinmallinnusstandardien, kehittämiseksi. Kysyn, miten finanssi muuntaa ympäristöllisen datan sosioekonomiseksi koordinaatioksi. Työstän kysymystä hallinnan rationaliteetin käsitteen avulla, joka ilmastonmuutokseen sopeutumisen projekteissa edellyttää sen ymmärtämistä, miten biofysikaalisten periaatteiden ja sosioekonomisten intressien välistä suhdetta käsitellään finanssimekanismien suunnittelussa.

Tätä varten tarjoan käsitteellisen kehystyksen horisontista, jossa finanssi-instituutioiden rakentama esitys ilmastonmuutoksen hallinnan mahdollisuuksista on analysoitavissa kahden eri rekisterin avulla:

1) Finanssi-instituutioiden diskurssi järjestää tulevaisuuden horisontin, joka mahdollistaa investointien arvioimisen suhteessa kokonaiskuvaan sosio-ekologisten uhkien hallinta-asteesta. Horisontin talouspoliittinen malli perustuu sosioekonomisten hyötyjen ja rajoitteiden välillä tasapainotteluun.

2) Samalla diskurssi jäsentää horisontin infrastruktuurialista organisaatiota, joka kuvaa riskinhallinnan materiaalisia mahdollisuuden ehtoja. Ilmastofinanssissa adaptaatiohankkeiden infrastruktuurialiset edellytykset työstävät biofysikaalisia tekijöitä sekä työkaluina että rajoitteina sosioekonomisten tavoitteiden toteutukselle.

Tämän analyttisen erottelun avulla on käsiteltävissä, millainen sosioekonominen organisaatio toimii finanssimekanismien perustana ja missä määrin riskinhallintamalli sallii ilmastoon ja ekologiaan perustuvien systeemisten ominaisuuksien käsittelyn itsenäisinä hallinnan periaatteina. Siinä missä sosioekonomiset rajoitteet koskevat yhteiskunnallisia suhteita, kuten rahoituskapasiteettia, biofysikaaliset rajoitteet eivät suurelta osin ole suoraan muokattavissa hallinnallisilla työkaluilla, kuten fotosynteesiä määrittävien termodynamiikan lakien kohdalla.

Analysoimassani finanssi-instituutioiden diskurssissa ympäristöllinen data toimii ensisijaisesti työkaluna pääoman riskien mallinnuksessa, jonka avulla erotellaan taloudellisesti kannattavia ja kannattamattomia kohteita adaptaatioprojekteille. Itselleen asetetusta tavoitteesta huolimatta diskurssi ei tarjoa työkaluja sellaisten sopeutumistrategioiden kehittämiseksi, jotka rakentuvat biofysikaalisen tiedon perustalle — mikä johtaa sosio-ekologisesti ristiriitaisiin lopputuloksiin.

Ehdottamassani esitelmässä käsittelen väitöstutkimustani kokonaisuudessaan mutta paneelin kannalta relevanttiin aiheeseen keskittymällä: miten finanssijärjestelmien käytännöt ja omistusmuodot tuovat esille yhteiskunnallisia ristiriitoja ja valtasuhteita ilmastonmuutoksen hallinnassa?

Kybervakuuttamisesta: Dataomaisuus vaurautena ja riskinä

Turo-Kimmo Lehtonen, Tampereen yliopisto

Digitalisoitumiseen tai datafikaatioon on viime vuosina liitetty merkittäviä tuottavuuden kasvun toiveita: odotetaan infrastruktuurien toiminnan tehostumista ja yhteiselämän epävarmuuksien entistä parempaa ennakoimista. Samalla voidaan kehittää uudenlaisia myytäviä palveluja ja tuotteita. Datafikaatio synnyttää taloudellista arvoa monessa vaiheessa: sekä silloin, kun informaatioainesta tuotetaan, käsitellään ja säilytetään, että silloin kun sitä siirretään eteenpäin. Digitalisoitu informaatioaines näyttäytyy itsessään arvokkaana asiana, vaurauden ja omaisuuden muotona. Uudenlaista hallintaa mahdollistava digitalisaatio tuottaa kuitenkin myös aivan uudenlaista hallitsemattomuutta: arvokas data ja sen käsittelyn vaiheet osoittautuvat itsessään haavoittuviksi. Tässä esitelmässä tarkastelen sitä, miten datafikaation tuottamia uudenlaisia epävarmuuksia pyritään hallitsemaan kybervakuuttamisen avulla. Aihe on sosiologisesti kiinnostava ainakin kolmesta syystä. Ensinnäkin datavaurauden haavoittuvuus on hyvä esimerkki siitä, mitä voi yleisemmin nimittää epävarmuuden hallitsemisen kehävaikutukseksi (*looping effect*): vaikka datafikaatio itsessään voidaan nähdä hallinnan lisäämisen keinona, se tuottaa itse uudenlaista haavoittuvuutta. Toiseksi vakuutusalaan pätee yleisesti, että jos uhat onnistutaan hahmottamaan massiivisten informaatiomäärien eli ”suurten numeroiden” kautta hallittaviksi, epävarmuus tarjoakin mahdollisuuden: sen hallinta itsessään muuttuu kannattavaksi finanssitoiminnaksi. Kybervakuuttaminen on yksi viime vuosina voimakkaimmin kasvaneista vakuutuslajeista. Kuitenkin edelleen epäselvää on, missä määrin se tarjoaa pitkällä tähtäimellä kannattavaa liiketoimintaa – eli missä määrin ja minkälaisien käytäntöjen kautta kyberriski muuttuu oikeasti hallittavaksi. Tämän kehityskulun seuraaminen on yhteiskunnallisen finanssitutkimuksen näkökulmasta kiinnostavaa. Kolmanneksi yleisesti sosiologisesti huomionarvoista vakuuttamisessa taloudellisena infrastruktuurina on sen perustavasti kollektiivinen luonne: vakuutusta ei voida myydä vain yksittäisille toimijoille, sillä se nojaa aina riskin *poolittamiseen*, jakamiseen. Onkin kysyttävä: miten kybervakuuttamisen kautta digitalisaation tuottamaa datavaurautta jaetaan ja miten sen riskien hallitsemiseen liittyvää vastuuta levitetään, jaetaan ja säädellään?

Digitaalisen omistajuuden ontologia – Lohkoketju omistajuutta luovana koneena

Samuli Tikkanen, Turun yliopisto

This study delves into the ontology of digital economies, exploring how capitalist ownership logics rooted in material possessions are brought into the digital realm via blockchain

technology. The material-based, or classical view of ownership contrasts with the unique ontological space offered by digitality, which in its early stages emphasized the freedom of duplication and sharing of free files.

Sociological analysis of cryptocurrencies often focuses on the money form of cryptocurrencies. This article turns to STS literature and differential ontology to formulate how the lack of restrictions tied to materiality shapes the nature of digital ownership, arguing that cryptocurrencies could be better understood from the perspective of economic ontologies. Blockchain could be seen as an attempt to bring certain qualities of materiality, especially time/space individuation of goods and scarcity, into digital spaces, where goods are often infinitely reproducible without cost. This means that the blockchain itself is a machine that creates individuated goods in a digital space, where goods usually cannot be told apart.

The paper further asks how this shift toward robust, blockchain-based ownership in the digital realm might alter the ownership paradigm associated with digital spaces, bringing it closer to classic views on ownership. Lastly, I speculate whether the discussion on access-based consumption of digital goods is still relevant in the future, considering that blockchain-based solutions create a more material-like form of ownership for digital virtual goods in digital spaces.

Metsänomistaja, kansallisvaurauden ylisukupolvinen vaali ja kasvoton pelinappula

Maarit Laihonon, Itä-Suomen yliopisto; Merja Porttikivi, Vaasan yliopisto

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme omistamista sosiaalisena, yhteiskunnallisena oikeutena ja yhteiskunnallista asemaa luovana käsitteenä. Tarkastelemme omistajuutta metsänomistajuuden kautta keskusteluissa, joissa metsänomistajuudelle on annettu erityislaatuinen asema kansallisen hyvinvoinnin ylisukupolvisena vaalimisena ja samalla tehty metsänomistajasta muiden kiistojen välikappale.

Omistaminen lain takaamana ja laajasti hyväksyttynä oikeutena vaatii kysymään, *miten* omistaminen oikeutetaan ja *mitä* sillä oikeutetaan. Metsänomistajuudessa esimerkiksi harvoin kyseenalaistetaan perittyjen metsien omistamisen oikeutusta vaikka niiden historiaan voi liittyä epäreiluja yhteiskunnallisia rakenteita. Vastaavasti metsänomistajuus näyttäytyy erityislaatuisena omistajuuden muotona, jota ei saisi rajoittaa vaikka omistajuutta yleensä rajoitetaan esimerkiksi laissa (esim. auton omistaja ei saa tehdä sillä mitä tahansa). Talouskeskeiseen metsänomistamiseen kannustava puhe taas korostaa tekemistä, riskinottoa ja kasvuhakuisuutta eli tiettyjen metsätalouslogiikoiden ja siten hakkuumallien ja kaupankäynnin noudattamista: mitä enemmän sisäistä yrittäjää metsänomistajassa on, sitä parempi metsänomistaja hän on. Luonnonsuojeluun tai luontoa säilyttäviin hoitomuotoihin panostavia metsäomistajia ei vastaavasti kiitellä.

Metsänomistajat eivät kuitenkaan todellisuudessa ole yhtenäinen ryhmä ja vain osa osallistuu julkiseen keskusteluun. Metsänomistajan äänellä sen sijaan haluavat puhua monet: muut metsänomistajat ja erilaiset eturyhmät. Jälkimmäisessä on kyse myös poliittisesta oikeutuksesta esimerkiksi kansallisessa ja EU-tason lobbauksessa. Myyttinen ja kiitetty metsänomistaja saattaa siis joutua pelinappulaksi palvelemaan muiden intressejä. Aineistostamme (juttuja, kommentteja ja mielipiteitä Yle:n ja Helsingin Sanomien verkkosivuilta vuosina 2020-2023) nostamme tapausesimerkkejä metsänomistajuutta käsittelevistä keskusteluista. Tarkastelemme metsänomistajuuspuheen sisäistä ja tiedostamatonta, sekä tavoitteellista logiikkaa: Mihin vedotaan¹ (arvot, yhteiskunnalliset ja muut oletukset) ja millaisia tavoitteita puheessa ilmenee? Narratiivisella ja argumenttianalyysillä tarkastelemme, kuka käyttää metsänomistajuuden ääntä.² Analysoitavien aineistojen kontekstina ovat ajankohtaiset sääntelyn muutokset EU:ssa ja Suomessa (erityisesti hiilinielu- ja suojelukysymykset) ja metsäteollisuuden rooli yhteiskunnassa.

(1) Boltanski, L., & Thévenot, L. (2006). *On justification: Economies of worth*. Princeton University Press.

(2) Craig, M. (2014). Narrative threads: Philosophy as storytelling. *The Journal of Speculative Philosophy*, 28(4), 438-453; Smeyers, P., & Verhesschen, P. (2001). Narrative analysis as philosophical research: Bridging the gap between the empirical and the conceptual. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 14(1), 71-84.

Omistuksenjälkeisyyden mediarepresentaatiot suomalaisissa aikakauslehdissä

Juhana Venäläinen & Pieta Savinotko, Itä-Suomen yliopisto

Miksi meille esitetään toistuvasti ajatus, että aineellisten asioiden omistaminen on vanhentunutta ja vanhanaikaista? Viime vuosikymmenten aikana ajatus siirtymisestä aineellisen omaisuuden yksilöllisen omistamisen ulkopuolelle on noussut tunnistettavaksi kulttuuriseksi troopiksi, joka lupaa sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävästä kuluttamisesta sekä toisaalta vapaampaa ja huolettomampaa elämää vailla tavaroista huolehtimisen vastuuta. Yksityisesti omistettujen tavaroiden hamstraamisen sijaan omistuksenjälkeisyyden diskurssi suosittaa esimerkiksi autojen leasingia, työkalujen lainaamista kirjastoista, kulttuurin ja vaatteiden hankkimista tilauspalvelujen kautta ja yhteiskäyttöisten ajoneuvojen käyttämistä arkiliikkumiseen. Jopa kodin esineet ja henkilökohtaiset muistot voidaan nähdä materiaalisena ylijäämänä, joka vähäisen käyttöasteensa vuoksi tulisi järjestää, minimoida tai kierrättää uusiin käyttötarkoituksiin.

Tarkastelemme esitelmässä mediarepresentaatioita, jotka pyrkivät haastamaan ja määrittelemään uudelleen omistamisen merkityksiä. Analyysi perustuu vuosilta 2010–2023 kerättyyn, suomalaisissa aikakauslehdissä julkaistuista artikkeleista koostuvaan laajaan aineistoon, johon

perustuen erittelemme, millaisiin objekteihin ja käytäntöihin omistuksenjälkeisyys kytketään sekä millaisiin kerronnan muotoihin ja tyyleihin se asetetaan.

Muuttuva omistamisen kulttuuri ja kestävä tulevaisuuden mielikuvastot

Ella Lillqvist, Itä-Suomen yliopisto ja Vaasan yliopisto

Viime vuosien julkisessa keskustelussa on yleistynyt puhe talouden muutoksesta, johon sisältyy usein väite, että materiaallinen – erityisesti irtain mutta joskus kiinteäkin – yksityinen omaisuus on entistä epätoivottavampaa ja tulisi korvata erilaisilla palveluilla ja muilla yhteiskäytön muodoilla. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan tällaisia talouden muutokseen ja omistamiseen liittyviä puhetapoja. Erityisesti tutkimus keskittyy siihen, kuinka materiaallisen omistamisen rooli muotoutuu – usein ristiriitaisessa – suhteessa ns. kestävyysmielikuvastoihin (Adloff & Neckel, 2019) ja muuhun tulevaisuuden hyvän elämän kuvitteluun. Tutkimus osallistuu siis viimeaikaiseen keskusteluun omistamisen ja kestävyden suhteesta (Degens, 2021) sekä tulevaisuuden kuvittelun merkityksestä taloudessa (Beckert, 2016).

Lehtitekstien voidaan ajatella sisältävän paljon laajasti hyväksytyjä puhetapoja, mutta ääneen pääsee tyypillisesti vain rajallinen joukko pääosin keskiluokkaisia kirjoittajia ja haastateltavia. Sosiaalinen media voi tarjota areenan moninaisemmille äänille. Tämän tutkimuksen korpus muodostettiin siksi hakemalla sekä uutistekstejä että sosiaalisen median tekstejä Legentic-yrityksen internetistä aggregoimista suomalaisista tekstiaineistoista. Hakusanana käytettiin sanaa ”omistaminen” ja lisäksi edellytettiin, että tekstissä mainittiin jokin talouden muutokseen viittaava termi, joiksi viime vuosien muotikäsitteistä valikoituivat ”kiertotalous” (1 179 kpl lopullisessa korpuksessa), ”jakamistalous” (715 kpl) ja ”alustatalous” (50 kpl). Lopullisen korpuksen koko on yhteensä noin 426 000 sanetta ja sen tekstit ovat ajalta 8.1.2015–15.7.2023. Korpukseseen on tehty kieliopillinen ja semanttinen annotointi. Aineistoa analysoidaan korpusavusteista diskurssintutkimusta, erityisesti kollokaattianalyysia ja siihen liittyä laadullista tarkastelua hyödyntäen.

Lähteet:

Adloff, F., & Neckel, S. (2019). Futures of sustainability as modernization, transformation, and control: a conceptual framework. *Sustainability Science*, 14(4), 1015–1025. doi: 10.1007/s11625-019-00671-2

Beckert, J. (2016). *Imagined futures: fictional expectations and capitalist dynamics*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Degens, P. (2021). Towards sustainable property? Exploring the entanglement of ownership and sustainability. *Social Science Information*, 60(2), 209–229. doi: 10.1177/05390184211011437

15. RAJAMAAT JA SYRJÄISYYKSIEN RAJAPINNAT – BORDERLANDS AND THE INTERFACES OF REMOTENESS

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Hanna Laako, Itä-Suomen yliopisto

hanna.1.laako@uef.fi

Syrjäkylät käsitteiden käsittelyssä

Jukka Oksa, Itä-Suomen yliopisto

Olen osallistunut 1973 lähtien Karjalan tutkimuslaitoksen kylätutkimuksiin, joissa on havainnoitu ja tulkittu Valtimon Sivakkavaaran ja Rasimäen kylien muutoksia. Kylät valittiin aikoinaan tutkimuskyliksi kulttuuritutkijoiden perusteluilla: Sivakka on Valtimon vanhimpia tunnettuja asuinpaikkoja, jossa vielä 1960-luvulla asui metsätyötä tekevien pienviljelijöiden perheitä. Sieltä on tallennettu pitkältä ajalta perinneaineistoja. Rasimäki on taas Suojärveltä muuttaneiden evakkojen maatalouskylä, jossa suhde karjalaiseen kulttuuriin on ollut leimallinen. Kymmenen vuoden välein Karjalan tutkimuslaitos on koonnut monitieteisen tutkijaryhmän tekemään uusia havaintoja ja tulkintoja kylän muutoksesta. Kesällä 2023 tutkijat tekivät jälleen kenttätöitä kylissä.

Tarkastelen esityksessäni kylien syrjäisyyden tulkintoja kylätutkimuksen eri vaiheissa. Omat tulkintani kylän empiriasta ovat heilahdelleet rakenteiden pakkojen ja toiminnan mahdollisuuksien välillä. Käytän esitystä välineenä, jossa kehittelen jäsenystä tekeillä olevaan artikkeliin nopean tietotekniikan tulosta kyliin sekä tietotekniikan käytön eri tavoista. Kymmenen vuotta sitten kumpaankin kylään rakennettiin nimittäin nopeat valokuituyhteydet ja kylien lähellä on useita kännykkämastoja. Syrjäisyys ei siis näiden kylien asukkaiden ja kesäasukkaiden kohdalla tarkoita ainakaan eristäytymistä datavirroista tai verkostoista.

Off the Map. Remoteness, Garages and Energy Infrastructure in Estonia's Siberia

Francisco Martínez, University of Tampere

This paper investigates the relegation of certain places to the shadows in Eastern Estonia. Firstly, it discusses how Viivikonna was made redundant. Fifty years ago, this town was central to cartographic representations of the mining industry. Nowadays, it is not on the maps and people rather come here searching for experiences of adventure and dark tourism. Besides discussing the after effects of mining infrastructure, the paper also reflects on what it means to be in decline. Embracing this disheartening trope seemingly leads us to focus on exceptional situations; however, this condition can become ordinary for many. Also, decline is examined not as an issue of being detached from the present, from the global economy, or from the state, but rather due to specific forms of connection, prolonged over decades as part of a systematic harm.

Energy infrastructure are often designed on a scale larger than life. Decided in the political center and designed in the engineering center, but built remotely in a periphery.

The second example is Narva Venice, located next to a water reservoir on the border between Russia and the EU. Rows of boathouses lining the canals form a charming community with auto-constructed garages, producing a particular kind of bonding and cultural surplus. In this sense, I refer to this exclave as an extopia, a decentering locus of society withholding a utopian flavor. Paradoxically, a zone of tinkering and escapism, such as Narva Venice, is located right next to a transnational frontier that prevents the infiltration of other humans into our territory and is thought as demarcating civilizational absolutes.

In the conclusion, remoteness is presented as an existential sense of displacement. Most often, remoteness is characterized by notions of isolation and spatial distance; however, the remote can also be inhabited as a space of autonomy, allowing for concealment, redefinition, and new relationalities.

Metsien immanenssit – syrjäseudut, rajat ja merkitykset. Forest's immanence – peripheries, borders, and meanings

Pekko Riihonen, University of Lapland

Metsät ja niiden rooli osana suomalaista ympäristökeskustelua sekä Suomen valtion ympäristöpolitiikkaa ovat korostuneet erityisesti viime vuosina, kun useat ympäristöliikkeet ovat ottaneet metsien suojelemisen yhdeksi toimintansa keskeisistä teemoista. Suomi on myös perinteisesti ollut korkeaintensiivisen metsätalouden valtio, tämä on paitsi kiihdyttänyt taloudellista kasvua, myös antanut Suomelle valtiona työkalun kontrolloida valtion hiilidioksidipäästöjä. Kuitenkin metsien hiilinielun supistuminen, sekä metsälajien uhanalaistuminen ovat haastaneet metsäsektorin ekologisen ja sosiaalisen kestävyys. Vakiintuneisiin toimintatapoihin, sekä toiminnan keskeisiin periaatteisiin kohdistuva kritiikki on pakottanut metsäsektorin eri toimijat reagoimaan toimia lansa tilaan. Tiivistäen, metsien poliittinen aspekti on aktivoitunut ja tämä näkyy ja vaikuttaa erityisesti siellä, missä metsät sijaitsevat: syrjäseuduilla.

Ilmiöiden politisoituessa yhteiskuntajärjestelmät reagoivat ongelmiin kommunikoimalla – kääntämällä ongelman käyttämälleen kielelle (Luhmann 1986). Osana metsäpolitiikkaa kommunikaatioon osallistuvat toimijat joutuvat muodostamaan suhteen myös alueellisesti ja määrittelemään oman asemansa suhteessa syrjäseutuihin ja näiden alueiden asukkaisiin. Työryhmäkeskustelussa tarkoituksena on tarkastella luonnonvarahallinnan kiistoja syrjäseuduilla, liittyviä systeemisiä prosesseja sekä diskursseissa muodostuvia katvealueita. Keskusteluiden pyrkimyksenä on pohtia, minkälaisien asetelmien kautta pystyisimme tuomaan esiin metsäkiistoja

ympäröivän ekologisen kommunikaation immanenssit, ajattelun sisäisen logiikan ehdot (Deleuze & Guattari 1994) ja erityisesti voisivatko kommunikaation osapuolet jakaa näitä.

In recent years we have witnessed rise in environmental activism regarding the use of forest and their role as part of Finland's environmental policies. Traditionally Finland has been state of high-intensity forestry practices. This has had an impact in economic growth but also has been a tool for Finland to use to control quantities needed when determining policies leading to carbon neutrality. However, these practices have been brought under severe criticism which has forced forestry industries to react and respond. To put it bluntly: political aspect of forest has activated. Since most forests are in rural areas these growing environmental protests have brought these areas – peripheries - in spotlight.

In workshop discussions our aim is to take a closer look at these conflicts and what kind of communication do different actors produce in relation to problems presented. Main interest revolves around discourses systemic processes especially in relation to the concept of peripheries. How different actors position themselves in relation to peripheries goal is to reflect the question: what kind of setting would allow us to peek into immanence of ecological communication around these conflicts.

The crisis of the Finnish-Russian cross-border neighborhood, or is there life after death?

Elena Nikiforova (Aleksanteri Institute, University of Helsinki); Virpi Kaisto (University of Eastern Finland)

The last thirty years became an era of cooperation and coexistence for the Finnish-Russian borderland. From the early 1990s until the pandemic, the southern part of the borderland developed from separate Finnish and Russian peripheral regions into a focal point of interaction primarily due to its close proximity to the metropolis of St. Petersburg. The cross-border region formed as a convivial space of neighbourhood, a neighbourhood with particular dynamics, cross-border economy, cultural life, a shared sense of place and identity, and memorial narratives engaged in a dialogue with memorial narratives of the neighbors. During the pandemic, border life came to a halt, and with the outbreak of a full-scale war in Ukraine and the political divergence of Russia and Finland, it seems to have come to a standstill. The Finnish and Russian sides of the borderland are again peripheries in their respective states, without a physical connection across the border. The aim of this paper is to start a conversation on the ongoing transformations of the once integrated cross-border neighborhood. Among the questions the paper addresses are the following: How do border communities experience these changes, are there ways to maintain connections, are there opportunities (and local demand?) for transborder resilience in opposition to a growing border barrier, and how can we, social scientists, study all this in the context of a ban on cooperation and other consequences of the current political divergence.

16. RAJAT, EROT JA KOHTAAMISET IHMISTEN JA MUIDEN ELÄINTEN VÄLISISSÄ SUHTEISSA (FIN, ENG)

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Salla Tuomivaara, Turun yliopisto

sallatuomiva@gmail.com

Jirka Vierimaa, Tampereen yliopisto

jirka.vierimaa@tuni.fi

Eläinten käyttäytymistarpeiden määrittely Eläinten hyvinvointilain uudistuksessa

Tomi Lehtimäki, Helsingin yliopisto

Esityksessä tarkastellaan eläinten käyttäytymistarpeiden määrittelyä ja huomioonottamista Eläinten hyvinvointilain uudistuksessa (2012–2023). Eläinten käyttäytymistarpeiden huomioonottaminen on yksi keskeisistä muutoksista, jonka kautta eläinlaissa ja eläinten säätelyssä on pyritty siirtymään ”negatiivisesti” eläinten suojelusta ”positiiviseen” eläinten hyvinvoinnin edistämiseen. Siinä missä tyydyttämättömien käyttäytymistarpeiden ajatellaan aiheuttavan eläimelle stressiä ja turhautumista, niiden toteuttaminen voi tarjota eläimelle positiivisia kokemuksia ja näin ollen myös edistää eläimen hyvinvointia. Eläinten hyvinvoinnin edistämisen lisäksi muutosta perusteltiin keskeisesti myös sillä, että tietomme eläinten tarpeista on lisääntynyt merkittävästi sitten aikaisemman Eläinsuojelulain (1996) säätämisen. Samalla käyttäytymistarpeiden määrittelyyn liittyy moninaisuutta ja kiistoja. Esimerkiksi jo käyttäytymistarpeiden määrittely joko ’lajityypillisiksi’, ’luontaisiksi’ tai ’olennaisiksi’ vaikuttaa siihen, millaisia kyseisten tarpeiden ajatellaan olevan ja mikä niiden asema on. Samalla ne vaikuttavat siihen, miten eläimet ja niiden tarpeet otetaan huomioon laissa, ja miten eläimet ylipäätään määritellään. Tarkastelen aihetta käyttäen esimerkkinä sikojen tiineytys- ja porsitushäkeistä käytyä keskustelua. Tarkastelen ensisijaisesti sitä, miten käyttäytymistarpeita ja niihin liittyvää hyvinvointia käytettiin perusteina häkeistä luopumiselle ja tuotantotapojen muuttamiselle. Keskustelu häkkien käytöstä tuotannossa ei kuitenkaan rajoittunut vain kysymyksiin hyvinvoinnista, vaan häkkeitä arvioidaan myös taloudellisina objekteina. Taloudellisen arvioinnin pohjalta häkkien käytölle perusteltiin pitkiä siirtymäaikoja, jotta niihin liittyvät investoinnit voitiin ottaa huomioon. Aihe liittyy siten rajanvetoihin erilaisten lainvalmistelussa käytettyjen tietomuotojen välillä, joiden kautta eläinten asemaa määritellään. Lisäksi käyttäytymistarpeita koskeva keskustelu valottaa sitä, missä määrin eläinten tarpeisiin vetoamalla voidaan haastaa muita, pääosin ihmisiin liittyviä tarpeita.

Monilajista elämäntyyli politiikkaa? Esimerkkinä koira kasvisruokinta (puhe)

Ville Malila, Jyväskylän yliopisto

Veganismin tapaiset elämäntyyli on nähty yhteiskuntatutkimuksessa kulutus- ja elämäntapavalintoina tai niiden kautta toteutuvana elämäntyyli politiikkana. Vaikka yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus on paljastanut yhteiskuntaelämän olevan monin tavoin monilajisempaa kuin sosiologian perinnekin antaa ymmärtää, ei näillä tutkimusaloilla ole käsitelty vielä elämäntyyli politiikan monilajistumista. Esitän, että voimme puhua monilajisesta elämäntyyli politiikasta, kun myös toislajisten elämät liittyvät perustavilla tavoilla osaksi elämäntyyli liikkeellisiä ja -poliittisia pyrkimyksiä. Olen käsitellyt väitöskirjani osatutkimuksessa koiran kasvisruokintaa, jossa koiran elämä sisällytetään ruokakuppiä myöten osaksi veganismin elämäntapapyrkimyksiä. Kulutusvalintojen lisäksi esimerkiksi diskurssien tasolla tapahtuva monilajinen elämäntyyli politiikka voi nostaa esiin eläinsuhteiden ristiriitaisuuksia sekä kyseenalaistaa niiden itsestäänselvyyksiä, vallitsevia koiratulkintoja, -kategorisointeja ja karnismin liharuokintaideologiaa. Esitelmä avaa monilajisen elämäntyyli politiikan käsitettä ja pohtii siihen liittyviä rajanvetoja sekä millaisiin ihmisten ja toislajisten yhteiselon ilmiöihin ja tarkasteluihin käsite voisi soveltua.

Lajienvälistä leikkiä ja hajukuvan arkkitehtuuria: Etnografinen seikkailu etsintäkoirien koulutukseen

Jirka Vierimaa, Tampereen yliopisto

Etsintäkoirien kouluttamisen historia kulkee käsikkäin 1900-luvun suurimpien sotien kanssa. Nykyisin huumeiden, räjähteiden, elävien ja kuolleiden, jätösten, eritteiden ja sairauksien hajukuvien tunnistamiseen erikoistuneet etsintäkoirat asettuvat työelämässä omaan lokeroonsa. Vaikka koirien kouluttaminen on perustunut länsimaissa lähinnä pakkokeinoihin ennen 1990-luvulla alkanutta muutosta, viranomaisten etsintäkoirien koulutusta on perustettu alusta alkaen tieteellisten käsitteiden, kuten positiivisen vahvistamisen ja vahvistusajataulujen varaan tarkoituksena lisätä palkitsemista ja vähentää pakkokeinojen käyttöä. Kun koulutustilanteissa edetään koiralähtöisemmin, koiran tekemät oivallukset tarjoavat ihmiselle hetkellisen ja epäsuoran pääsyn muunlaisen aistimaailmaan – kokemuksiin, jotka muuttavat myös ihmistä.

Tämä esitelmä perustuu työn alla olevaan väitöskirjan osajulkaisuun, jonka etnografiset aineistot on kerätty vuosien 2023 ja 2024 aikana Euroopan raja- ja merivartioston koulutustoiminnasta. Tarkastelen eurooppalaisten rajavartioiden ammattitaidon muutosta koiranohjaajasta ohjaajien kouluttajaksi osallistuvan havainnoinnin ja haastattelun avulla. Kurssin aikana osallistujat opettelevat EU:n alueella yhtenäistyvän progressiivisen koulutusjärjestelmän etsintäkoirien koulutukseen sekä soveltamaan tieteellistä sanastoa käytännön harjoitteluun virkakoiriensa kanssa. Tutkimusaineisto avaa kiinnostavan näköalan historiallisestikin latautuneen dualistisen erottelun purkamiseen, kun työn suunnittelija ja toteuttaja, ideoija ja kädentaitaja ovat yksi ja sama henkilö,

jonka arkkitehtoninen tehtävä on kristallisoida osaamisensa ryhmätyöskentelyssä kahdella sellaisella kielellä, joista kumpikaan ei ole hänen äidinkieltensä.

Yksittäisen koulutustilanteen suunnittelusta ja toteutuksesta rakentuu monilajinen ja -aistinen kudelma, jossa kolme toimijaa (koiranohjaaja, virkakoira ja harjoitusavustaja) virittäytyvät kuin Michel Serresin seurapelimetaphoran tavoin piilottamaan ja etsimään piilotettua esinettä. Kohdehajua sisältävä esine toimii kvasiobjektina, johon kosketuksissa oleminen etsimällä, piilottamalla, opettamalla, ilmaisemalla, välttelemällä, kontaminoimalla, manipuloimalla ja kadottamalla välittää yksilön roolin ja suhteen muihin. Vaikka raja ihmisen ja koiran, käyttäjän ja käytettävän, välillä säilyy ja vahvistuu uusin tavoin, koulutustilanteet muodostavat erityislaatuisen lajienvälisen kohtaamisen tilan. Ihmisen ammattitaidon kehitys rohjetaan antaa koiran halukkuuden, kykyjen ja taitojen varaan.

”Maan lapset sutten suuhun lahjotaan”: Sanomalehdistö suomalaisen susitrauman rakentajana 1800-luvulla

Ville Niemelä, Helsingin yliopisto

Tekeillä oleva uskontotieteen artikkeliväitöskirjani käsittelee suden ja kuoleman välistä suhdetta suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen ensimmäisessä osatutkimuksessa valotan kansallisen susitrauman syntyprosessia. Vuosina 1831–1881 Suomessa tapahtui kuusi susikuolemien sarjaa, jotka vaativat kaikkiaan 78 ihmisuhria. Puolivuosittaisen havaintojakson alkupuolella suden hyökkäyksen kohteeksi joutumista pidettiin hukkumiseen tai kulkutautiin rinnastettavana onnettomuutena, johon ei kollektiivisella tasolla kytkeytynyt sen suurempaa traagista sentimenttiä. Kiihtyvässä laajenemisprosessissa ollut suuriruhtinaskunnan sanomalehtiverkosto alkoi kuitenkin kiihottaa kansalaistuntoja. Vuonna 1831 ruotsin- tai suomenkielisiä sanomalehtiä ilmestyi alle kymmenen vuosikertaa, mutta vuonna 1881 määrä oli kohonnut jo yli neljäänkymmeneen. Myös formaattikoko, sivumäärä, levikki ja lukutaito olivat jyrkässä kasvusuhdanteessa. Vähin erin rakentunut susitrauma tuli valmiiksi vuosina 1880–1881, jolloin Turun lähipitäjissä riehunut lapsisurmien aalto sai suomenmielisen lehdistön häpeämään kansakuntaa, joka ei kykene suojelemaan kaikkein haavoittuvimpiaan pedoilta. Senaatti julisti susisodan alkaneeksi, ja vuosisadan vaihteeseen tultaessa laji oli hävitetty Suomesta sukupuuton partaalle.

Ymmärrän suomalaisen susitrauman jälkidurkheimilaisittain kulttuurisena traumana. Émile Durkheimin mukaan pyhä (kategoria) linkittää yksilötajunnat toisiinsa omalakisiksi kollektiiviseksi tajunnaksi – jumaliksi, myyteiksi, moraaliksiksi imperatiiveiksi. Palvoessaan pyhää yhteisö palvoo oman olemassaolonsa perustaa. Jeffrey C. Alexander nostaa Durkheimin uskontoteoriasta erityisesti kaksi elementtiä: pyhän sosiaalisen voimavaikutuksen ja ”uskonnollisen mielikuvituksen”. Riippumatta siitä, pitävätkö modernit yhteiskunnat itseään uskonnollisina tai sekulaareina, niiden solidaarisuus perustuu kollektiivisiin representaatioihin – tarinoin ja tunteisiin – jotka kertovat kullekin yhteiskunnalle, mitä se uskoo moraalisesti olevansa.

Alexanderin mukaan kulttuurinen trauma syntyy profanaatiota, pyhän makaaberia loukkausta, ja sitä seuraavaa kollektiivisen identiteetin pirstoutumista koskevasta kerronnasta. Suotuisissa olosuhteissa traumanarratiivi alkaa levitä yhteiskunnassa aktiivisten kantajaryhmien ja median välityksellä – julkisen keskustelun tuomitsessa syyllisen ja vaatiessa uhrille hyvitystä.

Narratiivisen tutkimukseni kysymyksenasettelu koskee sitä, millainen suomalainen susitrauma on ja miten se on syntynyt. Väitöskirjani myöhemmissä osatutkimuksissa pyrin tekemään näkyväksi trauman – autonomisen kulttuurisen entiteetin – funktiota susihistorian myöhemmissä käännekohdissa, kuten kahdessa ”Hämeen suden” tapauksessa 1950- ja 1970-luvuilla sekä kannanhoidollista metsästystä koskevassa valtiopäiväkeskustelussa tällä vuosituohannella. Eräs intressini on, miten pyhän teoreettinen ymmärtäminen voidaan valjastaa käytännön sudensuojelutyöhön.

Eläimiin kohdistuva kaltoinkohtelu ja sen määrittämisen haasteet

Sonja Mutanen, Itä-Suomen yliopisto

Ihmisten muihin eläimiin kohdistama kaltoinkohtelu on laaja kysymys, jota voidaan lähestyä eri näkökulmista. Muun muassa eläimille annettu arvo, kyky tuntea tai kyky kärsiä, kuten myös eläinten oikeuksien ja ihmisten velvoitteiden kysymykset määrittävät sitä, mihin eläinten kaltoinkohtelun raja milloinkin vedetään – mikä nähdään väkivaltana ja mikä vielä ihmiselle oikeutettuna toimintana. Rajanvedot, joilla linjataan, mikä on sallittua, mikä ei ja miksi näin on, herättävätkin pohtimaan ihmisten ja eläinten välille luotuja erontekoja ja ongelmallisuuksia laajemmasta näkökulmasta, paljastaen ihmisen ja eläimen suhteen monimutkaisuuden.

Esitelmässäni tartun kysymykseen, kuinka eläinten kokemaa kaltoinkohtelua ja väkivaltaa määritellään niin tutkimuskirjallisuuden kuin myös suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa; mihin sallitun ja kielletyn toiminnan rajat asettuvat ja millä perusteilla. Eläimiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja väkivallan määrittäminen on edellytys väitöstutkimukselleni, jossa tarkastelen, miten lemmikkieläinten, harraste-eläinten ja tuotantoeläinten kokemasta kaltoinkohtelusta on puhuttu suomalaisessa mediassa vuosien 2012–2022 aikana ja kuinka kyseiset eläinryhmät näissä mediateksteissä on esitetty.

Esitelmässäni tarkastelen eläinten kaltoinkohtelun määritelmää kahdesta näkökulmasta. Ensin katson kaltoinkohtelun määritelmää yhteiskunnan tasolla, hahmotellen erilaisia lainsäädännön ja kulttuuristen normien tuottamia rajanvetoja, jotka ohjaavat ihmisen toimintaa. Sen jälkeen pohdin eläinten kaltoinkohtelua teoreettisemmalla tasolla, kysyen, miten eläin määritellään suhteessa ihmiseen ja ihmisen toiminta suhteessa muihin eläimiin niin eläinoikeuksien, eläinfilosofian kuin poliittisen teoriankin näkökulmista. Pyrin näiden ulottuvuuksien avulla määrittämään sellaiset raamit, jotka mahdollistavat eläinten kaltoinkohtelun tutkimisen. Keskitän huomioni domestikoituihin eläimiin, pohtien myös eri eläinryhmien välillä vallitsevia eroja.

Väitöstutkimukseni ollessa vielä alkuvaiheessa, esitelmäni on keskustelunavaus haastavaan ja monisyiseen ongelmaan.

The animal within - Young people performing non-human perspectives in interaction

Mika Simonen, University of Helsinki

The purpose of this presentation is to delve into the intricate ways in which young people interact with non-human animals by exploring their own animalness and their interpretations of what it means to be a completely different being. The data used in this study consists of recorded videos from 2021, which were obtained through an ongoing citizen science project called 'Citizens with Rats.' This project is aimed at investigating the challenging aspects of animal relations in daily life, with the involvement of researchers and young participants. For this particular study, upper secondary school students were assigned to roam the vicinity of their school and record videos (approximately 18 hours), capturing the perspective of the non-human.

The main question addressed in this study is: When young people adopt a non-human perspective while interacting with their peers and utilizing technology during their walks, what kinds of animalities are evoked, and how do they come about? These practices are examined through a detailed conversation analysis and then further examined in the context of human-animal relation studies. This research contributes to the understanding of how the bodily exploration of the unique characteristics of other life forms can be perceived as a continuous cycle of differentiation and integration with the "other" (Rautio 2017, 727).

The physical exploration of becoming an animal, or tapping into the animalistic aspects within oneself, was not limited to the human bodies ("I am a bird"), but was also evident in the way participants used the video camera as a representation of an animal ("Look, there's a bird!") or as a curious observer closely examining a rat hole. At one point, a student even imitated a rat's voice, addressing the camera with the question: "Who's there?" These verbal and non-verbal interactions served as indicators of their momentarily established connections with the non-human.

Imagineries of Ethical Science and the Case of Animal Experimentation

Elina I. Mäkinen & Outi Koskinen, Faculty of Management and Business, Tampere University

Mianna Meskus, Faculty of Social Sciences, Tampere University

Animal experimentation is elemental to research relating to life sciences and biotechnologies. It is experiencing heightened pressure to address ethical concerns caused by increasing awareness of animal rights and human-nonhuman relations. We study this ethical intensification and transformation in life sciences as it relates to the use of animal models. Our research project relies on a multi-stakeholder and comparative approach where we examine scientists who use

animal experimentation, scientists who develop other kinds of research methods (e.g., bioinformatics, organs on chips, organoids), as well as scientists who have experience in using both. Specifically, we investigate what kinds of imaginaries of ethical science are created and enacted by these different actors and how these imaginaries contribute to shaping the achievable futures of animal experimentation. By combining insights from sociology of expectations and social practice theory, we analyze social practice imaginaries of ethical science in relation to the use of animal models. The concept of social practice imaginaries was developed to understand the future impacts of scenario-planning and forecasting methods in the energy sector through the practices of everyday life (Strengers et al., 2019). The concept lends itself to an analysis of “possible futures imagined and enacted through the lens of changing social practices, of which technologies are an integral part” (Strengers et al., 2019: 110). Our preliminary findings from in-depth interviews will shed light on how these actors perceive human-nonhuman relations and enact ethics in their everyday scientific work. We will also show how they construct possible futures for scientific knowledge creation with and without the use of animal models.

17. RAJAT, EROT JA KOHTAAMISET URHEILUN KENTILLÄ (FIN, ENG)

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Marko Kananen Tutkimuspäällikkö, Suomen urheilun eettinen keskus (SUEK)

marko.kananen@suek.fi

Samuli Oja Tutkija, Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK)

samuli.oja@jamk.fi

Lasten kokemuksia väkivallasta urheilussa

Virve Toivonen, Helsingin yliopisto

Suomessa on sitouduttu ehdottomaan, alaikäisiä eli alle 18-vuotiaita koskevaan kaltoinkohtelun kieltoon ja jokaisella lapsella on oikeus harrastaa myös urheilua turvallisesti (LOS art. 19). Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että urheilijat kokevat urheilussa monenlaista väkivaltaa. Erityisen haitallista väkivaltaa on kasvaville ja kehittyville lapsille, sillä sen vaikutukset voivat olla merkittäviä ja pitkäaikaisia jopa aikuisuuteen asti ulottuen. Lasten haavoittuvuutta lisää myös se, että lapsilla on usein vaikeuksia tunnistaa väkivaltaa ja reagoida siihen tehokkaasti.

Kartoitimme osana OKM:n rahoittamaa 'Urheilijoiden kaltoinkohtelu, hyvinvointi ja oikeusturva' -hanketta vuoden 2022 aikana kolmessa eri kyselyssä alaikäisten urheilijoiden kokemuksia urheiluväkivallasta. Kyselyihin vastasi yhteensä 3 030 alaikäistä. Tavoitteena oli selvittää muun muassa millaista väkivaltaa alaikäiset urheilussa kohtaavat, ketkä siihen syllistyvät sekä miten ja kuinka tehokkaasti väkivaltaan urheilussa puututaan.

Tulokset osoittavat, että a) alaikäiset kohtaavat urheilussa kaikenlaista väkivaltaa, ja että henkinen väkivalta näyttäisi olevan väkivallan yleisin muoto, b) alaikäiset urheilijat ovat sekä väkivallan uhreja että väkivallantekijöitä ja c) että alaikäiset vaikenivat usein väkivallasta ja vaikka he kertoisivatkin siitä, tapahtunutta ei välttämättä käsitellä eikä väkivalta lopu. Tulokset korostavat tarvetta kehittää avoimuutta, tasa-arvoa sekä oikeudellista ja eettistä arviointia urheilussa. Osin keinot ovat samanlaisia kuin muussakin väkivallan vastaisessa työssä, mutta urheilussa on otettava huomioon myös urheiluspesifejä tekijöitä, jotka mahdollistavat ja ylläpitävät väkivaltaa erityisesti urheilussa.

Kielen roolit liikunnassa – rajojen rakentamista vai purkamista?

Eva Rönkkö, Liikuntatieteellinen seura / Jyväskylän yliopisto

Kielellinen monimuotoisuus on ilmiönä suomalaisessa liikuntakulttuurissa varsin näkymätöntä ja vähän tutkittua. Keskustelu kielikäytännöistä liittyy lähinnä ulkomaalaistaustaisten liikkujien kotouttamiseen. Kielellinen moninaisuus on kuitenkin kotouttamista laajempi kysymys. Yhtäältä

vilkas muuttoliike sekä toisaalta ulkomaalaistaustaiset urheilijat ja valmentajat lisäävät kielellistä moninaisuutta niin vapaa-ajan liikuntaan kuin myös urheilutoimintaan. Syy siihen, miksi kieleen liittyviin käytäntöihin ei ole kiinnitetty huomiota, on osaltaan liikunnan ja urheilun tulkitseminen universaalina, kaikille yhteisenä kielenä.

Osallisuus yhteiskunnalliseen toimintaan, myös liikuntatoimintaan, on yhteydessä kieleen ja kielikäytäntöihin, sillä yhteiskunnallisilla ilmiöillä ja prosesseilla on kielellinen luonne. Liikuntaan osallistuvien kielellinen moninaisuus luo kuitenkin tilanteita, jossa toisille syntyy mahdollisuuksia, mutta toisille voi kielikäytännöistä muodostua osallisuutta ja omaehtoisuutta rajoittavia tekijöitä. Vaikka liikuntaa ei ole säädetty varsinaiseksi peruspalveluksi, on sillä katsottu olevan kunnissa lakisääteinen peruspalvelun luonne, jonka pitäisi tavoittaa ja liikuttaa myös kielivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä. Vallitseva yksikielisyyden normi ei tue liikunnan edistämistyötä monikielisessä ympäristössä

Pohdin esityksessäni, millaisia merkityksiä kieli liikuntatoiminnassa saa ja miten kieleen liittyvät käytännöt joko tukevat tai estävät liikuntaharrastuksen jatkamista. Esitykseni perustuu väitöskirjaan ”Mukana ulossuljettuna – etnografinen tutkimus ulkomaalaistaustaisten naisten ohjausta liikuntaryhmästä”. Kielellinen moninaisuus ilmeni aineistossa eri tavoin ja oli yhteydessä sekä liikkujien että ohjaajan kieliresursseihin, kielten käyttämisen tapoihin, sosiaalisiin asemiin sekä kielen avulla luotuun ymmärrykseen todellisuudesta. Tutkimuksessani havaitsin ohjatussa liikuntaryhmässä kielelle kolme roolia paikantuen a) kommunikaation välineeksi, b) ryhmän ilmapiirin luojaksi sekä c) ihmisten identifikaation välineeksi. Lisäksi esittelen alkuvaiheessa oleva tutkimusselvitystä ”Kielikäytännöt ja niiden seuraukset eri liikuntaympäristöissä”.

Miten tutkia sateenkaarevia kokemuksia urheilusta?

Riikka Turtiainen & Riina Haanpää, Turun yliopisto

Urheilujärjestelmä nojaa lähtökohtaisesti binääriseen sukupuolijaotteluun, jossa kilpailutoiminta on muodostunut pääasiassa miesten ja naisten erillisten sarjojen varaan. Urheilukulttuurin taustalla vaikuttavat hegemonisen maskuliinisuuden ja heteronormatiivisuuden lainalaisuudet, joiden kautta naisten urheileminen on nähty – ja nähdään useiden lajien osalta edelleen – alisteisena miesten urheilulle. Näin ollen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat urheilijat kokevat omassa toimintaympäristössään pahimmillaan moninkertaista toiseuttamista. Viimeisten vuosien aikana tapahtunut yleinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskehitys on vaikuttanut myös huomattavan kauan yhteiskuntamme omalakisena osa-alueena pysytelleeseen urheilukulttuuriin, ja samalla esimerkiksi transnaisten osallisuuteen liittyvät kysymykset ovat nousseet paikoin poleemisenkin urheilukeskustelun kohteeksi (esim. Schultz; ks. myös Devine 2022). Toisaalta esimerkiksi miesten joukkueurheilulajien yhteydessä homous on vieläkin eräänlainen tabu

avoimesti seksuaalivähemmistöihin lukeutuvien urheilijoiden loistaessa edelleen poissaolollaan (Cashmore, Dixon & Cleland 2022).

Suomessa on viime vuosien aikana toteutettu selvityksiä, joiden mukaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat kokevat liikunnan ja urheilun parissa huomattavaa syrjintää (Berg & Lehtonen & Salasuo 2020; Lahti ym. 2020; Kyllönen 2017; Pyykkönen 2016; Kokkonen 2012; Junkala & Lallukka 2012). Samalla, kun tunnistamme nykytilanteen, meiltä puuttuu kuitenkin lähes kokonaan tietoa siitä, millaista sukupuoli- ja seksuaalivähemmistön edustajana on ollut elää osana urheilukulttuuria menneinä vuosikymmeninä. Nykypäivän urheilija-aktivistit nostavat esiin epäkohtia edistääkseen urheilukulttuurin rakenteellista muutosta ja rohkaisevat tulevia urheilijasukupolvia omien positiivisten kokemustensa ja menestystarinoidensa kautta (Turtiainen 2023; 2021), mutta mikä oli transnaisen tai homomiehen paikka urheiluyhteisössä silloin, kun vähemmistöistä vielä vaiettiin? Ja millaisena suomalaisen urheilukulttuurin menneisyys ja tulevaisuus näyttäytyisivät, jos ääneen pääsisivät ne, joiden kokemukset eivät ole aikaisemmin piirtyneet kansallisen kertomuksen keskiöön?

Näistä lähtökohdista järjestimme vuonna 2023 sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen asemaa urheilukulttuurissa käsittelevän yliopistotasoisin kurssikokonaisuuden, jonka lopputulemana on suomalaisille entisille ja nykyisille sateenkaariurheilijoille suunnattu teemakirjoituskutsu. Reflektoimme esityksessämme opettamamme kurssin toteuttamista ja avaamme sitä kautta tutkimusta varten tuotettavien aineistojen hankkimista edeltäviin vaiheisiin liittyviä näkökohtia. Nostamme esiin tutkimuseettisiä erityiskysymyksiä, jotka liittyvät vähemmistöurheilijoiden elettyjen kokemusten keräämiseen sekä kyseisen muistitiedon tallentamiseen jatkokäyttöä varten yhteistyössä Urheilun ja liikunnan kulttuurikeskus TAHDON kanssa.

‘Erilaisuuden hetkien’-tutkimus? Goffmanilaisia näkökulmia arjen kohtaamisten, näkymättömien normien ja erontekojen tutkimiseen urheilussa

Kari Saari, XAMK

Esitys pohjautuu teoreettisiin ja metodologisiin pohdintoihin, jotka heräsivät kahden vuoden etnografisesta tutkimustyöstä kahdessa eri nuorten jalkapallojoukkueessa. Kenttätö tehtiin osana ”Pois paitsiosta – maahanmuuttajanuoret ja jalkapallo” –tutkimushanketta, jossa tutkittiin erilaisia maahanmuuttajanuorten kohtaamia inklusion ja eksklusion muotoja jalkapalloharrastuksessa. Esitys pohtii teoreettisesti ja havainnollistaa empiirisiin esimerkeihin sitä, miten monet erilaisuuteen (kuten ‘maahanmuuttajuuteen’) liittyvät määrittelyt ja eronteot ovat usein kohtaamiseen osallistuvilla ihmisillä tiedostamattomia ‘erilaisuuden hetkiä’. Nämä hetket tuovat esiin kirjoittamattomia normeja, joita ei tutkimuksissa tavoiteta yhtä hyvin esimerkiksi haastattelu- tai kyselytutkimusten työkaluin. Tavoitteena on esitellä erityisesti Erving Goffmanin käsitteellisiä kehyksiä ja näkökulmia, joilla tutkia empiirisesti ‘erilaisuuden hetkiä’ eli tilanteita, joissa

vuorovaikutuksen kirjoittamattomat normit tulevat hetkellisesti näkyviksi. Samalla pohditaan sitä, millaisia erilaisia metodisia vahvuuksia ja haasteita tutkimusotteeseen liittyy ja millaisia erilaisia laadullisia aineistoja urheilun 'erilaisuuden hetkien' -tutkimiseen voisi hyödyntää.

STOP - Tässä seison enkä muuta voi? Välimatkat ja vähäväkisyys nuorten liikunnallista toimijuutta puitteistavina olosuhteina

Päivi Armila & Santtu Haantio, Itä-Suomen yliopisto; Terhi Halonen

Esitys perustuu Kunnallisalan Kehittämissäätiölle toteutetun kaukana keskuksista asuvien nuorten liikuntaharrastusmahdollisuuksia analysoineen tutkimushankkeen loppuraporttiin. Tutkimushankkeen kysymykset ovat olleet varsin empiirisiä ja keskittyneet siihen, minkälaisia mahdollisuuksia syrjäisillä kotipaikoilla asuvilla nuorilla on heidän itsensä mielekkäiksi tai kiinnostaviksi kokemiinsa liikuntaharrastuksiin tai oman urheilupolun rakentamiseen. Miten ja millä ehdoilla "liikunnallinen elämäntapa" voi tai voisi olla heidän elämäänsä ja hyvinvointiaan rakentava mahdollisuus? Miten kaukainen asuinseutu erityisenä nuoruuden elämänraamina rajoittaa tai luo erityisiä mahdollisuuksia lasten ja nuorten liikunnallisten harrastusten tai urheilullisten ambitioiden toteuttamiselle? Sosiologisia tulkintoja havaintojen hermeneuttiseen tematisointiin on haettu liikunnallisen toimijuuden, sitä puitteistavien mahdollisuusrakenteiden ja tukevien pääomien käsitteellistyksistä. Tutkimushankkeen metodologiset ratkaisut ovat nojanneet monipaikkaiseen etnografiaan ja go-along-menetelmiin, joiden myötä on saatu koottua varsin monipuolisesti tutkimuskohdetta avaava aineisto. Tutkimuskentillä on tavattu syrjäisillä kotiseuduilla asuvia lapsia ja nuoria, heidän vanhempiaan, nuorisotyöntekijöitä, liikunnanohjaajia, liikuntapaikkasuunnittelijoita, muita kunnissa toimivia viranomaisia ja päättäjiäkin. Tutkimustuloksissa tuodaan esiin sekä liikuntaharrastuksiin osallistumista vaikeuttavia ja estäviä rakenteellisia tekijöitä että osallistumista mahdollistavia materiaalisia ja symbolisia pääomia. Tutkimuksessa liikunta on ymmärretty laajasti ja havaittu, miten myös omaa asuinympäristöä voidaan merkityksellistää erilaisen "ruraalin vaihtoehtoliikunnan" hengessä. Analyysi osaltaan toistaa yleisempiä nuoruuden ja liikunnallisen toimijuuden kytköksiin liittyviä tekijöitä mutta osoittaa myös, miten sekä vähäväkisyys että välimatkat tuottavat ylimääräistä "kierrettä" näihin kytköksiin tai niiden puuttumiseen. Tutkimuksen nuoriso- ja liikuntapoliittinen ote syntyy syrjäseuduilla asumiseen liittyvästä yhdenvertaisten oikeuksien ja eriarvoistavien olosuhteiden välisestä jännitteestä.

Jalkapallokulttuuri: lyhyt käsitehistoria ja sen sosiologiset ulottuvuudet

Sami Koskelainen, Helsingin yliopisto

'Jalkapallokulttuuri' on eräs suomalaisen jalkapallokustelun keskeisistä käsitteistä, mutta käsitteen tausta ja historia on heikosti tunnettu. Esityksessäni hahmottelen 'jalkapallokulttuurin' käsitehistoriaa 1900-luvun alusta nykypäivään. Mitä 'jalkapallokulttuurilla' on tarkoitettu? Miten

sen muuttuvia käytötapoja ja merkityksiä voisi tulkita liikuntasosiologisesta perspektiivistä? Tukeudun esityksessä toisaalta kotimaisiin tutkimuksiin Suomen asemasta globaalissa jalkapallofiguraatiossa (Szerovay 2018) sekä liikunnan ja urheilun eriytymisestä (Itkonen 1996), toisaalta bourdieulaisiin käsityksiin pääomasta ja erottautumisesta (Grenfell 2015). Esitykseni pohjaa tekeillä olevaan historian väitöskirjaani suomalaisen jalkapallon eurooppalaistumisesta 1980-luvulta nykypäivään. Lähteinä käytän jalkapalloa käsitteleviä tekstejä lehdistöstä, kirjallisuudesta ja internetistä sekä Suomen Palloliiton arkistoaineistoja ja asiakirjoja. Pyrin esitykselläni hahmottelemaan sosiologisia raameja tutkimukseni 'jalkapallokulttuuria' ja sen historiaa käsittelevälle osuudelle.

Ehdotan 'jalkapallokulttuurin' olleen keino tehdä rajanvetoja toivotun ja ei-toivotun toiminnan välille: oikeanlaiset asiat ovat olleet kulttuuria, vääränlaiset taas osoituksia kulttuurin heikkoudesta, puutteesta, tai negatiivisesta erityislaatuisuudesta. Hyvä, vahva 'jalkapallokulttuuri' on ulkoistettu muihin maihin, kun taas Suomen menestymättömyyttä kansainvälisessä jalkapallossa on selitetty 'jalkapallokulttuurin' puutteella. Oikeanlaisen toiminnan normit – 'jalkapallokulttuuri' – on johdettu suomalaisten käsityksistä kansainvälisestä jalkapallosta. 'Jalkapallokulttuurilla' on siten sekä ylläpidetty rajaa suomalaisuuden ja kansainvälisyyden välillä että tuotu ulkomaisia vaikutteita suomalaiseen ympäristöön. Suomalaisen urheilun eriytymisen ja jalkapallon ammattimaistumisen voi nähdä heijastuneen 'jalkapallokulttuurin' käsitteeseen. Siinä missä 1900-luvun alussa 'jalkapallokulttuurilla' tarkoitettiin etenkin tapoja pelata, siirtyi käsite vuosikymmenten kuluessa kommentoimaan lajin hallintoa ja yleisönsuosiota – tekijöitä, joiden merkitys menestykselle on korostunut urheilun ammattimaistuessa.

Suomalaiselle jalkapallolle ja 'jalkapallokulttuurille' annetut negatiiviset merkitykset ovat peilanneet muita yhteiskunnallisia keskusteluja, joissa suomalaisuus on nähty takapajuisena verrattuna moderniin kansainvälisyyteen tai eurooppalaisuuteen. (Alasuutari & Ruuska 1998, 1999) Samalla etenkin 1990-luvulta lähtien jalkapallon kansainvälisyys on avannut mahdollisuuksia tulkita 'jalkapallokulttuuri' positiivisesti eurooppalaiseen korkea- ja/tai kansankulttuuriin rinnasteisena ilmiönä. Urheilun ja kulttuurin välisiä rajoja on tietoisesti rikottu esittämällä jalkapallon kertovan jotain merkityksellistä ihmisyydestä, kansoista ja identiteetistä. Jalkapallon voi tätä kautta nähdä erottautumisen välineenä. Tämä soveltuisi Nina Kahman (2010) havaintoon korkeamman sosiaalisen aseman ja jalkapallon seuraamisen välisestä yhteydestä.

LEO – liikunta-alan ammattieettiset ohjeet

Minna Rauas, Tampereen yliopisto

Liikuntaan, urheiluun ja ihmisten kanssa työskentelyyn liittyy eettisiä haasteita. Ammattietiikalla tarkoitetaan ammattialan (toimialan) yhteistä näkemystä siitä, millainen ammatillinen toiminta on oikeaa ja hyvää sekä mihin arvoihin ja velvoitteisiin ammatin olemassaolo perustuu. LEO -

kehittämishankkeen tarkoituksena on laatia ammattieettiset ohjeet liikunta-alalle. Ohjeiden laatimisessa hyödynnetään olemassa olevaa tutkimuskirjallisuutta, kansainvälisiä liikuntaan ja urheiluun liittyviä sopimuksia sekä delfoi-menetelmällä kerättyä tutkimusaineistoa. Delfoi-menetelmää varten koottiin liikunta-alan asiantuntijoista koostuva paneeli, joka kommentoi verkkopohjaisella alustalla liikunnan toimialaa koskevia eettisiä kysymyksiä ja väittämiä. Paneelikierrokset toteutettiin eDelphi-työkalulla siten, että kukin panelisti vastasi ensin kysymyksiin itsenäisesti, jonka jälkeen anonyymit vastaukset altistettiin kaikkien panelistien kommentoitavaksi. Delfoi-menetelmän mukaisesti paneelilta saatu aineisto koottiin ja sen pohjalta rakennettiin uusi aineisto toiselle kommentointikierrokselle, mikä toteutettiin samaisella alustalla. Toisella kierroksella tarkennettiin ensimmäisen kierroksen näkökulmia ja tarkasteltiin mahdollisia teemoja ammattieettisten ohjeiden lähtökohdaksi.

Kerätty aineisto tuotti mielenkiintoisen aineiston ammattieettisten ohjeiden laadintaan. Aineisto sisälsi yhteneväisiä näkemyksiä liikunnan arvoista ja tarkoituksesta. Vastauksissa korostui liikunnan positiivinen sanoma, terveysnäkökulmat ja yksilöllisesti asetetut tavoitteet. Erilaisia ja osin ristiriitaisia näkemyksiä kertyi liikunnan ja urheilun suhteesta. Haasteina nähtiin erityisryhmien tavoittaminen, toimintojen saavutettavuus ja osin homogeeninen ammattikunta.

LEO -kehittämishanke on osa ammattiliitto *Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry:n* toimiala kohtaista kehittämistyötä. Prosessia varten on perustettu ohjausryhmä, joka koostuu valtakunnallisista liikunta-alan toimijoista. Valmistuttuaan ammattieettiset ohjeet toimivat työkaluna eettiseen harkintaan ja ne kiteyttävät niitä periaatteita, jotka ovat läsnä liikunta-alalla järjestäjätahosta tai kohderyhmästä riippumatta. Lisäksi ne toimivat liikunta-alan tunnetuksi tekemisen välineenä ja lisäävät ymmärrystä ammatillisista näkökulmia kohtaan.

Eettiset diskurssit liikunnan ja urheilun arvokeskustelun rajoittajina

Samuli Oja, JAMK

Suomessa liikunnan ja urheilun etiikkaa on perinteisesti käsitelty urheilun hyvän kertomuksen kautta, ja vaikka kertomus itsessään on vanha ja kiistanalainen, on sitä nähty edelleen uusinnettavan kotimaisessa liikuntakulttuurissa (ks. esim. Salasuo 2019). Sosiologipäivillä pitämässäni esityksessä esittelen tutkimusta, jossa tarkastellaan sitä, miten eettisyys ymmärretään suomalaisessa liikunnassa ja urheilussa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisten diskurssien kautta eettisyys ymmärretään ja uusintavatko löydetyt diskurssit urheilun hyvän kertomuksen mukaisia käsityksiä liikunnasta ja urheilusta. Tutkimuksen aineisto koostui tutkittavan ilmiön kannalta relevanteista valtion liikuntahallinnon (n=8) ja liikunnan keskusjärjestöjen (n=8) liikuntapoliittisista asiakirjoista vuosilta 1998-2021. Aineisto analysoitiin kriittisen diskurssianalyysin keinoin.

Analyysin tulokset osoittavat, että urheilun hyvän kertomus esiintyi ja sitä uusinnettiin tutkimusaineistossa. Eettisyys ymmärrettiin usein itsestään selvänä osana liikuntaa ja urheilua. Liikunta ja urheilu esiintyivät aineistossa vahvasti itseisarvoisesti hyvänä ilmiönä ja eettisesti kiistanalaisten käytäntöjen (esim. doping) katsottiin olevan seurausta ensisijaisesti jostain liikunnan ja urheilun ulkopuolisesta tekijästä. Vastadiskurssi, jossa liikunnan ja urheilun nähtiin myös itsessään aiheuttavan negatiivisia seurauksia, esiintyi aineistossa huomattavasti vähemmän. Analyysin mukaan liikunnan ja urheilun eettisyys ymmärrettiin usein myös byrokraattisen diskurssin, joka korosti erilaisten sääntöjen, strategioiden ja lakien tärkeyttä, kautta. Byrokraattiselle eettisyyskäsitteelle vastakkainen diskurssi korosti liikunnan ja urheilun moninaisuutta ja moniarvoisuutta, muttei sekään sisältänyt perusteellista arvopohdintaa.

Analyysin perusteella suomalaisessa liikunnassa ja urheilussa esiintyy vain vähäistä kriittistä ja syvällistä keskustelua monimuotoisen liikuntakulttuurin arvoista. Tulkintani on, ettei urheilun hyvän kertomusta uusintava käsitys liikunnasta ja urheilusta itseisarvoisesti hyvänä ilmiönä mahdollista tällaista arvokeskustelua. Lisäksi byrokraattinen tapa ymmärtää eettisyyttä vie keskustelua enemmän juridiikan kuin etiikan suuntaan. Vahvat ja hallitsevat diskurssit toimivat perusteellisen arvopohdinnan rajoittajina ja pikemminkin pitävät kiinni nykyisestä asiantilasta, status quosta, kuin jättäisivät vaihtoehtoisille eettisyyskäsitteille tilaa

18. RAJAT JA ERONTEOT VAMMAISUUDEN, SAIRAUDEN JA TERVEYDEN TUTKIMUKSESSA – BOUNDARIES AND DIFFERENCE-MAKING IN THE STUDY OF DISABILITY, ILLNESS, AND HEALTH

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Touko Vaahtera, Itä-Suomen yliopisto

touko.vaahtera@uef.fi

Reetta Mietola, Helsingin yliopisto

reetta.mietola@helsinki.fi

Pekka Koskinen, Helsingin yliopisto

pekka.koskinen@helsinki.fi

Aarno Kauppila, Helsingin yliopisto

aarno.kauppila@helsinki.fi

Designing web accessibility recommendations based on a comparative study of Ukrainian and Estonian web specialists

Diana Miftakhova, Tallinn University

This thesis explores the factors motivating web specialists in Ukraine and Estonia to prioritize web accessibility. Despite progress in adopting accessibility standards, challenges persist in both countries, particularly in Ukraine, where the digital landscape evolves amidst Russian military aggression. Following their independence from the Soviet Union in 1991, Estonia has notably excelled digitally, ranking 9th in The Digital Economy and Society Index (DESI) in 2022. However, in the same year, only 1% of Ukrainian government websites met high accessibility standards.

Web accessibility involves ensuring that individuals with disabilities can access web content. While legal regulations may drive this initiative, web specialists can also independently adopt such practices. Drawing upon insights from the fields of Human-Computer Interaction and Disabilities Studies, this thesis uses a bottom-up approach to explore the factors contributing to Estonia's success in web accessibility and offers recommendations to enhance web accessibility in Ukraine.

Huolet rajaa vetämässä ADHD:ta ja naisia käsittelevissä mediateksteissä

Anna Saurama, Itä-Suomen yliopisto

Lääketieteelliset diagnoosit liittyvät siihen yhteiskunnalliseen rajanvetoon, joka on kyseessä terveyden ja sairauden, vammaisuuden ja vammattomuuden tai esimerkiksi lapsen normaalin ja poikkeavan kehityksen määritelmässä. Niin sanottu neurotyypillinen olemisen tapa muodostaa

yhteiskunnassa neuronormin, josta poikkeaminen altistaa ihmisen diagnosoille, kuten autismin, ADHD:n tai muun ns. neurokehityksellisen häiriön. Tätä kutsutaan neuronormatiivisuudeksi (Liimakka 2014). Neuroqueer-teorian mukaan neuronormatiivisuus on sukupuolittunutta: neuronormatiivisuus ja sukupuolinormit kietoutuvat erottamattomalla tavalla yhteen (Walker 2021).

Toukokuussa 2017 Suomessa julkaistiin ADHD:n Käypä hoito -suosituksesta päivitys, jossa käsiteltiin ensimmäistä kertaa myös aikuisten ADHD:n diagnostiikkaa, hoitoa ja kuntoutusta. Seuranneina vuosina julkiseen keskusteluun nousi aikuisten, erityisesti naisten ADHD. Keskustelussa esiintyy usein huoli naisten lapsuudessa tai nuoruudessa diagnosoimatta jäävästä ADHD:sta, mutta toisaalta myös siitä, että liian moni, erityisesti nuori nainen hakeutuu nykyisin ADHD-tutkimuksiin.

Esitelmässäni tarkastelen edellä kuvattujen huolten ilmenemistä vuosien 2017 – 2023 välille ajoittuvissa ADHD:ta ja naisia koskevissa media-artikkeleissa. Lähestyn aineistoani kulttuurisina teksteinä, joiden diskurssit ilmentävät ympäröivässä yhteiskunnassa olevia ideoita ja oletuksia. Kysyn, miten huolen kohteena olevaa, normeista poikkeavaa ADHD-tyttöjen ja naisten ryhmää kuvataan ja määritellään? Miten huolestunut diskurssi rakentuu? Mistä ollaan huolissaan? Mitä huolilla tehdään, mitä tarkoitusta ne palvelevat?

Näkymätön vammaistoimijuus

Johanna Uotinen, Itä-Suomen yliopisto

Pohdin autoetnografiaan nojaavassa esityksessäni, miten vammaisuutta voidaan tarkastella yhtäältä näkymättömyyden metaforan ja toisaalta toimijuuden käsitteen avulla. Toimijuus käsitteenä viittaa sosiokulttuurisesti välittyneeseen kykyyn toimia. Tätä toimintakykyä määrittävät ja rajaavat erilaiset erot, kuten esimerkiksi sukupuoli, ikä, asuinpaikka, koulutustausta tai terveydentila. Esitykseni lähtökohtana on ajatus erityisestä ”vammaistoimijuudesta”, joka määrittyy suhteessa vammaisuuteen kohdistuviin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin normeihin, odotuksiin ja erontekoihin. Samalla kuitenkin herää kysymys, millaiseksi voi muodostua sellaisen henkilön toimijuus, jonka vammaisuus on näkymätöntä ja jota näin ollen ei välttämättä tunnisteta vammaiseksi?

Vertikaalisuuden normatiivisuus: Pystyasentoon liittyvät metaforat ja niiden todellistuminen liikuntavammaisten elämässä

Maija Aalto-Heinilä, Karoliina Ahonen & Pauli Rautiainen, Itä-Suomen yliopisto

Tarkastelemme kieleen rakentuneita metaforia, jotka pohjautuvat vertikaalisuuteen ja pystyssä olevaan ihmisruumiiseen, sekä näiden metaforien arvolatautuneita konnotaatioita. Kirjassaan *Philosophy in the Flesh* (1999) kognitiotieteilijät George Lakoff ja Mark Johnson argumentoivat

ihmisten käsitejärjestelmien pohjautuvan ihmisruumiin ominaisuuksiin, ennen kaikkea oletukseen pystyasennossa liikkuvasta ihmisruumiista, joka havainnoi ympäristöään silmillään. Tämä näkyy perusmetaforissa, jotka ovat samoja monissa kielissä, ja joissa alun perin fyysinen kokemus yhdistetään johonkin abstraktimpaan käsitteeseen. Monissa perusmetaforissa alkuperäinen kokemus liittyy juuri ruumiin pystyasentoon ja vertikaalisuuteen. Esimerkiksi kontrolli on jonkin asian yläpuolella olemista, mikä liittyy kokemukseen siitä, että jotakin fyysistä kappaletta on helpompi kontrolloida kohdistuen voimaa ylhäältä alaspäin.

Neutraali ylöspäin-alaspäin -erottelu on monissa metaforissa saanut normatiivisia ulottuvuuksia niin, että ylöspäin meneminen ja ylhäällä oleminen on positiivista ja tavoiteltavaa, alaspäin meneminen ja alhaalla oleminen negatiivista ja vältettävää. Esimerkiksi talous vajoaa taantumaan. Vertikaalisuuden ja pystyasennon metaforat ovat läsnä myös moraalisisessa kielenkäytössä: moraalisia periaatteita noudattava ihminen on suoraselkäinen. Metaforat perustuvat normaaliin ihmisruumiiseen, joka kykenee olemaan pystyasennossa. Mutta nehan ovat vain metaforia – eiväthän ihmiset todellisuudessa yhdistä konkreettiseen ylhäällä tai alhaalla tai pystyssä olemiseen mitään normatiivisia oletuksia, eiväthän?

Vammaisten ihmisten kokemuksia tarkasteltaessa vertikaalisuuden normatiivisuus ei olekaan enää metafora, vaan elettyä elämää – totisinta totta. Analysoimme Suomen Akatemian Vammaisuus ja ihmisarvo- hankkeessa kerättyä haastatteluaineistoa vertikaalisuuden näkökulmasta ja osoitamme, kuinka vertikaalisuuden normatiivisuus osuu liikuntavammaisten, erityisesti pyörätuolikäyttäjien ihmisarvon ytimeen, joka tulee loukatuksi yhä uudestaan erilaisissa jokapäiväisissä tilanteissa. Heitä katsotaan alaspäin, he jäävät portaiden alapuolelle, eivätkä pääse ylös. Heitä kannetaan tai työnnetään ylöspäin. Heitä kohti kumarrutaan ja heidät ohitetaan asioitaessa pystyssä kulkevan avustajan kanssa. Vertikaalisuuden normatiivisuus on asia, johon pyörätuolikäyttäjien on otettava rakentaessaan toimijuuttaan aktiivisesti suhde. Pystyasentoa halveksitaan tai siitä haaveillaan. Yksi antaisi kaiken yhdestä askeleesta pystyssä. Toiselle liikkuminen pystyssä, kävellen on typeryyttä. Näin vammattomien hallitsema ableististen metaforien maailma törmää pyörätuolikäyttäjien elettyyn maailmaan, jota jo kävelevinä katsomme ylhäältä alas.

Kapasiteetti – vahva teoria?

Touko Vaahtera, Itä-Suomen yliopisto

Tämän paperin tarkoitus on ajatella tarkemmin kapasiteetin näkökulmaa nykytutkimuksessa. "Kapasiteetista" on tullut suosittu näkökulma erityisesti affekti-tutkimuksessa. Kapasiteetin näkökulmaa on myös hyödynnetty vammaistutkimuksessa. Nykytutkimuksessa kapasiteetin näkökulma ammentaa erityisesti Baruch Spinozan ja Gilles Deleuzen ruumis-käsityksistä. Tässä keskustelussa ruumista ei pelkästään analysoida kapasiteetin kautta, vaan se nähdään itsessään kapasiteettina. On kuitenkin olemassa myös toinen kapasiteetti-koulukunta affekti-tutkimuksen

piirissä. Kapasiteetti on olennainen tekijä myös Silvan Tomkinsin affekti-ideoissa. Tämä seikka on vähemmän tunnettu. Keskitynkin tässä paperissa siihen, miten kapasiteetin idea toimii Tomkinsilla. Tomkinsin tutkimus on vaikuttanut paljon queer-tutkija Eve Kosofsky Sedgwickin metodologisiin näkemyksiin. Tomkinsia seuraten Sedgwick on muun muassa asettanut kyseenalaiseksi laajalla tavalla yleisyyteen pyrkivät teoriat. Sedgwick nimesi Tomkinsin ajatuksista innoittuneena tällaiset teoriat vahvoiksi teorioiksi. Kuitenkin myös kapasiteetti-näkökulmissa on vahvojen teorioiden tunnuspiirteitä. Samalla kun avaan keskustelua siitä, miten kapasiteetti toimii nykytutkimuksessa vahvana teoriana, pyrin myös hahmottelemaan kapasiteetin heikkoa teoriaa. Kapasiteetin heikko teoria ammentaa Sedgwickin ideoista ja pyrkii avaamaan näkökulmia suuntiin, jossa kapasiteetin yleisyys ruumista aina koskevana tulkintana voidaan asettaa kyseenalaiseksi. Sen sijaan kapasiteetti voitaisiin nähdä Sedgwickin hengessä vain yhtenä vaihtoehtona samalla kun huomioidaan kapasiteetin idean kulttuurinen valta erityisesti marginalisoituihin kehoihin/mieliin.

Itsemäärittelyä ja hallinnollisia kategorioita: vammaisuutta koskevat rajanvedot vammaisliikkeen historiassa

Aarno Kauppila, Pekka Koskinen & Reetta Mietola, Helsingin yliopisto

Vammaisliikkeen historiaa ja sen sisäistä itsemäärittelyä vammaisuudesta voidaan lähestyä kuvitellun yhteisön rakenteistumisen kautta. Sen muotoutuminen on ollut yhtäältä reaktiivista suhteessa yhteiskunnan taloudellisiin, sosiaalisiin, poliittisiin ja kulttuurisiin muutoksiin. Toisaalta muotoutuminen on ollut myös proaktiivista tietoisuuden kasvattamista ja yhteisen identiteetin työstämistä poliittisen toiminnan perustaksi. Itsemäärittely ei ole suvereenia, vaan se tapahtuu suhteessa ulkoisiin tekijöihin kuten hallinnollisten kategorioiden ilmaantumiseen ja hyvinvointivaltion palvelujärjestelmän muutoksiin.

Vammaisuutta koskevien määritelmien selvärajaisuuden horjuttaminen on ollut kiistelty poliittinen strategia vammaisliikkeen historiassa. Yhtenäisyyden korostamisen on ajateltu olevan edellytys poliittiselle joukkovoimalle. Selvärajaisuuden on kuitenkin katsottu johtavan tiettyjen identiteettien ja aiheiden marginalisoitumiseen vammaisliikkeen sisällä, minkä on sanottu heikentävän vammaisliikkeen joukkovoimaa. Samankaltainen sekä epäilevä että toiveikas suhtautuminen kategorioiden ja identiteettien purkautumiseen on värittänyt vammaistutkimuksen teoriakeskustelua.

Esityksessämme tarkastelemme näitä neuvotteluja ja rajanvetoja osana vammaisten ihmisten poliittisen järjestäytymisen historiaa Suomessa. Tarkastelumme lähtee liikkeelle 1800-luvun lopun tunnelmista, jolloin uudenlaisen kansalaistoimijuuden muodot alkoivat viritä myös vammaisten ihmisten parissa. Tarkastelemme sekä lainsäädäntömuutosten ympärillä käytyjä keskusteluja että eri aikakauden kirjoituksia vammaisten ihmisten yhdistystoiminnasta. Paikannamme rajanvetojen

purkautumisia ja vahvistumisia eri historiallisiin hetkiin ja teemme näkyväksi itsemäärittelyn ja hallinnollisten kategorioiden välistä dynamiikkaa vammaisuutta koskevissa rajanvedoissa.

19. SOCIOLOGY OF MIGRATION – MUUTTOLIIKKEEN SOSIOLOGIAA

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Saara Koikkalainen, Itä-Suomen yliopisto

saara.koikkalainen@uef.fi

Mari Toivanen, Helsingin yliopisto

mari.toivanen@helsinki.fi

Kemppainen Laura, University of Helsinki

As global migration increases, more and more people are separated from their families by distance and national borders. The ease of travel and new technologies have changed the everyday lives of transnational families. Even if they live apart, people can be virtually present in each other's lives and maintain a sense of familyhood. However, visits to one's country of origin still play a particularly important role in maintaining transnational kinship relationships (Mason 2004; Simola et al. 2023).

The Covid pandemic and the related travel restrictions questioned many practices especially in relation to mobile lifestyles. Research indicates that both older adults and migrants have been affected by a multitude of losses and grief during the Covid pandemic (Statz et al. 2022).

Drawing on interview data collected during the pandemic, I examine how Covid restrictions affected older Russian speakers' transnational relationships. My results show that many older migrants lived rather isolated lives in Finland but were very mobile and transnationally connected. Most of the interviewees reported that they had been able to maintain their relationships and lifestyles in Finland during the pandemic, but the biggest impact of the pandemic was that they could not visit their ageing relatives in their country of origin. Notably, many mourned not visiting their loved ones' graves in Russia. In their transnational networks, the deceased played a significant role. Transnational kin relationships and "kinning" were thus extended beyond living relatives (see also Heikkinen 2013). Cemetery visits and maintaining graves had been an integral part of their visits to their country of origin. Practices related to visiting graveyards were interrupted due to the pandemic, leaving many feeling disconnected from their transnational network. Many relied on relatives and friends in Russia as well as digital methods to care for their elderly parents and the graves of the deceased. In the presentation I will discuss the multifaceted nature of borders, exploring not only the tangible boundaries that define nations but also the boundaries between the living and dead and how these shape transnational lives and networks.

Studying hyper-mobile lives: Methodological reflection on digital nomadism

Mari Toivanen, Academy of Finland Research Fellow, Swedish School of Social Science, University of Helsinki (Co-author: Kaisu Koskela, Radboud University, the Netherlands)

Digital nomadism is part of a broader phenomenon of location-independent work and lifestyle mobilities. It results from past decades' global developments, namely digitalization, economic accumulation, more general freedom of movement (for some) and the increase in knowledge-based economies and the so-called "gig economy". Also, Covid19 pandemic has increased the number of individuals wishing to adopt a mobile lifestyle. Digital nomads are professionals, often from Global North countries, who work in a location-independent manner and stay from weeks to months in warm climates and lower-cost countries, often with their Global North salary level. A growing number of studies have tackled the working and non-working lives of nomads, the digital nomad lifestyle and co-spaces, mobility practices, and questions of identity and home. However, one key aspect that has received less attention are the methodological implications of conducting research on such hyper-mobile lives.

This presentation offers a reflexive account on conducting multi-local ethnographic research on digital nomadism. The discussion is based on our experiences and field work from multi-sited ethnographic research with digital nomads. We have conducted qualitative interviews and observation with digital nomads and have engaged ourselves in such mobilities while conducting such research. This paper tackles the following questions: What constitutes a community when conducting research with hyper-mobile subjects such as digital nomads? Where is such a community located/how does it come about in different spaces (virtual, physical)? How to re-think ethnographic methods when examining such hyper-mobile lives, without introducing any territorial/sedentary bias? In this presentation, we discuss how ethnography of hyper-mobile lives potentially differs from classical approaches to ethnographic research. Drawing from critical approaches (Wimmer & Glick-Schiller 2004; Wyss & Dahinden 2022), we reflect upon space and community, both key notions in traditional ethnographic research. More broadly, the presentation offers methodological insights into studying hyper-mobile lives.

Discussing the effects of the discursive construction of migration on policymaking

Khushal Naik, Åbo Akademi

Migration in the 21st century has become a central theme of much debate across the globe. Increasingly, these debates have resulted in a political pluralisation between those who see it as a resource and those who see it as a threat to an existing status quo, therein seemingly departing from the 20th century's humanitarian efforts. Whilst these debates rage, there is increasing research to show a large disconnect between theorisations of migration and the phenomenon in praxis. This disconnect has further been shown to contemporaneously result in widespread negative perceptions about the phenomenon of migration and have seen greater political efforts

thereafter to restrict it via hardened and often illegal migration policies, as demonstrated by the current British government's Rwanda policy. This discussion paper aims to approach this disconnect between theory and praxis via a discursive approach. It will be argued that restrictive migration policies in the 21st century are a consequence of a discursive construction of the phenomenon. The creation of discursive formations such as "illegal" migration, the "securitization" of migration, and the "weaponization" of migration provide evidence to this argument, wherein far-right politicians have increasingly been able to construct a discourse that migration is dangerous and should therefore be restricted. As right-wing politicians continue to gain political power in recent years, paying attention to, and highlighting these discursive constructions will prove significant to furthering the UNs newly implemented drive towards "evidence based" research and decision making.

Migration governance at the time of crisis: A comparative governance and policy analysis in eight European countries

Saara Koikkalainen, Karelian Institute, University of Eastern Finland

During the last decade of the 21st century, European countries have experienced significant fluctuations in the numbers of persons seeking protection. In 2015/16, most European countries experienced a substantial increase in the number of arrivals. In February 2022, the Russian invasion of Ukraine led to the displacement of millions of persons from Ukraine. This presentation summarises the findings of a project examining how the governance and policies for asylum, immigration and integration have developed in eight European countries (Finland, Sweden, Norway, Denmark, Poland, Austria, Germany, and the UK) over the last decade. Are European integration policies for protection seekers becoming more 1) liberal/generous or restrictive, 2) selective or universal, and 3) temporary or permanent?

1) After the high influxes of protection seekers in 2015/16, all the countries (except Poland, which did not experience an increase during this period) mostly introduced different types of restrictive policies within a wide range of policy areas, related to protection statuses, duration of permits, legal assistance during the application process, the appeal process, permanent residency, family reunification, and financial assistance. Although the European response to the high influx of displaced persons from Ukraine was more unified in 2022, there were still great cross-national differences in the rights and restrictions for this group.

2) Most countries have introduced selective policies for displaced persons from Ukraine (in either a liberal and/or restrictive direction). However, this selective trend was not a new phenomenon for just this group, as several countries have introduced differentiated rights and restrictions for various subgroups, depending on either type of protection status/resettlement/visa schemes, probability to stay, nationality/country of origin, or mode of arrival.

3) The introduction of collective temporary protection for displaced persons who fled Ukraine implied an explicit temporary perspective. This temporary perspective is a continuation of an already ongoing temporary trend in many European countries' asylum, immigration, and integration policies. The analysis finds that from 2015, several of the countries introduced policies with a more temporary perspective in different policy areas.

In One River Twice: How Two Women from Donbas Construct Their Vision of Peace in the Middle of War and Displacement

Eva Ievgeniia Babenko, Åbo Akademi

Almost a decade ago, Russian-backed separatists sparked a war in Donbas, exposing over six million people to the trauma of war, occupation, migration, and identity crisis. This article delves into the unique experiences of two women from Donbas who, at the beginning of the war in 2014, made distinct decisions: one relocated to Russia, while the other moved to another region in Ukraine. A full-scale Russian invasion in 2022 made them once again cross the borders, flee the war, and abandon their new homes.

By employing in-depth semi-structured interviews, the study aims to navigate personal experiences, justification of choices made, and identity transformations shaped by the double migration experience. The article draws inspiration from the micro peace solutions, emphasizing the exploration of individual interactions and relationships as integral components in understanding the broader dynamics of peace and conflict. Qualitative data analysis is employed to identify themes and patterns within participants' narratives.

The study seeks to unravel the interviewees' visions of the future of Ukraine and Russia and possible paths for peace resolution in Donbas for stabilization of the situation in the region. The study not only explores how war affects the personal lives and identities of people who originated from Donbas but also how their views of their homeland change over time as the war continues. The study recognizes migration as a powerful force that needs closer examination. By looking at personal narratives, this study aims to enrich the broader sociological discourse on migration and conflict experiences in post-Soviet space.

Ukrainian war migration and "pets' exceptionalism": tracking a new research agenda on border-crossing, migration regime, emplacement and decoloniality

Olga Filippova, Karelian Institute, University of Eastern Finland / V.N. Karazin Kharkiv National University

The full-scale Russia's war in Ukraine in February 2022 caused a significant forced migration, not only of refugees but also marked an unprecedented border-crossing phenomenon—the migration of pets-companions brought by Ukrainian war migrants to European countries. This

distinctive aspect, termed "pets' exceptionalism" (Mogstad) during the initial period of humanitarian solidarity, was characterized by a flexible border-crossing regime and an open-door policy for pets from Ukraine. However, there is a noticeable shift occurring, transitioning from this initial phase of compassionate flexibility to a more rational approach rooted in biosecurity both the European Union and individual European countries are reassessing their policies considering this change. The issue of war migrants with pets introduces a compelling dimension for a broader research agenda and policymaking. It opens new agenda for exploration into several key areas:

Border-Crossing Regime Dynamics: how the border-crossing regime for forced migrants and pets evolves over time and exploring the implications for humanitarian practices with the long-term perspectives on migration and border regime.

Biosecurity and Public Health Issues: the rational shift towards biosecurity and its implications for public health involves understanding the risks associated with the movement of pets; how policies can balance humanitarian considerations with biosecurity measures; how these issues affect host societies and their institutions?

Emplacement and Social Integration: the role of pets in the emplacement and social integration of forced migrants in their new host countries; pets and the sense of home and belonging, multispecies family, horizontal care; emotional support and resilience; the ethical dimensions.

Impact on Host Communities: examining the potential strain on local resources, community attitudes toward pet ownership, and the development of inclusive policies that consider the well-being of both forced migrants and the host population.

Privilege and racial disparities: war migrants with pets as background of the reflection on a deeper raciality within European migration policies in contrast to non-white refugees facing barriers in simply crossing the EU border; intersectionality of identity; critical examination of policies; inclusive and equitable approaches; voices of marginalized groups; a broader conversation on racial justice within the context of refugee experiences.

Ukrainians in Prague

Olha Shevchenko, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Valeriia Matviienko, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Since the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine, many Ukrainians have been forced to flee their homes and seek refuge in other countries. Most Ukrainian refugees chose Eastern Europe because of the closeness of culture and language. The Czech Republic is no exception, where Ukrainians are currently the most common group of migrants. Even before the war, Ukrainians migrated to the Czech Republic to work and study, mostly residents of western

Ukraine who came to the Czech Republic for low-skilled jobs to earn money and return home. However, the Czech Republic was also attractive to another group of migrants - Russians. We wanted to explore how Ukrainians in migration relate to Russians who also live in the Czech Republic. For our study, we decided to interview Ukrainians living in Prague and investigate how their values, experience, political position, and class affiliation influence their attitudes toward Russians. In our opinion, this study is quite relevant, because the views of Ukrainians have changed a lot since the beginning of the war, as well as their attitudes toward Russians, Russian culture, and the country in general. To study the interaction between Russians and Ukrainians on "neutral territory" (i.e., abroad) will help to understand the dynamics of relations between the two warring peoples.

20. SOCIOLOGY OF WASTE

COORDINATORS

Alma Onali, Tampere University

alma.onali@tuni.fi

Taru Lehtokunnas, Tampere University

taru.lehtokunnas@tuni.fi

Short and long, quick and slow: Waste streams within our homes

Ulla-Maija Sutinen, Tampere University

Our everyday life is entangled with waste in many ways, and waste is an inherent part of contemporary life. Households can be seen as one specific site where waste is handled at the same time as everyday practices are carried out. Homes represent dynamic material spaces for our living, where materials are constantly brought in, moved around, and taken out. Things turn into waste and excess in our everyday life, and at the same time, our everyday life is shaped by these different types of waste material flows. Instead of focusing on practices of wasting or avoiding waste, the purpose of this study is to identify and analyse the different types of waste material streams within household setting and the ways how these (mainly inevitable) waste streams are dealt with through householders' practices. The study adopts an open approach to the concept of waste. Rather than seeing waste as something static, it is considered a matter of becoming. In simple terms, all material is seen as having potential to turn into waste. This paper is based on a still on-going project that focuses on everyday practices entangled with waste in household setting. The preliminary insights draw from ethnographically inspired fieldwork done in 22 Finnish households. Data includes interviews and photographs taken during household visits, waste diaries kept by some of the participating householders and autoethnographic notions of my own everyday life with waste. The analysis of the data is in its very early stage, but here I will focus on one interesting theme identified from the data; the versatility of the lengths (both in time and space) of waste streams within our homes and how these dynamic streams both shape and is shaped by the everyday practices carried out by householders.

"Only safe final disposal is possible" – Temporalities of Onkalo and manageability of radioactive waste in Posiva's Safety Case (working title for Master's Thesis)

Sonja Lampinen

Onkalo, a facility for geological disposal of nuclear waste is being built deep in the bedrock of Olkiluoto, Eurajoki. My master's thesis explores temporalities of a nuclear waste repository and their relationship with the construction of safety of the disposal technology as well as the manageability of radioactive waste by analysing the constructor company Posiva's Safety Case portfolio.

Globally, we have approximately 270,000 tonnes of spent nuclear fuel in our hands waiting for its 'final' disposal. Every year, another 10,500 metric tonnes of spent nuclear fuel are produced world-wide. None of the countries using nuclear power have a permanent solution for its disposal. With Posiva's Onkalo project Finland is a forerunner in coming up with a feasible solution for the disposal of nuclear waste.

Containment and isolation play a central role in managing radioactive waste. Containing and isolating a material that remains hostile to life for some hundreds of thousands, or even million years, poses a whole variety of uncertainties, as well as ethical and ontological questions. I'm interested in how different materials, actors, uncertainties and temporalities present in Onkalo are articulated in the reports, and how they are ought to form what is called 'final disposal of nuclear waste'. Ultimately, I'm interested in what living and thinking with nuclear waste looks like and what it says about us and our societies.

Orbital waste-making: from craft to debris?

Renne Vantola, Maanmittauslaitos / National Land Survey of Finland, Lapin yliopisto / University of Lapland

Outer space is far away – even often forgotten – from the everyday. World maps do not cover outer space. Outer space begins at the border of the globe. As the globe represents the 'society planet', outer space becomes excluded from where society is considered taking place. Yet, a human-made satellite infrastructure surrounds the Earth, and satellite data serves economic sectors from telecommunications to logistics and finances, for example. The orbit-based space economy also entangles increasingly with other traditionally rather surface-bound businesses, like the insurance industry, and an in-space economy – services provided in space for space – evolves alongside. As society stretches for beyond the planet so does the generation of its material overflow. The continuation of space activities is considered threatened by the accumulation of space debris – inoperative spacecraft and parts of them – in Earth orbits. In this presentation, I explore how international hard and soft space law narrate space objects' ontological transition from spacecraft to space debris. My analysis is guided by the idea of disposability as a spatiotemporal waste practice. While space debris has been considered space activities' byproduct, I show space debris' status is more intrinsic than that. My analysis shows each spacecraft carries a debris potential which spacecraft operators are expected to hold back until the mission end where an engineered transition from craft to debris ought to take place under mission control. The transition from craft to debris is anticipated. Spacecraft operators are expected to prepare for it starting from spacecraft design and mission planning. However, to be disposable, a spacecraft is expected to stay in one piece, which gives reason to ask is the space object to be disposed of actually a debris – broken or torn piece of something larger that has been destroyed. I discuss this in terms of the spatiotemporality of the anticipated disposal.

Decay as production: Studying biogas production through a more-than-human lens

Taru Lehtokunnas, Tampere University and Tora Holmberg, Uppsala University

Decay is usually understood as a process in which things break down, rot and ruin. At a first glimpse, the idea of decay is rather alien to the idea of productive activity. In the context of the circular economy, however, the processes of decay are harnessed as the tools of production, for example, in anaerobic digestion or composting of biowaste in which waste turns into energy and nutritious soil. This article studies decay as a mode of production in the context of the circular economy transition by focusing on more-than-human waste work done by microbes. It thus discusses the concept of production through a more-than-human lens. It especially focuses on multispecies relations at biogas plants by studying how temporality and materiality are organised in three different material phases of decay as a mode of production: biowaste bags, slurry and digestate. Through this analysis, the article develops a critique of the circular economy from the viewpoint of production. It argues that while the capitalist logic of the circular economy enables celebrating decay as a mode of production, at the same time, decay in the context of the circular economy is based on productionist logic that pays only a little attention to other relations except the ones that focus on producing for humans.

Tracing denaturalized discard practices in a reuse organization in Finland

Alma Onali, Tampere University

This paper examines discard practices and waste-making processes in relation to valuation in a reuse organization in Finland, where I conducted participant observation in 2023. In this organization, around 62 percent of the donated goods were reused and circulated in 2022. 24,5 percent was recycled, and 13,5 percent ended up as energy waste. In this presentation, I focus on what kind of strategies are at place to avoid wasting and discarding. Through empirical fieldwork, I open up the 'black box' of this one organization, making visible the work and relations that allow reuse or discarding to happen. I have followed the material flows around the metabolism of the organization, from the donation drop-off point through the several valuation processes all the way to the store and the 'free room', and eventually, to the bin. A complex and always changing system containing multiplicities comes forth. As one of the informants said, 'this is a living system'. While there is an attempt on a kind of 'fordism' in the organization, the process is at the same time affective, social, and creative, leaving space for uncertainty, negotiation and surprise. The process is not always linear, as an object may be salvaged from becoming waste several times in the system, before it actually ends up either as a commodity or garbage.

While second-hand markets and charity shops have been extensively researched, the role of materiality in the valuation and discard process has not been thoroughly mapped. In my paper, I give special attention to how the materials themselves affect processes of valuation and waste-making as active participants. When doing participant observation, I have focused on the material flows and how people make sense of them, how people and things co-become, and how materials also become a part of social relations in the organization.

Drawing from discard studies, valuation studies, and material cultural studies, I conceptualize the reuse organization as a site of transformation that challenges and deconstructs naturalized norms of discarding and valuation. The processes go against the intuitive grain of getting rid of useless stuff. In there, the unwanted can become 'most wanted', trash can become treasure, neglected workforce can become a source of expert knowledge.

21. STIGMA, IDENTITEETTI JA TOISEUDEN KOHTAAMINEN

KOORDINAATTORIT

Johanna Järvinen-Tassopoulos, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
johanna.jarvinen-tassopoulos@thl.fi

Lived experience as the basis of collaborative knowing. Inclusivity and resistance to stigma in co-research

Meri Kulmala, Satu Venäläinen, Outi Hietala, Karoliina Nikula & Inka Koskivirta

Social scientific research has become increasingly aware of power asymmetries and the elitist and exclusive nature of scientific knowledge production. These debates have resulted in more inclusive and participatory research practices. In this article, we focus on co-research, which is a participatory and multi-perspective research strategy that invites the people whom the research concerns to participate as active and influential agents throughout the research process as experts on 'the studied world'. Co-research is increasingly being adopted in research involving people who belong to marginalised groups or who face the threat of stigmatisation. Despite its increasing applications, engaging in co-research requires reflection on several methodological and ethical questions that so far have been underexplored in the methodological literature. In this article, we address challenges in practicing inclusion and overcoming power asymmetries in co-research, particularly when it is conducted with people who inhabit societal positions with institutionalised stigma and whose participation in research is usually highly limited. In this article, building on our own experiences from different co-research projects—with care leavers, experts-by-experience with a history of crime and mental health recoverers—we aim to contribute to this literature by specifically focusing on issues of inclusion of co-researchers who face the need to negotiate with institutionally stigmatised positions. We suggest that reflexivity on positionalities and attending to plurality in identity work could provide a fruitful tool for increasing inclusivity in co- (and peer) research. We claim that such reflexivity is crucial from the very beginning of a co-research process (including ways of inviting and recruiting co-researchers) because this stage is crucial, as it forms the basis for the following stages and for the possibility of practising inclusion—even if imperfect—throughout the process.

Negatiivinen CV: Digitaalinen stigma asunnottomien nuorten elämässä

Terhi Halonen & Päivi Armila

Esitys perustuu hyväksytyyn artikkelikäsitelmään, jossa tarkastellaan digitaalisiin tietojärjestelmiin – aikamme sosiaalisiin tietovarantoihin – tallennettujen "häiriömerkintöjen" merkitystä asunnottomien nuorten elämässä. Analysoimme digitaalisesti tallentuneen elämäntietämisen osuutta ohjausasiakkuustilanteissa, joissa etsitään ratkaisuja asunnottomuuden ongelmaan. Asunnottomuus on useimmiten ei-toivottu olosuhde, jota siihen

ajautuneet pyrkivät yleensä ratkomaan auttamis- ja ohjaustyötä tekevien ammattilaisten kanssa. Asunnottomuuden taustalla on tavallisesti monenlaisia asumisessa ja arjen hallinnassa esille tulleita ongelmia, jotka ovat tallentuneet yhteiskunnallisiin tietojärjestelmiin. Esimerkiksi rikosrekisteri-, luottotieto- ja asumiseen liittyvät häiriömerkinnät ovat kumuloituessaan alkaneet rakentaa nuorelle ongelmaisen ja stigmatisoidun henkilön profiilia. Kutsumme tätä kumuloitunutta tietoa negatiiviseksi CV:ksi, joka varsin usein voi osoittautua asunnon saamisen esteeksi: kun nuoresta on olemassa luottotietoihin, häätöihin, rikoksiin, päihteiden väärinkäyttöihin tai muihin elämänongelmiin liittyviä ja usein pysyviä tietoja nopeasti saatavilla, jolloin vuokrasopimuksen ja siihen liittyvien muiden sopimusten tekeminen saattaa muuttua mahdottomaksi. Digitaalisten tietojärjestelmien myötä asunnottomien nuorten elämään kohdistuva hallintavalta moninkertaistuu ja laajenee, ei-aiottuna seurauksenaan elämän ”raiteilleen asettumista estävä” stigma.

Stigma ja huumeiden käytön dekriminalisaatio

Paula Rautoja

Tarjoan työryhmään pro gradu -tutkielmaani Huumeiden käytön rangaistavuudesta luopumisen kehukset asiantuntijakirjoituksissa pohjautuvaa esitystä. Tutkielmani aineisto muodostuu Helsingin Sanomissa vuosina 2018–2022 julkaistuista dekriminalisaatiota käsittelevistä asiantuntijakirjoituksista. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, ketkä käyttävät asiantuntijavaltaa osallistuessaan lehtikirjoitteluun. Tarkastelen Erving Goffmanin kehysanalyysin avulla sitä, millaiseksi sosiaalisesti kysymykseksi huumeiden käytön rangaistavuudesta luopuminen kehystetään asiantuntijakirjoituksissa. Tutkimustulokseni ilmentävät asiantuntijuuden laajentumisen trendiä, sillä keskusteluun osallistuttiin monipuolisesti eri asiantuntijapositioneista. Analyysissäni dekriminalisaatiokysymyksen tulkinnat näyttävät kahtena toisilleen vastakkaisia kantoja edustavana kehysparina eli ihmisoikeus- ja moraalikehyksenä sekä tietoperustaisuus- ja porttiteoriakehyksenä. Tulokseni kuvastavat yhteiskunnallista jännitettä dekriminalisaatiokehitystä puoltavan liberaalin arvomaailman ja sitä vastustavan konservatiivisen ajattelutavan välillä.

Huumeita käyttäviin ihmisiin kohdistuva stigma nousee esiin tutkielmani viitekehyksessä. Huumeita käyttävät ihmiset nähdään normista poikkeavina yksilöinä, joihin kohdistuva toiseuttava, stereotypisoiva suhtautuminen tulee näkyväksi mm. kielenkäytön kautta. Huumeisiin liittyvät ongelmat määritellään turvallisuuskysymykseksi sen sijaan, että ratkaisuja haettaisiin sosiaali- ja terveyspoliittisista keinoista. Toisaalta päihderiippuvuus kehystetään sairaudeksi, josta kärsivät ihmiset ansaitsevat hoivaa. Huumeiden käytön rangaistavuus kuitenkin hankaloittaa avun hakemista ja avointa keskustelua. Käynnissä onkin mielenkiintoinen määrittelykamppailu: mihin käynnissä oleva normin muutos johtaa suhteessa huumeisiin ja niitä käyttäviin ihmisiin, ja kenen ääni saa painoarvoa tässä prosessissa? Huumeiden vastaisen sodan hengessä moraalipaniikkia lietsova retoriikka saa palstatilaa, mutta samaan aikaan käynnissä on huumeiden käytön normalisaation kehityskulku. Päihteitä käyttävä ihminen ei ansaitse kanssaihminen tai

yhteiskunnan tuomiota eikä häpeäleimaa. Tähän argumenttiin yhtyvät asiantuntijat niin tutkielmani taustateoriassa kuin aineistossakin.

Stigman ja poikkeavuuden teorit riippuvuustutkimuksessa

Johanna Järvinen-Tassopoulos

Riippuvuudet tulkitaan useimmiten kansanterveydellisiksi ongelmiksi. Medikalisaation myötä erilaisia poikkeaviksi katsottuja käyttäytymisen ja seksuaalisen suuntautumisen muotoja on siirretty psykiatrian ja lääketieteen piiriin pois yhteiskunnan kontrollin ulottuvilta (Conrad & Schneider, 1992). Tämän takia riippuvuuksia tai niiden seurauksia ei käsitetä sosiaalisiksi ongelmiksi, koska niiden yhteiskunnallinen ulottuvuus on supistunut pelkiksi kustannuksiksi yhteiskunnalle.

Moni riippuvuuden kanssa kamppaileva henkilö kokee häpeää ja syyllisyyttä ongelmansa vuoksi. Jotta stigmatisoitumisen syitä ja seurauksia ymmärrettäisiin paremmin, on tärkeää etsiä vastauksia yksilöiden ja ryhmien välisestä sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja ulkopuolisuuden merkityksistä. Erving Goffman (1963) osoittaa, kuinka ennakkoluulot, stereotyyppiat ja vääristyneet profiloinnit muokkaavat stigmatisoituneen yksilön identiteettiä ja kanssakäymistä muiden kanssa. Howard S. Becker (1963) puolestaan huomioi, kuinka poikkeava käytös on osoitus sääntöjen rikkomisesta, ei niinkään henkilön poikkeavuudesta.

Esityksessäni tarkastelen, kuinka stigman ja poikkeavuuden teorioita voidaan hyödyntää riippuvuustutkimuksessa. Aloitan käsitteiden määrittelystä, jonka jälkeen tutkin niistä käytettyjä merkityksiä riippuvuustutkimuksessa. Lopuksi pohdin, voidaanko riippuvuuksia pitää sosiaalisina ongelmia, jotta yksilöiden ja ryhmien stigmatisoitumista voitaisiin ennalta ehkäistä ja vähentää.

22. SUKUPUOLEN JA SEKSUAALISUUDEN SOSIOLOGIAA – SOCIOLOGY OF GENDER AND SEXUALITY

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Leena-Maija Rossi, Lapin yliopisto.

leena-maija.rossi@ulapland.fi

Sofia Kari, Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, sukupuolentutkimus

sofia.kari@ulapland.fi

Binääristen linssien takaa – sukupuolen moninaisuus sosiaalityön käytännöissä

Emilia Brusila, Lapin yliopisto

Sosiaalityö voidaan nähdä yhteiskunnallisena instituutiona, jonka toimintaympäristö suomessa on hyvinvointivaltio ja sen sosiaalipoliittinen järjestelmä. Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset diskurssit sekä arvomaailmat ovat suorassa vaikutuksessa sosiaalityöhön, eikä näin ollen sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden kohtaamisen tavat ole yksinomaan toimijoidensa itsensä päätettävissä. [1, 11.] Se miten asioista puhutaan ja mikä nähdään normaalina, rakentuu sosiaalisissa konteksteissa, -sanavalinoilla voidaan luoda sosiaalista todellisuutta [2, 135]. Sosiaalityöllä on keskeinen rooli näiden diskurssien tuottamisessa ja ylläpitämisessä omasta asiantuntija-asemastaan ja sen luomasta määrittelyvallasta käsin [1, 229–235; 3, 383].

Sosiaalityö eettisenä toimintana edellyttää ihmisten ainutlaatuisten elämäntilanteiden ja niiden rakenteellisten ehtojen huomioimista yhtäaikaaisesti. Luokittelut nähdään tarpeelliseksi ja niiden avulla voidaan järjestää ja järkeistää ympärillä olevaa maailmaamme, mutta eettisesti kestävän sosiaalityön tulee olla herkkä ihmisten erityisyydelle, jotta olemassa olevien kategorioiden taakse voidaan nähdä. [4, 348; 5, 140.]

Puheenvuorossani pohdin sosiaalityön käytänteissä ja tutkimuksessa vallitsevaa binäärisistä sukupuolikäsitystä. Esitys pohjaa aluillaan olevaan väitöskirjatutkimukseeni, jossa keskityn sukupuolen moninaisuuden ymmärtämiseen suomalaisen sosiaalityön kontekstissa. Tarkoitukseni on suorittaa teemahaastatteluja eri sosiaalialan kentillä työskentelevien sosiaalityöntekijöiden kanssa, kerätäkseni tietoa vallitsevista käsityksistä ja kokemuksista. Tutkin, miten sukupuolen moninaisuus ilmenee käytännöissä ja rakenteissa, ottaen huomioon erityisesti seuraavat näkökulmat: heteronormatiivisuus, binäärinen sukupuolikäsitys, vähemmistöstressi, intersektionaalisuus ja sosiaalinen dysforia. Haluan myös sivuta sosiaalityön historiaa ja tarkastella sitä eugeniikan valosta.

Tarkoituksena on haastaa sosiaalityön vallitsevia käytänteitä ja kannustaa sosiaalityöntekijöitä itsereflektioon ja työskentelemään ihmisoikeudet ja-arvot edellä, huolimatta vallitsevista yhteiskunnallisista diskursseista tai epätasa-arvoa tuovista rakenteista ja lainsäädännöistä.

Nairobini Queer-tilojen poliittiset ulottuvuudet

Sini Hassinen, Turun yliopisto / University of Birmingham

”Kun astut sisään, normaali maailma jää taakse. Voit hellittää hetkeksi, kun näet kaikki kaltaisesi ihmiset, valot, musiikin... Se on ihan hillitöntä, mikään ei pidättele!”

Tämä aineistolainaus on katkelma haastattelustani Nairobilaisen queer-juhlien järjestäjän kanssa. Hän kuvailee visiotaan siitä hetkestä, kun osallistuja astuu juhlatilaan ja kuvainnollisesti ylittää rajan toiseen ulottuvuuteen, jossa arkitodellisuuden rajoitteet menettävät merkityksensä. Esimerkki havainnollistaa Nairobini queer-yhteisön luovia pyrkimyksiä koetella yhteiskunnallisen osallisuuden rajoja rakentamalla tiloja, joissa olemisen ehdot määrittellään itse.

Tässä esitelmässä tarkastelen Nairobini fyysisiä ja virtuaalisia queer-tiloja vaihtoehtoisina poliittisen toiminnan muotoina sellaisessa kontekstissa, jossa yhteiskunnallinen ilmapiiri rajoittaa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen järjestäytymistä julkisessa tilassa. Esitelmä pohjaa väitöskirjatutkimukseeni, jonka aineisto koostuu etnografisista havainnoista, haastatteluista ja virtuaalisista materiaaleista. Aineistonkeruun aikana osallistuin erilaisiin vapaamuotoisiin queer-tapahtumiin ja tiloihin, esimerkiksi juhliin, illanistujaisiin, runoiltoihin ja muotinäytöksiin.

Queer-tilat ovat luonteeltaan tilapäisiä, ja niiden rajat eivät ole kiinteitä, vaan ne ovat jatkuvassa murroksessa ja niistä neuvotellaan queer-yhteisöjen sisällä ja suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Esitelmässä esitän, että queer-tilat eivät ole pelkästään pakopaikkoja arjesta, vaan ne saavat myös poliittisia ulottuvuuksia, sillä tiloissa on mahdollista kuvitella yhdessä, kokeilla ja elää todeksi vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Esitelmässä pohdiskelen queer-tilojen poliittisia mahdollisuuksia tuomalla Nairobini queer-yhteisöstä kumpuavia vastarinnan määritelmiä vuoropuheluun queer-teorian kanssa.

Your body, your data, your choice? A study on alternative menstrual tracking applications

Aino Koskenniemi, Helsingin yliopisto

Tracking menstruation is no small business. However, not all tracking applications are designed for commercial purposes. In fact, a few applications position themselves against the mainstream commercial tracking applications that have been criticised for relying on and strengthening stereotypes, for inaccuracies in explanations and predictions, and for the ways in which they collect and utilise people’s intimate data for commercial purposes.

My ongoing project explores free, not-for-profit menstrual tracking applications with the aim of understanding whether and how these “alternative” applications can answer to menstruators’ needs for better tools for building bodily knowledge without compromising privacy. The project

also aims to uncover ways in which app development may be used to improve menstruators' wellbeing and promote menstrual justice.

The study makes use of qualitative content analysis of communications materials, reviews, social media materials, and online communications of not-for-profit menstrual tracking applications. In addition, I will carry out semi-structured interviews with app developers and contributors to discern their motivations and the meanings they ascribe to their work. Ultimately, the research maps the possibilities and problems in (feminist) menstrual app development to produce knowledge about methods for reinforcing menstruators' bodily autonomy.

“Työt saavat olla tyttöjä ja pojat poikia” – Sukupuoli perussuomalaisten puolueohjelmissa

Anna Kuusela, Turun yliopisto

Perussuomalaisia on tutkittu paljon erityisesti maahanmuuttonäkemyksiin ja rasismiin keskittyen. Kuitenkin puolueen ja sukupuolen, joka linkittyy vahvasti myös maahanmuuttonäkemyksiin, yhteyksiä ei ole tarkasteltu kovin paljon, eteenkään vuoden 2017 puheenjohtajavaihdoksen ja eduskuntaryhmän hajoamisen jälkeen. Analysoin perussuomalaisten ja sukupuolen suhdetta osana laajempaa kansainvälistä antigenderististä liikettä ja oikeistopopulismin nousua. Teoreettiset työkaluni antigenderismi, sukupuolipopulismi ja femonationalismi täydentävät toisiaan, kun tarkastelen puolueen sukupuolipolitiikkaa sosiaalisen kestävyuden, talouden ja työn, sekä turvallisuuden kentillä. Kysyn, millaisia merkityksiä sukupuoli saa perussuomalaisten politiikassa ja miten nämä sukupuolen saamat merkitykset muuttuvat ajassa. Aineistonani käytän kaikkia vuosina 1995–2023 julkaistuja puolueohjelmia (N=52), joita analysoin kvantitatiivisen sisällönerittelyn ja kvalitatiivisen sisällönanalyysin keinoin.

Sukupuolen merkitys näyttäytyy puolueohjelmissa kaksijakoisesti. Toisaalta sukupuolta ei käsitellä tai se saa täysin mitättömän roolin monissa politiikkalohkoissa, kun toisissa aiheissa sukupuoli toimii erittäin merkityksellisenä ja määrittävänä tekijänä. Ajallisesti sukupuolen painotukset vaihtelevat sosiaali-, turvallisuus- ja talouspolitiikan kentillä. Erityisesti turvallisuuspolitiikassa käsitellään ”jytkyvaalien” (2011) jälkeen pienpuolueaikaa enemmän sukupuolta esimerkiksi (muslimi)maahanmuuttajamiesten luoman turvallisuushan kontekstissa. Sen sijaan maahanmuuttajanaisten kohdalla uhri- ja uhkapolitiikan käyttö vaihtelee. Sukupuolen merkitys kasvaa ajallisesti myös talouden ja työn kentällä ja sitä käsitellään yhä useammin talouspolitiikassa erityisesti Halla-ahon puheenjohtajuuden (2017) jälkeisissä puolueohjelmissa. Vaikka sukupuolta käsitellään kaikkina aikoina eniten sosiaalisen kestävyuden teeman, kuten sosiaali- ja perhepolitiikan, kontekstissa, sen suhteellinen painotus vähenee huomattavasti puolueen alkua ajoista nykypäivään.

Crazy Rich Asians: Towards an ornamental feminist account of wealth and desire

Xin Liu, Karlstad university, Sweden

Wealth is often seen as an object of desire. That is, it is what desire desires and it comes to represent desire. The accumulation of wealth is commonly considered excessive and coming at the cost of environmental and corporeal needs. Such an account of wealth follows an either/or logic that produces a set of oppositional terms such as nature or culture, desire or need, wealth or necessity, luxury and survival. This presentation explores questions of wealth and desire via the 2018 film *Crazy Rich Asians*. It uses the lens of ornament to zoom in on how the film depicts the relationship between the natural and the artificial, winning and losing, and subject and object. The presentation will end by proposing a feminist ornamental approach to wealth and desire that reworks the either/or logic and oppositional terms that undergird it. It argues that this approach allows for an analysis of the relation between race, gender, nature, style, wealth and desire beyond one of commodification or recognition, ownership or dispossession.

Peruskoulujen tasa-arvosuunnitelmat: näppäriä työkaluja monimutkaisiin kysymyksiin?

Salla Myyry, Itä-Suomen yliopisto

Tasa-arvosuunnitteluvuote otettiin ylemmiltä koulutusasteilta peruskouluihin vuonna 2014. Tasa-arvosuunnittelulla on todettu olevan etunsa, mutta myös puutteensa. Vuote on toisaalta otettu vastaan lupaavana käytäntönä tasa-arvotyön systematisoimisessa ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisessa perusopetuksen käytäntöihin. Toisaalta tutkimukset ylempien koulutusasteiden tasa-arvosuunnittelusta ovat osoittaneet, että etenkin puutteellisen resurssoinnin vuoksi, suunnitelmat tekevät tasa-arvotyöstä teknisen suoritteen, joka ei pura sukupuolittuneita valtarakenteita. Peruskoulujen toiminnallista tasa-arvosuunnittelua ei ole kuitenkaan vielä tutkittu. Tällä tutkimuksella paikkaan peruskoulujen tasa-arvosuunnittelua koskevaa tutkimusaukkoa. Kysyn, mitä sukupuolten tasa-arvolle tapahtuu peruskoulujen toiminnallisissa tasa-arvosuunnitelmissa.

Tutkimukseni aineisto koostuu 140 toiminnallisesta koulukohtaisesta tasa-arvosuunnitelmasta. Suunnitelmat on kerätty kuudelta eri AVI-alueelta kuudesta kunnasta, joissa kaikilla peruskouluilla on oma koulukohtainen tasa-arvosuunnitelma. Aineiston analyysissa on sovellettu faircloughlaista ajatusta kriittistä diskursiivista luentaa. Olen analysoinut koulukohtaisista suunnitelma-asiakirjoista sukupuolten tasa-arvon diskursiivista muotoutumista ja hyödyntänyt analyysin teoreettisena linssinä tasa-arvopolitiikan tutkijoiden Lombardon, Meierin ja Verloon kuvaamaa neljää diskursiivista käytäntöä: taivuttamista, venyttämistä, kiinnittämistä ja kutistamista. Tuon esityksessäni esille, kuinka toiminnallisissa tasa-arvosuunnitelmissa sukupuolten tasa-arvo ei nouse tasa-arvotarkasteluiden keskiöön ja käsite depolitisoituu, koska koulun eriarvoistavia käytäntöjä ei tunnusteta ja tunnusteta. Samalla pohdiskelen, miten tasa-arvosuunnittelun teknisyys ja kasvatustieteen dekontekstualisaatio osaltaan selittävät tasa-arvon depolitisoitumista koulukohtaisissa tasa-arvosuunnitelmissa.

Omaehtoiset queer-tilat identiteetin rakentamisen ja purkamisen paikkoina

Heini Salminen, Helsingin yliopisto

Esityksessäni tarkastelen vastarinnan muotoja ja toisin olemisen mahdollisuuksia omaehtoisissa queer-tiloissa. Havainnoin, minkälaisia vaihtoehtoisia poliittisia visioita ja käytäntöjä omaehtoiset queer-tilat kuvittelevat sekä toisaalta, minkälaiseen identiteetin rakentamiseen ja purkamiseen ne kutsuvat. Tutkimuksessani määrittelen omaehtoisien tilan raameiltaan ohimeneviksi, väliaikaisiksi tiloiksi, jotka meiltä meille -toimintaperiaatteella mahdollistavat queer-yhteisölle erilaisia normien ylityksiä ja vapauksia elää omannäköistä elämää. Näiden tavoitteiden toteutumista kehystävät erilaiset matalan hierarkian demokraattiset käytännöt, kuten turvallisemman tilan periaatteet, jotka tavoittelevat syrjinnästä ja häirinnästä vapaata tilaa sitouttamalla kaikki osallistujansa relationaaliseen turvallisuuden tuottamiseen työhön. Siten omaehtoiset tilat ovat myös prefiguratiivisia – samanaikaisesti keinoja ja päämääriä.

Käynnissä olevaan etnografiseen kenttätööhöni pohjaten esitän, että moninaisten queer-identiteettien vahvistamisen ja näkyväksi tekemisen sijaan omaehtoisissa queer-tiloissa tavoitellaan ennen muuta taukoa jatkuvasta identifikaation vaatimuksesta. Kollektiivisen toiminnan kautta tuotetut puitteet tarjoavat vapauden olla sekä hetkessä muuttuva että radikaalisti ei mitään – irrottautua ja astua sivuun identiteetin tuottamisen ja tunnistettavaksi tekemisen raameista. Näin ollen omaehtoiset queer-tilat toimivat väliaikaisina toisina todellisuuksina, joissa vaihtoehtoisia olemisen tapoja ja poliittisia tulevaisuuksia paitsi unelmoidaan myös eletään jo todeksi.

Kuinka kärsiä oikein - Kunnollisuuden tekemisen taktiikat trans-poliklinikoiden diagnoosiprosessissa

Valtteri Vähä-Savo, Tampereen yliopisto & Aira Huttunen, Oulun yliopisto

Transtutkimuksessa on jo pitkään oltu kiinnostuneita siitä, millä tavalla medikaalinen valta määrittellä sukupuolen moninaisuutta heijastuu transihmisten elämään ja mahdollisuuteen ilmentää omaa sukupuoltaan. Vaikka sukupuolen moninaisen ilmaisemisen mahdollisuudet ovat monin paikoin kohentuneet, näyttäytyy lääketieteellinen konteksti edelleen pääosin binääriseen sukupuolikäsitykseen nojaavana. Tutkimuksemme tarkastelee kunnollisuuden käsitteen kautta sitä, kuinka yksilöitä arvioidaan transsukupuolisuuden diagnosointiin erikoistuneilla poliklinikoilla Suomessa. Se tuo esiin, kuinka erotusdiagnostiikan, sukupuoli-identiteetin arvioinnin sekä diagnosoitiprosessiin sisältyvän ”voimavarojen” kartoittamisen kautta voi piirtyä tietynlaisia transsukupuolisia subjekteja, jotka eivät välttämättä vastaa transhenkilöiden omia arjen kokemuksia. Aineistomme koostuu diagnoosiprosessin läpikäyneiden ja niitä parhaillaan läpikäyvien henkilöiden haastatteluista sekä heidän trans-poliklinikalta saamistaan potilasasiakirjoista. Tutkimuksemme tarkastelee, miten diagnoosia hakevat tai sen jo saaneet kokevat kunnollisuuttaan arvioitavan klinikoilla. Samalla analysoimme, miten he pyrkivät performoimaan kunnollisuutta ja millaisiin tekijöihin he liittävät kunnollisuuden tuottamisen tässä

kontekstissa. Tuomme myös esiin, miten nämä taktikat ja kokemukset suhteutuvat OmaKanta-kirjauksiin, joissa asiantuntijat tuovat esiin keskeisiä diagnoosiin vaikuttavia seikkoja.

23. SYMBOLISET RAJAT JA RAJATYÖ – SYMBOLIC BOUNDARIES AND BORDERWORK

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Sanna Aaltonen, Itä-Suomen yliopisto

sanna.aaltonen@uef.fi

Marja Peltola, Tampereen yliopisto

marja.peltola@tuni.fi

“Mitä me opetamme, kun me opetamme suomalaista kulttuuria?” Suomalaisuuden symboliset rajat maahanmuuttaneiden aikuiskoulutusten opettajien puheessa

Miitta Järvinen, Turun yliopisto

Michéle Lamontin mukaan symboliset rajat ovat välineitä, joilla eri toimijat hyödyntävät jäsentäessään maailmaan: symbolisten rajojen avulla yksilöitä kategorisoidaan erilaisiin ryhmiin (ml. luokka, sukupuoli, etnisyys), joihin kuulumisen perusteella esimerkiksi status ja resurssit jakautuvat yhteiskunnassa. Näiden rajanvetojen mukaiset sisään- ja ulossulkemiset vaikuttavat ryhmien yhteiskunnalliseen asemaan. Symbolisia rajoja on tutkittu laajasti esimerkiksi etnisyyden/kansallisuuden viitekehysessä.

Tarkastelen uskontotieteen alan väitöskirjassani moninaisuuden rakentumista kotoutumiskoulutuksen, aikuisten perusopetuksen sekä vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opettajien näkökulmasta. Näiden aikuisille maahanmuuttaneille suunnattujen koulutusten keskeinen tehtävä on kieliopetuksen lisäksi vahvistaa opiskelijoidensa suomalaisen kulttuurin tuntemusta ja tietoja yhteiskunnasta samalla, kun vahvistetaan opiskelijoiden aktiivista toimijuutta osana kulttuurisesti moninaista yhteiskuntaa. Tällaisen toimijuuden edellytyksiä ymmärtääkseen onkin oleellista kysyä, miten ja minkälaista suomalaisuutta aikuisille maahanmuuttaneille suunnatuissa koulutuksissa tuotetaan.

Haastattelemani aikuiskoulutusten opettajat kertovat toimivansa opiskelijoidensa “tuutoreina” suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulutuksia ohjaavissa opetussuunnitelman perusteissa suomalaisuus muodostuu muun muassa sukupuolten välisen tasa-arvon, uskonnonvapauden ja työn merkityksen diskursseilla. Näitä sisältöjä käsitellessään opettajat osallistuvat suomalaisuuden rajanvetojen tekemiseen. Lisäksi valtaväestöön kuuluvina, valkoisina toimijoina, heidän habituksensa ilmentää tietynlaista tulkintaa suomalaisuudesta.

Symboliset rajat ja niiden pohjalta muodostuvat yksilöiden kategorisoinnit vaikuttavat vallan epätasaiseen jakautumiseen sekä myötävaikuttavat eriarvoistaviin prosesseihin: esimerkiksi Elizabeth Onasch (2013) ja Alyssa Marie Kvalvaag (2023) ovat osoittaneet tutkimuksissaan, että

puhuttaessa maahanmuuttaneiden integraatiosta symboliset rajanvedot toimivat rodullistamisen välineinä. Esityksessäni tarkastelen opetussuunnitelmatekstin virallisen diskurssin rinnalla, millaista suomalaisuutta opettajat tuottavat puheessaan, ja ketkä hyväksytään tämän määritelmän sisään. Toisaalta keskityn siihen, mitä ”toivotun” suomalaisuuden ulkopuolelle sulkeminen aiheuttaa, eli mitä seurauksia näillä rajoilla voi olla yhteiskunnallisen osallisuuden näkökulmasta.

Mikä kaltaiselleni on mahdollista, entä odotettua? Intersektionaalinen lähiluku rodullistamista kohtaavien nuorten symbolisista resursseista yliopistoon johtaneella koulutuspolulla

Anne-Mari Souto, Itä-Suomen yliopisto

Sirpa Lappalainen, Itä-Suomen yliopisto

Lukeminen edelleen kiinnosti, mutku oli vähävaraisesta perheestä ja oli näkyvään ruskeaan vähemmistöön kuuluva poika niin tuntu että, sitä todellisuutta oli haastava sanallistaa ja sitä ei uskottu. Et pidettiin fiksunä mut sit se fiksuus ikään kun rajattiin terveystieteisiin tai luonnontieteisiin ja sitten kun halus ihmis- ja yhteiskuntatieteisiin niin siihen ei rohkaistu vaan päinvastoin.

Alustuksessamme tarkastelemme yllä siteeratun Ismaelin kaltaisten arjessaan rodullistamista kohtaavien nuorten koulutuspolkuja kohti yliopistoa. Olemme kiinnostuneita siitä, millaista symbolista rajatyötä nuoret ovat joutuneet tekemään yliopistoon johtaneella koulutuspolullaan – etenkin tilanteessa, jossa kaltaisia esikuvia tai vertaisia ei juuri ole. Miten nuoret kuvaavat omia mahdollisuuksiaan ja millaisten erontekojen kanssa he ovat neuvotelleet akateemista kouluttautumista koskevilla valinnoillaan ja unelmissaan?

Tutkimuksemme aineisto koostuu 16 yliopisto-opiskelijan haastattelusta. Heitä yhdistää opiskelu suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa sekä toistuvat kokemukset rodullistamisesta, jolla tarkoitamme jatkuvaa päätymistä asemoiduksi valkoisen suomalaisuuden ulkopuolelle. Alustuksemme perustuu artikkelikäsitteilyyn, jossa analysoimme nuorisotutkija Ani Wierengan ajattelua hyödyntäen niitä resursseja, joita nuorilla on ollut käytettävissään yliopistoon johtaneella koulutuspolullaan. Tässä esityksessä keskitymme nuorten käytössä oleviin symbolisiin resursseihin – eli niihin mielikuviin ja käsityksiin siitä, mikä heidän kaltaiselleen nuorelle on Suomessa koulutuksen kentällä sekä mahdollista että odotettua. Tutkimuksemme osoittaa, että ei-valkoisiksi rodullistetut nuoret joutuvat kamppailemaan monenlaisten ja intersektionaalisesti rakentuvien erontekojen ja rajojen kanssa yliopistoon johtaneella koulutuspolullaan. Analyysimme osoittaa myös, että koulu instituutiona ei näytä avautuvan paikkana ja yhteisönä, joka antaisi käsitteellisiä ja esikuvallisia resursseja koulutuksellisen valintahorisontin avartamiseen ja erilaisten tulevaisuuden visioiden rakentamiseen. Lisäksi analyysimme haastaa käsitystä tasa-arvoisesta ja meritokraattisesta koulutusjärjestelmästä tehden näkyväksi niitä eronteon ja hierakisoinnin

tapoja, jolla se edelleen kaikista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspyrinnöistä huolimatta tulee suosineeksi keskiluokkaista valkoista suomalaisuutta.

Neuvotellut internetkulttuurit – Symbolisista rajoista neuvottelemisen osana anonyymiä verkkokeskustelua

Arttu Siltala, Helsingin yliopisto

Nykypäivänä sosiaalisen median sekä sen yhteisöjen rooli ihmisten, ja erityisesti nuorten, jokapäiväisessä elämässä on kasvanut huomattavasti. Asenteet verkkokeskusteluja kohtaan ovat kuitenkin vielä tänäkin päivänä sijoittuneet vahvasti niin sanottuun digitaaliseen dualismiin, jossa verkossa tapahtuva toiminta näyttyy toissijaisena ja "todellisesta elämästä" vieraantuneena. Tutkimukset ja arkipäiväiset havainnot kuitenkin osoittavat verkon keskustelujen sekä erityisesti vihapuheen erilaisten ilmenemismuotojen valuvan ja leviävän myös internetkeskustelujen ulkopuolelle osaksi arkipäiväisiä puheen tapoja, poliittisia päättäjiä myöten. Toisinaan alkujaan vihamieliseksi tarkoitetut ilmaisut ovat muuttuneet ajan saatossa neutraaleimmiksi, esimerkiksi käsite vihervasemmisto, ja toisaalta alkujaan neutraalit symbolit ovat saattaneet muuttua vihamielisiksi, kuten esimerkiksi vaihtoehto-oikeiston omaksuma sarjakuvahahmo Pepe the Frog. Usein näitä puheen muotoja käytetään oman ryhmän rajojen määrittämiseen, toisaalta osana identiteettikeskusteluja. Esitykseni koostuu tutkimusprojektini sekä sen tähänastisten tulosten esittelystä erityisesti niiltä osin kuin ne käsittelevät symbolisten rajojen yhteisöllistä rakentamista sekä ylläpitämistä.

Esitykseni kannalta olennaisinta tutkimusprojektini tuottamaa tietoa on verkkoetnografisin menetelmin kerätty mikrotason kuvaus niistä käytänteistä, joilla "internetin roskakorinakin" tunnetun, suosituimman suomenkielisen keskustelufoorumi Ylilaudan anonyymissä verkkokulttuurissa luodaan, rakennetaan ja ylläpidetään koetun yhtenäisen ryhmän symbolisia rajoja kollektiivisen neuvottelemisen kautta. Näitä symbolisia rajoja luodaan ja ylläpidetään sekä yhteisön rajojen, mutta myös kollektiivisesti hyväksytyjen, maailmaa ja yhteiskuntaa koskevien käsitysten määrittämisen kautta. Nämä neuvottelut pitävät sisällään moraalisesti värittyneitä, kollektiivisesti suhteellisen yhtenäisiä käsityksiä esimerkiksi oikeanlaisista kulutustottumuksista, sukupuolesta ja sukupuolikäsityksistä, seksuaalisuudesta sekä poliittisesta kannasta. Tällaisten moraalisten arviointien kautta tuotettujen symbolisten rajantekojen kautta neuvotellaan, luodaan sekä uusinnetaan ryhmän tyyliä. Ryhmän tyyli sekä rajaa ryhmän mahdollisia ilmenemismuotoja, mutta myös asettaa ne ryhmän sisäiset säännöt, joiden pohjalta kuluttuurisesti yhtenäisen ryhmän jäsenet pyrkivät kollektiivisesti sääntelemään sekä omaa että myös muiden jäsenten puhetta ja toimintaa. Laajemmassa keskustelussa tutkimukseni kuvaakin polarisaation mikrotason ilmenemismuotoja.

“Huonommin kouluttautuneet käyttää rumempaa kieltä” – nuorten näkökulmia yhteiskuntaluokkaan, kieleen ja symbolisiin rajoihin

Sanna Aaltonen, Itä-Suomen yliopisto

Esitykseni lähtökohtana on kiinnostus nuorten subjektiivisiin käsityksiin yhteiskuntaluokasta, eriarvoisuudesta ja omasta asemastaan kerrostuneessa yhteiskunnassa (ks. Bottero 2020; Irwin 2018; Snee & Devine 2018). Aiemman tutkimuksen perusteella tiedämme, että luokkaidentiteetit ovat pohjimmiltaan ambivalentteja. Lisäksi nuorilla on taipumus nähdä itsensä toimijoina, jotka kykenevät hallitsemaan omaa elämäänsä. Samalla heitä on syytetty siitä, että he ovat sokeita sukupuolesta, etnisestä taustasta tai luokkajaosta johtuville rakenteellisille rajoitteille (“epistemologinen harha”, Furlong ja Cartmel 2007). Tarkastelen nuorten subjektiivisia näkemyksiä ja luokkaymmärrystä haastatteluaineiston avulla, joka on tuotettu osana tutkimushanketta “Kielellinen variaatio, yhteiskuntaluokka ja eriarvoisuuden kokemukset Itä-Suomessa - KIVELI” (SKR 2023-2025). Itäsuomalaisten toisen asteen opiskelijoiden kanssa tehdyissä yksilö- ja parihaastatteluissa nousee esiin sekä erojen ja eriarvoisuuden tunnistamista että niiden vähättelyä. Tässä esityksessä erityinen huomioni on kielen ja yhteiskuntaluokan välisissä kytköksissä, symbolisissa rajanvedoissa ja arvottavissa kategorisoinneissa. Kysyn, miten nuoret artikuloivat sekä materiaalisia että symbolisia rajoja ja kielellisiin käytäntöihin kytkeytyviä hierarkioita, ja millaisia seurauksia he näkevät näillä hierarkioilla olevan heidän elämässään ja ihmissuhteissaan.

Boundaries of antiracism in public contention over (anti)racism in Finnish mainstream and social media

Aino Nevalainen, University of Helsinki

In recent years, there seems to have formed in mediated public discussion in Finland a (limited) consensus that racism is a bad thing. However, this does not equate to antiracism being universally and unequivocally accepted, as different actors mobilize different frames of racism and antiracism that diverge not only on what they consider racism and antiracism to be, but also on what should (not) be done about them. By frames, I refer to collective action frames, whereby actors participating in public contention seek to establish and assert their own problem definitions, causal connections, and proposed remedies over those of other actors.

In my presentation, based on ongoing empirical research on four intensive episodes of contention related to racism and antiracism in Finnish mainstream and social media, I ask: What are the boundaries of “good” antiracism in mediated public contention? To answer this question, I examine frames of anti-antiracism—the ways in which antiracisms are challenged in public contention—and the boundaries these frames seek to impose on antiracism.

I analyze four controversies and their circulation over the period 2016–2021, a time when public contention related to (anti)racism has been especially visible in Finnish mainstream and social media: discussions on the screening of the 1960 film *Pekka and Pätkä as N*****s* [n-word] on Yle, discussions on the use of blackface in the traditional Star Boys performance, discussions on the Star of Africa board game, and discussions on the Marja Sannikka show's episode on "wokeness". In this presentation, I examine how frames of anti-antiracism are mobilized in contentious episodes to delimit, challenge, and silence different antiracist frames and how both mainstream and social media place boundaries and demands onto how struggles over the meaning of (anti)racism unfold.

From migrants to ideal citizens: How knowledges are il/legitimized to transform migrants to residents and citizens in an educational context

Hải Nguyễn and Johanna Ennser-Kananen, University of Jyväskylä

Migrants face various challenges in Finland, for instance when trying to fulfill the set of requirements for obtaining a residence permit, citizenship or employment. Those requirements reflect knowledges that come from Finnish (educational) institutions, which legitimize and reinforce particular knowledges with the goal of shaping migrants into residents and citizens, according to the ideals of the Finnish state. However, migrants enter institutions with varying prior knowledges that may or may not align with state requirements. This paper uses raciolinguistic frameworks to understand epistemic hierarchies and control through biopower with the intention of rejecting abyssal thinking (García et al., 2021), i.e. epistemic oppression that is informed by racio-colonial ideologies.

The paper focuses on the role of teachers as agents of the state that enact biopower (Foucault, 2003), i.e. how they il/legitimize and transform migrants' knowledges to fulfill the requirements set by the state. Teachers are instrumental in the process of transformation, but how do they negotiate between the state requirements and the knowledges migrants have or desire? On the one hand, teachers must adhere to the curriculum, but at the same time they have some freedom in how to do that.

This paper is part of a broader 5-year ethnographic research project with a focus on the il/legitimacy of knowledges. The data consists of fieldnotes, un- and semi-structured interviews with students and teachers, classroom recordings, and recordings from teacher workshops, collected through 2020–2023 in a Finnish school that serves adults with migrant/refugee backgrounds. We use thematic and discourse analysis to examine data in which legitimacy of knowledges is negotiated. Preliminary findings point to few possibilities of escaping epistemic and biopolitical control, while also illustrating students' epistemic resistance. We discuss the implications for epistemic justice in education and society.

References

Foucault, M. (2003). "Society must be defended" Lectures at the Collège de France, 1975–76. Picador: New York.

García, O., Flores, N., Seltzer, K., Wei, L., Otheguy, R., & Rosa, J. (2021). Rejecting abyssal thinking in the language and education of racialized bilinguals: A manifesto. *Critical Inquiry in Language Studies* 18(3), 203-228.

Luokka luokassa: yhteiskuntaluokan rajat ja eronteot koulussa / Class in the class: social class and distinction in school

Sonja Kosunen, Itä-Suomen yliopisto

Heidi Huilla, Itä-Suomen yliopisto

Sara Juvonen, Itä-Suomen yliopisto

Tarkastelemme tässä esityksessä yhteiskuntaluokan rajoja, hiljaisuutta ja sen tuottamia erontekoja koulussa. Yleisesti yhteiskuntaluokasta puhutaan koulujen ja opetuksen yhteydessä Suomessa edelleen varsin vähän, vaikka se vaikuttaa useiden kouluun liittyvien ilmiöiden, kuten kouluvalintojen, koulusegregaation ja oppilaiden koulupolkujen eriytymisen, taustalla. Analysoimme tässä esityksessä opettajien koettua yhteiskuntaluokkaa ja sen näkymistä (ja näkymättömyyttä) opettajan työssä bourdieulaisesta näkökulmasta. Lisäksi tarkastelemme luokkaa työuriin liittyviä valintoja välittävänä tekijänä, eli sitä, miten opettajat katsovat yhteiskuntaluokan muovanneen heidän koulutukseensa, asumiseensa ja työpaikkansa hakemiseen ja valintaan liittyviä hetkiä.

Analysoimme haastatteluaineistosta (n=80), miten opettajan yhteiskuntaluokkatausta kuvautuu suhteessa oppilaiden luokkataustoihin, opettajan omaan alkuperäiseen luokkataustaan sekä kouluun keskiluokkaisena instituutiona. Aineistonamme on kansallisesti laaja otos peruskoulun luokan-, aineen-, ja erityisopettajien haastatteluja, jotka on toteutettu keväällä 2023. Kysymme, miten opettajan luokkatausta näkyy siinä, miten hänestä tuli opettaja, miten hän on päätenyt työskentelemään siihen kouluun, jossa on töissä, sekä millainen on hänen suhteensa kollegoihin ja eri taustoista tuleviin oppilaisiin.

Ymmärrämme opettajan luokkataustan välittämän habituksen toimivan yhtäältä keskiluokkaisen koulun ja oppilaiden välissä ja toisaalta itsessään suhteessa keskiluokkaiseen kouluun. Vaikka opettajat kokivat itsensä haastatteluissa ammattiasemansa, tulojensa ja koulutuksensa puolesta keskiluokkaisiksi, kaikilla heistä ei ollut alkujaan keskiluokkaista taustaa. Tällöin habituksesta muodostui hybridi, jossa työväenluokkainen tausta yhdistyi puheessa nykyiseen elettyyn luokkaan, minkä monet heistä katsovat osin hyödylliseksi ja paikoin haitalliseksi työskennellessään kouluympäristössä.

Behind the scenes of AI-driven automation: Forms of boundary work in automating work in public administration.

Marta Choroszewicz, University of Eastern Finland

Internationally, public administration and services are undergoing a transformation due to AI-driven automation processes, promising enhanced efficiency and service quality, particularly in welfare benefits. This study combines theories of boundary work (Gieryn 1983, 1995) with insights from the sociology of professions into professional life (Abbott 1988, 1995, 2005) to examine the ways in which AI-driven automation impacts professionals and their work within public sector organizations. The study draws on a comprehensive year-long ethnographic research practice in a Finnish public sector institution involving extensive observations and interviews. The findings illustrate that boundary work plays a central role in the everyday internal innovation processes of public organizations. It simultaneously spans multiple boundaries, creating room for innovative activities. The study identifies five forms of boundary work for, at and through boundaries: (1) work of legitimization, (2) work of repair, (3) work of oversight, (4) work of coaching, (5) work of technology workarounds. These forms of work involve negotiating, blurring, creating, and strategically rearranging boundaries based on expertise, knowledge, professional roles and organizational structure. Deliberation and accommodation are critical in the frontstage of innovation process, emphasizing purposeful collaboration and technological advancement. The study with its results enhances our understanding of boundary work and boundaries in highly multi-professional teams operating in multi-boundary conditions and environments.

24. TERVEYDENHOIDON JA SOSIAALIPALVELUJEN DATAFIKAATIO: POLITIIKKA JA KÄYTÄNNÖT (FIN, ENG)

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Ilpo Helén, Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen Yliopisto

ilpo.helen@uef.fi

Marja Alastalo, Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen Yliopisto

marja.alastalo@uef.fi

Datainfrastruktuurin kehittämisen logiikat ja käytännöt

Essi lisäkkä, Itä-Suomen yliopisto

Hyvinvointialueiden datainfrastruktuurit ovat jatkuvassa kehittämisen tilassa ja digitalisaation ohjausta tehdään paljon kansallisella tasolla. Sosiaali- ja terveydenhuollossa tuotettuun dataan kohdistuu paljon odotuksia: sen halutaan samanaikaisesti palvelevan potilas- ja asiakastyön tarpeita ja mahdollistavan laaja-alaisen toisiokäytön kehittämisen tiedolla johtamisen ja innovaatiotoiminnan hyväksi. Datan tuottamisen, käytön ja odotusten välillä on kuitenkin monenlaisia paradokseja (Hoeyer 2023), jotka paljastavat sosiaali- ja terveysdatan olevan monimerkityksellisiä ja tuottavan uusia työn ja toiveiden järjestymisiä. Toiminnan kvantifiointi onkin sosiaalisten, teknisten ja moraalisten kamppailujen prosessi. Vaikka numeroihin liitetään objektiivisuuden ja rationaalisuuden oletuksia, ne osallistuvat sen maailman rakentamiseen, jota ne mittaavat (Kitchin 2014).

Tässä esityksessä kehitellen teoreettista viitekehystä sosiologian väitöskirjatutkimustani varten. Tutkin millaisia hallinnan ja erottelun järkeilyjä ja käytäntöjä rakentuu datajärjestelmien kehittämisen prosesseissa. Empiirinen aineistoni koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation kehittämisen parissa työskentelevien asiantuntijoiden havainnointi- ja haastatteluaineistosta. Yhdistämällä feminististä posthumanistista tutkimusperinnettä ja yhteiskuntatieteellistä kriittistä datatutkimusta kehitellen teoreettista viitekehystä, joka tunnistaa sosiaali- ja terveydenhuollon datafikaation tietämisen mahdollisuuksia ja hallinnan logiikoita ja käytänteitä tuottavaksi prosessiksi. Seuraan Karen Baradin (2007) toimijuusrealistista (agential realism) ajattelua ja hyödynnän erityisesti ruumiillisen tuotannon apparaattia analyysin välineenä (myös Barla 2019), voidakseni tarkastella biologisten, sosiaalisten, teknologisten ja poliittisten voimien yhteisvaikuttavuutta ympäristöissä, joissa ilmiöt tulevat niiden ansiosta oleviksi.

Situated trust in algorithmized social services

Antti Rannisto, Aalto-yliopisto

Finland is considered a society of exceptionally high trust. As high-trust welfare states are turning to new efficiency-promising technologies, it is key to ask, as one of my interviewees did, “how are these [technologies] then capable of upholding that trust?” As part of my ongoing PhD project, I’m seeking to build an approach to trust that would afford more empirical nuance compared to current sociological conceptions (cf. Cook & Santana, 2020), which I often find too activist, utilitarian, transactional, and binary (see also Pink et. al, 2018; Steedman et. al, 2020). These conceptual aspirations are empirically motivated by the qualitative work I’m conducting on citizen practices and perceptions of new algorithmic technologies. The approach I’m developing situates trust within a processual conception of action and highlights the need for grasping also more quiet – embodied, habitualized, intuitive, latent – forms of trust. Here I draw especially on Dewey (e.g., 1922) and later pragmatist theories of action (e.g. Joas, 1996). I’m also taking inspiration from Luhmann’s (2000) approach to trust and later work based on it (Seligman, 2021) which enrich the picture on trust by introducing related phenomena like ‘confidence’ and ‘familiarity’. However, in this latter work I see some dichotomic dangers, potentially leading to unnecessary separation of closely related phenomena. Trying to avoid dualisms, I situate trust-related phenomena on a continuum, within a unified frame – one of processual action. I propose that trust should be seen as shifting between different forms, from ‘quiet’ to ‘active’ and back, according to shifts between habitual and creative phases in action processes. I’m hoping this approach is better equipped for analysing the empirical variety in everyday practices and perceptions of people engaging with algorithmic technologies. My ongoing empirical work consists of a series of qualitative interviews with citizens and ethnographic fieldwork following a public sector innovation team and their AI-innovation process.

Datan laatua ja vertailtavuutta tekemässä: tapaus kansallinen sote-datatyö

Katri-Maria Järvinen, Itä-Suomen yliopisto

Esityksessä keskustelen sosiaali- ja terveydenhuollossa tuotetun datan laadusta ja vertailtavuudesta kansalliselle tasolle sijoittuvan tapaustutkimuksen raameissa. Datan laatu ja vertailtavuus ovat keskeinen keskusteluaihe sote-datan yhteydessä. Suomalaisen sosiaali- ja terveydenhuollon kontekstissa datan laatu ja vertailtavuus kytkeytyvät esimerkiksi siihen, miten paikallisella tasolla kirjatut tiedot ovat käytettävissä kansallisella tasolla lakisääteisessä päätöksenteossa. Laadukas ja vertailukelpoinen data on lähtökohtaisesti se mitä tavoitellaan, mutta laatu ja vertailukelpoisuus voivat pitää sisällään eri asioita.

Tarkastelen yhtäältä datan parissa työskentelevien kansallisen tason sote-data-asiantuntijoiden haastattelupuhetta. Toisaalta tarkastelussa ovat tapaukseen liittyvät julkiset dokumentit. Esityksessä avaan artikkelin teoreettis-metodologista viitekehystä, ja pohdin muun muassa tieteen ja teknologian tutkimuksissa käytettyjen käsitteiden "in the making" ja "ready-made" käyttökelpoisuutta suhteessa aineistooni ja siitä esiin nostamiini havaintoihin. "In the making" viittaa asioiden tekeillä olemiseen tai kehkeytymiseen, kun taas "ready-made" viittaa valmiiseen lopputulokseen. Esitys pohjautuu valmisteilla olevaan haastattelu- ja dokumenttiaineistoa hyödyntävään artikkelikäsikirjoitukseen. Tutkimus on osa Datalukutaito ja vastuullinen päätöksenteko (DataLit) -hanketta, jossa tutkimme mm. datakäytäntöjä sosiaali- ja terveydenhuollon päätöksenteossa.

Terveydatan monet virrat ja luukut

Karoliina Snell, Aaro Tupasela & Heta Tarkkala, Helsingin yliopisto

Euroopan Unioni haluaa helpottaa terveysdatan käyttöä ja liikkuvuutta sekä hoitoon että toissijaisiin käyttöihin. Suomi on pyrkinyt olemaan näitä tavoitetta edistävien laillisten ja rakenteellisten muutosten edelläkävijä ja ryhtynyt luomaan keskitettyjä "yhden luukun" palveluita ja datainfrastruktuureita. Tarkastelemme tässä esityksessä kolmea erityyppistä infrastruktuuria: biopankkeja, Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaista Findataa sekä kansallisia laaturekistereitä. Analysoimme näitä datainfrastruktuureita - niiden datavirtoja, historiaa ja toimintaperiaatteita - suhteessa poliittisiin visioihin sujuvasta ja yksinkertaistetusta datavirroista. Osoitamme, että erilaisten datainfrastruktuurien historia, käytänteet ja data rajoittavat niiden käyttömahdollisuuksia, riippumatta pyrkimyksistä virtaviivaistaa datan saavutettavuutta. Lainsäädännölliset ja rakenteelliset muutokset ovat tuoneet mukanaan uuden kerroksen monimutkaisuutta ja päällekkäisyyttä sekä luoneet erilaisia pääsypolkuja eri käyttäjille ja sidosryhmille.

Datatyön sukupuolittuneet käytännöt ja kamppailu asemasta: Dataohjautuvan sosiaali- ja terveydenhuollon rakentaminen suomalaisessa julkisen sektorin organisaatiossa

Marja Alastalo & Iiris Lehto, Itä-Suomen yliopisto

Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation ja datafikaation lupausten lunastaminen vaatii paljon työtä, jota on pyritty tekemään näkyväksi muun muassa datatyön käsitteellä (Bossen ym. 2019). Käsitteellä viitataan moninaiseen työhön, jota tehdään datan saamiseksi liikkeelle ja käyttämiseksi moninaiisiin tarkoituksiin. Analysoimme esityksessämme julkisessa sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiossa järjestelmien kehittämisen, käyttöönoton ja ylläpidon sekä datan standardisoimisen eteen tehtyä työtä. Suuntaamme katseen erityisesti siihen, millaisia sukupuolittuneita piirteitä tässä työssä on. Analyysimme perustuu havainnointi- ja haastatteluaineistoon tiimissä, joka työskentelee muun muassa datavalidoinnin, kirjaamisen

ohjeistaminen ja kouluttamisen sekä raportoinnin parissa. Siinä missä IT-ala on edelleen miesvaltainen, tutkimamme tiimi on naisvaltainen ja tiimiläiset ovat työskennelleet eri sosiaali- ja terveydenhuollon ammateissa ja hallintotehtävissä. Pyrimme tunnistamaan ja tulkitsemaan tiimin naisten tekemän datatyön sukupuolittuneisuutta hoivarationaalisuuden käsitteellä. 1980- ja 90-lukujen pohjoismaisesta hyvinvointivaltiotutkimuksesta peräisin olevalla hoiva- tai vastuurationaalisuuden käsitteellä on viitattu erityisesti naisenemmistöiseen hoiva-alan työhön ja perheissä tehtyyn reproduktiotyöhön. Käsitteellä on tarkoitettu toimintaa, jolle on ominaista tunnistaa ja tulkita toisten tunteita ja tarpeita sekä löytää tilanteisia toimintatapoja.

Dataohjautuvaa SoTe:a kriittisesti tutkimassa: muuan katvealue

Ilpo Helén, Itä-Suomen yliopisto

Esityksessäni arvioin tämänhetkistä tieteen ja teknologian tutkimuksen (STS) sekä kriittisen datatutkimuksen näkökulmista terveydenhoidon ja sosiaalipalvelujen datafikaatiota tarkastelevaa tutkimusta. Nojaudun viimeaikaiseen tutkimuskirjallisuuteen sekä kokemuksiini omissa tutkimushankkeissani ja nostan keskusteltavaksi ongelmakokonaisuuden, joka on mielestäni jäänyt tutkimuksissa katveeseen. SoTe:n datafikaatiota on tutkittu ansiokkaasti yhtäältä keskittyen kustannustehokkaan ja saumattomasti toimivan dataohjautuvan täsmäterveydenhoidon tulevaisuuden visioihin sekä SoTe:n ICT-uudistusten, innovaatioiden ja kehitystyön taikapiiristä kumpuaviin kehittäjien odotuksiin. Toisaalta lukuisat tutkimukset ovat tuoneet esiin käyttöön otettujen tietojärjestelmien ja sovellusten käytön ja ylläpidon vähemmän loisteliasta arkea sekä sille tyypillistä ennakoimatonta datatyötä, tietojärjestelmien hoivaa ja korjailua ja asiakastyössä selviytymistä. Väitän, että näiden tutkimuskohteiden väliin on jäänyt tutkimaton alue, koska kriittisessä SoTe:n datafikaation tutkimuksessa on kovin vähän analysoitu sosioteknisiä tapahtumakulkuja sekä institutionaalisia ja käytännöllisiä kehyksiä, joissa monikykyisiä tietojärjestelmiä, kehittyneen data-analytiikan sovelluksia ja niitä koskevia odotuksia implementoidaan terveyden- ja sosiaalihuollon organisaatioihin ja otetaan käyttöön potilas- ja asiakastyössä. Pohdin, miksi tutkimukseen on jäänyt tällainen katvealue, ja ehdotan käsitteellistyksiä, joiden avulla lähestyä tätä aihepiiriä.

25. THE DYNAMICS OF BELONGING IN A FRACTURING SOCIETY (FIN, SWE, ENG)

KOORDINAATTORIT – KOORDINATORERNA – COORDINATORS

Päivi Honkatukia, Tampere University

paivi.honkatukia@tuni.fi

Tiina Rättilä, University of Eastern Finland

tiina.rattila@uef.fi

Practices of belonging and non-belonging of internationals at work and in everyday life

Anna Elkina & Ulla Hytti, University of Turku

In Finland, the population has been growing due to migration gain from abroad regardless of the natural decrease (Statistics Finland, 2022). The government developed policies and programmes aimed at attracting internationals to Finland and retaining them. Despite significant efforts, many internationals find it challenging to integrate (Koskela, 2014) and some choose to leave the country after several years of studying and working in Finland. In this paper, we consider the sense of belonging to be a fundamental human need and motivation (Baumeister and Leary, 1995; May, 2016) and seek to understand what constitutes the sense of belonging of internationals at work and in everyday life. We understand belonging as a dynamic holistic experience of internationals, which includes but is not limited to building a sense of belonging at work. The question we seek to answer is “How do the experiences of belonging and non-belonging of internationals unfold in work-related practices and how do the latter intersect with practices of everyday life?”

The study relies on more than 50 life-story interviews conducted with internationals with a higher education degree and who have been living in Finland for more than one year. The study shows that experiences of belonging and non-belonging of internationals are revealed in practices of everyday life, such as asking a routine question at work, walking a dog or going for a drink with colleagues after work. Even though work and social life are often separated in the discourse, some migrants find it difficult to socialize and feel belonging outside the workplace. Besides, well-established work-related practices can imply practices of belonging and non-belonging. For example, interviewees exposed that sometimes previous work experience outside Finland was not counted as professional experience in the recruitment practices. In other words, there is an implication that an international who had not belonged to the Finnish society before coming to Finland is professionally less competent.

Bridging Cultures: The role of Russian-speaking organisations in promoting belonging in Finland

Rasa Zakeviciute, University of Jyväskylä & Tatiana Romashko, University of Jyväskylä

Belonging is a fundamental human need, yet it often eludes immigrants, even in societies known for their openness, such as Finland (Karimi et al. 2023). Traditional research tends to look at individual immigrants, focusing mainly on their integration pathways and local language skills. Our study fills this gap by highlighting the crucial role of collingual groups in fostering a sense of belonging in host societies.

Our empirical study of Russian-speaking socio-cultural organisations in Finland reveals their key role in mitigating psychological and social fragmentation. These organisations act as critical mediators, facilitating inter-community ties among Russian speakers and serving as a bridge to the wider Finnish society. We tentatively identify three primary mechanisms through which these organisations strengthen a sense of belonging: 1) guiding official integration processes, 2) facilitating psychological and social adaptation, and 3) cultivating a sense of purpose and connectedness. Together, these mechanisms aim to integrate Russian speakers into Finnish society, unlocking their potential and empowering them with local insights.

Our findings highlight the importance of collingual organisations in the integration landscape and point to practical implications. It suggests that policy approaches to integration and inclusive societies should focus on initiatives aimed at building trust between organisations, open networking and creating opportunities for belonging. Empowering immigrant communities through collingual public organisations not only strengthens individual identities, but also weaves a more cohesive social fabric that resonates with the broader dynamics of belonging in an increasingly diverse world.

References

Karimi, Z., Ennser-Kananen, J., Sadatizarrini (Rahaa), S., Petäjaniemi, M., Khalimzoda, I., & Masoud, A. (Eds.) (2023). *Rethinking Integration: Challenging Oppressive Practices and Pointing to Ways Forward*. (Research; No. 9). Migration Institute of Finland. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7399-38-5>

Welcoming asylum seekers in a bilingual archipelago

Saga Rosenström, University of Helsinki

The majority Swedish-speaking community Nagu/Nauvo in the Turunmaa archipelago received 100 asylum seekers in October 2015. In comparison, the main village has around 600 permanent residents. The asylum seekers were mainly from Iraq and Afghanistan, and half of

them were children. The villagers had explicitly asked to receive families, as they were perceived to be, on the one hand, calmer than “lone young men”, and on the other, expected to bring positive change to the community. One explicit hope was that 50 newly arrived children learning Finnish would keep the Finnish school open.

The villagers adopted what was by The Guardian newspaper later named “the Nagu model”: not starting new activities for the newly arrived, but instead including them in everything that was already going on. When the Nagu reception centre closed, the villagers volunteered private houses and privately collected money and paid for rent, so that some of the asylum seekers could stay.

This is the premise for my doctoral dissertation from the University of Helsinki (expected defense spring 2025). The study is based on thirty interviews with people who in different ways were affected, combined with over 200 news articles. Today, only two families still live in Nagu, and the Finnish school is closed. Still, the reception centre is generally spoken about as something enriching. The presentation introduces the research and then focuses on the boundaries shifting to include a new group into an Us, and under which conditions that was allowed to happen.

National resilience of Ukrainian society

Yana Nadiievets, Anastasiia Semenova & Anastasiia Kravchenko

Our research group focuses on highlighting national resilience among Ukrainian society during the period of Russia’s full-scale invasion of Ukraine. Scholars have become interested in the national resilience of Ukrainians after Russia’s full-scale invasion of Ukraine in 2022, although there are few sources on this topic. Understanding the resilience level of Ukrainian society will allow us to get a preliminary idea of whether it has sufficient resources not only to survive this war, but also for post-war reconstruction. National (social, societal) resilience, in turn, is the resilience to difficulties such as a pandemic or war, as well as the ability of society to recover from them (Daphna Canetti, 2014). Resilience is formed as a result of the body’s adaptation to trigger events, which, in turn, is relevant not only at the individual level but also at the national level. The power of a nation is assessed not only by its military strength but also by its political and psychological aspects (Daphna Canetti, 2014).

In our study we used the methodology for measuring the national resilience level of Ukrainians, presented in the publication “National resilience in Ukraine following the 2022 Russian invasion”. It was based on the NR-13 which was developed by Shaul Kimhi and others (Shaul Kimhi, 2018). We adapted and translated it into Ukrainian so that it could be easily understood by our respondents. Then a quantitative survey of Ukrainian respondents was conducted. We received over 100 responses to the survey using the convenient sampling.

References:

What Does National Resilience Mean in a Democracy? Evidence from the United States and Israel / Daphna Canetti, Israel Waismel-Manor, Naor Cohen, Carmit Rapaport. – 2014. – <https://doi.org/10.1177/0095327x12466828>.

National Resilience: a new Self-Report Assessment scale / Shaul Kimhi, Yohanan Eshel, Dmitry Leykin, Mooli Lahad. – 2019. – https://www.researchgate.net/publication/330092254_National_Resilience_A_New_Self-Report_Assessment_Scale

Measuring national resilience: A new short version of the scale (NR-13) / Shaul Kimhi, Yohanan Eshel. – 2018. https://www.researchgate.net/publication/328154575_Measuring_national_resilience_A_new_short_version_of_the_scale_NR-13

Pienituloisuus ja arkielämän huolet maaseudulla

Verna Helle, Jyväskylän yliopisto

Maaseudulla asuvat pienituloiset ihmiset kohtaavat elämässään monia rakenteellisia ja sosiaalisia haasteita, jotka vaikuttavat aiheuttavan toimeentulohuolien lisäksi osattomuuden ja kuulumattomuuden kokemuksiin. Pienet tulot tuovat mukanaan arkielämään osallistumisen rajoitteita: ne voivat olla esimerkiksi ystävien tapaamisen ja harrastuksien tiellä. Samanaikaisesti ne vaativat sopeutumista hyvin niukkaan ja kurinalaiseen, mutta epävarmaan elämäntapaan. Pienituloisuus voi aiheuttaa myös häpeän tunteita sekä kokemuksen siitä, että yhteiskunta on byrokraattinen ja kaukana itsestä. Arkipäivän esteistä rakentuvat kokemukset vaikuttavat lisäävän sosiaalista etäisyyttä ja vahvistavan itseen kohdistettuja yksin selviämisen vaatimuksia.

Maaseutu on toimeentulon kannalta verrattain haastava ympäristö. Työpaikkojen ja palveluiden siirtyessä pois maaseudulta paikalle jää ihmisiä, joiden on keksittävä tapansa tulla toimeen yhdistelemällä erilaisia elannon saamisen mahdollisuuksia: kyse voi olla esimerkiksi pienituloisesta työstä, jonkinasteista yrittäjyydestä, sosiaalietuuksista, maasta ja metsästä saatavista ruokatarpeista sekä tiukimmissa tilanteissa yhteisön tuesta. Maaseudulla elävien työ on kuitenkin usein yhteiskunnallisesti tärkeää ja maaseutuympäristö monille elämänlaadun kannalta hyvin merkityksellinen. Maaseutu voikin parhaimmillaan tarjota myös ainutlaatuisia kuulumisen kokemuksia, mutta siellä asuminen on nyky-yhteiskunnassa haastavaa.

Esitys pohjautuu Maa- ja metsätalousministeriön rahoittamaan *Huolen ja huolenpidon maaseutu-* hankkeeseen. Jyväskylän yliopiston työpaketissa tutkimme tällä hetkellä sitä, kuinka asuinpaikka vaikuttaa pienillä tuloilla elävien, työtä tekevien ihmisten elämään ja millaisia huolia heidän

arkielämäänsä sisältyy. Tutkimuksen aineisto on laadullinen ja se koostuu kahdesta kirjoituskutsulla kerätystä aineistosta sekä kahdesta haastatteluaineistosta. Keväällä 2024 työn alla olevassa artikkelissa perehdytään aineistojen sallimalla tasolla siihen, millaisia erityispiirteitä suomalaisen maaseudun pienituloiseen elämään liittyy 2010- ja 2020-luvun hyvinvointivaltiossa. Toimeentulohuolia tutkitaan huomioiden maalla asuvien monialaiset, toimeentuloon kytkeytyvät haasteet ja esteet. Työryhmässä esitellään analyysin alustavia löydöksiä.

”Mun ei tarvi kuulla keneltäkään mihin mä kuulun, kun mä ite tiedän minne mä kuulun” – Itähelsinkiläisten nuorten monikerroksellisia kuulumisia

Anni Nyssölä & Tarja Tolonen, Helsingin yliopisto

Julkisuudessa problematisoidaan toistuvasti nuorten ryhmiä ja populistisen politiikan myötä niitä sidotaan erilaisiin häiriöihin ja rikollisuuteen. Otamme esityksessämme toisenlaisen näkökulman. Tarkastelemme nuorten itsensä määrittämää kuulumista sosiaalisiin yhteisöihin, paikkoihin sekä laajemmin suomalaisuuteen. Huomiomme on jokapäiväisessä ja arkisessa, mutta myös suhteessa laajempiin kuulumisen politiikkoihin.

Esitelmämme pohjautuu laadulliseen, etnografisesti inspiroituneeseen tutkimushankkeeseemme *Nuorten tulevaisuuden unelmat ja siirtymät - kiinnittyminen yhteisöihin ja yhteiskuntaa*, jossa tarkastelemme itähelsinkiläisten nuorten arkea, lähi-suhteita, yhteisöjä ja tulevaisuudenkuvia. Olemme haastatelleet 17–20-vuotiaita itähelsinkiläisiä nuoria, joista valtaosa kuuluu rodullistettuun vähemmistöön. Pyrimme kuulumisen viitekehyksen kautta lähestymään tutkimukseemme osallistuvien nuorten elämää relationaalisesti. Analysoimme aineistoa kuulumisen viitekehyksen kautta, ja olemme inspiroituneita Nira Yuval-Davisin (2006, 2011) tavasta tarkastella kuulumista kolmen dynaamisen ulottuvuuden kautta. Esityksessämme tarkastelemme sosiaalisia lokaatioita ja kuulumista eri ryhmiin, identiteettiä ja emotionaalista kuulumista sekä rajatyötä ja kansalaisuuteen kuulumisen kautta. Ymmärrämme nuorten kuulumisen rakentuvan suhteessa paikkoihin, ihmisiin, aikaan sekä erilaisiin kuulumisen politiikkoihin.

TUVA-nuorten käsityksiä arvostaan ja arvottomuudestaan

Maria Kumpuvaara, Tampereen yliopisto

Puheenvuorossani kuvaan TUSA-nuorten kuulumisen suhteita ammattioppilaitoksen arjessa. Esitykseni pohjautuu yhdessä nuorten kanssa käytyihin keskusteluihin siitä, miten he kokevat itsensä suhteessa omaan ryhmäänsä, oppilaitosyhteisöön ja ympäröivään yhteiskuntaan. Samalla kuvaan niitä haasteita, joita oppilaitosympäristö ja TUSA-koulutus nuorten kuulumisen kokemuksille, osallisuudelle ja toimijuudelle asettavat.

Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta (TUVA) on järjestetty syksystä 2022, kun perusopetuksen lisäopetus (kymppiluokka), lukioon valmistava koulutus (LUVA) ja tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (VALMA) yhdistyivät. Koulutuslupauksena on paitsi opiskeluvalmiuksien ja -taitojen vahvistaminen, myös opiskelijoiden yhteisöllisyyden, osallisuuden, toimijuuden sekä itseluottamuksen kehittäminen ja ylläpitäminen. Lupausten lunastaminen on osoittautunut vaikeaksi. Koulutuksen järjestämisen käytännöt ovat kirjavat, eikä nuorten laajoihin ja moninaiisiin tuen tarpeisiin ole osattu varautua. Yksilölliset koulutuspolut ja alati muuttuva ryhmä haastavat yhteisöllisyyden rakentumista. Opiskelijoita lähtee ja uusia saapuu läpi lukuvuoden. Myös nuorten taustat ja tavoitteet vaihtelevat suuresti. Yhdistävin tekijä on usein se, että TUVA ei ole nuoren ykkös- tai edes kakkosvalinta. TUVA:lle tullaan, kun muualle ei päästä. Huomionarvoista on myös se, että osa oppivelvollisista nuorista päätyy koulutukseen asuinkuntansa osoittamana ja pakottamana.

Tulevaa väitöstutkimustani ennakoiden nostan esille kysymyksen siitä, millaisia yhteiskuntaan kuulumisen mahdollisuuksia TUVA tarjoaa. Millaisen osallistumisen se sulkee pois? Toimiiko TUVA opiskelijoiden osallisuutta, toimijuutta ja hyvinvointia lisäävänä koulutusjärjestelmän rakenteena – vai onko kyseessä toissijaisten, syrjään sysättyjen nuorten säilytyspaikka?

26. THE POLITICAL SOCIOLOGY WORKING GROUP

COORDINATORS

Jutta Juvenius, University of Helsinki

jutta.juvenius@helsinki.fi

Juulia Heikkinen, University of Helsinki

juulia.heikkinen@helsinki.fi

Enhanced Representation Learning: A Novel Heuristic for More Stable, Fast, and Precise Political Image Categorisation

Vasileios Maltezos, Matti Nelimarkka, Roman Kyrychenko, University of Helsinki, Finland

In the evolving landscape of social science research, the analysis of visual data, particularly images, has become integral for studying various social phenomena. Traditional methods of manually annotating and labelling these images are not only labour-intensive but also require considerable expertise and resources. In response, our research introduces an innovative approach that significantly enhances zero-shot learning through advanced embeddings for automated image classification. Our novel contribution centres on strong CLIP embeddings with cosine similarity, demonstrating a marked improvement in zero-shot classification. This paper compares various models like image hashing with hamming distance, ResNets, EfficientNets, ViT, and RegNet and highlights, through this comparison, a new technique to enhance zero-shot learning models. Tested extensively on a diverse dataset of political images from social media, our method shows significant improvements in accuracy, f1-score, and stability, with reduced reliance on extensive manual labelling and resource-intensive neural network training. The key innovation lies in a heuristic that effectively filters the noise from embeddings, enhancing the accuracy and stability of zero-shot classification, particularly in classifying images with socio-political content. While the comparative analysis of different models is a secondary contribution, it underscores the superiority of the CLIP-based approach for this task. Our findings offer valuable insights for social scientists, enabling faster and more efficient analysis of large visual datasets with minimal machine learning expertise, thus offering them a novel lens to understand the transformations in sociopolitical landscapes through advanced image classification. This research highlights the potential of advanced representation learning in transforming visual data analysis in sociological and social science research.

Keywords: Political Images, Zero-Shot Classification, Representation Learning, Social Media Politics

Analyzing the Impact of Hate Speech on Political Engagement in Finland

Ali Unlu, The Cultural, Behavioral and Media Insights Centre (CUBE), Finnish Institute for Health and Welfare (THL) & Aalto University, Espoo, Finland

Abstract: This study delves into the dynamics of X (formerly Twitter) as a pivotal arena for political engagement and the dissemination of hate speech in Finland, spanning from 2018 to 2023. It meticulously examines how Finnish politicians engage on this platform, particularly in the context of hate speech targeting the Muslim and LGBTQ+ communities. Through the lens of Agenda-Setting Theory, the investigation explores the interplay between hate speech networks (communities) on X and political participation, assessing their impact on shaping the public agenda.

Utilizing computational text analysis, topic modeling, network analysis, and correspondence analysis, this study dissects the structure and narratives prevalent within digital communities, uncovering a pronounced association with far-right ideologies. The analysis reveals that retweet networks are typically more fragmented and smaller, dominated by members of the Finns Party, whereas mention networks display a broader political spectrum, engaging representatives from across the political landscape. The data points to a pivotal role of Finns Party MPs in amplifying divisive and emotionally charged content within politically insular retweet communities, in stark contrast to their more expansive interactions in mention networks. This research underscores the capacity of online echo chambers to not only disseminate hate speech but also to profoundly shape political dialogue, thereby guiding societal norms and impacting policy development.

The study underscores the role of online platforms in amplifying hate speech and extremist ideologies, while also pondering the broader ramifications for public policy and democratic processes in Finland. It presents an insightful analysis into the challenges and prospects of countering hate speech, aligning with the Political Sociology Working Group's interest in the intersections of politics, borders, and boundaries in societal encounters and democratic practices. This contribution seeks to enhance understanding of digital boundaries in political sociology, offering theoretical and conceptual insights into the complexities of social media politics and its effects on democracy.

The emergence of the promise of small modular nuclear reactors: consensus and contestation in the leading Finnish and Swedish newspapers

Mika Kari, Sarah Tornberg, and Tapio Litmanen, University of Jyväskylä, Finland

Matti Kojo, LUT University, Finland

Markku Lehtonen, Universitat Pompeu Fabra, Spain

Climate change mitigation has led to tightening international climate agreements endorsing green energy production in Western countries. As a result, the boundary of what is considered to be green energy has been under debate, which has led to, for example, the tendency to replace the target of renewable energy production with emission-free energy production, which promotes new nuclear power. In Finland and Sweden, small nuclear power reactors (SMRs) have gathered growing support from both policymakers and citizens. While both countries are consensual Nordic high-trust welfare societies, with close collaboration between authorities and industry in the nuclear sector, earlier research has also highlighted the significant differences between the two countries. These include differences concerning the role of the media, notably the contrast between Sweden's active media debates that give visibility to a variety of differing perspectives, and the Finnish media's tendency to echo government and industry views. Similar differences between the dialogical Swedish and more straightforward Finnish policy cultures have been observed in other policy areas.

This article explores the extent to which similar differences can be observed in the ways in which promises concerning SMRs are being constructed in Finland and Sweden. It does so by examining the reporting on SMRs in two leading newspapers in each country. While the trends in the degree of media attention in both countries are highly similar with growing visibility from 2021 onwards, the analysis indicates that the media discussion - and by extension the promise construction - is firmly embedded in the societal contexts of their respective countries. The results corroborate with the above-mentioned earlier research, highlighting the differences between the media and policy cultures in the two countries. The analysis indicates a contrast between the near absence of counter-narratives in Finland and the relatively lively debate between SMR promoters and critics in Sweden.

The Last Straw of Democratization? Understanding the Gezi Protests in Turkey through Participants' Narratives

Tülay Yılmaz

The 2011 general election was a significant event in Turkey's political and democratic trajectory. Having won three consecutive elections, the AKP (Justice and Development Party) initially continued its governance with a liberal political stance. However, in 2011, the party shifted towards implementing conservative policies and legal changes in Turkish society. This shift predominantly affected the secular segments of the population, who quickly began to challenge and oppose the party's undemocratic political maneuvers. Secular citizens protested the AKP's aggressive capitalist and conservative strategies, evident in construction projects, urban redevelopment initiatives, and interference in personal freedoms such as restrictions on abortion, limitations on women's attire, and constraints on alcohol sales.

This growing discontent culminated in a small-scale protest on May 28, 2013, in Istanbul's Gezi Park, sparked by opposition to the government's plan to demolish green spaces for a shopping mall. The 2013 Gezi movement, a series of significant anti-government social protests in Turkey, stands as a defining moment in Turkish history. Initially catalyzed by environmentalist concerns, the movement rapidly evolved, drawing participation from diverse societal groups and culminating in approximately 5,000 related demonstrations nationwide.

Despite the widespread academic interest in the Gezi protests, a noticeable void exists in exploring participants' perspectives before, during, and aftermath of the movement. By employing narrative analysis and the sociology of emotions in social movements, the research investigates the emotional dimensions of the Gezi protests and their impact on Turkish society. This approach provides valuable insights into the emotions, narratives, and collective experiences that influenced the protests' development and aftermath. The study contributes to social movement literature by offering a unique, retrospective viewpoint that sheds light on the emotional dynamics and narratives shaping the course of the Gezi movement.

New Social Pragmatism

Eeva Luhtakallio, Veikko Eranti & Anders Blok

This presentation introduces a new theoretical approach to political action, the New Social Pragmatism. This approach combines conceptual tools from the French pragmatist tradition (in particular Boltanski & Thévenot), and American cultural sociology (in particular Swidler, Eliasoph and Lichterman). We suggest that such combination is beneficial for considering how people strive to create commonality in today's complex societies, offering a widened perspective to analysing how the political emerges through an array of activities. Furthermore, the approach positions conflict at the centre of inquiry to make sense of the different ways people engage in society.

NSP provides tools for understanding simultaneously the structure – or the habitual and institutionalized forms – of social life, and the conditions in which social life changes. Our aim is to show how this approach helps address social life flowing smoothly, resulting from people's constant action of engaging in ways that aim at ensuring the flow, and crises interrupting the flow and people's contextual tools to solve the crises, either returning to smoothness or laying out new landscapes: in sum, efforts and activities building the common from essentially pluralist starting points.

To present New Social Pragmatism, we revisit the concept of participation in social scientific debate. We argue that the concept needs both clarification free of normative weight and widening of scope to grasp types of societal action currently often passing under its radar. These

aspects are joined in connecting the concept of participation, the actions taken to create commonality, and a broad understanding of the political under the idea of 'doing society', referring to the constant engaging, imagining and acting taking place on a scale from everyday situations to larger social transformations.

Hanna Tammisto

The presentation drafts out what kind of definitions, connections and interpretations are given to the concepts of inclusion ('osallisuus') and participation ('osallistuminen') in the current regional programs (2022–2025) of Finnish regional councils, in the implementation plans, as well as in the communications on the websites of the regional councils.

The research material consists of the regional programs (2022–2025) of Finnish regional councils and their implementation plans, as well as communications about increasing inclusion and participation websites of the regional councils. The presentation describes the coding of the material based on how the inclusion and participation of residents is defined and framed in the websites and regional program papers.

The presentation relates on recent research of inclusion and participation conducted in the fields of democracy and political science. This research highlights an increase in political demonstrations and misinformation as signals of deepening distrust towards political decision-making. Finnish cities and regions aim to respond to these trends by piloting new opportunities for participation such as participatory budgeting, residents' evenings and mini-publics. (e.g. Isola et al. 2017; Koskimaa et al. 2023; Leino et al. 2022; Värttö & Rapeli 2019.)

Research on inclusion and participation is carried out: 1) in democracy studies, 2) in youth research, and 3) in organisational research, in the frameworks of co-creation of organisations and service design. There is a significant difference in the meaning of inclusion when the subject is increasing activity of the residents or co-creation between experts and organisations – and inclusion understood as in increasing the inclusion of marginalised population groups called for in international agreements. The presentation approaches the studies of inclusion and participation critically from the framework of cultural studies. The methodology combines elements from frame analysis to critical discourse analysis.

No face, no case - changing styles of confrontation in Finnish demonstration culture

Georg Boldt ja Meri Külm

Finnish protest culture has been described as peaceful and consensus-seeking. Compared to other countries, demonstrations have traditionally been disciplined and law-abiding events, avoiding open confrontation and escalation of conflict. Demonstrations have typically been

meticulously arranged by advocacy groups and civil society stakeholders. Public approval has been a priority and organisers have been open to negotiation and dialogue with the police.

Considering this, we examine changes in Finnish protest culture, especially the increasingly prevalent practices of direct action and civil disobedience using ethnographic observations of Elokapina's (Extinction Rebellion Finland) actions and the Helsinki without Nazis demonstration.

There are significant differences between the actors of Elokapina and Helsinki without Nazis, for example, in terms of non-violence and bearing criminal responsibility for one's actions. However, there are also similarities, for example, regarding action repertoires and care. In the Finnish context, both movements represent an unprecedented form of organised and open civil disobedience, aiming in the case of Elokapina to create political pressure for more ambitious climate and environmental policies and, in the case of the Helsinki without Nazis, to physically resist an annually recurring nationalist march.

This study shows how tactical and strategic shifts in protest activities create challenges in communicating the objective of the protests and conflicts in interactions with both bystanders and the police. The risky nature of the activities has also led the actors to adopt previously unseen security practices in the Finnish context, reflecting both the repression these movements face and how civil disobedience and direct action often borders on the illegal.

The evidence suggests that direct action and civil disobedience, whose primary aim is not advocacy or lobbying of decision-makers, have become an essential demonstration repertoire in Finnish society.

Democracy Without Political? Constructing Hegemonic Consensus on Finland's NATO Membership

Janne Lehtonen, University of Helsinki

Following Mouffeian understanding of plural democracy, continuous conflict is a core feature of democratic systems. Any established order is a hegemonic articulation, and thus essentially contestable. Attempts to constitute a hegemonic order can be understood as pursuits to depoliticize an issue, yet normatively, room for political (re)contestations would seem a necessary condition for true plural democracy. In cases of security policies and articulations of an outside crisis, however, democratic systems can be particularly susceptible to diminish the space for the plurality of contesting views.

To understand construction of hegemonic order in times of crises, I examine the case of public discussions in Finland during its process of joining NATO after the Russian full-scale invasion to Ukraine in 2022. The public opinion in Finland turned quite literally over one night from

opposing NATO membership into supporting it, and consecutively, political leaders started to advance Finland joining NATO. I ask, how mainstream newspapers as public actors interpreted and constructed the novel conversation climate concerning Finland's security and NATO membership, and how space for political conflict and democratic values were represented.

Conducting post-structuralist discourse analysis of Finnish newspaper editorials, I detect intriguing image of democracy without political. Democratic deliberation over NATO membership was highly valued in the editorials, yet simultaneously, they depict a pre-determined outcome of this deliberation: a wide commitment and unified, non-political support for Finland joining NATO. Interestingly, here democratic deliberation becomes a process of committing everyone behind a hegemonic consensus, and thus rather legitimating the decision than forming it.

Plausible politics: attainable futures in the making of political choices

Joonas Timonen, University of Helsinki

It is customary to conceptualize politics and political action as being organised around interests. In this view, personal or collective interests guide individual voting choices or participation in collective action. In this presentation, I propose that, in addition to interests, a sense of plausibility plays an important role in shaping political action. From this perspective, the guiding question for political action shifts from interests to considerations of what is attainable through political means in the first place. Drawing upon in-depth interviews with respondents leaning politically towards right-wing populism or radical right, I show how the political orientation of individuals is not guided merely by their interests, but also – and often decisively – by their perceptions about what is achievable, changeable, or playable in the field of politics. On this basis, I discuss how a sense of plausibility intersects with interests, values, and political imagination, and how focusing on citizens' understanding of 'plausible politics' can complement our understanding of the trajectories of political action.

27. TRANSBORDERING VULNERABILITIES: ADAPTATION OF DISPLACED PEOPLE FROM UKRAINE TO THE NEW ENVIRONMENT IN FINLAND

COORDINATORS

Elena Bogdanova, Aleksanteri Institute, University of Helsinki
bogdanova.nova@gmail.com

Anna Tarasenko, Aleksanteri Institute, University of Helsinki
anjatarasenko@gmail.com

Elena Nikiforova, Aleksanteri Institute, University of Helsinki
elenikifor@gmail.com

Unbridgeable divide? Differences in social and health care in narratives of Ukrainian forced migrants in Finland

Anna Tarasenko, researcher fellow at Aleksanteri Institute of Helsinki University

Displaced people are often struck and confused by specifics of welfare provision, health and social care practices in host societies. I interpret such cases as a clash of different (welfare) worlds carrying various social and healthcare rules: the one practiced in a host society and another one brought by expectations of displaced people. What constitutes this divide and how can it be conceptualized? We know from previous studies that previous migration wave in Finland was outstanding in terms of “ontological gaps” (Kynsilehto, Puumala 2015) and cultural differences. I follow constructionist approach to reveal how displaced people themselves see and construct differences in social and health care when home country and host society contrasted.

The empirical data constitutes interviews with displaced people, medical and healthcare personnel, experts and volunteers. More than 20 interviews have been conducted in three cities of Finland in 2023-2024 by the research team of the project “Sensing as a refugee: vulnerable bodies on the move”. The method of sequential data analysis of interviews is utilized to reveal narratives and moral tales constructed by displaced people and healthcare workers about differences in social and healthcare. The presentation will offer preliminary findings.

Struggle for subjectivity: adaptation of displaced people with chronic illnesses to the new environment

Elena Bogdanova, researcher fellow at Aleksanteri Institute of Helsinki University

Forced displacement caused by war is a very difficult experience for any person. From the point of view of the phenomenology of perception (Merleau-Ponty 1945), it violates the integrity of the environment in which the subject exists (Fontanari 2018), possessing a body and perception,

and of which s/he is a part. My research examines how displaced people with chronic illnesses maintain and restore the affected subjectivity in a new environment through their illnesses. Running away from war, a person can lose everything, but a chronic illness remains part of his physicality, and part of her/his subjectivity. In many ways, chronic illness shapes a decision to escape the dangerous place, path and destination choices, ways of moving and crossing borders, and integrating into new environments. In my research, I look at illness as a specific resource that provokes numerous impulses for social adaptation, and also provides deep foundations that support the affected subjectivity.

Empirically, the study is based on 20 semi-structured interviews with people with serious chronic illnesses displaced to Finland as a result of Russia's war with Ukraine. Interviews were conducted in 2023-2024 in different cities of Finland.

The Creation of Deaf Spaces: Place-Making Practices in the Wake of Displacement from Ukraine

Luca De Magistris, MA student of MAREEES at Aleksanteri Institute of Helsinki University

Although more research on the topic has surfaced recently, the overlap of Deaf Studies and Migration Studies remains minimal, especially for cases of forced mobility. With my research I plan to investigate how deaf displaced people navigate the loss and (re)creation of deaf spaces from their home to the host country, in this case represented by Ukraine and Finland respectively. Deaf people occupy and carve deaf spaces constantly, since all societies are generally hearing. Deaf spaces are therefore very important facilitators of the creation of deaf subjectivities and communities; in this sense, language and communication are fundamental to the creation of deaf spaces, where sign languages dominate over spoken ones.

Against this backdrop, the main aim of my MA thesis is to study the adaptation of deaf displaced people in Finland to better understand how the experience of forced displacement affects deaf place-making practices. I plan to observe how deaf displaced Ukrainians occupy and navigate the hearing and deaf spaces in Finland, whether they adapt to pre-existing deaf spaces by interlacing with the local deaf communities, or they create new deaf spaces on the basis of shared experiences of refugeehood. Of course, the linguistic barriers that come with being forcibly displaced in a new country, with the added layer of sign languages being minoritarian languages everywhere, play a crucial role that will also inform my research.

Empirically, my research will be based on interviews I plan to conduct with deaf displaced people themselves and with people working with them: Respectively, they represent the embodiment of place-making across borders and displacement, and the surrounding external actors who are also part of these spaces. The interviews will complement other methodological

approaches, such as ethnographic observation and—possibly—artistic workshops. The method(s) of data collection could potentially become the core of my thesis.

National borders, national bodies: browsing the new mobility reality

Elena Nikiforova, research fellow at Aleksanteri Institute of Helsinki University / Centre for Independent Social Research, St. Petersburg - Helsinki

The war in Ukraine has ushered in profound transformations in the mobility regimes between Europe, Russia, and Ukraine. This evolution shapes the mobility experiences of individuals holding Russian and Ukrainian passports as embodiments of their respective nations. In

this emerging mobility landscape, factors beyond mere citizenship come to the forefront during international border crossings. Personal identifiers such as names, surnames, place of birth, gender, age, and even visual body inscriptions, ranging from clothes to distinctive skin features, tattoos, or scars, now influence how each body is treated at the border.

This paper delves into an exploration of the current cross-border mobility reality at the border of Russia and the European Union, drawing insights from the project's interviews and other sources. The discussion aims to shed light on how the war and shifts in border and mobility policies have redefined the focal point of state's bordering practices. I argue that rather than emphasizing the collective, the focus has shifted towards treating each individual crossing the border as a unique entity. The process of state bordering has become individualized, with every body perceived as its distinct subject.

28. TURVALLISUUDEN JA MAANPUOLUSTUKSEN SOSIOLOGIA

KOORDINAATTORIT

Miina Kaarkoski, FT, dosentti, Maanpuolustuskorkeakoulu

miina.kaarkoski@mil.fi

Oliver Saal, YTM, Pelastusopisto

oliver.saal@pelastusopisto.fi

Yksilön riskikäsitusten suhde omatomisen varautumiseen kokonaisturvallisuuden näkökulmasta

Oliver Saal, VTM, tutkija, Pelastusopisto

Työryhmäesitelmässäni esittelen väitöskirjaprojektini alustavaa tutkimussuunnitelmaa. Väitöskirjatyön tarkoituksena on mallintaa yksilöiden omatomista varautumista riskikäsitys- ja resilienssitutkimuksen empiiristen tulosten pohjalta. Kokonaisturvallisuuden mallissa yksilön käsitykset ja käyttäytyminen ovat avainasemassa yhteiskunnan kriisinkestävyuden, palautumisen ja normaaliolojen ylläpidon kannalta. Intuitiivisen riskikäsituksen yhteydestä tietoon (tai sen puutteeseen), sekä suhteesta tapaturmakokemuksiin ja kriiseistä palautumiseen tiedetään jo aikaisemmasta tutkimuksesta jonkin verran. Myös riskikäsituksen muodostumisen psykologista rakennetta on tutkittu viime vuosikymmeninä. Riskitutkimuksen kentällä on kuitenkin kaivattu teoreettisten näkökulmien kehittelyä ja kokonaisvaltaista tutkimustulosten yhdistämistä, johon tämä väitöskirjatyö vastaa. Pyrkimyksenäni on siten ymmärtää, miten yksilöiden riskikäsitukset syntyvät, mikä saa riskikäsitukset muuttumaan, ja millaisissa kausaalisuhteissa riskikäsitukset ovat riskeihin liittyvässä käyttäytymisessä kuten varautumisessa ja riskeistä palautumisessa. Ymmärrys riskikäsitusten ja -käyttäytymisen muodostumisesta edesauttaa viranomaisten turvallisuustyötä sekä rauhan että kriisien aikana.

Väitöskirjatyö on laajasti monitieteellinen ja yhdistää sosiaalifenomenologista tieto- ja käyttäytymisteoriaa, systeemi- ja kompleksiteoriaa sekä sosiaalipsykologista tunteen ja turvallisuuden tutkimusta ymmärtääkseen miten ei-rationaalinen, subjektiivinen riskikäsitys muodostuu, mitä vaikutteita sillä on käyttäytymiseen ja miten sitä tulisi menetelmällisesti tutkia. Tutkimuksen empiirinen osa on määrällinen ja soveltaa parhaiten soveltuvia rakenneyhtälömalli- ja verkostomallimenetelmiä. Tutkimuksessa aloitan aikaisempien tietovarantojen hyödyntämisellä empiiristen mallien testaamisessa. Varantoina ovat alustavasti Suomalaisten pelastusasenteet -kyselytutkimukset (noin 11 000 vastaajaa vuosilta 2005–2023) ja Turvassa -kyselytutkimukset (noin 9 000 vastaajaa vuosilta 2015–2019). Aikaisempien tietojen avulla kehitän kyselytyökalun yksilön varautumista mittaavista tekijöistä, jota sovelletaan uudessa tiedonkeruussa vuonna 2025. Tutkimus toteutetaan vuosina 2024–2026 kolmena osajulkaisuna, josta yksi on jo julkaisuvaiheessa ja toinen työn alla.

Tutkiminen monimaailmassa – tiedontuottamisen ehdoista varusmiesten ryhmähaastatteluissa

Elina Paju, Maanpuolustuskorkeakoulu

Metodologisessa esityksessäni kysyn, miten tutkiminen ja tietäminen tapahtuu monimaailmassa (engl. *pluriverse*), millaisia käytännön haasteita tähän sisältyy ja mitä erityistä puolustusvoimien konteksti tuo tutkimisen käytäntöihin ja mahdollisuuksiin. Esitykseni perustuu varusmiesten ryhmähaastatteluissa kertyneisiin kokemuksiin. Analysoin käsitteellisesti sitä, mitä tiedontuotanto tapahtuu armeijakontekstissa.

Käsite *pluriverse* (monimaailma) viittaa siihen, että maailma koostuu erilaisista entiteeteistä, jotka eivät välttämättä ole yhteensopivia (ks. esim. James 2008; Latour 1997; Stengers 2010–2011). Maailmaa asuttavat niin inhimilliset kuin ei-inhimilliset olennot, tarinat, affektit, mielipiteet, jotka eivät muodosta yhtenäistä ja yhteen saumattomasti asettuvaa kokonaisuutta. Tällainen moniaineksinen maailma on jännitteinen, eikä yhteisymmärrys ole vallitseva olotila tai toiminnan päätepiste. Kuten Bruno Latour toteaa (2022, 120), monimaailmassa yhteisymmärrys ei ole toiminnan tavoite, vaan se, että opimme elämään yhdessä ja olemaan riippuvaisia maailman eri toimijoista.

Esityksessäni analysoin, miten tutkimushaastattelu jäsenyy monimaailmassa. Latourin (ks. Lehtonen 2023) ja Isabelle Stengersin (2010–2011) mukaan yhdessäoleminen monimaailmassa vaatii jatkuvaa neuvottelua. Analysoin esityksessäni, millaisia neuvottelun ulottuvuuksia varusmiespalvelukseen osallistuvien haastattelutilanteet vaativat. Ryhmähaastattelut sisältävät sekä jännitteisiä että konflikteja minimoimaan pyrkiviä tilanteita. Esitän, että puolustusvoimat, sen tietyt ominaiset piirteet, varusmieskoulutuksen käytännöt ja toimintatavat, mutta myös sodankäynnin mahdollisuus, kehystävät ryhmähaastatteluita ja niissä syntyvän tiedon mahdollisuuksia. Pohdin, millaisia mahdollisuuksia tutkijalla on tällaisessa kontekstissa – Latourin (2022, 47) sanoin – huomioida, säilyttää ja pitää arvossa ”mahdollisimman monia eri tapoja kuulua maailmaan.”

Nuorten yhteiskunnallinen osallisuus – mahdollisuuksien ja haasteiden vuoropuhelua

Marilla Kortosalmi, Laurea-ammattikorkeakoulu

Mette Ranta, oikeusministeriö, Helsingin yliopisto

Tarkastelemme tutkimuksessa nuorten tyytyväisyyttä omaan taloudelliseen tilaansa sekä nuorten kiinnostusta politiikkaan. Molemmat indikaattorit ovat vahvistuneet Nuorisobarometrin mittauksissa vuosien 1997 ja 2020 välillä. Otamme joka vuosikymmeneltä yhden mittauspisteen ja avaamme regressioanalyysin avulla indikaattoreita selittäviä muuttujia. Pyrimme argumentoimaan, että nuorten yhteiskunnallinen osallisuus on tällä ajanjaksolla vahvistunut, vaikka poliittinen järjestäytyminen esimerkiksi puolueiden ja järjestöjen kautta on heikentynyt.

Nuorisobarometri on kerätty kattavilla otoksilla 18–29-vuotiailta nuorilta eri teemoja painottaen vuosittain vuodesta 1995 lähtien. Tutkimuksen tarkastelupisteet ovat vuodet 1997, 2001, 2012 sekä 2018/2021.

Tulosten perusteella nuorten tyytyväisyys omaan taloudelliseen tilanteeseensa on vahvistunut vuosien 1997 ja 2019 välillä. Vuonna 1997 kouluarvosanalla mitattu taloudellisen tyytyväisyyden keskiarvo oli 7,18. Vuonna 2019 kouluarvosanalla arvioituna keskiarvo oli 7,55. Taustalla mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä on koettu epävarmuus toimeentulosta laskusuuntainen 2004 – 2016, ja nuorten usko työpaikkojen pysyvyyteen vahvistunut 1997 -> 2019. Nuoret erottavat työn ja toimeentulon; työttömyys koetaan vähemmän negatiivisena, jos toimeentulo muuten turvattu laskenut 1994 -> 2019.

Nuorten kiinnostus politiikasta kasvanut 1997–2018 välillä. Vuonna 1997 33 % kiinnostunut tai hyvin kiinnostunut -> 2018 63 % kiinnostunut tai hyvin kiinnostunut. Nuorten poliittista minäkyvykkyyttä tarkastelevissa tutkimuksissa nuoret kertovat kuitenkin olevansa epävarmoja kyvystään osallistua politiikkaan itse. Barometrin kysymys, joka kartoittaa nuorten osallistumishalukkuudesta mielenilmauksiin, on ollut laskusuuntainen vuosien 1996 ja 2018 välillä.

Tarkemmassa analyysissä nuorista piirtyy kaksi profiilia, joiden läpi tarkasteltuna heidän yhteiskunnallinen osallisuutensa näyttyy. Tarkastelemme tutkimuksessa profiilien eroja ja yhtäläisyyksiä sekä pohdimme niiden kehittymistä erityisesti yhteiskunnallisen turvallisuuden linssien läpi.

”Enemmän ihmisii toisillemme” – Sukupuoli mies- ja naisvarusmiesten yhteismajoituksessa

Teemu Tallberg, FT, sotilassosiologian professori, Maanpuolustuskorkeakoulu

Naisten vapaaehtoinen asepalvelus mahdollistui Suomessa vuonna 1995. Varusmieskoulutuksessa naiset ovat majoittuneet pääsääntöisesti erillään miesvarusmiehistä, minkä on katsottu johtaneen haasteisiin ryhmähengen ja kommunikaation sekä palveluksen sujumuuden ja taloudellisen tilojen käytön osalta. Mies- ja naisvarusmiesten yhteismajoitus alkoi puolustusvoimissa kokeiluna vuonna 2020 ja vakiintui varusmiesten suostumukseen perustuvaksi käytännöksi vuonna 2024.

Millä tavoin institutionaaliset rakenteet ja tilalliset järjestelyt ohjaavat varusmiesten vuorovaikutusta palveluksen aikana? Miten sukupuoli manifestoituu varusmiespalveluksen arjessa yhteismajoituksen kontekstissa? Esitys perustuu Maanpuolustuskorkeakoulun TUPA-tutkimusprojektissa vuosina 2020-2021 kahdessa eri joukko-osastossa kerättyyn haastatteluaineistoon (23 varusmiesten yksilöhaastattelua).

Tilajärjestelyt ovat kokeiluun ja muutokseen saakka toistaneet binääristä sukupuolijakoa. Yhteis- ja erillismajoitus tuottavat monenlaisia tilanteita ja kokemuksia palvelusuran varrella, kun naisten ja miesten osuudet ja sotilasarvot tuvissa vaihtelevat. Kokeilua ja yhteismajoitusta koskevat käytännöt ja varusmiesten kokemukset kertovat murroksesta, jossa konventionaaliset käsitykset armeijasta ylisukupolvisena ja homososiaalisuuden jäsentämänä mieskokemuksena elävät yhä, mutta myös kyseenalaistuvat. Mies- ja naisvarusmiesten heterososiaalinen kanssakäyminen kertoo itseorganisoitumisesta ja oivaltavista ratkaisuista käytännön haasteisiin vaativassa ja intiimissä palvelusarjessa sekä siitä, miten sukupuolta neuvotellaan lähtökohtaisesti epätasa-arvoisen asevelvollisuusinstituution ja monin tavoin sukupuolittuneen organisaation puitteissa. Tämän lisäksi analyysia ja tulkintaa kehystävät puolustusvoimallinen tavoite saada naiset entistä laajemmin hakeutumaan palvelukseen sekä kokeilua koskeneen julkisen keskustelun huolestuneet sävyt.

#slavaukraini - Ukrainan sota ja TikTok mediarepresentaatioiden historiallisessa murroksessa

Anni Koikkalainen, Helsingin yliopisto

Sosiaalinen media on osa nykypäivän turvallisuuspoliittista ympäristöä ja sen tutkiminen sodan ja konfliktin konteksteissa on tärkeää, sillä sosiaalinen media on oleellisesti muuttanut sodan ja median suhdetta. Tutkielmani käsittelee Ukrainan sodasta vuonna 2022 tuotettuja TikTok-videoita ja niiden mediahistoriallista kontekstia. Sota nousi TikTokissa ilmiöksi helmikuussa 2022 ja lyhyistä videosisällöistään tunnettu sovellus tarjosi katsojilleen materiaalia sodan ruohonjuuritasolta. Alkuperäislähteenäni toimivat videot, jotka kuvaavat ukrainalaisten sotilaiden ja siviilien elämää sodan keskellä.

Tutkielmani teoreettinen pohja muodostuu käsitteellisesti mediarepresentaation, todellisuuden ja Shani Orgadin määrittelemän globaalin mielikuvituksen ympärille. Mediarepresentaatiot ovat nimellisesti kuvauksia todellisuudesta, mutta todellisuuden käsite ja suhde representaatioon on kiistelty. Globalisaation ja sosiaalisen median myötä massoilla on mahdollisuus tuottaa laajalle leviäviä kuvauksia sodista emmekä enää näe maailmaa tiukasti kansallisvaltion rajojen sisältä. Kansallisen näkökulman rinnalle on alkanut muodostua globaali mielikuvitus. Tutkielmani valottaa sitä, miten sotaan liittyvästä maanpuolustuksesta puhutaan sosiaalisessa mediassa ja pyrkii kartoittamaan tämän yhteiskuntahistoriallista merkitystä.

TikTokin tutkimiseen ei ole vielä vakiintunutta tutkimusperinnettä, joten kokeilin erilaisia tapoja ja lopulta muodostin aineiston hakemalla videoita sotaan liittyvillä hakusanoilla. Kriteerinä valituille videoille oli niiden julkaisuajankohta, näyttökertojen määrä ja sisältö. Koska TikTok kerää dataa käyttäjiensä laitteilta ja algoritmi on yksilöllinen ja käyttäjiltä salattu, ei voida tietää, mitkä kaikki tekijät vaikuttivat tutkimuksen lopulliseen otokseen, joka koostuu 68 videosta. TikTok-videoiden sisältöihin vaikuttavat esimerkiksi sovelluksen rajoitukset, sekä sovelluksen trendit ja erilaiset

29. TYÖN JA KÖYHYDEN RAJAT – ON THE BORDERS OF WORK AND POVERTY

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Mikko Jakonen, Itä-Suomen yliopisto

mikko.jakonen@uef.fi

Hanna-Mari Ikonen, Jyväskylän yliopisto

hanna-mari.p.ikonen@jyu.fi

Jenny Säiläwaara, Jyväskylän yliopisto

jenny.w.sailavaara@jyu.fi

Työn rooli poliittisessa köyhyyspuheessa

Iida Kettula-Vehviläinen, Tampereen yliopisto

Tutkin väitöskirjassani poliittisten puolueiden köyhyyspuhetta kehysanalyysin menetelmällä. Tällä hetkellä olen aineiston osalta tutkinut hallitusohjelmia, puolueiden ohjelmia sekä vaalikeskusteluita. Eräs tähän mennessä aineistosta tunnistamani kehys on työn kehys, jossa köyhyys määrittyy työn – tai sen puutteen, ongelmaksi. Työ on kuitenkin teema, jota puolueet käsittelevät luonnollisesti hyvin paljon, ja se määrittyy myös hyvin pitkälti elinkeinopolitiikan kysymyksenä. Esitelmäni koskee työn ja köyhyden sekä toisaalta myös elinkeinopolitiikan välistä suhdetta.

Perustan esitelmäni tunnistamani työn kehysten ympärille ja pohdin sen rajautumista sekä työn ja köyhyden suhdetta määrittäviä tekijöitä poliittisessa puheessa. Puolueet voivat esimerkiksi mieltää työn ja köyhyden kytköksen ongelmaksi, joka koskee pienipalkkaisia, osa-aika- tai pätkätyötä tekeviä tai työttömyysturvajärjestelmän ulkopuolella olevia ryhmiä (esimerkiksi itsensätyöllistäjät). Syinä ongelmaan pidetään muun muassa kannustinloukkuja, palkan riittämättömyyttä, koulutuksen puutetta tai sen kohtaamattomuutta tarjolla oleviin työpaikkoihin sekä työn ja työmarkkinoiden muuttumista.

Yleisesti nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän nähdään vastaavan työn muutokseen huonosti, mistä kertoo myös laajasti poliittisella kentällä pitkään jaettu näkemys tarpeesta uudistaa sosiaaliturvaa ja sen määräytymisperusteita. Puolueiden esittämät vaihtoehdot voivat toisaalta samanaikaisen uudistamistarpeen ohella myös näyttäytyä pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin jatkajina esimerkiksi universalismin perinteen korostamisen kautta. Sosiaaliturvajärjestelmän uudistaminen yhdistetään usein puheeseen palveluiden uudistamisen tarpeesta. Muita esitettyjä ratkaisuvaihtoehtoja ovat olleet esimerkiksi yleinen kannustinloukkujen purkaminen, ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan tehtävät muutokset, työttömien aktivointi, aktiivinen finanssipolitiikka ja ammattiyhdistysjärjestelmän korostaminen.

Työn kytkeminen toimeentulon ongelmiin yhdistää kaikkia väitöskirjassa tarkastelemiani puolueita (keskusta, kokoomus, perussuomalaiset, SDP, vasemmistoliitto ja vihreät). Teema liittyy vahvasti elinkeinopolitiikkaan ja välillä yksittäisten ryhmien tai henkilöiden kokemien talousongelmien parantamiskeinoja onkin vaikea erottaa puhtaan elinkeinopoliittisesta puheesta. Näin on esimerkiksi silloin, kun keskustellaan tiettyjen alojen palkkatasojen nostamisesta.

Köyhä vai vähän ansaitseva? Pienituloisten itsensätyöllistäjien rajankäynti toimeentulostaan

Hanna-Mari Ikonen, Jyväskylän yliopisto

Pienyrittäjyys ja itsensätyöllistäminen ovat keskeisiä työllistymisen muotoja tämän hetken yhteiskunnissa. Myös Suomessa yrittäminen on sekä diskurssina että käytännön työnä paljon esillä. Vähemmän puhutaan siitä, että itsensätyöllistäjät ansaitsevat usein huomattavan vähän. Yrittäjät Suomessa -tutkimuksen mukaan itsensätyöllistäjistä neljännes kuuluu alimpaan tulodesiiliin. Samalla yrittäjäasema aiheuttaa epäselvyyksiä ja haasteita sosiaaliturvajärjestelmässä, varsinkin yrittäjyyttä muihin tulonlähteisiin yhdisteltäessä – mikä on nykypäivänä yhä tyyppisempää.

Laadullisessa tutkimuksessa yrittäjien toimeentuloa on käsitelty niukasti. Tässä esityksessä yrittäjien toimeentuloa tarkastellaan koettuna ja kerrottuna ilmiönä laajan haastatteluaineiston avulla. Aineistona ovat itsensä pienituloisiksi määrittelevien, ainakin osan toimeentulostaan yrittäjänä saavien suomalaisten haastattelut (n=48). Tarkastelussa kysytään, mitkä ovat näiden ihmisten tulonlähteet, kuinka haastatellut kokevat tulevaisuuttaan toimeen tuloillaan sekä kuinka pysyväksi tai tilapäiseksi tilanne koetaan. Haastatteluista selviää, että yrittäjätulojen lisäksi tuloja saadaan vaihtelevasti esimerkiksi palkkatyöstä, sovitellusta työttömyysetuudesta tai eläkkeestä. Toimeentulosta kysyttäessä harva haluaa vastata olevansa suorastaan köyhä. Perusteena käytetään sitä, että välttämättömät perustarpeet täyttyvät, joskin välillä ehdollisena: ruokaa on aina pöydässä, vaikkakin on tarkasti harkittava, mitä ruokaa voi hankkia, ja laskut saadaan maksettua, vaikkakin välillä lisääntymistä pyytäen ja muusta tinkien. Haastatteluissa on runsaasti esimerkkejä jatkuvasta kulujen seurannasta, kuluttamisen karsimisesta, säästämistä ja tilanteista, joihin pienituloisuus vaikuttaa. Esillä on myös sopeutuminen vähällä rahalla toimeentuloon, ylpeyskin siitä.

Haastatteluista selviää myös, että muut ihmiset vaikuttavat varsin paljon tulojen tarpeeseen: se, onko puolisoilla vakaat tulot tai onko paljon ruokittavia suita. Osa arvelee tai ainakin toivoo niukkojen tulojen olevan väliaikainen tilanne, kun taas osa arvelee, että normaali, pysyvä tilanne.

Tutkimus on osa Työssäkäyvät köyhät jälkiteollisessa hyvinvointivaltiossa -hanketta, jossa on tavoitettu laajasti erilaisia pienillä ansioilla sinnitteleviä ihmisiä. Itsensätyöllistäjät jakavat paljolti samoja kokemuksia, tuntemuksia ja käytänteitä kuin yleisesti aineistojemme vastaajat. Kuitenkin

korostuvat erityisesti toimeentulolähteiden moninaisuus ja siihen liittyen sosiaaliturvan niukkuus ja järjestelmän aukot sekä käytetyn työajan ja saadun korvauksen välinen suhde.

Luottamus, epäluottamus ja hiljainen tieto apurahansaajien ja yksityrittäjien viranomaiskohtaamisissa

Katri Talaskivi, Jyväskylän yliopisto; Elina Kauppinen, Jyväskylän yliopisto

Luottavatko epävarman toimeentulon varassa, työmarkkinoiden ja yrittäjyyden välisellä rajaseudulla elävät luovien alojen työntekijät ja tutkijat siihen, että yhteiskunnan turvaverkko ottaa vastaan silloin, kun sitä tarvitaan? Entä miten tähän luottamukseen vaikuttaa sosiaalisessa mediassa ja kasvokkaisissa kohtaamisissa vertaisten kesken jaettu hiljainen tieto viranomaisten luotettavuudesta? Onko viranomaisia kohtaan koetulla luottamuksella yhteyttä siihen, millaisia riskejä – luovia, taloudellisia, sosiaalisia – epävarmoissa työmarkkina-asemissa elävät työntekijät uskaltavat ottamaan? Millaisia vaikutuksia he itse näkevät toimeentulonsa epävarmuudella olevan työnsä laatuun tai työhön sitoutumiseen?

Tässä tutkimushankkeessa selvitämme, millaisista luottamuksen ja epäluottamuksen kokemuksista viranomaiskohtaamisissa kertovat apurahalla tai yksityrittäjänä työskentelevät kirjallisuuden, kustannusalan ja esittävien taiteiden ammattilaiset sekä humanististen ja yhteiskuntatieteiden tutkijat. Aloille on tyypillistä vuorottelu apurahasuhteiden, määräaikaisten työsuhteiden, freelancer-työn ja palkattoman työn välillä. Työn kokonaiskuvaan kuuluu paljon pistemäisiä työtilaisuuksia ja vastikkeetonta työtä – esimerkiksi apurahojen hakemista, esitysten valmistelua, markkinointia ja välttämätöntä verkostoitumista –, ja kokopäivätyötä on tarjolla harvoille. Siksi näiden alojen ammattilaiset ovat usein tekemisissä työttömyysturvasta vastaavien viranomaisten kanssa.

Tutkimushankkeessamme lähestymme näitä kohtaamisia luottamuksen ja epäluottamuksen käsitteiden kautta. Ymmärrämme Sztompkan tavoin luottamuksen tunteena, joka kohdistuu henkilön tai instituution tulevaan toimintaan ja johon liittyy epävarmuutta ja haavoittuvuutta. Epäluottamuksen kohteen odotamme toimivan pahantahtoisesti tai vahingoittavasti, ja odotukset saavat meidät vetäytymään tai välttelemään vuorovaikutusta. Giddensin mukaan luottamuksen rapautumisesta seuraa ahdistusta ja pelkoa: tunteita, jotka voivat johtaa paremminkin vetäytymiseen kuin aktiiviseen toimintaan. Muun muassa Seligman erottaa luottamuksen, jota tunnetaan henkilöitä kohtaan, luottavaisuudesta, joka kohdistuu instituutioihin ja abstrakteihin systeemeihin. Pohdimme, voivatko nämä sekoittua sosiaaliturvaa koskevissa vertaiskeskusteluissa niin, että päätökset nähdään yksittäisestä viranomaisesta riippuvaisina, ei lainsäädäntöön perustuvina.

Ennako-oletuksemme on, että sosiaalisissa verkostoissa leviävä tieto voi sinänsä olla joskus toimeentulon kannalta ratkaisevan tärkeää. Oletamme, että se luo keskenään samankaltaisessa haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten välille yhteenkuuluvuutta. Se voi kuitenkin myös luoda itseään ruokkivan kierteen, jossa yksilön tueksi tarkoitettut kommentit kasvattavat epäluottamusta yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan.

”Köyhä joutuu olemaan muiden (mieli)vallan alla, eikä kohtelu ole kaunista”.
Korkeasti koulutettujen naisten kokemuksia prekaarista työelämästä ja pienituloisuudesta.

Eeva Heikkinen, Jyväskylän yliopisto / Itä-Suomen yliopisto

Viime vuosikymmeninä Suomessa epätyypilliset työsuhteet sekä työssäkäyvien pienituloisuus on alkanut koskettaa kaikenlaisilla koulutustaustoilla työskenteleviä ihmisiä. Yleisesti korkean koulutuksen on nähty takaavan vakaa työmarkkina-asema ja tulokehitys, mutta selvitysten (mm. Sutela 2006) valossa korkeakoulutus ei kuitenkaan näytä suojaavan naisia työelämän prekarisaatiolta samalla tavalla kuin miehiä. Ei ole tavatonta, että moni korkeakoulutettu nainen työskentelee erilaisissa epätyypillisissä työsuhteissa, kuten määrä- ja osa-aikaisissa työsuhteissa, apurahalla, itsensätyöllistäjänä tai edellä mainittuja työmuotoja samanaikaisesti yhdistellen. Ansiot saattavat ajoittain jäädä kuitenkin niin pieniksi, että toimentuloa joudutaan täydentämään erilaisilla sosiaalietuuksilla. Etenkin, kun työskentely epätyypillisissä työsuhteissa pitkittyy pieniin ansioihin yhdistettynä, saattaa elämä alkaa näyttäytymään ennakoimattomana ja turvattomana.

Hyvinvointivaltiossa kokopäiväiset palkkatyösuhteet ovat merkinneet suojaa yhteiskunnan ja työmarkkinoiden turvattomuudelta, mutta epätyypillisissä työsuhteissa työskenteleville riskinä on jäädä näiden kollektiivisten sopimusten ja pysyvien työsuhteiden muodostamien turvakehien ja palkansaajamalliin perustuvan sosiaaliturvan rajamaille tai ulkopuolelle. Tällaisissa työ- ja elämäntilanteissa kokemukset muiden armoilla olemisesta saattavat nousta pintaan.

Esitys käsittelee millaisissa prekaariin työelämään liittyvissä tilanteissa prekarisaatiokeskustelussa viitattu muiden armoilla olemisen kokemus nousee pintaan ja millaisia vaikutuksia niillä on yksilöiden elämään laajemmin. Pro gradu -tutkielman analyysin kohteena on Työssäkäyvät köyhät jälkiteollisessa hyvinvointivaltiossa- tutkimushankkeen kirjoituspyynnöllä kerätyn Töissä ja köyhä 2.0! -aineiston (2021) prekaarien korkeakoulutettujen naisten kirjoitukset (n=52).

Analyysissa muiden armolla olemisen kokemukset nousevat pintaan tilanteissa, jotka kietoutuvat toimeentuloon ja työn jatkuvuuteen. Tilanteet ovat vastaajien kirjoituksissa usein myös päällekkäisiä ja kokonaisvaltaisia, jolloin muiden armoilla tai mielivallan alla olemista koetaan työelämän, työnantajien, hyvinvointivaltion sosiaaliturvajärjestelmän sekä läheisten suunnalta. Muiden armoilla olemisen kokemukset pitävät vastaajat joustavina ja mukautuvina työntekijöinä ja esimerkiksi toimeentulon menettämisen pelossa koetaan joutuvan hyväksymään itselle

epäedullisia työehtoja ja alhaisempaa palkkaa vain tullakseen toimeen. Muiden armoilla olemisen kokemusta pyritään myös aktiivisesti välttämään, joka näyttäytyy muun muassa sosiaaliturvan alikäyttönä.

In-work poverty, agency, and coping strategies - the case of single adults in Finland

Emily Vuorenlinna, Åbo Akademi University

This study investigates the coping and household strategies and sense of agency among single-adult households experiencing in-work poverty, using households in Ostrobothnia, Finland, as case studies. In-work poverty entails a struggle of having low income, as well as a potential risk of being caught in welfare-state bureaucracy that prevents people from moving up the socioeconomic ladder. These types of situations create the need for unique strategies in order to navigate and manage them, and may set limitations on the power of the individual to live as they wish. The study uses qualitative interviews to elucidate these strategies that the working poor use to handle their situation with or without limited state assistance, and how these strategies affect their wellbeing and experiences of having control of their circumstances. The study contributes to the knowledge of how individuals handle material deprivation within the welfare state. By understanding these household and coping strategies, and the level of agency that people experience, this study aims to display weaknesses in the social system that need to be addressed to limit poverty traps within the welfare state.

The predicted outcome of the findings is insight concerning the risks and well-being experienced by the working poor in Ostrobothnia, exemplifying possible means of assistance available to people in need, and insight into people's sense of possibilities to affect their future. This can in turn highlight structural issues that support or hinder people from social mobility which need to be addressed in the welfare system in order to improve the situation for low-income earners.

The study will add to the literature pertaining to agency and social mobility of the working poor in the welfare state. The research also aligns with interests of the Finnish Government and the action plan to reduce poverty and social exclusion by 2030 (Finnish Government, 2022).

Työssäkäyvien köyhien kokemuksia ruuasta ja ravinnosta

Mikko Jakonen, Itä-Suomen yliopisto; Hannele Harjunen, Jyväskylän yliopisto

Tässä paperissa tutkimme suomalaisten työssäkäyvien köyhien kokemuksia ruuasta ja ravinnosta prekaarin työelämän kontekstissa. Paperi perustuu vuosina 2015 ja 2021 kerättyihin Töissä ja köyhä! -aineistoihin, jotka koostuvat yhteensä noin 430 suomalaisen omaelämäkerrallisesta kirjoituksesta ja taustatietomateriaalista.

Tutkimme kuinka aineistossamme työskentely köyhyysrajalla epätyypillisissä työsuhteissa ja usein myös sosiaaliturvan varassa vaikuttaa vastaajien suhteeseen ruokaan ja ravitsemukseen, sekä ruuan kautta jäsenyviin sosiaalisiin suhteisiin ja arkeen. Tarkastelemme paperissamme ensiksikin millaisia valintoja työssäkäyvät köyhät tekevät niukkojen käytettävissä olevien varojen ja terveellisen ruuan suhteen. Toiseksi käymme läpi kuinka epäsäännöllinen työ/työajat ja köyhyys vaikuttavat ravintoon ja ruokailuun. Kolmas tarkastelutaso koskee epätyypillisten arjen rytmien ja sekä köyhyyden vaikutuksia sosiaalisiin suhteisiin, erityisesti perhe- ja kaverisuhteisiin. Kuinka esimerkiksi pienituloisuus vaikuttaa ravintoloissa tapahtuvan sosiaalisuuden rakentumiseen? Paperissa kiinnitetään erityistä huomiota työssäkäyvien köyhien ruumiillistuneeseen epävarmuuden (prekaarisuuden) kokemukseen, sekä pohditaan, millaiset yhteiskuntapoliittiset ratkaisut voisivat edesauttaa prekaareissa työsuhteissa ja työssäkäyvän köyhän elämäntilanteissa elävien ihmisten ruokailua ja terveyttä.

30. TYÖN JA SUKUPUOLEN SITKEÄT RAJAT JA KEHKEYTYVÄT MUODOT – ENDURING BOUNDARIES AND NEW BECOMINGS OF WORK AND GENDER

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Helena Hirvonen

helena.m.hirvonen@uef.fi

Henri Hyvönen

henri.hyvonen@uef.fi

Laura Mankki

laura.mankki@uef.fi

Katariina Mäkinen

katariina.makinen@uef.fi

Hybrid masculinities: A multimodal analysis of ecocentric business leaders' media representations

Stephen Allen, University of Sheffield, UK

Charles Barthold, Open University, UK

Carole Elliott, University of Sheffield, UK (corresponding author)

Gender identities and performances have long been understood to be at the centre of ecological sustainability issues (Merchant, 1989; Plumwood, 2002). The European Enlightenment, which led to forms of industrialization, mechanization and capitalism, can be traced as involving the replacement of organic metaphors of nature with mechanical ones (Merchant, 1989); “the image of an organic cosmos with a living female earth at its centre gave way to a mechanistic world view in which nature was reconstructed as dead and passive, to be dominated and controlled by humans” (Merchant, 1989, p. 15). Merchant (1989) explores how these mechanical metaphors relate to men and masculinities, because they can be understood to be informed by dualist dichotomies of men/culture as rulers over women/nature. These mechanistic rationalities are implicated in environmental crises as they understand the “biospheric Other as passive and without limits, its frontiers an invitation to invasion” (Plumwood, 2002, p. 16).

Ecofeminist writers are recognised for “pioneering the analysis of masculinities and environment and for making entanglements of masculinity, power, and environmental destruction visible” (Hultman, 2017, p. 240). More recently it has been argued that focus on the importance of considering masculinities has become almost lost in ecofeminist scholarship, with a lack of consideration for what it means for how environmental destruction is perpetuated, accommodated, or resisted (Anshelm & Hultman, 2014; Gaard, 2014; Hultman, 2017; Pease,

2019). Hearn (2019) identifies “ecology, environment and climate change” as a key area for future research about men and masculinities.

One way that mechanistic masculine rationalities to the environment are resisted by leaders and organizations is by taking an ecocentric approach. This paper applies a multimodal discursive approach to explore how ecocentric business leaders are represented in mainstream media, with particular attention to textual and visual discourses of masculinities to ask, what forms of masculinities can be seen to be in tension with caring about, and acting on, ecological sustainability?

By focusing on these leaders’ representations in mainstream media we create opportunities to explore, amplify and critique these “often hidden” or “pushed to the margins”, discursive representations. Because these leaders can be significant exemplars, or symbols, for alternative business exploring how they are represented can be informative for imagining alternative leader possibilities and ways of leading differently within capitalist market economies.

Gender-atypical education and the school-to-work transition among native and migrant youth in Finland

Irene Prix Department of Social Research / Sociology, University of Turku

Young people’s field of study specializations are characterized by well-known patterns of gender segregation across the world, but some youth regularly defy gendered cultural expectations by graduating from fields of study that are not typical for their gender. However, less is known as to what potential challenges graduates with gender-atypical specializations face at the point of labour market entry, and how persistent these youth are on their gender-atypical pathways post-graduation. Focusing on Finland, **the aim of this study** is to investigate in what way deviating from gender-normative expectations in terms of field of study choices entails social sanctions with socioeconomic repercussions, and whether such outcomes lead to resegregation processes among labour market entrants. Drawing on role congruity theory and the glass escalator thesis, I examine the duration of the school-to-work transition and the quality of first jobs within three years of graduating, comparing graduates with gender-atypical qualifications to the gender majority in their field. Particularly, I examine what role migration background plays in exacerbating or alleviating disadvantages of being in a (qualification-specific) gender minority. These analyses are based on Finnish register data of vocational and tertiary graduates born between 1979-1989 (n=544,339).

Preliminary results using piecewise-constant exponential survival and logit models suggest disadvantages for both male and female gender minorities during the school-to-work transition. Contrary to role-congruity expectations, within-field differences between specializations of

gender majorities and minorities explain some of the gender penalty in job search duration for men in female-dominated fields. Migration-related penalties vary between male- and female-dominated fields and across educational levels, with disadvantages more likely to affect migrant women than men. Overall, graduates from gender-atypical fields are more likely to change their gender profile when entering a first job than their gender majority peers. Results will be discussed in light of competing theoretical expectations and previous research findings.

Ideal workers' embodiment in recruitment

Tuija Koivunen, University of Eastern Finland

Much has been written about job applicants' skills, knowledge and match in recruitment, but scarcely about their embodied characteristics. Recruitment is a specific labour market situation where the match between the demands of the job and the characteristics of the applicant are evaluated in practice and where the changes of skill requirements manifest themselves. During the different phases of the recruitment process, the applicant's suitable personality, individual characteristics and social skills are factors that attract the interest of the recruiter. Thus, the recruiters with their selection criteria are the gatekeepers of employment and they possess first-hand knowledge of the types of workers organizations do and do not want to hire.

The presentation examines which bodily characteristics, such as age, able-bodiedness, looks and size of the body, for example, recruiters pay attention to when selecting workers for various positions. In other words, how do recruiters construct the image of the embodied ideal worker? Recruiters form an image of the ideal worker, which is always gendered. While the image of the ideal worker helps recruiters search for and identify the best possible match for each position, recruiting practices based on ideal worker types may present an obstacle to diversity and to recruiting the most suitable person for the job. Moreover, it may cause discrimination that is seldom identified as such or reported.

The empirical data for the article consists of anonymous writings collected through an online survey. The purpose of the survey was to gather information about various situations experienced during recruitment, especially in job interviews, which job seekers had perceived as inappropriate or unrelated. The form had three open-ended questions where respondents were asked to describe their experiences, specify why the situation was perceived as inappropriate, and suggest alternative actions in those situations.

Entanglements of men, dogs, and others in social media work

Laura Mankki, University of Eastern Finland

This presentation is based on the preliminary findings from ongoing data collection and research that investigates the entanglements of male influencers, work and non-human animals — dogs,

particularly. The study is part of the project “ Formations of hybrid manhood in the experience economy- resources and capabilities as socio-material entanglements in lifestyle influencer work”. In this presentation on one hand, I am looking at how social media work emerges as cooperation or intra-action of the multiple elements of human and non-human elements (Jakonen et al. 2021), such as affects, people, non-human animals, technology, and for instance the weather. On the other hand, I am looking at how hybrid masculinization (Bridges & Pascoe 2014) operates in this digitally mediated cooperation/work.

Social media accounts focusing on non-human animals can be seen as highlighting change in the relations of human and non-human animals on the one hand, and a change in capitalist production on the other, where animals are manipulated in new ways to produce value (Timofeeva 2020). Although non-human animal accounts on social media are managed by humans, it is possible that they decentre human agency or at least re-question the relationship between human and non-human animal in contemporary working life (Koivunen 2020). Following Donna Haraway’s thinking I ask how non-human animals help us to understand something (new) about the world we live in and work to be more precise? What happens to play and affection when they must collect as many likes as possible? How does human’s best friend turn into product ambassador? In this presentation, based on the preliminary findings of the fieldwork, I reflect on gender, work, and relations of human and non-human animals through questions such as the above.

“Omalla asenteella pystyy korjaamaan ne puutteet, mitkä voivat olla teknisissä taidoissa”. Kunnollisen (sinikaulus)työntekijyyden tuottaminen miesvaltaisessa koneteollisuusalan yrityksessä

Timo Aho, Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteellisessä miestutkimuksessa kerrotaan “kurjuustarinaa”, jonka mukaan kunniallisesta asemastaan pitkään nauttinut valkoinen työläismieheyden figuuri menettää jatkuvasti arvoaan globaalin lännen jälkiteollisilla työmarkkinoilla. Miesvaltaisen teollisuustuotantotyön vähentyminen digitalisaation myötä sekä työn yleisempi tieto- ja palveluvaltaistuminen ovat johtaneet tilanteeseen, jossa valkoisten työläismiesten perinteisesti arvostamille ruumiillisille kyvykkyyksille ja kädentaidoille ei ole enää samanlaista kysyntää kuin teollisen kapitalismin aikakaudella.

Valkoista työläismieheyttä kehystävästä kriisitunnelmasta huolimatta on hyvä huomata, että miehille sukupuolen perusteella avautuvaa teollisuustuotantotyötä on edelleen tarjolla Suomessa ja tällä hetkellä moni “sinikaulusala” kärsii jopa työvoimapulasta. Mutta on totta, että tuotantotyön luonne on muutoksessa. Vaikka fyysinen voimankäyttö, ruumiillinen sietokyky, kädentaidot, erityinen tekninen osaaminen ja formaali koulutus eivät ole kadonneet tuotantotyöstä minnekään,

ne eivät enää yksistään riitä. Näiden seikkojen ohella tuotantotyöntekijöiltä vaaditaan yhä enemmän ongelmanratkaisu- ja tiimityötaitoja, oma-aloitteellisuutta, oikeaa asennetta, ennakkointikykyä, tiedon käsittelyä sekä jatkuvaa halua oppia uutta. Kehityksen taustalla voidaan nähdä laajempi kapitalistisen kasautumislogiikan mutaatio, jossa taloudellisen arvon tuottaminen perustuu yhä korostuneemmin ihmisten yleisinhimillisten valmiuksien, orientaatioiden ja elämäntaitojen hyödyntämiselle.

Tässä alustuksessa käsittelen työntekijyydelle asetettuja odotuksia ja vaatimuksia miesvaltaisen teollisuustuotantotyön kontekstissa. Tarkasteluni empiirisenä kohteena on eräs globaalisti verkottunut ulkomaalaisomistuksessa oleva koneteollisuusalan yritys ja sen tuotantolaitos Suomessa. Erilaisia työkoneita (anonymisoitu) valmistava yritys sanoo harjoittavansa ”elämälle tärkeää liiketoimintaa”, ja mainostaa olevansa erityisen ylpeä mm. korkeasta laadusta, nykyaikaisesta tehdasympäristöstä, uusimmasta valmistustekniikasta sekä työturvallisuuden ja monimuotoisuuden vaalimisesta työpaikalla. Itseohjautuva tiimityö, jatkuva halu kehittyä sekä ihmisten erilaisuuden hyödyntäminen ovat yrityksen mukaan avaimia menestykseen.

Kiinnostukseni kohdistuu siihen, miten yrityksen tuotannollis-organisatoriset käytänteet, tavoitteet ja arvot muotoilevat tehdastuotantotyön vaatimuksia ja orientaatioita. Miten ja millaista (sinikaulus)työntekijäideaalia näiden vaatimusten puitteissa tuotetaan? Entä millaisia luokkaistavia ja sukupuolittavia logiikoita näihin työntekijyyttä tuottaviin orientaatioihin sisältyy? Kuinka työntekijyyteen kirjatut arvottamisen käytänteet mahdollisesti ”hybridisoivat” eli uusintavat, anastavat, uudelleen muotoilevat, sekoittavat tai häivyttävät sukupuoleen ja luokkaan liittyviä tapaisuuksia ja eriarvoisuuksia? Tässä alustuksessa lähestyn työntekijyyden tuotantoa yrityksen työnjohdolle suunnattujen haastattelujen kautta (mahdollisesti hyödynnän myös etnografisia kenttämuistiinpanoja). Aineiston analyysi on alkutekijöissä, joten esitykseni on luonteeltaan suhteellisen avointa kysymyksenasettelun, empirian ja joidenkin mahdollisten teoreettisten jäsennysten välistä kokeilua. Tarjoilen työryhmäläisille joitakin esimerkkejä näistä kokeiluista, jotta voimme keskustella niiden mielekkyydestä ja jatkojalostamisesta eteenpäin.

Miesten kehollisuus sosiaalisen median työssä

Katariina Mäkinen, Itä-Suomen yliopisto

Tässä esityksessä tarkastelen sosiaalisen median vaikuttajien työtä ja sen merkitystä suhteessa kehollisuuden kokemuksiin. Esitykseni keskittyy miesten kehollisuuteen, ja aineistona on sosiaalisen median sisällöntuotantoa tekevien miesten haastatteluja. Tutkin miesten kehollisuuden kokemuksia ja sitä, miten kehollisuutta tehdään ja kerrotaan digitaalisten teknologioiden välittämässä ja rakentamassa työssä. Haastatteleman miesten käyvät jatkuvaa neuvottelua suhteessa siihen, miten heidän kehonsa tulee katsotuksi, miten he itse katsovat itseään, ja miltä erilaiset katseet tuntuvat tai miltä niiden pitäisi tuntua. Tällainen neuvottelu kytkeytyy toisaalta

tietoisuuteen erilaisista kehollisuuden kysymyksistä ja niiden poliittisuudesta, ja toisaalta kaupallisuuden ja toimeentulon vaatimukseen. Lisäksi haastattelujen kertomukset kehollisuudesta ovat myös kertomuksia hiljaisuudesta tai sanojen puuttumisesta – miesten kokemuksessa kehollisuus on jotakin, jota ei – edes sosiaalisen median puhetulvassa – tunnu voivan sanallistaa tai artikuloida muutoin kuin ennalta määrätyillä ja lukituilla tavoilla. Tällä tavoin sosiaalisen median työn ja digitaalisten teknologioiden tuottamat kehollisuuden kokemukset ovat lähtökohtaisesti ambivalentteja, hankalia ja ristiriitaisia. Esityksessäni pohdin, millainen teoreettinen näkökulma mieheyteen ja miesten kehollisuuteen tunnistaisi tällaisen ambivalenssin.

31. TYÖN, TALOUDEN JA HYVINVOINTIVALTION MIELIKUVITUKSET

KOORDINAATTORIT

Hanna Ylöstalo, sosiologian yliopistonlehtori, Turun yliopisto
hanna.ylostalo@utu.fi

Armi Mustosmäki, akatemiatutkija, Itä-Suomen yliopisto
armi.mustosmaki@uef.fi

Janne Autto, sosiologian apulaisprofessori, Lapin yliopisto
janne.autto@ulapland.fi

Työelämän kestävyysmurroksen ja yhteiskunnallisen työnjaon ymmärrys suomalaisyrityksissä

Eeva Houtbeckers ja Suvi Salmenniemi, Turun yliopisto

Kestävyysmurroksen seurauksena hyvinvointivaltion perusedellytykset ovat muutoksessa tavoilla, joista harvalla on kokonaisvaltaista näkemystä. Vaikka kestävyysmurroksen mittakaava näyttäytyy valtavana esimerkiksi ilmastokriisin ja lajikadon kaltaisten ilmiöiden yhteydessä, yhteiskunnan eri toimijat jo kokeilevat erilaisia ratkaisuja ja sopeuttamistoimenpiteitä omassa toiminnassaan. Kestävyysmurros edellyttääkin työprosessien ja työn yhteiskunnallisen aseman uudelleen määrittelyä. Esittelemme tuloksia käynnissä olevasta POFOTYÖ-tutkimushankkeesta, jossa keskitytään ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväen työelämän edellytyksiin ja merkityksiin kestävyysmurroksessa.

Tutkimus perustuu 20 haastatteluun, joita teimme liiketoimintayksiköiden, henkilöstöasiantuntijoiden ja vastuullisuusasiantuntijoiden kanssa kahdeksassa suomalaisessa yrityksessä, jotka ovat sitoutuneet YK:n kestäväen kehityksen tavoitteisiin ja ilmastomuutoksen hillintään. Erittelemme sitä, miten kestävä kehitys ymmärretään, miten se muokkaa työprosesseja yrityksissä ja miten jälkifossiilista työtä kehitetään ja kokeillaan näissä yrityksissä.

Esityksessä kuvaamme arjen kestävyystyötä organisaatioissa. Alustavien löydösten perusteella vaikuttaa siltä, että ekologisen kestävyden teemat on huomioitu organisaatioissa sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden teemoja syvällisemmin. Kuitenkin viimekädessä taloudellinen kannattavuus ja tehokkuus mielletään haastatteluissa organisaatioiden merkittävimmäksi rooliksi kestävyysmurroksessa. Samalla havaitsemme jännitteen lainsäätäjän edellyttämien kestävyysraportoinnin ja tarvittavien kestävyysinvestointien välillä. Esityksessä keksittymme haastateltavien näkemyksiin siitä, miten vastuullisuus tulisi jakaa yhteiskunnan eri toimijoiden välillä. Haastateltavien näkemykset yhteiskunnan työnjaosta kestävyysmurroksessa kuvaavat

ylemmän ja keskijohdon työntekijöiden näkemyksiä keskisuurissa ja suurissa yrityksissä Suomessa.

Tulevaisuuksien työt ja tekijät - ideaalityöntekijä Sitran julkaisuissa 2000–2020

Heikki Pantsar ja Heikki Huilaja, Lapin yliopisto

Työn ja työelämän muutos on modernin yhteiskunnan pysyvä keskustelun ja tutkimuksen kohde. Ehkäpä tavanomaistakin innostuneemmin muutosta ja sen suuntia on tarkasteltu ja ennakoitu viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana. 1990-luvulla virinneet aikalaisdiagnoosit nostivat koko yhteiskunnallisen muutoksen keskeiseksi elementiksi työn tapojen, rakenteiden ja sisältöjen uudistumisen. Samalla alettiin luoda mielikuvaa uudenlaisesta työhmisestä sekä rajustakin muutoksesta yksilön ja työn suhteessa.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme, miten työtä ja työelämää on ennakoitu niin sanotuissa tulevaisuusraporteissa. Aineistona tarkastelulle toimivat Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran tulevaisuusraportit 2000-luvun alusta lähelle nykyhetkeä. Sitran slogan ”Uutta tulevaisuustalosta – huominen tehdään tänään!” kuvastaa perusasennetta, jolla Sitra oman yhteiskunnallisen roolinsa tulevaisuuden rakentajana määrittää. Työelämän tulevaisuutta hahmottelevien julkaisujen tuottamiseen Sitra osallistaa isohkon joukon merkittävässä asemassa olevia ihmisiä, kuten johtavia poliitikkoja, yritysjohtajia ja elinkeinoelämän edustajia sekä myös tutkijoita.

Raporttien lukemista ohjaa hyvin pelkistetyt kysymykset: mikä tai millainen on ihanteellinen työntekijä ja millaista yhteiskuntaa hän palvelee? Ajattelemme siis, että tarkastelemalla mennyttä aikaa ja nykyhetkeä Sitran raportit eivät pelkästään tuota kuvaa mahdollisesta työn tulevaisuudesta. Sen sijaan raportit ovat aktiivisia toimijoita, jotka tietoisesti tai ehkä osin tiedostamattaan tekevät tulevaisuuden työelämää. Siksi on kiinnostavaa kysyä, millaisen tulevaisuuden ja millä perusteilla se tuotetaan.

Tavoitteenamme ei ole arvioida raporttien osuvuutta, eli sitä, kuinka hyvin niiden maalaama tulevaisuus on toteutunut. Toki mielenkiintoista on myös tarkastella, missä määrin esimerkiksi ennakoitua megatrendit ovat käyneet toteen. Kiinnostavampaa on kuitenkin analysoida työn ja työelämän muutoksen sisältöjä ja perusteluita sekä sitä, miten työntekijän asema työelämän toimijana on eri aikoina nähty. Millaiset keskustelut ja näkökulmat ovat pysyvämmiin osa muutospuhetta ja mitä on toisaalta jäänyt sivuun?

Politiikkaidean synty ja juurtuminen: Nuorille suunnattu aktiivinen työvoimapolitiikka Suomessa

Essi Ahlroth & Mikko Niemeläm Eriarvoisuuden, interventioiden ja uuden hyvinvointiyhteiskunnan tutkimuskeskus INVEST, Turun Yliopisto

Nuorten syrjäytyminen on viime vuosikymmeninä noussut yhdeksi keskeisimmistä hyvinvointivaltioita haastavista kysymyksistä. Nuorisotyöttömyys sekä taloudellinen ja sosiaalinen syrjäytyminen linkittyvät toisiinsa aiheuttaen haittaa sekä yksilöiden hyvinvoinnille, että taloudellisia kustannuksia valtioille. Tämän vuoksi poliittiset toimijat ovat etsineet ratkaisuja ja nuorille suunnattu aktiivinen työvoimapolitiikka (Active Labor Market Policy=ALMP) on vakiinnuttanut asemansa sekä globaalisti, Euroopassa, että yksittäisten valtioiden tasolla. Tutkimuksessa tarkastelemme politiikkaidean adaptoitumista ja juurtumista tutkimalla nuorille suunnatun ALMP:n tapausta Pohjoismaisen hyvinvointivaltion kontekstissa. Seuraamme idean kehitystä soveltamalla Mark Blyhtin ajatusta politiikkaideoista yhtäältä ideologisina aseina, jotka mahdollistavat olemassa olevien käytäntöjen kyseenalaistamisen, ja toisaalta vaihtoehtojen määrää rajaavina ja epävarmuutta kontrolloivina institutionaalisina rakennesuunnitelmina. Aineisto koostuu Suomen hallituksen vuosien 1992 ja 2021 (2022) välillä tekemistä lainsäädäntöaloitteista. Tarkastelujakso alkaa 1990-luvun lamasta, joka aiheutti ennen näkemätöntä nuorisotyöttömyyttä ja toimi lähtölaukauksena seuraavien vuosikymmenten työvoimatalous- ja sosiaalipolitiikan mullistuksille. Käytämme laadullista sisällönanalyysia selvittääksemme, mistä ja millaisten politiikkatoimenpiteiden kautta nuorille suunnattu ALMP on juurtunut Suomen työvoima- talous- ja sosiaalipolitiikkaan. Tutkimme idean kehitystä seuraamalla erilaisia tavoitteita, perusteluita ja vaihtoehtoja, jotka nousevat esiin ja muuttuvat tarkastelujakson aikana. Tavoitteena on kirkastaa kuvaa nuorista työvoimapolitiikan kohderyhmänä ja valaista sitä prosessia, jonka kautta globaalit politiikkaideat sulautuvat kansalliseen politiikanmuodostukseen.

Sosio-tekniset kuvitelmat tekoälystä ja robotiikasta Suomen sosiaali- ja terveystaloudessa

Joni Jaakola, Jyväskylän yliopisto

Tekoälystä ja robotiikasta haetaan vastausta suomalaisen hyvinvointivaltion murrokseen. Samalla tekoäly ja robotiikka myös ovat osa murrosta. Yksi tekoälyn ja robotiikan keskeinen sovellutusalue on sosiaali- ja terveystaloudet. Erityisesti iäkkäiden hoivapalveluita pyritään tehostamaan ja parantamaan tekoälyn ja robotiikan avulla. Suomessa tämä pyrkimys on vahva, minkä voi nähdä niin Sosiaali- ja terveystaloudesministeriön laatusuosituksista iäkkäiden hoivapalveluiden parantamiseksi kuin kansallisista teknologiaohjelmista, kuten Hyvinvoinnin tekoäly ja robotiikka (HyteAiro) -ohjelman tavoitteista.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että käsitykset uudesta teknologiasta sosiaali- ja terveystaloudessa ovat alleviivatun optimistisia. Korkeita odotuksia myös ylläpidetään, sillä niiden avulla saadaan

kerättyä huomiota, investointeja ja resursseja. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on kuitenkin kiinnitetty harvemmin huomiota siihen, mihin tekoälyllä ja robotiikalla sosiaali- ja terveyspolitiikassa oikeastaan viitataan, mitä käsitepari tarkoittaa ja miten sitä käytetään.

Esitys perustuu artikkelikäsitteilyyn, jossa paikkaan tätä tutkimusaukkoa. Artikkelin on integroiva kirjallisuuskatsaus, joka hahmottaa tekoälyn ja robotiikan eri merkityksiä suomalaisessa sosiaali- ja terveyspolitiikassa. Integroiva kirjallisuuskatsaus mahdollistaa sekä aiheesta koskevan aiemman tutkimuksen että politiikkadokumenttien hyödyntämisen tutkimuksen aineistona. Jäsennän ja tulkiten tekoälyn ja robotiikan käsiteparia sosio-tekniikan kuvitelman (socio-technical imaginary) käsitteen kautta. Näin huomioni kohdistuu siihen, millaisia toivottuja hyvinvointivaltion tulevaisuuksia tekoäly ja robotiikka -käsiteparin avulla todellistetaan sekä erilaisten kuvitelmien välisiin yhteyksiin ja mahdollisiin ristiriitoihin.

Digitaalisuuden merkitykset uudelleenjakamisen mielikuvituksissa: esimerkkeinä julkiset keskustelut koronakriisistä ja Ukrainan sodasta

Keijo Lakkala & Janne Autto, Lapin yliopisto

Uudelleenjakamisen mielikuviin viittaa kollektiivisiin tapoihin ymmärtää taloudellisen uudelleenjakamisen ja solidaarisuuden suhteita. Ne merkityksellistävät rakenteita, jotka ohjaavat kansalaisten prososiaalista taloudellista ajattelua ja toimintaa. Viime vuosina uudelleenjakamiseen ja solidaarisuuteen liittyvää keskustelua ovat hallinneet koronapandemian ja Ukrainan sodan kaltaiset kriisit. Solidaarisuuden käytäntöjen ja prososiaalisen taloudellisen käytöksen näkökulmasta digitalisaatiolla on ollut erityisen suuri merkitys uudelleenjakamisen mekanismien muutoksissa. Nämä muutokset ovat haastaneet valtiokeskeisiä sosiaaliturvakäytäntöjä.

Esitelmässä kysytään, millainen rooli digitaalisuudella on ollut taloudellisessa uudelleenjakamisessa? Esitelmässä tarkastelemme yleisimpiä uudelleenjakamisen mielikuvituksen muotoja sekä digitaalisuuden roolia niissä. Teeman tarkastelua kontekstualisoivat alkuvuodesta 2020 alkanut koronakriisi sekä vuoden 2022 alussa alkanut Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan.

Esitelmä perustuu suomalaisten sanomalehtiartikkelien kriittiseen diskurssianalyysiin, mutta vertailemme havaintojamme myös hankkeen Espanjassa, Isossa-Britanniassa, Sveitsissä sekä Montenegrossa toteutetuissa osatutkimuksissa tehtyihin havaintoihin. Analyysissämme tulee esiin, miten digitaalisuus ilmenee julkisessa keskustelussa paitsi kommunikaation ja uudelleenjakamisen välineenä myös jaettavana resurssina itsessään. Lisäksi digitaalisuus näyttäytyy uudelleenjakamisen erityisenä toimijana ja yhteiskunnallisena päämääränä. Kansalliset hyvinvointivaltiotraditiot vaikuttavat kuitenkin voimakkaasti siihen, kuinka solidaarisuuden ja uudelleenjakamisen käytännöt nähdään julkisessa keskustelussa etenkin suhteessa valtion, kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisten rooleihin.

Esitelmä pohjaa vuoden 2022 lopussa alkaneen Redistributive Imaginaries: Digitization, culture, and prosocial contribution (REDIGIM) -tutkimushankkeen ensimmäisen vaiheen tutkimustuloksiin.

Kapitalismin legitimizeetti suomalaisten puolueiden ohjelmissa 1970-2023 – Hyvinvointivaltion näkökulma

Tuomas Koponen, Itä-Suomen Yliopisto

1970-1990 luvuille ajoittuu paitsi siirtymä teollisesta kapitalismista jälkiteolliseen kapitalismiin kuin myös politiikan tutkimuksessa diagnosoitu eurooppalaisten puoluejärjestelmien muutos, jonka myötä äänestyspäättösten on katsottu 'irronneen yhteiskunnallisesta perustastaan' ja puoluekannatuksen alkaneen sirpaloitua. Muutos on tarkoittanut keskustavasemmisto- ja keskustaoikeistolaisten puolueiden kannatuksen laskua, sekä etenkin vihreiden puolueiden ja kansallismielisten oikeistopuolueiden vakiintumista osaksi Länsi-Euroopan maiden poliittisia järjestelmiä. (esim. Franklin 2009; Benedetto & Hix 2020.) 1900-luvun viimeisille vuosikymmenille ajoittuu puoluejärjestelmien muutoksen ohella myös tuloja uudelleenjakavan, markkinamekanismia hillitsevän ja kansantaloutta suunnittelevan hyvinvointivaltion legitimizeetin horjumiskehityksen alku (esim. Streeck 2015/2012, 40-42; Julkunen 2017, 51).

Puoluejärjestelmien muutoksessa on tulkittu olevan kyse materiaalisiin kysymyksiin ja luokkaintresseihin kytkeytyvän perinteisen politiikan korvautumisesta kulttuuri-, identiteetti- ja arvokonflikteilla elintason nousun vähentäessä yhteiskuntaluokan merkitystä äänestyspäättösten taustalla (esim. Inglehart 1990; Fukuyama 2018). Arvo-, kulttuuri- ja identiteettiselitysten sijaan selitystä poliittisiin muutoksiin voidaan hakea kuitenkin myös taloudellisista suhteista ja rakenteista, kuten yhteiskuntatieteissä on tehty Karl Marxista ja Karl Polanyista saakka. Nykytutkijoista esimerkiksi Thomas Piketty (2014, 2020) on tarjonnut taloudellisen selityksen poliittisille muutoksille tutkimalla tulonjakoa Euroopassa 1700-luvulta alkaen. Sosiologian näkökulmasta Pikettyn tutkimuksista kuitenkin puuttuu yleinen yhteiskuntateoria ja yhteiskuntaryhmien asemien muutosten rakenteellinen analyysi. Tekeillä olevassa väitöstutkimuksessani pyrin täyttämään tätä tutkimuksen aukkoa.

Esityksessäni käsittelen viime vuosikymmeninä tapahtuneita muutoksia tavoissa, joilla kapitalismia legitimoidaan poliittisesti. Esitys pohjautuu sosiologian Pro gradu -tutkielmaani sekä keskeneräiseen väitöskirjatutkimukseen, jossa tutkin miten kapitalismin luonteen muutokset sekä kapitalismin legitimizeettiä koskevien poliittisten vaateiden muutokset kytkeytyvät toisiinsa puolueiden ohjelmissa Suomessa 1970-luvulta alkaen. Väitöstutkimukseni aineistona käytetään kuuden suurimman puolueen vaaliohjelmiä sekä ajanjakson 1970-2023 hallitusohjelmia. Lisäksi työssä analysoidaan puoluekannatuksen taustatekijöitä sisältäviä kvantitatiivisia aineistoja.

Hyvinvointivaltiossa kiteytynyt työn ja pääoman kompromissi saavutettiin, kun perinteisten luokkapuolueiden tavoitteet muodostivat eri yhteiskuntaryhmiä tyydyttävän tavan legitimoida

nimenomaan teollista kapitalismia. Tutkimuksessani esitän, että siirtymä jälkiteolliseen kapitalismiin on muuttanut taloutta koskevien poliittisten ristiriitojen muotoa ja siten kapitalismia ja työtä koskevia poliittisia vaateita. Esityksessäni tuon esiin, millaisia näkökulmia hyvinvointivaltion legitimitetin ongelmiin ja tulevaisuuden suuntaan puoluepolitiikan analyysi kapitalismiin ja työn luonteen muutoksesta käsin tarjoaa.

Kilpailuvaltion päivittyvä sanasto: elinvoima ja hiipuva teollisuuskaupunki

Vihtori Suominen, Helsingin yliopisto

Kansallisten ja globaalien ilmiöiden välittyminen paikalliselle tasolle tarjoaa hedelmällisen lähtökohdan arvioida hyvinvointivaltion mahdollisia tulevaisuuksia ja niihin sisältyviä valtakamppailuja. Väitöstutkimukseni tarkastelee Varkauden kaupungin tapauksen kautta 1980-luvulta nykypäivään, kuinka talouden globalisoituminen ja teolliset rakennemuutokset heijastuivat kaupunkiin. Ajanjaksolla Suomesta viritettiin kilpailuvaltio, jonka ilmentyminen paikallisesti on yksi tutkimuskohteistani. Arvioin, miten paikallinen demokratia muuttui prosessissa ja millaisen roolin kilpailukyyn kehittäminen sai paikallisesti.

Muutosta tarkastelen yhden kilpailuvaltion sanastoon kuuluvan käsitteen, elinvoiman kautta valmisteilla olevassa artikkelissani. Esitän, kuinka käsite levisi 2000-luvulla osaksi kilpailuvaltion sanastoa ja millaisia valtakamppailuja siihen sisältyi Varkaudessa. Hyödynnän tutkimuksessani mikro- ja käsitehistoriallista lähestymistapaa, joka sallii käsitteen kautta "ison" ja "pienen" historian välisen jännitteisen suhteen arvioinnin. Koselleckilaisittain arvioin elinvoiman temporaalisuutta: siihen sisältyviä varkautelaisten kokemuksia menneestä ja nykyhetkestä sekä odotuksia tulevaisuudesta. Arvioin, millaisia ongelmanmäärittelyjä elinvoiman nojalla tehtiin ja millä keinoin toimijat pyrkivät edistämään sitä. Millaisiksi muotoutuivat paikallisen toiminnan rajat globaalin talouskilpailun paineessa?

Analyysin empiirisen aineiston muodostavat Varkauden kaupungin ja varkautelaisten järjestöjen tuottamat arkistoaineistot sekä sanomalehtiaineistona Varkauden Lehti. Paikallisaineiston lisäksi käsitteen ilmaantumista osaksi poliittista kielenkäyttöä arvioidaan muun muassa puolueiden ohjelmien, Sitran, Kuntaliiton ja muiden viranomaisten avulla. Kuntaliitto on paikallisaineistolle olennainen vertailukohta, sillä liiton toiminta avaa ikkunan arvioida kilpailuvaltion käytäntöjen institutionalisoitumista ja leviämistä kuntiin.

Tutkimuksen alustavina tuloksina esitetään, että elinvoima muotoutui 2010-luvulla alue- ja kunnallispolitiikan muotikäsitteeksi. Hypoteesini on, että Sitran, Kuntaliiton ja ajatushautomoiden välityksellä se vahvisti asemaansa osana poliittista kielenkäyttöä.

Varkaudessa elinvoimaan viittavat niin päättäjät, viranhaltijat kuin elinkeinoelämän edustajat. Käsitteen sisällöt ilmentävät toimijoiden pyrkimyksiä hallita teollista rakennemuutosta ja lisätä

hiipuvan teollisuuskaupungin houkuttelevuutta: investointien kuin uusien asukkaiden osalta. Elinvoimaa käytetään lukuisissa eri yhteyksissä: koulutuksen, kaavoituksen, teollisuuspolitiikan, hyvinvoinnin kuin talouden kysymyksissä. Elinvoiman nojalla kaupungin kilpailukyvyyn edistäminen ei suinkaan ole työntänyt syrjään sosiaalisia, ekologisia tai moraalaisia lähtökohtia, vaan näitä ”hyviä asioita” pyritään yhtä lailla edistämään ja niillä oikeutetaan päätöksiä.

Vastasyntyneiden osakesäästötilin affektiiviset lupaukset finansialisoituvassa hyvinvointivaltiossa

Armi Mustosmäki & Annika Mikkonen, Itä-Suomen yliopisto

Kesäkuussa 2023 mediassa kuohahti keskustelu Petteri Orpon hallituksen esityksestä perustaa vauvoille osakesäästötili, jolle valtio lahjoittaisi 300euroa alkupääomaksi. Ehdotuksen juuret ovat jo edellisen Marinin hallituksen asettaman työryhmän laatimassa ”Kotimaisen omistamisen ohjelmassa” (2021), jonka tavoitteena oli vahvistaa, monipuolistaa ja tasa-arvoistaa suomalaista omistajuutta. Ohjelman tavoitteena oli yhdistää osakesäästötiliin vanhempien ja lasten talouskasvatusta, jonka toteuttamiseen neuvolat ja peruskoulut osallistuisivat. Ehdotuksen herättämää poliittista ja julkista keskustelua aineistomme käyttäen kysymme, mihin ongelmiin vastasyntyneiden osakesäästötili ja sijoittaminen tarjoavat ratkaisuja? Millaisia affektiivisia lupauksia osakesäästötiliin liitetään?

Gramscilaisiin ‘common sense’ ja hegemonian tuottamisen ideoihin nojaten tutkimme millaisia uusliberalistisia kuvitelmia köyhyyden syistä sekä kansalaisuudesta ja hyvinvointivaltiosta keskusteluissa muotoiltiin. Kehittelemme esityksessämme affektiivisen lupauksen käsitettä tutkiaksemme miten sijoittaminen ja talousosaaminen näyttäytyvät ratkaisuna sosiaalisiin ongelmiin, taloudelliseen puutteeseen ja yksilöiden valintoihin. Vastasyntyneiden osakesäästötilin puolestapuhujat (poliitikot, sosiaalisen median vaikuttajat ja julkisten verkkosivustojen kommentaattorit) käyttävät mahdollisuuksien tasa-arvon ja ylisukupolvisen huono-osaisuuden kaltaisia käsitteitä visioidessaan miten säästäminen, sijoittaminen ja talousosaaminen tarjoavat mahdollisuuden nousta sukupolvia jatkuneesta köyhyydestä. Analysimme osoittaa myös, miten hyvinvointivaltion eri instituutioita valjastetaan edistämään muuntuvia uusliberaaleja hegemonisia ideoita, samalla muovaten ja kutsuen esiin lupausta ”tulevaisuuden sijoittajakansalaisesta”, joka toimii omavaraisena, taloudellisesti valveutuneena yksilönä finansialisoituvassa hyvinvointivaltiossa. Tulkitsemme omaisuusperusteisen sosiaaliturvan (asset-based welfare) vahvistamisen vastasyntyneiden osakesäästötilin kaltaisissa muodoissa luovan polkua hyvinvointivaltion ja universaalien sosiaaliturvan asteittaiselle heikentämiselle, samalla vastuullistaen kansalaisia yhä enemmän omasta (sekä valtion) taloudesta ja toimeentulostaan.

Realismia ja kuria rapautuvassa ympäristö/hyvinvointivaltiossa – Ilmastoviivytelyn ja talouskurin arkijärki suomalaisessa radikaalioikeistossa

Tero Toivanen, Tutkijakollegium, Helsingin yliopisto

Hyvinvointivaltion tulevaisuuden kuvittelussa ei voida ohittaa Euroopassa merkittävään poliittiseen asemaan noussutta radikaalioikeistoa. Radikaalioikeiston politiikan viimeaikaisessa kehityksessä voidaan tunnistaa kaksi toisistaan usein erillään käsiteltävää tendenssiä. Ensinnäkin politiikkaansa valtavirtaistaessaan radikaalioikeiston puolueet ovat omaksuneet voimakkaammin uusliberaaleja talouspoliittisia orientaatioita. Toiseksi ne ovat ainakin osittain luopuneet aikaisemmasta ilmastodenialismistaan ja tarjoavat nykyisellään vetoavan nationalistisen ilmastoagendan, jossa erilaisin ilmastoviivytelyn keinoin suojellaan kotimaan teollisuutta ja korkean kulutuksen elämäntapoja.

Mutta mitä yhteistä näillä kahdella tendenssillä on? Ja miten niiden yhdistelmä vaikuttaa ympäristö/hyvinvointivaltioon, jonka keskeisenä tehtävänä on nopean kestävyysmurroksen toteuttaminen. Esitelmässä tarkastelen näiden kahden tendenssin kehitystä suomalaisessa radikaalioikeistossa, perussuomalaisen puolueen politiikassa. Esitän, että perussuomalaisten ilmasto- ja talouspolitiikan kokonaisuus kuvastaa pyrkimystä ”arkijärkeen” (S. Hall), jolle keskeistä on suomalaiselle hyvinvointivaltiohistorialle uudenlainen realismi, autoritäärisyys ja manikealainen kamppailu hyvän ja pahan välillä. Lopuksi pohdin tällaisen ilmastoviivytelyn ja talouskurin arkijärjen vaikutusta kestävyysmurroksen toteuttamisen edellytyksiin.

32. USKONTOSOSIOLOGIA – RELIGIONSSOCIOLOGI – SOCIOLOGY OF RELIGION

KOORDINAATTORIT – KOORDINATORERNA – COORDINATORS

Anna Sofia Salonen, Itä-Suomen yliopisto

anna.salonen@uef.fi

Ali Qadir, Tampereen yliopisto

Titus Hjelm, Helsingin yliopisto

Between Belongings

Ilona Raunola

Food and nourishment has the ability to bring people together and separate them as well. What happens when the conception of food causes problems in belonging to either one's family or to one's spiritual community? In my presentation, I will look at the boundaries between those who will eat material food and those who live on light nourishment or prana. How to know when to start eating material food again after living several years in such spiritual connection which disposes of the need for material food?

In my examples, I will demonstrate what kinds of encounters occur in the circle of relearning eating material food after first unlearning it. My analyses are based on the sociology of translation and Actor-network theory. In addition to human actors also non-human actors such as refrigerator and soup will be discussed.

"Because Jesus was queer" – LGBTQ activism as religious identity

Suvi Kouri, University of Eastern Finland

Drawing on neoinstitutionalist theory and its discursive variant, this study aims to identify the ways in which LGBTQ activists construct their religious identities within the Evangelical Lutheran Church of Finland (ELCF). There has been a rapid increase in manifold individual and institutional efforts to promote equal rights for LGBTQ people. A gradual transformation of social norms has taken place globally in recent decades. This study focuses on religious LGBTQ activism which refers to individuals who participate in furthering equality of LGBTQ people in various ways – irrespective of the activists' personal sexual orientation or gender. Although religious plurality and secularization have increased in Finland in recent years, the ELCF still holds a distinct position in Finnish society. It is important to recognize the inseparability as well as compatibility of the activists' religious views and their demand for equality and recognition of LGBTQ people. Discursive approach employed in this study unwraps the complexity of institutional power relations and battle over knowledge production, meanings, and identities. The data consist of 16 interviews with employees and elected officials of the ELCF. Through

discourse analysis, four discourses were identified: activism as solidarity movement, following Jesus, at the core of Christianity, and defending religious identity. This study suggests that LGBTQ activists who practice their activism within religious framework, construct their activist identities in close relation to and interaction with their religious identities. Furthermore, they simultaneously redefine what it means to be a Christian in a modern society and consider acts of solidarity as an intrinsic part of it. For them, these redefinitions appear as going back to the core of Christianity. Activist meaning-making can also be interpreted as part of an ongoing discursive battle over power within the ELCF and "taking Jesus back" from the more conservative members who have contributed to exclusion of LGBTQ people.

Gränstillstånd och hybriditet

Anoo (Anu) Niskanen, Åbo Akademi

I forskningsprojektet "Identitetsmotiv och livsval hos nuvarande och före detta sverigefinska gammallaestadianer" har gränser varit ständigt närvarande: språkliga gränser, etniska gränser, religiösa gränser och geografiska gränser. En del av deltagarna i studien har bott på fel sida av floden på den ort i Sverige dit sverigefinska, gammallaestadianska familjer har flyttat från Finland och från andra städer i Sverige. Floden har blivit en gräns mellan dem som har ansetts vara troende och dem som har setts som försvenskade och som avfällingar. Språket har blivit en skiljelinje och en markör. Med tiden har de språkliga gränserna förskjutits och Kanaans tungomål har börjat talas och sjungas även på svenska inom fridsföreningen på orten, men att gifta sig med en svensk icke-laestadian har ändå inneburit att en ny gräns har passerats och den har ofta lett ut ur fridsföreningen och till livet som före detta laestadian. För några har det nya livet inneburit en frihet, för andra en längtan tillbaka till barndomens tro. Den religiösa socialiseringsprocessen innebär för många ett livslångt sökande efter en identitet. Vill jag det här livet? Vill jag bli förälder ens? Varför ska jag låtas vara någonting som jag inte är? Flera av deltagarna har fått utvärdera sina livsval flera gånger under livet. För en del innebär identiteten som gammallaestadian en trygghet och en kontinuitet som ger samhörighet, men för andra har den varit en börda. Studien visar att vägarna är många och att gränserna är flytande. En del av deltagarna befinner sig i hybriditetstillstånd av flera slag som sverigefinnar och som troende gammallaestadianer i ett sekulariserat samhälle, på sekulariserade arbetsplatser. Detta gränsöverskridande hybriditetstillstånd visas inte minst genom de Faith Q-sorteringar som deltagarna har gjort och där en av de så kallade prototyperna/konsensusgrupperna har fått benämningen traditionsbunden hybrid.

Uskonto ja yhteiskuntaluokka ortodoksisuuteen kääntyneiden kulttuurityöntekijöiden haastatteluissa

Helena Kupari, Itä-Suomen yliopisto

Tässä esitelmässä tarkastelen uskonnon ja yhteiskuntaluokan kytköksiä aineistossa, joka koostuu ortodoksiseen kirkkoon aikuisiällä liittyneiden suomalaisten taiteilijoiden, tieteilijöiden ja viestijöiden haastatteluista. Ortodoksiseen kirkkoon on viime vuosikymmeninä liittynyt 700–1000 henkeä vuosittain, mikä on paljon suhteessa kirkon jäsenmäärään. Valtaosa kääntyneistä on suomessa syntyneitä. Joukossa on ollut kulttuurialojen edustajia, jotka ovat kertoneet vakaumuksestaan myös julkisesti, mikä on herättänyt ajoittaista keskustelua kulttuurityöntekijöiden kiinnostuksesta ortodoksisuutta kohtaan. Kääntymisten käsittely mediassa on toiminut yhtenä kimmokkeena tutkimukselleni.

Nostan esitelmässä esiin kaksi näkökulmaa. Ensinnäkin tarkastelen tutkittavieni tulkintoja ortodoksisuuden vetovoimasta heidän sosiaaliseen asemaansa kytköksissä olevan uskonnollisen maun ilmentyminä. Uskonnollisen maun (Koehrsen 2017) käsite laajentaa Pierre Bourdieun tulkintaa kulttuurisista mauista ja tyyleistä uskonnon kentälle. Toiseksi tarkastelen tutkittavieni kuvauksia ortodoksisuuden vaikutuksista heidän elämäänsä, kiinnittäen huomiota siihen, minkälaisiin elämäntilanteisiin tutkittavat hakevat ratkaisuja ortodoksisuuden tarjoamista kulttuurisista työkaluista ja resursseista (Swidler 1986). Katson näiden kuvausten linkittyvän yhtä lailla heidän sosiaaliseen asemaansa.

Haastatteluaineisto on kerätty talvella 2019–2020 ja olen analysoinut sitä aiemmin eri näkökulmista. Yhteiskuntaluokan teemaa en kuitenkaan ole toistaiseksi käsitellyt – olen kokenut sen eri syistä haastavaksi. Kyse on siis alustavasta hahmotuksesta, johon toivon tukea työryhmästä.

Futures with(out) faith-based assistance: Exploring alternative futures of food assistance at the intersection of theology and sociology

Anna Sofia Salonen, Marjukka Laiho, Anu Lainio & Milja Pollari, University of Eastern Finland

When faith-based food assistance arrived in Finland in the 1990s, it was intended to be temporary. However, it seems to have become permanent activity for many churches. In recent years, the consequences of war, pandemic, energy crisis, and social security cuts have emphasized the need for food aid. Yet, it still poses many challenging questions. We ask: Has food assistance become a permanent fixture? Could it be reconsidered or even cease to exist? Given the prevalence of faith-based organizations in this field, what are the consequences of the growth of nonreligion for the future of food assistance?

In this presentation, we examine these questions within the framework of utopia. At the same time, we also explore the boundaries, differences and encounters between theology and

sociology. Utopia refers to endeavors towards a better future. Utopian thinking has been criticized for its perceived unrealism and associations with totalitarianism. However, utopias do not necessarily aim for perfection or precision. Instead, utopia can be seen as an exploratory and speculative method and an evaluative way of knowing that challenges the normative-descriptive divide (Levitas 2013). The methodology of utopia draws on theological concepts such as grace and hope, exploring their sociological interpretations and challenges in the context of secular academic disciplines. Thus, it offers stimuli to explore both futures with(out) faith-based food assistance and encounters between theology and sociology.

33. VAMMAISUUDEN TIETÄMISEN RAJAT, EROT JA KOHTAAMISET – THE BOUNDARIES, DIFFERENCES AND ENCOUNTERS OF KNOWING ABOUT DISABILITY (FIN, ENG, SWE)

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS – KOORDINATORERNA

Oona Lipponen, Itä-Suomen yliopisto

etunimi.sukunimi(at)uef.fi

Merja Tarvainen, Itä-Suomen yliopisto

etunimi.sukunimi(at)uef.fi

Vammaisuuden rajat oikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna

Niina Gråsten, Itä-Suomen yliopisto, Hyvinvointioikeuden keskus. niina.grasten@uef.fi

Tarjoan työryhmään puheenvuoroa vammaisuuden oikeudellisesta määrittelystä. Tarkastelen esityksessä yhteiskunnalliseen oikeustutkimusperinteeseen kuuluvan väitöskirjatutkimukseni lähtökohtia ja menetelmiä ja toivon pääseväni keskusteluun toisten tieteenalojen tutkijoiden kanssa.

Tutkimukseni teoriataustassa lainopillinen tarkastelu rakentuu YK:n vammaisten oikeuksien yleissopimuksen vammaisuuden määritelmälle sekä vammaisuuden määritelmiin kansallisessa lainsäädännössä ja sen tavoitteissa ja tulkinnassa. Suomen kehittyessä hyvinvointiyhteiskunnaksi ovat vammaiset olleet yksi niistä ryhmistä, joita lainsäädännön keinoin on ohjattu yhteiskunnan arvopohjan mukaisille paikoilleen.

Tutkimuksessani oikeuden sisäinen näkökulma saa rinnalleen myös muita näkökulmia vammaisuuden rajojen määrittelyyn sekä yhteiskunnallisen keskustelun vammaisuudesta. Tutkimuksessani tuon esiin, miten yhtäältä yhteiskunnallinen keskustelu vammaisuudesta ja vallalla oleva vammaiskäsitys on ohjannut oikeuden sisäistä ajattelua vammaisuudesta ja miten toisaalta lainsäädännöllä on ohjattu yhteiskunnallista ajattelua vammaisuudesta. Tässä vuoropuhelussa on havaittavissa, että vammaisuuden oikeudellinen määritelmä muuttuu ajassa samoin kuin yhteiskunnallisessa keskustelussa ilmenevät käsitykset vammaisuudesta ovat muuttuvia. Ne piirtyvät vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa ja rakentuvat suhteessa normaaliuden käsitykseen.

Haluan tutkimuksellani tuoda esiin, miten vammaisuuden määritteleminen oikeudellisesti heijastuu vammaisten ihmisten elämään. Vaikuttaa siltä, että ne toimintarajoitteiset/ vammaiset henkilöt, jotka eivät täytä vammaispalvelulainsäädännössä asetettua vammaisen oikeudellista

määritelmää, voivat jäädä palvelujärjestelmässä väliinputoajiksi. Yksi tutkimukseni tavoite on tällaisten poissuljennan mekanismien näkyväksi tekeminen.

Tutkimukseni vastaa kysymykseen, miten vammaisuus määritellään oikeudellisena käsitteenä ja miten vammaisuus erityisten palvelujen perustana vammaispalvelulainsäädännössä määrittyy. Olen kiinnostunut rajoista vammaisuuden ja ei-vammaisuuden välillä ja siitä, sulkeeko vammaisuuden oikeudellinen määritelmä vammaisia henkilöitä pois vammaisten erityispalveluista tietyissä rajanvetotilanteissa?

Väitöstutkimuksessani oikeuden sisäinen, lainopillinen, tarkastelu saa rinnalleen oikeuden ulkopuolisen vammaisuuden tarkastelun eri näkökulmista. Eri näkökulmien tarkastelu on keskeistä, sillä vammaisuuden rajat piirtyvät kontekstisidonnaisina. Käytän myös empiiristä haastatteluaineistoa, jonka kohderyhmänä ovat neurokirjon lapset ja perheet. Pidän työryhmän kysymystä, mistä rakentuu vammaisuuden tietäminen, keskeisenä kysymyksenä väitöskirjatyössäni ja keskustelua muiden tieteenalojen kanssa ensiarvoisen tärkeänä sen ymmärtämiseksi.

Vammaisuuden ja yksinäisyyden kohtaamisia

Merja Tarvainen, Itä-Suomen yliopisto

Puheenvuoroni käsittelee vammaisuutta ja yksinäisyyttä, jota lähestyn tietämisen rajojen, erojen ja kohtaamisten näkökulmasta. Puheenvuoro perustuu seuraaviin julkaisuihin: "Loneliness in life stories by people with disabilities" (Disability & Society) ja "The sense of difference: Disability and loneliness as emotional and social isolation" -luku Disability, Happiness and the Welfare State: Finland and the Nordic Model -kirjassa (toim. Katsui & Laitinen).

Tarkastelu informoituu teoreettisesti yksinäisyystutkimuksen tavasta eritellä yksinäisyyttä emotionaalisenä ja sosiaalisena kokemuksena sekä affektiteoreettisen tutkimuksen lisäyksestä tarkastella kuulumisen (belonging) ja jakamisen ehtoja tässä yhteydessä. Metodologisena lähtökohtana tutkimuksessa toimi tarinallisen kiertokulun malli (Hänninen 1999), joka kiteyttää ihmisen kertovan itselleen (sisäistä) tarinaa ja jakavansa tarinaansa muille suhteessa saatavilla olevaan kulttuuriseen tarinavarantoon. Kulttuurinen tarinavaranto tarjoaa vain vähän resursseja vammaisuuden ja yksinäisyyden sanallistamiseen. Aineistoina julkaisuissa olivat vammaisten ihmisten elämäkerralliset kirjoitus- sekä haastatteluaineistot.

Vammaisuuden ja yksinäisyyden suhde avautui vasten normatiivisia elämäntilanteita sekä tuli kuvatuksi tarjolla olevien kulttuuristen resurssien valossa ei-toivottuna (ruumiillisena) erilaisuutena, joka kytkeytyi sekä emotionaalisen yksinäisyyden että sosiaalisen eristyneisyyden kokemuksiin. Yksinäisyys voi kohdata jokaisen, mutta yksinäisyyden kohtaamisen ehdot eivät ole kaikille samanlaiset. Lisäksi on tärkeää huomata, etteivät kaikki vammaisten ihmisten yksinäisyyskokemukset liity vammaisuuteen. Vammaisuuden ja yksinäisyyden suhteeseen liittyy

siis monia tietämisen rajoja ja eroja sekä kohtaamisia, joista kaivataan lisää puheenvuoroja myös sosiologiseen keskusteluun.

Sosiaalinen hyvinvointi vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten aikuisten elämänculussa

Oona Lipponen, Itä-Suomen yliopisto

Yksi sosiaalityön muodoista, rakenteellinen sosiaalityö, merkitsee tiedon tuottamista sosiaalisesta hyvinvoinnista ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä. Rakenteellinen vammaissosiaalityö puolestaan viittaa yksilötasoa ja tapauskohtaista asiakastyötä laajempaan näkökulmaan ja toimintaan suhteessa vammaisuuteen sosiaalityössä ja yhteiskunnassa (Oliver ym. 2012; Mullaly & Duprè 2019). Rakenteellisella vammaissosiaalityöllä on monia yhtymäkohtia vammaisuuden sosiaaliseen malliin ja ihmisoikeusnäkökulmaan, sillä niissä kaikissa ihmisten kohtaamien eriarvoisuuksien ymmärretään juontuvan yhteiskunnasta tai rakentuvan yhteiskunnan ja yksilön välisissä suhteissa. Yhteiskunnan rakenteilla on suuri merkitys siinä, millaisia osallisuuden mahdollisuuksia tai ulossulkemista tuottavia esteitä vammaiset ihmiset elämänculun eri vaiheissa kohtaavat. Rakenteellista vammaissosiaalityötä tarvitaan edistämään oikeuksien ja vammaispoliittisten tavoitteiden toteutumista vammaisten ihmisten arjessa, mutta sitä on tutkittu vähän.

Esitys pohjautuu valmisteilla olevaan väitöskirja-artikkeliini, jossa tarkastelen vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten aikuisten sosiaalista hyvinvointia elämänculunäkökulmasta. Vammaisuus ja pitkäaikaissairaus koetaan eri tavoin elämänculun varrella ja siirtymäpisteissä. Esimerkiksi vammaiset nuoret kohtaavat usein haasteita siirtyessään lasten palveluista aikuisten palveluihin (Harris ym. 2011), eikä heidän kokemuksiaan ja toiveitaan aina huomioida riittävästi (Bekken 2020). Toisaalta hyvinkään toimivilla yksilökohtaisilla palveluilla ei välttämättä voida poistaa yhteiskunnan rakenteista johtuvia esteitä. Rakenteellisella vammaissosiaalityöllä on tärkeä tehtävä siinä, millaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja ja rooleja yhteiskunnassa vammaisille nuorille tarjotaan. Sosiaalinen hyvinvointi kiinnittyy kysymyksiin yhteisöihin kuulumisesta, mahdollisuuksista päästä haluamiinsa (ja ikävaiheessa tavanomaisiin) sosiaalisiin rooleihin sekä saada tarvitsemaansa sosiaalista tukea (esim. Larson 1993). Kysyn, miten vamman tai pitkäaikaissairauden kanssa elävät nuoret aikuiset kertovat sosiaalisesta hyvinvoinnistaan suhteessa yhteiskunnan rakenteisiin elämänculun eri vaiheissa? Käytän Pitkäaikaissairaiden ja fyysisesti vammaisten nuorten aikuisten vapausmerkitykset 2018 -aineistoa, joka on saatavilla Tietoarkistosta. Aineisto koostuu 11 haastattelusta, joihin on osallistunut 18–29-vuotiaita vammaisiksi tai pitkäaikaissairaiksi identifioituvia nuoria. Analysoin aineistoa narratiivisin menetelmin.

Esitys tuo keskusteluun vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten aikuisten tietoa sosiaalisesta hyvinvoinnista, elämänculusta ja kohdatuista rakenteista, mistä tutkittua tietoa vammaisten nuorten

kertomana on melko niukasti. Esitys tuo myös näkyväksi rakenteellista vammaissosiaalityötä ja sen suhdetta vammaisuudesta tietämisen malleihin.

34. VÄESTÖRYHMIEN VÄLISET TERVEYSEROT JA NIIDEN SYNTYMEKANISMIT – MECHANISMS OF HEALTH DISPARITIES

KOORDINAATTORIT – COORDINATORS

Niko Eskelinen, Turun yliopisto, INVEST Research Flagship Centre
niko.s.eskelinen@utu.fi

Sanni Kotimäki, Turun yliopisto, INVEST Research Flagship Centre
sanni.kotimaki@utu.fi

Lapissa asuvan ikääntyneen väestöryhmän terveyttä koskevat medialukutaidot

Aisla Kaartinen, Lapin yliopisto

Terveyden ylläpitäminen ja edistäminen edellyttävät tietoa terveydestä. Digiyhteiskunnassa terveyteen liittyvät digitaaliset teknologiat ja mediat ovat yhä merkittävämmässä roolissa ihmisen elämän eri vaiheissa. Niiden hyödyntäminen edellyttää terveyttä koskevia medialukutaitoja (engl. health media literacy) eli terveyttä koskevan tiedon saavuttamista, ymmärtämistä, analysoimista, luotettavuuden ja relevanttiuden arvioimista sekä eritoten taitoa soveltaa tietoa osaksi terveyttä tukevaa käyttäytymistä. Tutkimuskentällä ollaan kiinnostuttu yhä enemmän ikääntyneen väestöryhmän terveyttä koskevista medialukutaidoista. Aiemman tutkimuksen perusteella ikääntynyt väestöryhmä käyttää digitaalista teknologiaa harvemmin ja rajatummin kuin nuoremmat väestöryhmät. Motivaation ja sosiodemografisten tekijöiden, kuten koulutuksen ja iän on osoitettu olevan yhteydessä terveyttä koskeviin medialukutaitoihin, mutta niiden yhteisvaikutuksien tutkiminen on ollut vähäisempää.

Esitykseni perustuu valmisteilla olevaan sosiologian pro gradu- tutkielmaan, jossa tavoitteena on selvittää Lapissa asuvien yli 65-vuotiaiden henkilöiden terveyttä koskevia medialukutaitoja. Tutkimuskysymyksenä on, miten sosiodemografiset tekijät (ikä, sukupuoli, asuinpaikka, äidinkieli, koulutus, terveys) ja motivaatio ovat yhteydessä heidän terveyttä koskeviin medialukutaitoihinsa. Kiinnitän myös huomiota laitteiden saavutettavuuteen ja sosiaalisiin käytäntöihin. Teoreettisesti tutkielmani nojaa eriarvoisuuden ja digikuilujen keskusteluihin, mutta toisaalta myös on huomioitava ihmisen oma motivaatio käyttää teknologiaa ja mediaa. Tutkielmani artikkeli osion teen osana MediaRoboLit 65+ -hanketta (Suomen Akatemia 355063), jossa tutkitaan ikäihmisten uutisten-, terveyden – ja robottilukutaitoa monitieteisesti.

Hankkeessa olemme suunnittelemassa aikuisväestölle suunnattua survey-kyselyä medialukutaidoista (n=3000), joka on tarkoitus toteuttaa huhti-kesäkuussa 2024. Survey mahdollistaa aiemmassa tutkimuksessa ulos jääneiden haavoittuvassa elämäntilanteissa olevien väestöryhmien osallistumisen – kuten vanhimmista vanhimpien (+80), harvaan asutuilla seudulla asuvien sekä saamelaisten ikäihmisten. Kokonaisuineistosta tutkielmani aineistona tulee olemaan

terveyttä koskevan medialukutaidon osa ja sosiodemografiset tekijät (ikä, sukupuoli, asuinpaikka, äidinkieli, koulutus, terveys).

Esityksessäni tuon keskusteltavaksi meneillään olevaa survey-aineiston keruuta, sen teoreettisia ja empiirisiä lähtökohtia.

Avainsanat: eriarvoisuus, ikääntynyt väestöryhmä, terveyttä koskeva medialukutaito, survey

Ulkoisten käyttäytymisoireiden ja päivähoidon viikkotuntien kytkös perhetaustan risteyksessä

Markus Laaninen, INVEST tutkimuskeskus ja lippulaiva, Turun yliopisto

Lasten päivähoito on vähitellen saavuttanut instituution aseman viimeisen 50-vuoden ajanjaksolla Suomessa. Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että päivähoitoon osallistuminen kytkeytyy ulkoisiin käyttäytymisoireisiin, kuten aggressiivisuuteen, uhmaan sekä häiritsevään käyttäytymiseen muita kohtaan. Aiemmat tutkimukset ovat kuitenkin havainneet ristiriitaisia tuloksia eri taustoista tulevien lasten välillä. Joissain tutkimuksissa on havaittu, että käyttäytymisongelmien esiintyminen on yleisempää matalasti koulutettujen vanhempien lapsilla ja toisissa korkeasti koulutettujen tai suurituloisten vanhempien lapsilla.

Tämän artikkelin tavoitteena on tutkia, kuinka päivähoiton viikkotunnit kytkeytyvät 4-vuotiaiden lasten ulkoisiin käyttäytymisoireisiin. Lisäksi tutkimme, onko kytkös saman suuntainen vanhempien koulutuksen mukaan ja eroavatko päiväkotijä ja perhepäivähoidossa olevat lapset käyttäytymisoireiltaan. Käytämme neuvoloissa vuonna 2018 kerättyä Lasten terveys-, hyvinvointi- ja palvelut kyselyaineistoa. Aineisto koostuu terveydenhoitaja- ja vanhempikyselylomakkeista, joissa on kysytty tietoja lapsesta ja perheestä. Erilaisten lastenhoitomuotojen valinnan huomioon ottamiseksi hyödynnämme lineaarisia todennäköisyysmalleja sekä vastaavuuspistemääriin perustuvaa kaltaistusta (propensity score matching), jotta voimme verrata samanlaisilta ominaisuuksiltaan mutta eri hoitomuodoissa olevien lasten ulkoisia käyttäytymisoireita.

Tulosten mukaan lapsilla, jotka viettävät enemmän tunteja päivähoitossa, on todennäköisemmin ulkoisia käyttäytymisoireita. Lisäksi tämä yhteys koskettaa lähinnä lapsia, joiden vanhemmilla on korkea-asteen koulutusta matalampi koulutustaso. Ulkoiset käyttäytymisoireet ovat yleisempiä päiväkodissa kuin perhepäivähoidossa olevilla lapsilla.

Avainsanat: perhetausta, perhepäivähoito, päivähoito, ulkoiset käyttäytymisoireet, varhaiskasvatus

Genetic and environmental effects of mental health and cognitive abilities in social disadvantage outcomes

Simo Arhippainen, INVEST tutkimuskeskus ja lippulaiva, Turun yliopisto

Parental socio-economic outcomes are known to be associated with children's social disadvantages such as unemployment and school dropout. Lack of material and non-material resources has often been seen as a key driver in transmission of social disadvantages, but more recently it has been noticed that also mental health and cognitive skills can mediate socio-economic disadvantages during the young adulthood. However, pathways to disadvantageous life outcomes might be more complex than assumed and maybe not only social conditions, but also genetic predispositions are associated with social disadvantages.

We aim to analyse how mental health disorders (MHD) such as ADHD, depression symptoms, substance abuse, and Grade Point Averages (GPA) interplay with genetic and environmental pathways of school dropout and unemployment. We assume that genetic effects that are related to unemployment and school dropout are mediated by MHD and GPA. Further, we hypothesise that the mediation varies by the socioeconomic resources of the families. Due to the greater resources available to high-SES parents to offset disadvantageous life events, children from low-SES families with mental health disorders and low GPA may exhibit stronger mediation effects on adverse outcomes compared to children from high-SES families.

We use twin registers from Finland and ACE twin models of gene-environment interplay in School dropout and unemployment. To find out how much of the results are being explained by mental health and cognitive skills, we use these as controls in our ACE model. Preliminary results appear to be mostly in line with our initial assumptions.

Keywords: Social disadvantages, SES, genes, register study, twins

The Unspoken Wounds: Understanding the Psychological Impact on Healthcare Professionals Fighting COVID-19 in Pakistan

Saeed Ahmad, University of Tampere

Pakistan, being a low-and middle-income country, has fragile health system dominated by outbreak of epidemics including polio, measles and dengue. COVID-19 outbreak placed an unprecedented burden on healthcare professionals worldwide, including Pakistan, testing the limits of their resilience and well-being. This study explores the psychological impact experienced by healthcare workers on the frontlines of the pandemic in Pakistan.

Cross sectional study was conducted by using questionnaire which collected information on demographics, medical history, symptom prevalence in the past month. The prevalence of physical symptoms displayed by healthcare workers and the associations between physical

symptoms and psychological outcomes of depression, anxiety, stress, and post-traumatic stress disorder (PTSD) were evaluated.

Out of the 833 healthcare workers who participated in the survey, 44 (5.3%) screened positive for moderate to very-severe depression, 68 (8.1%) for moderate to extremely-severe anxiety, 31 (3.7%) for moderate to extremely-severe stress, and 40 (4.8%) for moderate to severe levels of psychological distress. The commonest reported symptom was body aches (38.6%), with a large number of participants (42%) reporting more than four symptoms. Participants who had experienced symptoms in the preceding month were more likely to be younger, have pre-existing comorbidities and a positive screen for depression, anxiety, stress, and PTSD. After adjusting for age, gender and comorbidities, it was found that depression, anxiety, stress, and PTSD remained significantly associated with the presence of physical symptoms experienced in the preceding month.

Several factors were identified as significant contributors to these psychological distress levels, including fear of infection, risk of infecting family members and colleagues, inadequate personal protective equipment, long working hours, untrained staff, social issues and cooperation problems. These factors collectively led to a decline in work efficacy among healthcare professionals during the pandemic. It has policy and practice implications for low resource settings.

The effect of prenatal health on IQ in young adulthood

Niko Eskelinen, Invest Research Flagship, University of Turku

The understanding that prenatal conditions have long-lasting effects is widely recognized and studied across various disciplines such as medicine, epidemiology, and economics. The notion that the fetal environment impacts later life outcomes originates from David Barker's fetal origin hypothesis, which suggests that individuals born with poor health are at an elevated risk of developing heart disease and type 2 diabetes later in life. Research has further demonstrated that in utero conditions have long-lasting consequences not only for health-related outcomes but also for cognitive and non-cognitive development, as well as socio-economic outcomes such as educational attainment and labor market outcomes

A well-known challenge in studying the consequences of prenatal health on adulthood outcomes is the potential confounding effect of unobserved factors on the relationship between in utero conditions and later life outcomes. For example, studies examining the influence of prenatal health on cognitive outcomes, such as IQ, often utilize cross-sectional designs, where children born to different mothers in different families are compared. While these studies have contributed to our understanding of the consequences of prenatal conditions, cross-sectional comparisons remain controversial as they fail to adequately control for potential residual

confounding. Consequently, the possibility that unobserved factors may be driving the influence of prenatal health cannot be ruled out. In addition, it is often explicitly assumed that the effects of in utero conditions are homogeneous at the population level. However, research on intrahousehold allocation have suggested that parents may employ different compensation strategies and parental investment may differ depending on the offspring's health at birth.

In this paper, we analyze the effect of prenatal health on IQ. We further study whether the effect of prenatal health on IQ varies by parental socio-economic status. Our measures of prenatal health include birth weight (BW), small for gestational age (SGA), preterm birth (PTB), and maternal smoking during pregnancy (SIP). IQ is assessed using the Finnish Defense Force's Basic Skill Test. To account for potential confounding factors, we employ sibling fixed effects models utilizing high-quality population-level register data from Finland, which is not vulnerable to recall bias or sampling error.

Preliminary results from our within-family analysis indicate that only being small for gestational age (SGA) and low birth weight (LBW) have a detrimental effect on IQ. Stratified analysis reveals a detrimental effect of SGA and LBW among children of secondary and tertiary educated mothers. Other indicators of prenatal health do not appear to affect cognitive performance. This suggests that the cross-sectional models might overstate the influence of preterm birth (PTB) and maternal smoking during pregnancy (SIP) on cognitive development.

Keywords: health at birth, IQ, register study, sibling analysis, parental SES

35. YHTEISKUNTATEORIA

KOORDINAATTORIT

Olli Herranen, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto

olli.herranen@helsinki.fi

Mikko J. Virtanen, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

mikko.jz.virtanen@helsinki.fi

Onko aika palata historiallisen materialismin rekonstruktioon?

Risto Heiskala, Tampereen yliopisto

1970- ja 1980-lukujen taitteessa monet edelleen varteenotettavina pitämämme teoreetikot miettivät mahdollisuutta "historiallisen materialismin rekonstruktioon" laajentamalla sen selityspeiraatteita tavalla tai toisella. Näin tekivät mm. Jürgen Habermas (1975), Klaus Eder (1980) ja Anthony Giddens (1981 ja 1987). Aika ajoi kuitenkin muotiherkällä yhteiskuntateorian alalla tämän virtauksen ohitse, kun kaikki menettivät uskonsa reaalisosialismiin ja sen myötä marxismiin 1980-luvulla (Eagleton 2011). Rekonstruktioyritykset päätyivät talvehtimaan historiallisessa sosiologiassa (mm. Immanuel Wallerstein ja Michael Mann) ja yhteiskunta-analyysin päänäyttämöillä tapahtui "kulttuurinen käänne", jonka lapsia itsekin olen (mm. Heiskala 2000, 2003 ja 2021).

Syntyi tärkeitä tutkimuksia mm. sukupuolesta ja rodusta sekä se sinänsä järkevä perusymmärrys, että kaikki todellisuutta koskevat käsityksemme ovat kulttuurisesti konstruoituneita. Nyt kulttuurisen käänteeseen selitysvoima kuitenkin näyttää ehtyneen: se ei enää tuota uusia tutkimustuloksia vaan toistaa rituaalisesti aikaisempia keksintöjä. Lisäksi se usein sulkee reitin hedelmälliseen tieteidenväliseen dialogiin mm. psykologien, biologisten ja muiden luonnontieteilijöiden kanssa silloin kun mietitään ihmisyyshyönteisten vakioisia ja muunneltavissa olevia piirteitä.

Herää siis kysymys, olisiko nyt aika palata siihen tienhaaraan, josta käännettiin kulttuurisen käänteeseen polulle ja katsoa, mitä toiseen suuntaan vievältä polulta olisi löydettävissä. Tämä tarkoittaisi sitä, että olisi aika pohtia historiallisen materialismin rekonstruktiota uudelleen. Näin on erityisesti, koska meneillään olevan ympäristökriisin oloissa tuntuu luontevalta pyrkiä rakentamaan sellaista tieteellistä maailmankuvaa, joka yhdistää kaikkien tieteiden tietovarannot ja antaa välineitä ohjata yhteiskunnallista kehitystä nykyistä vähemmän kriisialttiille tielle.

Käsittelen tätä kysymystä esitelmässäni tarkastelemalla alustavasti mm. Marvin Harrisin (2001), Stephen K. Sandersonin (2014), Jonathan H. Turnerin et al. (2016) ja Kevin McCaffreen (2022a ja b) tutkimuksia. Niille ei juuri ole löytynyt sijaa sosiologisessa valtajulkisuudessa, jota kulttuurinen konstruktionismi on hallinnut hegemonisena mantrana. Nyt kysyn, löytyisikö näiden lähestymistapojen avulla ehkä mahdollisuus ymmärtää, millainen eläin ihminen on, ja missä

rajoissa kulttuuriset konstruktiot voivat vaihdella? Entä tuottaisiko kulttuurisen konstruktionismin yhdistäminen näihin ja vastaaviin lähestymistapoihin aiempaa selityskykyisemmän ja aiempaa kumuloituvamman yhteiskuntatieteen?

Yhteiskuntakritiikin ja praksiksen rajat Theodor W. Adornon ajattelussa

Anna I. Rajala, Tampereen yliopisto

Georg Lukács kirjoitti Die Theorie des Romas -teoksensa esipuheessa, että huomattava osa saksalaista älymystöä, mukaan lukien Theodor Adorno, olivat asettuneet taloksi kauniiseen ja mukavuuksin varusteltuun hotelliin, joka sijaitsee kuilun, tyhjyyden ja absurdiuden partaalla. Lukács oli erityisesti kriittinen Adornon pessimistisyyttä kohtaan, koska se edusti jotain täysin päinvastaista marxilaiseen emansipaatioon nähden: Adorno ei suostunut teoretisoimaan suoraa poliittista praksista tai visiota emansipoituneesta yhteiskunnasta. Adornon oppilaat 1960-luvun lopulla samaistuivat tähän kritiikkiin, ja he julistivatkin Adornon irtisanoutuneen politiikasta sekä ajautuneen epätoivon ja tappiomielialan tilaan, jossa ainoa pakopaikka oli kulttuurielitismi.

Adornon poliittisen ajattelun tulkinta pelkkänä pessimisminä ja tappiomielialana, saati kulttuurielitisminä, on kuitenkin liian yksinkertainen. Valinta pessimismin ja radikalismien välillä olettaa, että kyseessä on toistensa vastakohtat, eikä vastakkainasettelu ota huomioon erästä Adornon tuotannon keskeistä teemaa: messiaanista toivoa. Adorno käsittelee kritiikin, vastarinnan ja praksiksen suhdetta läpi tuotantonsa, erityisesti toisen maailmansodan jälkeisissä luennoissaan ja esseissään sekä Negative Dialektik -teoksessaan. Adornon spekulatiivisessa materialismissa kritiikin ja praksiksen rajat usein hämärtyvät: kritiikki on itsessään praksista, mutta samalla täysin omanlaistaan praksista verrattuna suoraan poliittiseen toimintaan. Puheenvuorossani esitän, että Adornon radikaali pessimismi, tai pessimistinen radikalismi, sekä hänen teorian ja käytännön välisiä rajapintoja koskeva ajattelunsa, ovat edelleen hyvin ajankohtaisia yhteiskuntateorian ja kritiikin olemassaolon puolustuksia.

Ideologian aikaperspektiivit ja rajattomuus

Ari Nieminen, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Ideologian käsitteellä viitataan yhteiskunnalliseen tietoisuuteen / symbolijärjestelmään / representaatio, joka kertoo millainen maailma ja erityisesti ihmisten maailma on. Se pitää sisällään informaation eri lajit, kuten tieteen, mediat, somen. Ideologian käsitteen lähtökohta ei ole konstruktivistinen, koska siinä ei oleteta, että symbolinen järjestys luo sosiaalisen järjestyksen. Toki ideologian tarkasteluissa kiinnitetään huomiota ideologisten käytäntöjen seurauksiin.

Representaatio viittaa itsensä ulkopuolelle, se voi olla tosi tai epätosi. Koska yhteiskunnallisen järjestyksen kuvaus pitää sisällään menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden, representaatioon tosiasioihin sekoittuu väistämättä tulkintaa, toiveajattelua ja normatiivisia periaatteita. Koska

toiveet ja intressit vaikuttavat representaatioon, herää epäily siitä, että ideologioissa ihmisten pettävät toisiaan tai itseään.

Ideologiset representaatiot jakautuvat neljään ajan tasoon Fernand Braudeliä mukailleen:

1) Lähestulkoon muuttumattomia ovat perustavat rakenteet, joilla ajatellaan, puhutaan ja kirjoitetaan. Perustavia rakenteita on hyvin vaikeata tai mahdotonta analysoida tai tulkita ulkopuolelta, koska luonnollisella kielellä ei ole metakieltä. Esimerkkejä tällaisista rakenteista tarjoavat lingvistiset universaalit, kuten lauseen perusjäsenet: subjekti, verbi (predikaatti), objekti. Tällainen on toiminnan ja työn perusta: joku tekee jotakin jollekin objektille tai ihmiselle. Tämä perusrakenne pitää sisällään ajatuksen vaikuttamisesta toisten ihmisten toimintaan, mutta se ei kerro millaisen tämän valtasuhteen tulisi olla.

2) Pitkän keston ideologiset representaatiot ovat vallassa kauan (esim. vanha aika, keskiaika, uusi aika). Esimerkiksi vanhan ajan orjuutta koskevat käsitykset ja oikeutukset poikkeavat paljon uuden ajan palkkatyön ideologiasta.

3) Institutionaalisen historian representaatiot viittaavat kuvaavat ja pyrkivät edistämään erilaisia institutionaalisia järjestyksiä, kuten kapitalismia, sosialismia ja fasismia. Näissä ideologioissa työ- ja tuotantosuhdet määritellään toisistaan poikkeavasti.

4) Tapahtumahistorian ideologiset muodot ovat esimerkiksi vaaliohjelmia, hallitusohjelmia, ideologisia virtauksia, "kulttuurisotia". Vaali- ja hallitusohjelmissa voidaan esimerkiksi tarjota erilaisia talous- ja työllisyyspoliittisia ratkaisuja työttömyyteen.

Käytännössä näiden tasojen väliset rajat ovat liukuvia ja kaikki vaikuttavat yhtä aikaa arkipäivässä. Lopuksi esityksessä tarkastellaan siinä esitellyn ideologian käsitteen seurauksia tutkimukselle.

Pierre Bourdieun luokkateorian rajat

Sauli Havu, Tampereen yliopisto

Pierre Bourdieun luokkateoria ja sen keskeiset käsitteet – pääoma eri muodoissaan, habitus – ovat nousseet ehkä vaikutusvaltaisimmaksi tavaksi käsittää yhteiskuntaluokka. Bourdieu väittää luovansa luokkateorian, joka irrottautuu kaikenlaisesta substantialismista erottaessaan "luokat paperilla" todellista luokista. Kuitenkin Bourdieulla luokan käsitteen määrittely ei ole kovinkaan selvää. Hän esimerkiksi katsoo, ettei luokkien välisiä rajoja voi määrittää teoreettisesti. Bourdieun mukaan luokkarakenne on puhdasta jatkumoa (sillä resurssit jakautuvat jatkumona), minkä vuoksi jokainen luokkateoreettinen rajanveto on poliittinen kysymys ja täten teoreettisesti mielivaltainen. Tämän empiristisen oletuksen vuoksi hänen luokkakäsitteensä jättää teoretisoimatta monia keskeisiä luokkarakennetta koskevia kysymyksiä.

Bourdieu ei esimerkiksi selitä, mistä luokkien väliset konfliktiristiriidat syntyvät – hänellä ei ole riiston käsitettä, ainoastaan herruuden käsite. Myöskään työllä ei ole juuri merkitystä hänen luokkakäsitteistössään, saati talouden dynamiikalla. Suurin ongelma on kuitenkin Bourdieun ”habituksen empirismiin” liittyvä tapa käsittää luokka, jossa rakenteelliset syyt sille, miksi tietyt luokkapositiot tuottavat tiettyjä lopputulemia, jäävät vaille selitystä. Habitus kyllä selittää, miksi tietyt ihmiset päätyvät tiettyihin luokkapositioihin, mutta ei sitä, miksi nämä positiot ovat olemassa ja miksi jotkin positiot tuottavat niin paljon eduksia lopputulemia.

Käsittelen kriittisesti Bourdieun luokkateorian rakennetta, ja osoitan, että sen näkeminen Bourdieun itsensä tavoin vaihtoehtona perinteisemmille luokkateorioille – pääasiassa marxilaiselle, mutta myös weberiläiselle – on virheellistä, sillä Bourdieun käsitteistö yksinkertaisesti sivuuttaa näiden teorioiden keskeiset tutkimuskohteet ja kysymykset. Syy tälle löytyy Bourdieun teoreettisesti yksipuolisesta käsityksestä yhteiskuntarakenteesta, jossa yhteiskuntarakenne ymmärretään ”kentän” kaltaisena kilpailullisena tilana – siis viime kädessä markkinoina.

”Luokka joka ei ole luokka? Käsiteanalyysi prekariaatista sosiologisessa luokkatutkimuksessa”

Alexi Paalimäki, Turun yliopisto

Viime vuosikymmeninä elinkeino- ja ammattirakenteiden murros on tuottanut uudet olosuhteet sekä työlle että työntekijöille. Eri muutokset, kuten työlainsäädännön ja rahavirtojen deregulaatio, vapaakauppasopimusten luonti, ay-liikkeen ja vasemmistopuolueiden aseman heikkeneminen sekä palvelualan ja tietotyön kasvu, ovat muuttaneet työn ehtoja merkittävästi aiempaan verrattuna erityisesti palkansaajien osalta. Seurauksena on syntynyt prekarisaation eli epävakautumisen ilmiö, joka koskettaa sekä työmarkkinoita että muita yhteiskunnan alueita. Keskeinen osa prekarisaatiota on prekaari työ, jolle on tyypillistä riskien ulkoistaminen työntekijöille, työurien sirpaloituminen sekä sosiaaliturvan ja lainsäädännöllisen suojan rajoittaminen.

Taloustieteilijä Guy Standing on esittänyt, että prekaaria työtä tekevät muodostavat uuden globaalin yhteiskuntaluokan nimeltä prekariaatti. Prekariaatti on rajoiltaan epäselvä ryhmä, jota yhdistävät rajatut oikeudet, taloudellinen niukkuus sekä poliittisen edustuksen puute yhteiskunnassa. Tämä tekee siitä ulkopuolisen ja ”vaarallisen luokan”, jonka tyytymättömyys voi ilmetä eri protestiliikkeissä. Näkemys on kiistanalainen, mutta tuhansien siteerausten vuoksi käsittelyn arvoinen.

Esitelmässä käyn läpi graduni tuloksia, miten Standing käsitteellistää prekariaatin yhteiskuntaluokkana ja miten tätä voi tulkita sosiologisen luokkatutkimuksen teorioita vasten.

Lisäksi käyn läpi jatkopohdintaa, mitä ongelmia tästä syntyy nykyiselle Erikson-Goldthorpen mallille luokkien mittaamisessa.

Valtio ja kapitalismi metsäteollisuuden kriisissä

Petro Leinonen, Tampereen yliopisto

Taloustmetsien puu- ja hakkuumäärien kasvusta huolimatta Suomen massa- ja paperiteollisuudelle perustuva metsäteollinen sektori on ajautunut kannattavuuskriisiin muun muassa sellun maailmanmarkkinahinnan laskun sekä energiantensiivisen tuotannon kustannusten kasvun myötä. Samalla massateollisuuden tarpeet suosivat jatkuvasti yksipuolisempaa metsäekologiaa ja hakkuut ovat muuttaneet Suomen maankäyttösektorin hiilinielusta kokonaispäästöjen lähteeksi. Kriisissä yhdistyy talouden, politiikan ja metsäekologian pitkän aikavälin rakenteelliset kehityskulut sekä maailmanmarkkinoiden välillä nopeatkin muutokset.

Esitelmässäni demonstroin valtioteoreettisten ja regulaatioteoreettisten käsitteiden käyttöä suomalaisen metsäteollisuuden kannattavuuskriisin tutkimuksessa. Fokus on kapitalismiteoriaa ja empiiristä analyysia välittävissä teoreettisissa käsitteistöissä, jolla taloudellisen sektorin kriisiä lähestytään vyyhtenä, jossa artikuloituu sekä rakenteellisia että konjunkturaalisia tekijöitä. Tarkastelen metsätaloutta koskevia taloudellisia ja poliittisia ratkaisuja aikaan ja tilaan sidottuina tapoina käsitellä sektorin kasautumiseen kuuluvia ristiriitoja. Tässä politiikka ja talous niveltyvät toisiinsa valtiollisissa ja yksityisissä projekteissa, joiden pyrkimyksenä on sekä sektorin kannattavuuden turvaaminen että sen vahvan aseman ylläpitäminen poliittisessa päätöksenteossa. Eri toimijoiden institutionalisoidut intressit ja tavoitteet sekä metsäekologian uusiutumisen aikajänteet hankaloittavat kriisin ratkaisua. Esitelmä perustuu Ville Kellokummun kanssa tekeillä olevalle artikkelille.

Terapeuttinen kulttuuri ja yhteiskunnallisen uusintamisen kriisi

Suvi Salmenniemi, Turun yliopisto

Esitelmä käsittelee terapeuttista kulttuuria yhteiskunnallisen uusintamisen teoreettisesta näkökulmasta. Terapeuttisella kulttuurilla viitataan erilaisiin populaaripsykologisiin, uushenkisiin ja hyvinvointiin ja onnellisuuteen keskittyviin käytäntöihin ja diskursseihin ja niiden keskeisyyteen nyky-yhteiskunnissa. Terapeuttinen kulttuuri on läsnä mitä moninaisimmilla elämänalueilla ja muovaa sitä, miten jäsenämme ja ymmärrämme kokemusta, politiikkaa, sosiaalisia suhteita ja yhteiskunnallista muutosta.

Ehdotan, että yhteiskunnallisen uusintamisen teoria tarjoaa tärkeän näkökulman terapeuttisen kulttuurin yhteiskunnallisen merkityksen ymmärtämiseen. Luen terapeuttista kulttuuria feministisen yhteiskunnallisen uusintamisen teorian näkökulmasta ja pohdin mitä se voi kertoa meille kapitalismin sukupuolittuneesta toimintalogiikasta ja ristiriidoista. Feministinen yhteiskunnallisen

uusintamisen teoria kritisoi kapitalistisen yhteiskunnan rakentumista hierarkkiselle ja sukupuolittuneelle jaottelulle tuottavan ja uusintavan työn välillä. Uusintava työ, joka tuottaa ja ylläpitää elämää, työvoimaa ja yhteisöjä, tehdään pääsääntöisesti palkattomana työnä kodeissa ja kansalaisjärjestöissä ja osittain naisvaltaisena matalapalkkatyönä. Vaikka uusintava työ on kapitalismin elinehto, sitä leimaa aliarvostus.

Esitelmässäni tutkin sitä, miten terapeuttisen kulttuurin nousu asettuu osaksi laajempaa yhteiskunnallisen uusintamisen rakenteiden ja ehtojen murrosta ja kriisiä nykykapitalismissa. Ehdotan, että terapeuttinen kulttuuri yhtäältä vastaa uusintamisen kriisiin ja paikkaa hyvinvointivaltion aukkoja sekä toisaalta päätyy kiihdyttämään ja ylläpitämään tätä kriisiä. Keskustelen esityksessä terapeuttisesta itsehoivasta työvoimaa ja elämää uusintavana työnä, jota ei ole teoretisoitu yhteiskunnallisen uusintamisen feministisissä keskusteluissa, mutta jonka merkitys on kasvanut nykykapitalismissa. Pohdin, miten itsehoiva voi toimia optimoinnin, selviytymisen, alistuksen ja vastarinnan käytäntönä, ja millaisia seurauksia sillä voi olla.

Museoinstituution käsitteelliset rajat ja yli valuvat rajattomuudet

Mari Viita-aho, Helsingin yliopisto

Joseph Jupille ja James Caporaso määrittelevät instituutiot yliajallisina yhteisöllisinä sommitelmina, jotka muotoilevat ihmisten välisiä suhteita tukeakseen valittuja arvoja (2022). Määritelmä kuvaa erityisen hyvin museoinstituutiota, jonka keskeinen tehtävä kiteytyy menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden aikatasojen ylittämiseen (yliajallisuus); joiden toiminta tapahtuu yhteisöllisissä verkostoissa (sommitelmat), kulkien vain harvoin vasten yhteisössä vallitsevaa eetosta (valittujen arvojen tukeminen). Esitykseni avaa muutamia näkökulmia museoinstituutioon ja sen toimijuuden käsitteellistämiseen. Pohdin, mitä instituutionäkökulma rajoittaa tai mahdollistaa museoiden toimijuudelle.

Museot ovat julkisia instituutioita, joiden toimijuutta on teoretisoitu esimerkiksi rajoina ja rajattomuuksina. Yhtäältä niiden toimintakenttiä on analysoitu kulttuuripolitiikan näkökulmasta, piirtäen näkyviin poliittisten kenttien ja niillä vaikuttavien toimijuuksien eroja (Gray 2015). Lähestymistapa onnistuu huonosti kuvaamaan kenttien välistä liikettä ja vaikutuksia toisiinsa. Toisaalta instituutiota on käsitteellistetty toimijaverkkona, nostaen esiin niiden rajattomuutta ja analysoiden niiden sisälle ja liepeille asettuvien toimijuuksien välisiä suhteita (Gosden & Larsen 2006; Candlin & Larkin 2020). Toimijoiden välisiin suhteisiin keskittyminen voi johtaa kuitenkin huomion pois itse toimijuudesta. Sitä onkin kritisoitu pyrkimyksestä häivyttää vallankäyttäjän ja vallankäytön kohteet, tehden vastuullisen tahon osoittaminen mahdottomaksi (Hicks 2020). Museoinstituutiota on käsitteellistetty myös posthumanismin näkökulmasta verkostoista koostuvana, väreilevänä mutta kuitenkin rajallisena toimijana. Fiona Cameron kirjoittaa, miten yksittäisten toimijuuksien väliset jännitteet muodostavat alati muuttuvan, nestemäisen instituution

(Cameron 2015; 2024). Lähestymistapa tuntuisi antavan enemmän liikkumavaraa vallankäytön nimeämiseen ja instituutio-määreen käyttämiseen toimijuuden määrittelyssä.

Tekeillä olevassa väitöskirjassani tutkin museoiden yhteiskunnallista toimijuutta. Aineistoni koostuu neuvotteluista, joita museoiden toimijuudesta käydään museonäyttelyitä rakennettaessa. Neuvotteluista heijastuvat tavat, joilla museoinstituution toimijuus hahmottuu yksittäisille museoammattilaisille. Niissä näkyy, kuinka museoinstituutiota ei hahmoteta Cameronin ehdottamassa mielessä nestemäisenä verkostona, vaan pikemmin erillisinä kenttinä Grayn tapaan. Tämä näkyy erityisesti silloin, kun museo pyrkii ottamaan neutraalin auktoriteettiaseman päätöksiin, narratiiveihin, tiedon objektiivisuuteen ja sisältöjen määrittelyihin. Instituutio näyttäytyy näin jähmeänä ja muuttumattomana käsitteenä ja rajoittavana rakenteena. Sen sijaan, että käsite auttaisi kirkastamaan museoiden yhteiskunnallista toimijuutta, näyttää se parhaillaan vaikeuttavan ja hidastavan kentän sisäisiä muutoksia.

Lähteet

Cameron, Fiona (2015) *The Liquid Museum. New Institutional Ontologies for a Complex, Uncertain World*. In Andrea Witcomb & Kylie Message (eds.) (2015) *Museum Theory*. Wiley Blackwell, 345–361.

Cameron, Fiona (2024). *Museum practices and the posthumanities: curating for planetary habitability*. Routledge.

Candlin, Fiona & Jamie Larkin (2020) *What is a Museum? Difference all the way down*. *Museum & Society*, 18 (2).

Gosden, Chris & Frances Larson (2007) *Knowing things: exploring the collections at the Pitt Rivers Museum, 1884-1945*. Oxford University Press.

Gray, Clive (2015) *The Politics Of Museums*. Palgrave Macmillan.

Hicks, Dan (2020) *The brutish museums: the Benin bronzes, colonial violence and cultural restitution*. Pluto Press.

Jupille, Joseph & James Caporaso (2022) *Theories of institutions*. Cambridge University Press.

Sosiologian teoritrendien häilyviä rajapintoja Suomessa vuosina 1964–2023

Joonas Kumpulainen

Kysymys tieteen edistymisestä on tieteentutkimuksen klassinen ongelma. Tiedettä idealisoivissa näkemyksissä esitetään, että tieteellinen tieto kehittyy alati kohti totuudenmukaisempia kuvauksia todellisuudesta jatkuvasti kertyvien havaintojen ja aiempia tuloksia kumoavien falsifikaatioprosessien siivittämänä. Tieteentutkimus on osoittanut, että tiede voi olla käytännössä konservatiivisempaa eikä todellinen kehitys välttämättä vastaa edellä kuvattua ideaalia. Arkinen tutkimustyö nojaa vahvasti jaettuihin metodologisiin ja teoreettisiin taustaoletuksiin eli paradigmoihin, joiden kyseenalaistaminen ei ole osa normaalia tieteenharjoittamista ja konsensus on uhattuna vain silloin kun anomaaliset havainnot ajavat vallitsevat paradigmat kriisiin.

Yhteiskuntatieteiden kehitys ymmärretään yleensä luonnontieteen kehityksestä poikkeavaksi prosessiksi. Sosiologiaa kuvaa jaettujen paradigmojen sijaan useat keskenään kilpailevat koulukunnat, eikä yhteiskuntatieteissä ole konsensusta tai jatkuvasti kumuloituvien uusien havaintojen ylläpitämää kehitystä. Yhteiskuntatieteissä tieteen menetelmät on yleensä ymmärretty historiallisesti muotoutuneiksi tietämisen tavoiksi, jotka ovat eivät ole riippumattomia ympäröivästä yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Tämä avaa yhteiskuntatieteellisen tiedon kehitykseen liittyvän kontingenssin, se mitä tutkitaan ja miten voi olla seurausta historiallisista prosesseista ja neuvotteluista, joilla ei ole ennalta määriteltyä lopputulosta.

Työryhmäesitys sivuaa edellä kuvattua tieteentutkimuksen ongelmaa suomalaisen sosiologian kontekstissa ja käsittelee suomalaisen sosiologian teoritrendejä ja niiden rajapintoja 1960-luvulta nykypäivään saakka. Aineistossa ilmeneviä trendimuutoksia on paikannettu määrällisen tekstianalyysin keinoin ja niitä kehystäviä keskusteluja on analysoitu laadullisen sisällönanalyysin periaatteilla.

36. EMPATHY, OTHERING AND BOUNDARIES IN HUMAN AND ANIMAL RELATIONS

KOORDINAATTORIT

Aura Lounasmaa, Tampere University

aura.lounasmaa@tuni.fi

Delia Langstone, University of East London

d.j.langstone@uel.ac.uk

Connecting with the non-human through surveillance

Delia Langstone, University of East London

The asymmetric nature of surveillance, especially automated surveillance, intensifies inequality and reinforces difference, exacerbating distance between agent, and subject. This paper discusses whether the technological capabilities of contemporary surveillance can help soften barriers, blur boundaries, and connect otherwise disconnected experiences. of humans and nonhumans. It considers surveillance of animals in three different contexts: the surveillance of badgers when they move into towns. As foxes have colonised British cities, badgers are now a familiar sight in urban areas and this proximity to city-dwellers has shown contrasts between those sympathetic to them such as groups of 'watchers' and those that see wild animals as 'out of place', crossing the border into the city. In homes, companion animals are observed using relatively cheap 'pet cams' with various capabilities that connect animals with their owners in various ways. This paper considers the dynamics of their use in domestic settings. Finally, the separation between farm and companion animals is stark and reinforced by how they are presented to the public. Farms and slaughterhouses now operate in privacy, having, gradually moved, for many reasons, from being an accepted part of everyday life to being where factory farmed animals are deemed best hidden away. (Borkfelt, 2022). Various tools have been employed by animal activists where clandestine, up-close surveillance, including drones, spy-cams and virtual reality is being employed to expose cruelty, seeking to reinstate the 'absent referent' in the food chain (Adams, 2010, 50). This paper examines whether surveillance, deemed exclusionary and divisive, reinforces existing hierarchies or whether it can 'level out' experiences and possibly even provoke empathy? This paper draws on a broader study of animal surveillance that examines the implications for animals and nonhuman animals, of emerging surveillance technologies that are a constituent of the surveillant assemblage.

Personhood and dignity in embodied encounters: empathic exploration of asylum migrants' experiences

Aura Lounasmaa, Kirsi Pauliina Kallio and Jouni Häkli, Tampere University

This paper presents initial findings from a study of asylum migrants' embodied experiences of personhood in their encounters with others in everyday life. Through an ethnographic research setting, we have sought to create a better understanding of the very real situations and processes in which refugees find themselves valued or devalued as persons. Methodologically, we follow Adri Smaling (2007) by adopting empathy as an analytical lens and key ethnographic tool. First, empathy provides us with analytical means for understanding what happens and is communicated in embodied encounters, in a manner appreciative of the firsthand experiences of our participants. By means of "attentive secondary witness", our analysis aims to "[put] oneself in the other's position while recognizing the difference of that position and hence not taking the other's place" (LaCapra's 2014, 82). Here we draw on Dominick LaCapra's notion of empathic unsettlement to capture the "difference, rupture and surprise" that characterise embodied encounters (Wilson, 2017, 452). Second, the empathic approach has allowed us to engage with our research participants with a particular ethical awareness of the ambiguities that can arise in such activities. In the ethnographic research setting, we opened opportunities for these encounters through various arts-based methods, to create what Martha Nussbaum (2012) calls "play space" that facilitates people coming together as embodied subjects and sharing experiences in situ.

In addition to the two paper presentation, we will invite the workshop participants to join us in a play space where we test where empathy can arise and where it ends in small encounters.